

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МАНДИЧ ТАМАРА МИХАЙЛІВНА

УДК [811.161.2'276.6'37'373:796]:316.772.2

ДИСЕРТАЦІЯ

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ
КОНЦЕПТОСФЕРИ *СПОРТ*
У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ**

035 Філологія

03 Гуманітарні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 «Філологія». Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело Т. М. Мандич
Науковий керівник – Карабута Олена Павлівна, кандидат філологічних наук, доцент

Івано-Франківськ–2023

АНОТАЦІЯ

Мандич Т. М. Лексико-семантична вербалізація концептосфери СПОРТ у сучасному українському медійному просторі – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія (03 Гуманітарні науки). – Херсонський державний університет МОН України, Івано-Франківськ, 2023.

Дисертацію присвячено мовним особливостям українського спортивного медійного простору незалежної України. Увагу сфокусовано на семантичних зрушеннях, що мають місце у спортивних коментарях телевізійних, онлайн-ових і текстових трансляцій. Актуальність теми пов'язана з тим, що спортивний медійний простір є одним із найпопулярніших серед багатомільйонної аудиторії споживачів інформації, а мовлення спортивних журналістів, зокрема коментаторів, – динамічне й таке, що віддзеркалює як традиційні елементи, так і особливості сприйняття сучасних реалій, представлених на мовному рівні вживанням засобів вторинної номінації, що творять нові смисли, і фразеологізмів, що репрезентують досвід народу.

Ілюстративну базу склали 685 трансляцій із 21.06.1992 р. до 22.04.2023 р., проведених такими медіаресурсами, як 1+1, 2+2, Інтер, Наживо, СТБ, ТЕТ, ТРК «Україна», ТК «Футбол», ТК «Футбол 1», ТК «Футбол 2», УНІАН, УТ1, Перший національний, UA:Перший, Федерація баскетболу України, FC Metalist 1925 Kharkiv, football24.ua, Football Hub, HEL TV, Kremen TV, MEGOGO, MEGOGO Гонг, MEGOGO Футбол 1, MEGOGO Футбол 2, MEGOGO Футбол 3, rbc.ua, Smotrisport.tv, UA:Суми, ua-football.com, ukrinform.ua, XSPORT. Ураховуючи, що середня тривалість спортивної трансляції становить 90 хвилин, проаналізовано мовний супровід близько 1027 годин ефірного часу.

Наукова новизна полягає у зборі ілюстративного матеріалу, фіксуванні вербалізаторів концептосфери СПОРТ, їх систематизації та аналізі причин і наслідків зміни семантики. Під час виконання дисертаційного дослідження видано апробаційний «Словник коментаторського мовлення» (Мандич, 2020), у якому вміщено 1000 одиниць, серед яких 83,6% склали метафори, 7,5% – фразеологізми, 4% – перифрази, 2,4% – порівняння і 2,1% – персоніфікації. Ця пропорція відбиває загальну тенденційність щодо вживання засобів вторинної номінації впродовж транслявання спортивного змагання. Указаний словник містить відповідні розділи, присвячені кожному різновиду вербалізаторів, алфавітний покажчик та повний перелік проаналізованих на момент 2020 р. трансляцій, частина з яких ілюструє приклади у виданні. Мовний матеріал зібрано переважно з аудіовізуальних носіїв інформації (телевізійні та онлайнві трансляції – 91,4%), тому важливим є факт виявлення вербалізаторів концептосфери СПОРТ у потоці усного прямоєфірного мовлення та їх фіксування, що дозволить надалі проводити діяхронні дослідження, порівнюючи мовлення спортивних журналістів на різних часових відтинках. В українському мовознавстві наявні лише аспектні дослідження спортивних коментарів, тому запропонований комплексний аналіз лексико-семантичних особливостей обраного жанру зможе поповнити мовознавчу науку новими відомостями.

У першому розділі запропоновано систематизацію наукових розвідок, присвячених осмисленню змісту понять і суджень про спорт як концептосферу, яка має у своїй структурі концепти окремих видів спорту. Відповідно до проаналізованого ілюстративного матеріалу говоримо про атлетичні види (концепти важкої атлетики і легкої атлетики), бойові мистецтва (концепти боксу, боротьби, дзюдо, карате, хортингу, ММА), видів зі зброєю (концепти кульової стрільби, стрільби з лука, фехтування), водні види (концепти веслування, плавання, синхронного плавання, стрибків у воду), гімнастичні види (концепти спортивної гімнастики та художньої гімнастики), ігрові індивідуальні види (концепти бадмінтону, настільного

тенісу, тенісу), ігрові командні види (концепти баскетболу, волейболу, водного поло, гандболу, футболу, хокею), інтелектуальні види (шахи) і швидкісні види (концепти біатлону, велоспорту). Простежено, що зазначені концепти мають різну спроможність до образної вербалізації через характер змагання та специфіку трансляції.

Окрему увагу звернено на усний коментар, що має місце в телевізійному та онлайнному ефірі, і письмовий коментар, що становить основу текстової трансляції на сторінках вебсайтів. Встановлено, що технічні особливості трансляції, її структура, змістове наповнення та мовне оформлення зазначених різновидів коментаря мають відмінності, що відбито на кількісному та якісному складах вербалізаторів концептосфери СПОРТ. Характеристику чинників, що впливають на якість медіаконтенту та мовлення коментаторів, доповнено оглядом жанрових вимог до коментаря, зокрема спортивного, та особливостей розвитку спортивної журналістики в Україні періоду останніх десятиліть.

Асоціативне осмислення спортивних подій, що робить спортивний коментар образним, можливе завдяки взаємодії концептів-донорів і концепту-цілі. Через активне перенесення на спорт ознак різних за змістом концептів виявлено, що найпродуктивнішим засобом вербалізації концептосфери СПОРТ є метафори, які за семантичним принципом пропонуємо класифікувати на антропоморфні, артефактні, соціоморфні, природоморфні та синестезійні. Меншою мірою в коментаторському мовленні виявлено метонімії, перифрази, порівняння та фразеологізми. Загалом зафіксовано та проаналізовано 1211 вербалізаторів (100%) концептосфери СПОРТ.

Другий розділ присвячено метафоричній вербалізації концептосфери СПОРТ. Спираючись на лексичне значення, що покладено в основу метафоричного перенесення, виокремлено низку метафоричних моделей, серед яких: 1 антропоморфна модель (**спорт – людина**), 4 артефактні моделі (**спорт – будівництво, спорт – техніка, спорт – транспорт, спорт –**

предмет), 15 соціоморфних моделей (спорт – війна, спорт – економіка, спорт – змагання, спорт – історія, спорт – кримінал, спорт – кулінарія, спорт – мистецтво, спорт – надзвичайні ситуації, спорт – освіта, спорт – побут, спорт – політика, спорт – професії, спорт – релігія, спорт – розваги, спорт – соціум), 9 природоморфних моделей (спорт – клімат, спорт – комахи, спорт – космос, спорт – природні об'єкти, спорт – птахи, спорт – рослини, спорт – тварини, спорт – фізика, спорт – хімія), синестезійні моделі не виокремлюємо (окреслено лише тематичні вектори, що можуть стати основою потенційних моделей). У низці багатокomпонентних метафоричних моделей запропоновано розглядати фрейми та слоти.

У дисертації подано 1008 метафор (83,23 %), серед яких 273 (27,1 %) – антропоморфні, 124 (12,3 %) – артефактні, 496 (49,2 %) – соціоморфні, 91 (9,02 %) – природоморфні, 24 (2,38 %) – синестезійні. Якщо для артефактних із меншою кількістю моделей характерний більший обсяг вербалізаторів, що підпадають під тематику виокремлених моделей, природоморфним властива варіантність лексем, які за своїм значенням формують низку малокомплектних метафоричних моделей. Антропоморфні та соціоморфні метафори, як за кількістю моделей, так і за статистикою продуктивності, послідовно займають друге та перше місце відповідно.

У третьому розділі увагу сфокусовано на інших засобах вторинної номінації, що вербалізують концептосферу СПОРТ, – метоніміях, перифразах, порівняннях і фразеологізмах. Простежено, що кожний із зазначених інструментів вербалізації кількісно поступається продуктивним метафорам, однак теж спрямований на асоціативне переосмислення, проведення паралелей між спортивною і позаспортивною реальією, створення образності, пошук додаткових смислових акцентів.

Виявлено, що метонімії та перифрази, попри відмінності у структурі та механізмі утворення, виконують у спортивному коментарі подібну функцію – дають об'єкту вербалізації другу назву, що урізноманітнює коментар і дозволяє уникати повторів. Зафіксовано випадки вживання цих засобів

переважно для перейменування спортсменів, команд, інших учасників змагання, інвентарю, локацій, окремих епізодів змагання і видів спорту. Установлено, що типовими параметрами для виявлення схожості під час метонімічного перенесення або творення другої назви слугують кольори, клубна символіка, географічна належність, національні ознаки, форма, матеріал чи функціональна подібність. Під час виконання дослідження проаналізовано 36 (2,92 %) метонімії і 37 (3,1 %) перифразів.

Нечисленну кількість порівнянь, якими послуговуються спортивні коментатори, розглянуто за семантикою ключового слова, подібно до метафор. Установлено, що досить активно використовують лексеми на позначення птахів, плазунів, ссавців, риб, рослин і природних об'єктів, дещо рідше спортивні реалії порівнюють із артефактами, зокрема предметами та транспортними засобами, із кулінарними поняттями. Інколи спільні ознаки знаходять в амплуа та функціях різних професій. Особливу увагу звернено на багатоконпонентні порівняльні конструкції, що, демонструючи розгорнуту думку коментатора, протягом обмеженого часу будують складні образи. Загалом у спортивних коментарях зафіксовано 43 (3,55 %) порівняння.

Також під час дослідження виявлено 87 (7,2 %) фразеологічних одиниць, що, крім створення образності, транслують досвід народу, чим змістовно насичують коментар і додають йому національного колориту. З'ясовано, що фразеологізми доречно вживати для оцінювання епізодів, які репрезентують боротьбу із різними її фазами, етапи змагання, небезпечні ситуації, переможні результати, характеристику спортсменів, якісну характеристику дій або змагання загалом. Звернено увагу на окремі випадки, що фіксують коментаторський вплив на зміну структури та значення фразеологізмів, на взаємодію таких одиниць із іншими засобами вторинної номінації в реченні.

Перспективою визначено подальше спостереження за мовленням спортивних журналістів із метою виявлення й аналізу нових вербалізаторів концептосфери СПОРТ, що віддзеркалюватимуть особливості мовомислення

та свідчитимуть про зміни на лексичному рівні мовної системи, що формуватимуться в сучасному спортивному медійному просторі.

Ключові слова: вербалізація, засіб вторинної номінації, концепт, концептосфера, лексика, метафора, метафорична модель, метонімія, мова ЗМІ, перифраз, порівняння, семантика, спортивний коментар, фразеологізм

ABSTRACT

Mandych T. Lexical and semantic verbalization of the conceptosphere SPORT in modern sports media space – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy with specialty 035 Philology (03 Humanitarian sciences). – Kherson State University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Ivano-Frankivsk, 2023.

The dissertation is dedicated to the specific features of Ukrainian sports media space for the period of independent Ukraine. Attention has been focused on semantic shifts, which are found in the sports comments of TV, online and text broadcasts. The topicality of our theme is connected with the fact that sports media space is one of the most popular among the audience of millions consumers of information, and sports journalists` speech, commentators` in particular, is dynamic and reflects both traditional elements and peculiarities of perception of modern realities, which are presented on the language level using the means of secondary nomination, which create new meanings, and phraseological units, which represent folk experience, etc.

The illustrative base has been made up of 685 broadcasts from 21/06/1992 to 22/04/2023, which were realized by such media resources, as 1+1, 2+2, Inter, Live, STB, TET, TRC "Ukraine", TC "Football", TC "Football 1", TC "Football 2", UNIAN, UT1 / First national / UA: First, Basketball Federation of Ukraine, FC Metalist 1925 Kharkiv, football24.ua, Football Hub, HEL TV, Kremen TV, MEGOGO, MEGOGO Ring, MEGOGO Football 1, MEGOGO Football 2,

MEGOGO Football 3, rbc.ua, Smotrisport.tv, UA:Sumy, ua-football.com, ukrinform.ua, XSPORT. Considering that average duration of sports broadcast is 90 minutes, about 1027 hours of air time has been analyzed.

The scientific novelty consists of collecting illustrative materials, fixating verbalizers of the conceptosphere SPORT, their systematizing and analyzing the reasons and consequences of the shift in semantics. In the course of the research the approbation “Dictionary of commentators’ speech” (Mandysh, 2020) has been published, which contains 1000 units including 83,6% metaphors, 7,5% phraseological units, 4% paraphrases, 2,4% comparisons, 2,1% personifications. This proportion illustrates the general tendency concerning using the means of secondary nomination during broadcasting a sports competition. The above mentioned dictionary has certain sections, which are dedicated to each variety of verbalizers, as well as the alphabetical index and the complete list of broadcasts, which were analyzed in 2020, part of which is illustrating the examples in the publication. The language material, which was collected from the audiovisual media (TV and online broadcasts are 91,4%), thus, the fact of detecting and capturing the verbalizers of the conceptosphere SPORT in the stream of oral live speech is important, that will allow to do diachronics researches in the future, comparing sports journalists’ speech at different time intervals. In Ukrainian linguistics there are only aspect studies of sports comments, thus, the proposed complex analysis of the lexical and semantic specific features of the chosen genre will be able to supplement linguistics with new information.

In the first chapter the systematization of scientific research devoted to the understanding of the content of concepts and judgments about sports as a conceptosphere, which has in its structure concepts for the designation of certain types of sports, is proposed. According to the analyzed illustrative materials we may speak about athletic sports (concepts of weightlifting and athletics), martial arts (concepts of boxing, wrestling, judo, grappling, horting, MMA), sports with weapons (concepts of shooting, archery, fencing), water sports (concepts of rowing, swimming, synchronized swimming, diving), gymnastic sports (concepts

of gymnastics and rhythmic gymnastics), individual sports (concepts of badminton, table tennis, tennis), team sports (concepts of basketball, volleyball, water polo, handball, rugby, football, hockey), intellectual sport (chess) and speed sports (concepts of biathlon, cycling). It has been deduced that the above mentioned concepts have different capacity for figurative verbalization due to the nature and specificity of the broadcast.

Special attention has been drawn to oral commenting, which is found in TV and online broadcast, and to written commenting, which is the base of text broadcasting on different websites. It has been established that technical features of broadcast, their structure, content and language design of the above mentioned varieties of commentary have differences, which are reflected on a quantitative and qualitative composition of the verbalizers of the conceptosphere SPORT. Characteristics of factors, which affect the quality of media content and commentators' speech, has been added with the overview of the genre requirements for the commentary, sports in particular, and the specific features of the development of sports journalism in Ukraine during the last decades.

Associative understanding sports events, which makes the sports commentary imaginative, is possible through the interaction of concepts-donors and the concept-goal. It has been discovered that through active transfer of signs of different by their contents concepts to sport the most productive means for verbalization of the conceptosphere SPORT is metaphors, which we propose to categorize into anthropomorphic, artifactual, sociomorphic, naturemorphic and synaesthetic according to the semantic principle. The metonymies, paraphrases, comparisons and phraseological units have been found in commentator speech to a lesser extent.

The second chapter is dedicated to metaphorical verbalization of the conceptosphere SPORT. Based on lexical meaning, which makes the ground for metaphorical transference, the number of metaphorical models have been singled out including: 1 model of the anthropomorphic type (**sport – man**), 4 models of the artifact type (**sport – construction, sport – technology, sport – transport,**

sport – object), 15 models of the sociomorphic type (**sport – war, sport – economy, sport – competition, sport – history, sport – crime, sport – cooking, sport – art, sport – emergencies, sport – education, sport – everyday life, sport – politics, sport – professions, sport – religion, sport – entertainment, sport – society**), 9 models of the naturemorphic type (**sport – climate, sport – insects, sport – space, sport – objects of nature, sport – birds, sport – plants, sport – animals, sport – physics, sport – chemistry**), 0 models of the synaesthetic type (only thematic vectors, which will be a base for potential models, have been outlined). It was proposed to consider frames and slots in the number of metaphorical models.

The dissertation presents 1008 units (83,23 %) including 273 (27,1 %) of the anthropomorphic type, 124 (12,3 %) of the artifact type, 496 (49,2 %) of the sociomorphic type, 91 (9,02 %) of the naturemorphic type, 24 (2,38 %) of the synaesthetic type. If for the artifact type with the smaller amount of models is typical the greater volume of the verbalizers, which fall under the theme of the selected models, then variability of the tokens, which are forming the number of the small metaphorical models, is more typical for the naturemorphic type. The anthropomorphic and sociomorphic metaphors both in the number of models and in performance statistics, consistently occupy the second and first places, respectively.

The third chapter is focused on the other means of secondary nomination, which verbalize the conceptosphere SPORT. They are metonymies, paraphrases, comparisons and phraseological units. It has been deduced that each from the specified instruments of verbalization quantitatively yields to productive metaphors, but also is directed to associative understanding, drawing parallels between sports and non-sports notions, creating imagery, searching for additional semantic accents.

It has been discovered that metonymies and paraphrases, despite differences in the structure and the mechanism of formation, perform a similar function in sports commentary – they give the object of verbalization the second name, which

diversifies the commentary and avoids repetition. The cases of using this means have been fixed mainly for renaming sportsmen, teams, other participants of a competition, inventory, locations, individual episodes of the competition and types of sports. It has been established that typical parameters for identifying similarities during metonymic transfer or creating second name are colors, club symbols, geographical affiliation, national features, form, material or functional similarity. In the course of our research 36 (2,92 %) metonymies and 37 (3,1 %) paraphrases have been discovered.

Countless comparisons, which commentators use, have been considered through the keyword semantics, similar to metaphors. It has been found out that words, which name birds, reptiles, mammals, fish, plants and natural objects, are used actively enough, less often sports realities are compared with artifacts including objects and transport, culinary notions. Sometimes common features are found in roles and functions of different professions. Special attention has been paid to multi-component comparative designs, which, demonstrating the expanded opinion of the commentator, create complex images during limited time. In general in sports commentaries 43 (3,55 %) of comparisons has been fixed.

Also in the course of our research 87 (7,2 %) of phraseological units has been discovered, which, except creating imagery, transfer folk experience and in that way meaningfully saturating the commentary and adding a national flavor to it. It has been found out that phraseology is appropriate to be used for evaluating episodes that show a struggle with its various phases, competition stage, dangerous situations, victorious results, characteristics of athletes, a qualitative characteristic of actions or the competition in general. Attention has been paid to individual cases, which fix the commentator's influence on changing the structure or meaning of phraseological units, on the interaction of such units with other means of secondary nomination in a sentence.

The future observation of the speech of sports journalists is defined as the perspective for the further research in order to identify and analyze new verbalizers of the conceptsphere SPORT, that will reflect the peculiarities of language

thinking and will testify to changes at the lexical level of the language system, that will be formed in the modern sports media space.

Key words: verbalization, means of secondary nomination, concept, conceptosphere, vocabulary, metaphor, metaphor model, metonymies, language of media, paraphrases, comparisons, semantics, sports commentary, phraseological units.

**Статті, опубліковані у фахових виданнях України,
що входять до категорії Б**

1. Мандич Т. Мілітарна метафора у спортивному медіадискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 3. С.27–32. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-1/06>
2. Мандич Т. Метафорична вербалізація концепту БАСКЕТБОЛ. *Південний архів (філологічні науки)*. 2021. № 86. С.17–21. <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2021-86-2>
3. Мандич Т. Концептосфера СПОРТ як спосіб структурування інформації у спортивному медійному просторі. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Випуск 22. Том 1. С.52–58. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.22.1.9>
4. Мандич Т. Спортивний коментар як складова українськомовного спортивного дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 55. Том 2. С.136–141. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-2-21>

**Статті, опубліковані у виданнях,
що входять до міжнародних наукометричних баз**

5. Мандич Т. Метафорична репрезентація біатлону у спортивному коментарі. *Молодий вчений*. 2018. №2 (54). С.588–591 (*Index Copernicus*)

Словник

6. Мандич Т. Словник коментаторського мовлення: 1000 слів. Херсон: Вид-во Херсонського державного університету. 2020. 112 с.

Розділ колективної монографії (у співавторстві)

7. Карабута О., Мандич Т. Зоологічна лексика в українському спортивному дискурсі. *Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries : Collective monograph*. Vol. 1. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2021. С.221–240.

**Публікації в інших виданнях України,
що відображають результати дослідження**

8. Мандич Т. Метафорична репрезентація водного поло в мовленні спортивного коментатора. *Філологічна освіта: компетентнісна парадигма: матеріали Міжнародної науково-практичної заочної інтернет-конференції (15 листопада 2019 р.)*. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. С.108–109.
9. Мандич Т. Метафора у коментуванні баскетбольних матчів. *«Citius, Altius, Fortius!»: феномен спорту в літературі та культурі» [зб.наук.матеріалів конференції (Бердянськ, 24-25 вересня 2020 р.) / [гол.ред.О.П.Новик]. Бердянськ: БДПУ, 2020. С.100–102.*
10. Мандич Т. М. Функціонування фразеологізмів у спортивних коментарях футбольних матчів. *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання мови і літератури: збірник матеріалів VII Всеукраїнської онлайн-конференції (м. Житомир, 1–6 лютого 2022 р.) / за ред. Н. С. Щерби. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2022. С. 83–87.*
11. Мандич Т. Актуалізація мілітарних засобів вторинної номінації у спортивному медіапросторі. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями філологічних, лінгводидактичних і соціальнокомунікаційних досліджень» (1–2 грудня 2022 року) [редактори-упорядники С.Климович, В. Олексенко]. Херсон, 2022. С.44–47.*

**Публікації в інших закордонних виданнях,
що відображають результати дослідження**

12. Мандич Т. Метафора як засіб національної ідентифікації у спортивних коментарях. *Proceedings of the III International scientific and practical conference «Scientific research priorities: theoretical and practical value», 27th-30th of November 2018, Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University, Nowy Sącz, Poland. С.137–138.*

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	16
ВСТУП	17
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ СПОРТ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ	25
1.1. Концептуалізація сфери спорту в мисленнєво-мовленнєвій діяльності.....	25
1.2. Спортивний коментар як площина вербалізації концептосфери СПОРТ	31
1.3. Лексичні засоби вербалізації концептосфери СПОРТ.....	38
Висновки до I розділу	51
РОЗДІЛ II. МЕТАФОРИЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ СПОРТ В АУДІОВІЗУАЛЬНИХ І ТЕКСТОВИХ ТРАНСЛЯЦІЯХ	54
2.1. Антропоморфні метафори у спортивному коментарі.....	60
2.2. Артефактні метафори у спортивному коментарі.....	79
2.3. Соціоморфні метафори у спортивному коментарі.....	90
2.4. Природоморфні метафори у спортивному коментарі.....	134
2.5. Синестезійні метафори у спортивному коментарі.....	143
Висновки до II розділу	146
РОЗДІЛ III. ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ СПОРТ	151
3.1. Перифрази і метонімії як інструменти перейменування спортивних реалій.....	151
3.2. Порівняння як вербалізатор концептосфери <i>СПОРТ</i>	162
3.3. Змістотвірна й оцінна функції фразеологізмів у спортивному коментарі.....	167
Висновки до III розділу	187
ВИСНОВКИ	190
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	196
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	213
ДОДАТОК	235

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

СКМ – Словник коментаторського мовлення

СУМ в 11 т. – Словник української мови: в 11 тт.

СФУМ – Словник фразеологізмів української мови

ФСУМ – Фразеологічний словник української мови

ВСТУП

Динамічні процеси на лексичному рівні мовної системи оновлюють і збагачують сучасну українську мову, яка реагує на лінгвальні та екстралінгвальні чинники, що призводять до зміни семантики, реалізації прагматичного потенціалу мовних одиниць і виконання словом функції впливу. Це простежуємо в медійному просторі, особливо в жанрах, основу яких становить комунікація в режимі реального часу. Комунікативним простором, сприятливим для дослідження таких змін, вважаємо формат прямих трансляцій. Суттєвий обсяг ефірного часу та виправдані зацікавленістю вболівальників високі рейтинги спортивних медіапродуктів можуть слугувати основою для прояву оригінального журналістського мовомислення та креативної взаємодії представників засобів масової інформації із глядачами або читачами. Жанр коментування спортивних трансляцій сприяє продуктивному вживанню слів у новому значенні.

Оскільки йдеться про вербалізацію знань про спорт, що можна репрезентувати у вигляді концептосфери СПОРТ, слова стають інструментами об'єктивації уявлень на основі асоціацій, порівнянь та інших аналітичних операцій з інформацією. Як наслідок, серед таких мовних одиниць з'являється велика кількість засобів вторинної номінації.

Мовні особливості текстів спортивної тематики в сучасному мовознавстві проаналізовано в дисертаційних роботах І. Дубчак (2008), Я. Думашівського (2001), І. Павлюк (2016), І. Процик (2020), Ю. Струганця (2016) та низці статей, серед яких ті, що присвячені питанню вербалізації спортивних концептів – З. Адилова (2018), Н. Базилевич (2021), В. Марінеско (2015); історичному аспекту розвитку спортивної лексики і термінології – Л. Підкуймуха (2013), О. Породько-Лях, М. Кудря (2016), І. Процик (2023), І. Янків (2000); особливостям функціонування в тексті лексичних і фразеологічних одиниць – S. Quintero Ramírez (2019), I. Raffaelli, D. Katunar (2016), M. J. P. Sanz (2005), O. Vorobei, A. Akimova, A. Akimova

(2021), О. Блощинська (2012), О. Карпа (2013), Ю. Коваленко, Л. Карпець, В. Максимчук (2015, 2017), В. Приходько (2019), В. Котенко (2014), О. Стишов (2017, 2017 а), Ю. Струганець (2023); аналізу фахової мови – І. Павлюк (2014), Л. Пашинська (2004); характеристики спортивного дискурсу – О. Колупаєва (2016), І. Павленко (2018), І. Павленко, Н. Скачедуб (2023) тощо.

Наявні дослідження часто присвячені іншомовному матеріалу. Також зауважимо, що ілюстративним матеріалом у них слугують переважно друковані тексти, тому запропонований нами аналіз мало охопленого в наукових розвідках усного мовлення спортивного коментатора і текстових коментарів у режимі реального часу на матеріалі українськомовних спортивних коментарів увиразнює потребу дослідження обраної теми.

Мовні особливості спортивного коментаря та специфіку жанру висвітлено у працях К. Kuiper, R. Lewis (2013), К. Kukowicz-Żarska (2021), М. Lewandowski (2009, 2012), А. Michels (2002), W. Mückel (2019), М. Pažanin, I. Petrović (2022), Р. Phillips (2017), А. S. Ross, D. J. Rivers (2019), М. Schaffrath (2019), J. Wiliński (2014), С. Алексенко (2016, 2017), А. Капелюшного (2021), О. Гаврилюк (2018, 2023), О. Глущенко (2020), О. Колупаєвої (2015), І. Сіваченко (2018).

Спортивна лексика й термінологія закріплена у низці словників, серед яких «Словник термінів та понять зі спортивних дисциплін» (2019), «Словник футбольних термінів» (2007), «Термінологічний словник зі спортивних ігор» (2013), «Термінологічний словник з фізичної культури і спорту» (2016) тощо.

Актуальність дисертаційної праці обґрунтовано тим, що в українському мовознавстві досі не здійснено системного аналізу засобів вторинної номінації, що виконують змістотвірну функцію в жанрі спортивного коментаря, поповнюють лексичний склад сучасної української і відіграють роль структурного елементу коментаря в процесі творення тексту, продукованого спортивним журналістом у форматі прямої телевізійної,

онлайнової чи текстової трансляції. Динамічний та такий, що постійно розвивається, жанр спортивного коментаря вербально репрезентує взаємозв'язок концептосфери СПОРТ із мережею інших донорських концептів і концептосфер, аналіз якого зумовить глибше розуміння асоціативних перетинів і спроможностей слова до розкриття нових смислів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано з 2019 до 2022 рр. у межах ініціативної науково-дослідної теми «Закономірності розвитку української мови і практика мовної діяльності» кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету (шифр державної реєстрації – 0117U001731) і у 2023 р. у межах ініціативної науково-дослідної теми «Сучасний мовно-літературний та масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи» (шифр державної реєстрації – 0123U102953). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Херсонського державного університету (протокол № 6 від 12 грудня 2019 року).

Мета полягає у виявленні та дослідженні лексико-семантичних змін у засобах вторинної номінації, якими вербалізовано концептосферу СПОРТ у коментуванні телевізійних, онлайн-ових і текстових трансляцій спортивних змагань з 1992 до 2023 рр. в українському медійному просторі.

Для досягнення мети необхідно розв'язати такі **завдання**:

- виявити особливості концептуалізації сфери спорту;
- визначити жанрову та мовну своєрідність спортивного коментаря, що впливає на характер лексико-семантичних процесів і способи вербалізації концептосфери СПОРТ у медійному просторі;
- зафіксувати і класифікувати вербалізатори концептосфери СПОРТ у мовленні спортивного коментатора;
- побудувати моделі на основі метафор, реконструйованих у результаті семантичного аналізу вербалізаторів концептосфери СПОРТ у спортивних коментарях;
- схарактеризувати семантику та виявити функції метонімії, перифразів,

порівнянь і фразеологізмів як вербалізаторів концептосфери СПОРТ у коментаторському мовленні;

- укласти словник для закріплення та ілюстрування семантичних зрушень у номінативних одиницях, що виникли в коментаторському мовленні.

Об’єкт дослідження – концептосфера СПОРТ, репрезентована в сучасному медійному просторі номінативними одиницями, а **предмет** – засоби вторинної номінації, що вербалізують концептосферу СПОРТ, з урахуванням лексико-семантичних модифікацій, стилістичних відтінків та комунікативних функцій, реалізованих в українськомовних спортивних коментарях.

Джерельну базу формують телевізійні та онлайнві канали і вебресурси, що транслюють спортивні змагання, серед яких 1+1, 2+2, Інтер, Наживо, СТБ, ТЕТ, ТРК «Україна», ТК «Футбол», ТК «Футбол 1», ТК «Футбол 2», УНІАН, УТ1, Перший національний, UA:Перший, Федерація баскетболу України, FC Metalist 1925 Kharkiv, football24.ua, Football Hub, HEL TV, Kremen TV, MEGOGO, MEGOGO Гонг, MEGOGO Футбол 1, MEGOGO Футбол 2, MEGOGO Футбол 3, rbc.ua, Smotrisport.tv, UA:Суми, ua-football.com, ukrinform.ua, XSPORT. Обсяг опрацьованих трансляцій становить 685 відео- і текстових репортажів із українськомовним коментарем (626 – аудіовізуальні трансляції і 59 – текстові трансляції) загальною тривалістю близько 1027 годин. Зафіксовано та проаналізовано близько 4500 випадків уживання 1211 образних вербалізаторів концептосфери СПОРТ, 1000 з яких подано в апробаційному «Словнику коментаторського мовлення» (далі – СКМ 2020).

Теоретико-методологічну основу становлять праці українських, європейських та американських дослідників, присвячені теоретичним і практичним питанням когнітивної лінгвістики (І. Боднар, 2019; Н. Вдовиченко, 2015; К. Голобородько, 2002; А. Загнітко, 2010; М. Калашникова, 2021; О. Коляденко, 2013; Ю. Любавська, 2018; О. Маркова,

2018; А. Мартинюк, 2012; С. Мартінек, 2019; М. Полюжин, 2015; О. Селіванова, 2006; І. Серебрянська, 2019), теорії концептуальної метафори (G. Lakoff, M. Johnson, 1980) і метафоричному переосмисленню спорту (M. Lewandowski, 2012 a; I. Raffaelli, D. Katunar, 2016; A. Ross, D. Rivers, 2019; M. J. P. Sanz, 2005; S. Quintero, 2019; J. Wiliński, 2014), аналізу лінгвостилістичного потенціалу лексичних і фразеологічних одиниць (О. Винник, 2007; Т. Євтушина, 2005; Т. Єщенко, 2010; Л. Кравець, 2010, 2014; О. Левченко, 2007; М. Навальна, 2009; А. Овсієнко, 2023), жанровим і мовним особливостям медійних текстів (І. Богданова, 2016; А. Гусєв, 2016; З. Дмитровський, 2009; А. Капелюшний, 2011; М. Стівенс, 2008).

Для аналізу ілюстративного матеріалу використано низку лексикографічних праць, серед яких «Словник української мови: в 11 тт.», «Словник фразеологізмів української мови» (2003), «Фразеологічний словник української мови» (1999), «Короткий словник жаргонної лексики української мови» (2003), вебресурси «Словник української мови» (slova.com.ua), «Словник UA» (slovnuk.ua), практичний посібник «Світ фразеологізмів» (2012), укладений у межах дослідження «Словник коментаторського мовлення» (2020).

Методи дослідження. Окреслена в дисертації низка дослідницьких завдань передбачає застосування комплексу загальнонаукових та лінгвістичних методів, що становлять методологічне підґрунтя: *описовий метод*, необхідний для характеристики лінгвальних і екстралінгвальних особливостей спортивного медійного простору, зокрема жанру спортивного коментаря та мовних одиниць, що вербалізують концептосферу СПОРТ у ньому; *метод вибірки*, що уможливив виявлення та фіксування вербалізаторів концептосфери СПОРТ в усних та письмових спортивних коментарях; *семантичний і контекстуальний аналіз*, за допомогою яких визначено лексико-семантичні процеси та з'ясовано зміну значень мовних одиниць у спортивному медійному просторі; *метафоричне моделювання*, що сприяло систематизації найпродуктивнішого засобу вторинної номінації та аналізу

механізму зрушення семантики номінативних одиниць від сфери-джерела до сфери-цілі; *статистичний метод* – для визначення кількісного співвідношення вербалізаторів, що ілюструє тенденційність виявлених лексико-семантичних процесів; *узагальнення*, що дозволило сформулювати підсумкові положення.

Наукова новизна полягає в тому, що змістовий центр спортивного медійного простору *запропоновано* розглядати як концептосферу СПОРТ, структуру якої складають концепти різних видів спорту, а засоби вторинної номінації – метафори, метонімії, перифрази, порівняння та фразеологізми – як вербалізатори цієї концептосфери в мовленні спортивних коментаторів. *Уперше* в телевізійних, онлайн-ових і текстових прямих трансляціях *виявлено, зафіксовано* та *систематизовано* 1211 мовних одиниць, що поповнюють словниковий склад сучасної української мови новими або видозміненими лексичними значеннями. Крім того, *з'ясовано* характер семантичного розвитку лексики у спортивних коментарях, а саме тенденцію до метафоризації, метонімізації, перефразування, розвитку контекстуальної синонімії та полісемії, адаптації фразеологізмів до спортивного контексту з поодинокую трансформацією їх структури. *Уперше укладено* «Словник коментаторського мовлення» (2020) із 1000 мовних одиниць у реєстрі як спробу закріпити та проілюструвати результати лексико-семантичних змін у спортивному медійному просторі.

Теоретична цінність дослідження полягає у її внеску в подальший розвиток українського мовознавства. Запропонована класифікація мовних засобів у коментаторському мовленні (загальноспортивні, видові та індивідуально-авторські) і пояснені змістові та структурні відмінності між коментуванням різних видів спорту сприяють розбудові лексикології і стилістики української мови. Схарактеризовані усний і письмовий коментарі, визначення їх відмінності розвивають положення стилістики щодо жанрової специфіки мовлення. Виявлення логічних зв'язків концептів-джерел із концептосферою СПОРТ, на основі чого сформовано систему метафоричних

моделей, слугує внеском у подальший розвиток концептології.

Практичне значення полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані у процесі викладання таких освітніх компонент, як «Сучасна українська літературна мова (розділ «Лексикологія. Фразеологія»)), «Стилістика української мови», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Спортивна журналістика».

Апробація результатів дослідження. Доповіді виголошено на Міжнародній науково-практичній заочній інтернет-конференції «Філологічна освіта: компетентнісна парадигма» (Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2019 р.); IV і V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми літературознавства та мовознавства» (Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019, 2020 р.); Міжнародній науковій конференції ««Citius, Altius, Fortius!»: феномен спорту в літературі та культурі» (Бердянський державний педагогічний університет, 2020 р.); Międzynarodową Konferencję Naukową Młodych Ukrainistów i badaczy Słowiańszczyzny wschodniej (Uniwersytet Warszawski, 2020, 2022 р.), Всеукраїнській науковій конференції «Запорізькі філологічні читання» (Запорізький національний університет, 11-12 листопада 2021 р.), VII Всеукраїнській онлайн-конференції «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання мови і літератури» (Житомирський державний університет ім. Івана Франка, 1-6 лютого 2022 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритетні напрями філологічних, лінгводидактичних і соціальнокомунікаційних досліджень» (Херсонський державний університет, 1–2 грудня 2022 року).

Публікації. Основні положення та часткові результати дослідження висвітлені в 4 одноосібних статтях, опублікованих у фахових виданнях України, що входять до категорії Б, 1 розділі колективної монографії (у співавторстві), 4 тезах за результатами участі в конференціях та «Словнику коментаторського мовлення».

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел і списку джерел ілюстративного матеріалу. Загальний обсяг роботи становить 236 сторінок, друкованого тексту – 180 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ *СПОРТ* В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ

1.1. Концептуалізація сфери спорту в мисленнєво-мовленнєвій діяльності

Український медійний простір інформує та впливає на споживачів різного за тематикою контенту. Однією з найпопулярніших тем, яка представлена на численних медійних ресурсах, є спорт, що в сучасному вимірі зацікавлює не лише змагальністю та супровідною емоційністю, а і спроможністю формувати індивідуальний та національний бренд. Увага широкого кола глядачів і читачів постійно привернена до локальних та масштабних спортивних подій, виступів улюблених спортсменів та національних збірних, традиційних і нових видів спорту, які ознайомлюють реципієнтів з історією відповідного виду, системою правил, діями, необхідним спорядженням тощо. Оскільки діяльність спортсменів, тренерів, функціонерів, уболівальників та інших причетних до спорту осіб передбачає наявність відповідного комплексу знань, для чіткого структурування множини спортивних понять пропонуємо (Мандич, 2022) розглядати спорт як концептосферу, а види спорту, висвітлення яких у медійному просторі і є основою дисертаційного дослідження, як концепти, що у сукупності утворюють концептосферу СПОРТ.

Оперуючи термінами «концепт» і «концептосфера», передусім варто звернутись до їхніх дефініцій та основних параметрів, оскільки, попри актуальність і популярність у мовознавстві, ці категорії лишаються якщо не гостро дискусійними, то принаймні такими, що потребують уточнення. Причиною цього є багатомірність підходів до вивчення концепту і концептосфери, що можуть бути предметом наукового пошуку представників різних галузей знань. А звідси – варіантність термінів та їхніх тлумачень, відмінності трактування в межах окремих шкіл і течій.

За результатами огляду лексикографічних праць визначаємо, що укладачі словників більшою мірою оперують філософським розумінням концепту: «Концепт – 1) *філос.* загальне поняття, його зміст; 2) те саме, що *концепція*» (Сучасний словник іншомовних слів, 2008, с.313); «Концепт – *філос.* Формулювання, загальне поняття, думка (Сучасний тлумачний словник української мови, 2009, с.418). У «Словнику основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики» зазначено, що «концепт – мінімальна структурна одиниця знання» (Мартинюк, 2012, с.38). У подібний спосіб трактує концепт В. Літяга на підставі аналізу мовознавчих розвідок (Літяга, 2013, с.48). М. Полюжин акцентує увагу на сплутуванні термінів, що здатне провокувати неправильне тлумачення та слововживання в науковій царині. Дослідник розмежовує часто ототожнені терміни «поняття» та «концепт» (Полюжин, 2015). Детальне пояснення концепту подає О. Селіванова: «Концепт – інформаційна структура свідомості, різносубстратна, певним чином організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого» (Селіванова, 2006, с.256).

Важливою властивістю концептів, як зауважує А. Загнітко, є їх здатність зберігати у стереотипах усвідомлювано-типізовані фрагменти досвіду та відповідно передавати інформацію (Загнітко, 2010, с.16). К. Голобородько описує інформаційний обсяг концепту, що здатний відтворювати предметно-логічні, асоціативні культурологічні зв'язки між реаліями та істотні й неістотні ідентифікуючі ознаки (Голобородько, 2002, с.7). Логічність та асоціативність стануть ключовими в розумінні взаємодії спортивної та позаспортивної реалій і відповідних причинно-наслідкових зв'язків у процесі зрушення семантики та подальшої вербалізації концептосфери СПОРТ. Актуальним для нашого дослідження є й акцент на невід'ємному зв'язку концепту з культурою та його сприйняття як «точки перетину між світом культури й світом індивідуальних смислів» (Вдовиченко, 2015, с.16).

Отже, під концептом розумітимемо структуру, що містить певний обсяг інформації про об'єкт осмислення з урахуванням особливостей індивідуального досвіду і світогляду, а також національно маркованих і загальнокультурних орієнтирів.

Якщо ж ідеться про певну сукупність концептів, то говоримо про ширше поняття – концептосферу. Цей термін, як і термін «концепт», не наділений одноставним тлумаченням. Відповідно виникає потреба з'ясувати його дефініцію, чітко та послідовно вживати терміни, розрізняти схожі поняття. У результаті огляду наявних визначень Н. Стефанова зазначає, що «... концептосфера – це структурна конфігурація всіх можливих компонентів зберігання знань в ментальному світі людини» (Стефанова, 2018, с.98).

Ю. Любавська в аналітико-критичному огляді різних підходів до трактування концептосфери наводить низку її термінологічних варіантів, серед яких фіксує «гіперконцепт, макроконцепт, мегаконцепт, концептуальна картина світу і подібні» (Любавська, 2018, с.23). І. Кожушко пропонує такі терміни замінити на більш універсальний варіант, яким є «концептосфера» як «тематично об'єднана сукупність концептів, що є елементом ККС» (Кожушко, 2011, с.287). Дотримуючись розуміння концептосфери як сукупності концептів, звертаємося до більш детального пояснення терміну, наведеного М. Калашниковою, яка зауважує, що «концептосфера сприймається як гетерогенне ментальне утворення, що включає сукупність вербально позначених та непозначених базових концептів, які репрезентують загальнолюдські поняття та концептуально значущі цінності, задовольняючи потреби когнітивно-дискурсивної сфери певної культури» (Калашникова, 2021, с.2).

За І. Боднар, концептосферу формує концептуальний простір, об'єднаний однією преференційною темою (Боднар, 2019, с.42). О. Селіванова зазначає, що «концептуальні сфери... репрезентують певну предметну галузь (наприклад, рослин, тварин, політики, музики тощо)» (Селіванова, 2006, с.406). Спираючись на наявні наукові підходи, пропонуємо

власний погляд на предметну галузь спорту як концептосферу: «Якщо проаналізувати ті контексти, у яких науковці вживають термін «концептосфера», та той зміст, який у нього вкладають, то слід виокремити декілька напрямів: з одного боку, концептосферу дійсно можуть ототожнювати з картиною світу, говорити про концептосферу мови, окремої людини (зокрема, у плані її художньої творчості) або іншої глобальної поняттєвої сфери, що водночас здатна відбивати риси, характерні для світогляду конкретного народу. З іншого боку, можна обрати тематичний принцип і простежити реалізацію визначеної концептосфери в різних лінгвокультурах. Наприклад, огляд праць останніх років засвідчив, що мовознавці активно досліджують концептосфери БОГ (Венжинович, 2009; Мацьків, 2012), ЗДОРОВ'Я (Мартінек, 2019), ОСВІТА (Боднар, 2019), ЧЕСТЬ (Чабан, 2014); природи (Серебрянська, 2021), фауни (Гоменюк, 2011) тощо. Пропонуємо і спорт розуміти як концептосферу, що входить до складу національно-мовної картини світу різних народів та має особливості вербалізації в українськомовному медійному просторі» (Мандич, 2022, с.54).

Розглянемо функціонування концептосфери СПОРТ, що структурно поєднує низку концептів на позначення окремих видів спорту, у сучасному медійному просторі. В українському мовознавстві дослідники аналізували концепти «футбол» як сферу-ціль (Марінеско, 2015) і як сферу-джерело (Пустовалова, 2016), «тхеквондо» (Базилевич, 2021), макроконцепт «шахи» (Адилова 2018); у наших попередніх працях розглянуто вербалізацію концептів «баскетбол» (Мандич, 2021) і «біатлон» (Мандич, 2018 а).

Знання про спорт і його взаємодію з різними аспектами життєдіяльності активно застосовують під час прямих трансляцій змагань. Для того, щоб наділити споживачів інформації цими знаннями або сформувати в них оцінний погляд на певне явище, коментатори добирають влучні мовні засоби, за допомогою яких реалізують обрану мовленнєву стратегію та об'єктивують фрагмент концептосфери СПОРТ. Із поданої інформації, реакцій і власних спостережень за перебігом подій у свідомості

глядачів аудіовізуальних і читачів текстових трансляцій формується уявлення про спортивну подію. Коментованому моменту спортивні журналісти можуть надавати негативної чи позитивної оцінки. Погодження або різке спростування глядачами та читачами поглядів мовця забезпечує підтримання віртуального контакту обох сторін, які стежать за трансляцією.

Відповідно до фактичного матеріалу, зібраного зі спортивних трансляцій, структурними компонентами концептосфери СПОРТ вважаємо концепти видів спорту, що є змістовою основою телевізійних, онлайнних і текстових трансляцій змагань (рис. 1). Образна лексична реалізація кожного концепту може мати індивідуальний характер із урахуванням специфічних ознак конкретного виду спорту, перетинатися із поняттями суміжного концепту, у якому закладено знання про близький за принципом боротьби вид спорту, бути носієм значень, притаманних спорту загалом незалежно від видової диференціації. Потреба у групуванні видів спорту зумовлена особливостями побудови коментаря та відповідного його вербального оформлення, що обґрунтовано у підрозділі 1.3.

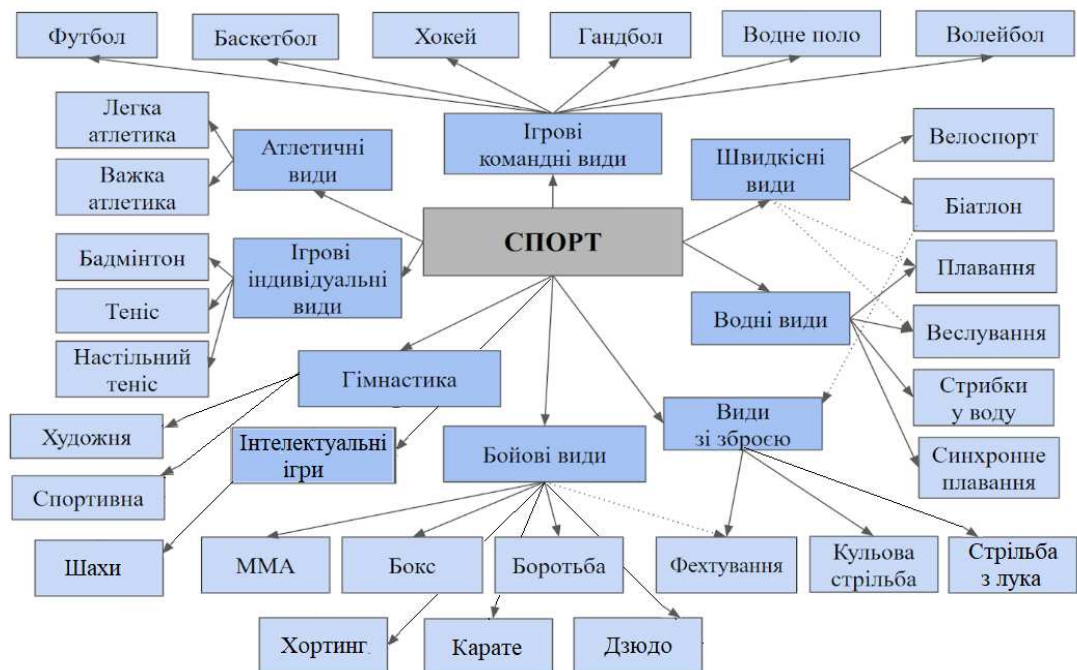

Рис. 1. Структура концептосфери СПОРТ, вербалізованої в українськомовних спортивних коментарях (на матеріалі проаналізованих джерел)

Демонструємо механізм та варіантність вербалізації фрагменту знань про спорт на прикладі концепту одного виду спорту як структурної одиниці концептосфери СПОРТ. Як зазначає О. Маркова, «вираження концепту – це вся сукупність мовних і немовних засобів, які безпосередньо чи опосередковано ілюструють, уточнюють і розвивають його зміст» (Маркова, 2018, с.36). Схематично (рис. 2) відображаємо здатність коментатора використовувати антропоморфні, артефактні, соціоморфні, природоморфні і синестезійні метафори, зміст і обсяг яких дозволяє формувати моделі із фреймово-слотовою структурою (за наявності). Ці мовні одиниці виникають унаслідок взаємодії концепту-цілі з концептом-джерелом, який запозичує характерну ознаку, будує логічні та асоціативні зв'язки, дозволяє переосмислити у своїх категоріях спортивні реалії. Також у вербалізації концептосфери СПОРТ, зокрема концептів окремих видів спорту, беруть участь метонімії, перифрази, порівняння, фразеологізми.

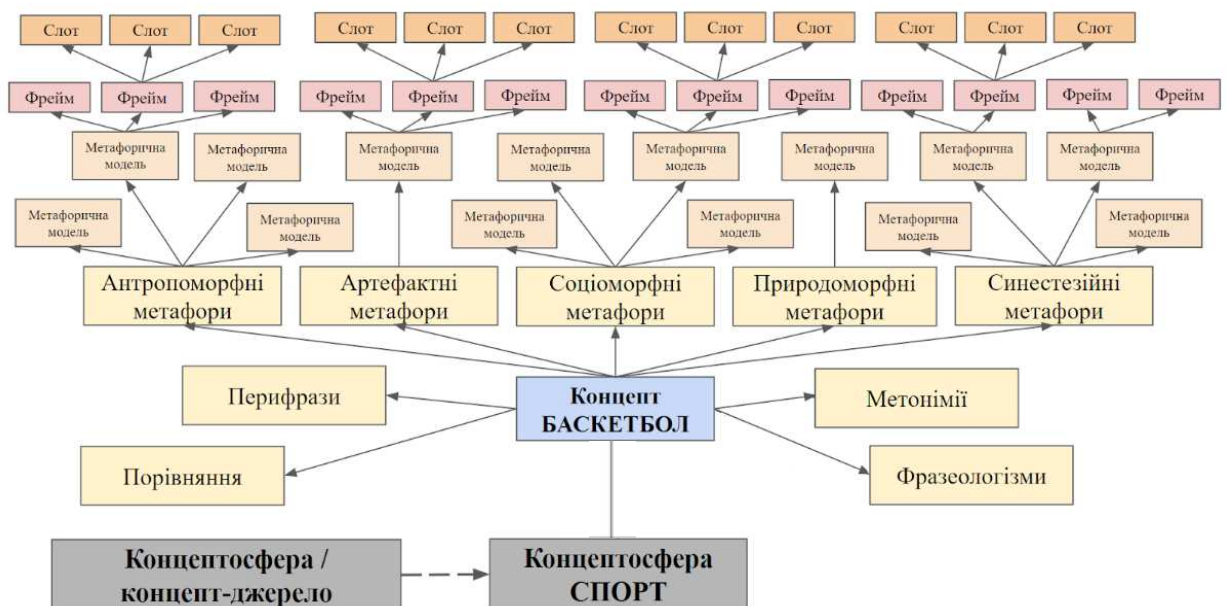

Рис. 2. Варіантність образної вербалізації фрагменту концептосфери СПОРТ

Отже, складність мисленнево-мовленнєвих процесів, креативність мовотворчості спортивного коментатора і, як наслідок, постійне поповнення

спортивних коментарів мовними одиницями, що становлять фактичний матеріал для аналізу, дозволяють простежувати особливості вербалізації концептосфери СПОРТ з урахуванням світосприйняття мовців і споживачів інформації.

1.2. Спортивний коментар як площина вербалізації концептосфери СПОРТ

Засоби масової комунікації – невід’ємні складники сучасного життя, і останнім часом можна простежити зміцнення позицій українськомовного контенту в інформаційному просторі. Технічне вдосконалення та діджиталізація, безперечно, вплинули на стрімкий розвиток спортивних медіа, що поступово зміщували акцент з друкованої преси та радіо на телебачення й вебресурси, побудовані на синтезі каналів передачі інформації.

Однак не лише розвиток телекомунікаційних і цифрових технологій дав поштовх до підвищення рівня якості медіаконтенту. Десятиліттями журналісти шліфували індивідуальну майстерність, започатковували та апробували різні формати спортивних медіапродуктів, прагнули відповідати стандартам і вимогам галузі та запитам споживачів інформації. Прямоефірну роботу спортивного коментатора, який має власний стиль, обговорюють і критично оцінюють як глядачі, так і фахівці. В аналітичному огляді української спортивної тележурналістики («Експрес» від 15.06.2004) читаємо: «Від цих коментаторських кульбітів я навіть забув про футбол... Після цього матчу була якась спустошеність у душі і бажання викинути балакучий ящик з дев’ятого поверху, разом з коментаторами і вбогим українським телебаченням» (Дмитровський, 2009, с.168). Початок 2000-х років був періодом становлення та пошуків, адже ні фахова компетентність, ні технічні засоби не являли собою ідеалу.

Одним із ключових моментів помітних змін вважаємо проведення в Україні Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році. Ця знакова подія виявила суттєві проблеми вітчизняної спортивної журналістики, з одного боку, а з

іншого – дала поштовх до розвитку. Власне, наш погляд, підтверджено думкою А. Капелюшного: «Жодного слова не було сказано про підготовку ЗМІ до фінальної стадії чемпіонату Європи з футболу 2012 року. Виникло враження, що наші мас-медіа цілком готові до цієї події – і з технічного, і з творчого погляду. В інших країнах до таких подій будують нові апаратно-студійні комплекси, прес-центри» (Капелюшний, 2011, с.359). Недоліки в роботі спортивних ЗМІ можуть бути викликані відсутністю уваги з адміністративного боку. Однак є й інша, опозиційна рушійна сила – глядачі та читачі, які потребують і вимагають щоразу кращого продукту, а це породжує конкуренцію та, як наслідок, вищу якість спортивних ефірів.

Водночас зауважимо, що ще до Євро-2012, усередині першого десятиліття ХХІ ст., почали з'являтися пропозиції, які відповідали на суспільний запит – спортивні телевізійні проєкти та окремі канали, що забезпечували вихід в ефір прямих трансляцій змагань, аналітичних програм, випусків спортивних новин. Фахівці відзначають появу спеціалізованих спортивних каналів: «Мегаспорт», «Спорт-1», «Євроспорт-Україна», «Футбол»» (Капелюшний, 2011, с.359).

На сучасному етапі, коли Україна не раз приймала змагання європейського та світового рівня, а український глядач активно цікавиться спортом, який творить імідж країни, поряд із телебаченням з'явилися вебресурси, що не менш якісно проводять онлайнві трансляції, доповнюючи їх низкою інформаційних, аналітичних і розважальних спортивних програм. Тепер до ефіру потрапляють не лише найважливіші та найпопулярніші змагання, а й локальні чемпіонати, матчі та поєдинки чи не з усіх видів спорту. Достатньо назвати такі ресурси, як «Наживо», «XSPORT», «KremenTV», «MEGOGO» тощо, аби зрозуміти, що маємо вибір і контенту, і форматів, і якості. Окрім телевізійного та онлайнного мовлення, низка інтернет-видань активно супроводжує спортивні події текстовими трансляціями.

Медійний простір є майданчиком для творення тексту, який подає інформацію про спорт. Пряма трансляція спортивного змагання побудована так, що певною мірою зникає відчуття дистанційності, натомість з'являється враження безпосереднього контакту між коментатором і глядачем, оскільки, як зауважує І. Богданова, автори медіатекстів залучають спільні з реципієнтами фонові знання, що роблять ефективними процеси сприйняття та інтерпретації інформації (Богданова, 2016, с.29). Отже, вагоме значення в інформаційному наповненні ефіру має пошук журналістом дотичних точок зі світосприйняттям, знаннями та досвідом потенційного адресата.

Трансляції змагань здійснюють у режимі реального часу, тому для них характерна несподіваність мовленнєвого потоку. Коментар – «власна думка на телеекрані компетентної людини (журналіста або фахівця з іншої галузі), який виступає по телебаченню з коментарями щодо тих або інших питань» (Дмитровський, 2009, с.183). Це визначення є широким тлумаченням ключового поняття, оскільки охоплює не лише спортивну, а й інші види журналістики. Однак це дозволяє сформувати загальне розуміння жанру коментаря, якому властиві інформаційно-констатувальна та пояснювальна частини (Дмитровський, 2009, с.72). Серед критеріїв, за якими можна оцінити якість спортивного коментаря, С. Алексенко виокремлює адекватність, своєчасність, лексико-стилістичну різноманітність і зв'язність (Алексенко, 2017, с.8). Увагу звертають також на інтенсивність коментарів, наявність слів-заповнювачів або пауз, обмовок і граматичних помилок, на мовні прояви емоційності, зокрема на вставні слова, метафори, кліше, ступені порівняння (Schaffrath, 2019, с.300–301). Здатність коментаря реалізовувати креативне мовомислення спортивного коментатора в умовах живого спілкування, бути ефектним і навіть інколи драматичним, дає підстави знаходити ознаки перформансу в цьому жанрі (Phillips, 2017).

Акцент на оригінальності роботи спортивного коментатора ставить Д. Дорошенко, кваліфікуючи спортивний коментар як об'єкт авторського права в контексті українського та закордонного законодавства. На думку

дослідника, «коментар спортивної події в ряді випадків є результатом творчої праці та має ознаки об'єкта, що охороняється авторським правом» (Дорошенко, 2022, с.41).

З'ясовуючи історію зародження спортивного коментаря, звернемося до праці А. Гусєва, який зазначає про появу цього жанру на початку ХХ ст. у форматі прямого радіорепортажу (Гусєв, 2016, с.11). Дослідники, звертаючи увагу на розвиток коментаря, аналізують вплив формату трансляції на його структуру, особливості подачі та змістове наповнення. Так, схарактеризовано онлайн-коментар, що займає проміжну позицію між прямиоефірним телевізійним коментарем та письмовим спортивним коментарем, який публікують постфактум події (Lewandowski, 2012); порівняно структуру та мовні особливості радіокоментаря, покликаного компенсувати відсутність візуального складника, та телекоментаря, який передбачає фокусування уваги на ключових епізодах, більшу кількість оцінок, а не описів, можливість робити паузи без шкоди інформуванню (Kuiper, Lewis, 2013). Відзначають також синтаксичні відмінності в усних і письмових спортивних коментарях і властиву обом форматам метафоричність (Michels, 2002, с. 50).

Пропонуємо (Мандич, 2022 а) порівняльний огляд низки параметрів усного та письмового коментарів, установлені в результаті наших спостережень за трансляціями різних видів спорту. Вважаємо, що типові особливості технічної та мовної організації трансляції (табл. 1) впливають на зміст, форму та інтенсивність уживання вербалізаторів концептосфери СПОРТ у спортивному коментарі.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика усного та письмового коментарів

	<i>Усний коментар</i>	<i>Письмовий коментар</i>
<i>Технічні особливості</i>	Формат відеотрансляції, що у прямому ефірі супроводжений одночасним коментарем	Аудіовізуальний складник відсутній. Для ілюстрації ключових епізодів можуть використовувати скріншоти, відеофрагменти або покликання на соціальні мережі з реакцією на епізод
<i>Структура</i>	Мовлення протягом усього часу трансляції. Можливе у вигляді діалогу декількох коментаторів або коментатора та запрошеного фахівця	Як правило, коментарі-речення за наявності цікавих епізодів. Для командних ігрових видів спорту – з інтервалом у декілька хвилин. Для боксу – щораундово. Для Олімпійських ігор тематично – короткі описи перебігу та результатів окремих видів спорту, а хронологічно – частин змагального дня тощо
<i>Зміст</i>	Варіюється залежно від виду спорту. Для коротких програм типове оголошення технічних результатів із доповненням інформації щодо учасників, їх кар'єри, особливостей змагання тощо. Для тривалих у часі подій характерне коментування окремих дій, розвитку атак або побудови захисту, виконання прийомів, аналізування тактичних схем і обраних спортсменами й тренерами стратегій тощо. У випадку менш знайомих глядачеві видів спорту (напр., у трансляціях Всесвітніх ігор) можливе пояснення основних правил та історії виду	Стислий опис наслідків найважливіших подій: завершення атаки, виконання стандартного положення (кутовий, штрафний, пенальті), попередження або вилучення гравця, заміна у складі команди, травмування, активність у ринзі, нокдаун або нокаут тощо. Авторські міркування, як правило, не простежуємо. Коментарі мають характер констатації факту
<i>Мовне оформлення</i>	Речення різної структури. Активно вживають засоби вторинної номінації, емоційно забарвлену лексику. Зрідка фіксуємо каламбури, індивідуально-авторські метафори, цитати з пісень і поезій тощо	Розповсюдженим є використання в коментарі декількох простих речень або складного речення, динамізм яких забезпечують лаконічна будова та вжиті дієслова. Засоби вторинної номінації наявні, однак є типовими та кількісно обмеженими. Мають місце графічні засоби увіраження

Те, якого характеру набуде умовна бесіда з глядачами в усному коментарі, залежить від подій, що не завжди можна спрогнозувати. Багато в чому цей ефект несподіванки визначає прагматичний потенціал сказаного. Оскільки спортивний коментар співіснує з відеоскладником трансльованого змагання, аналіз мовного оформлення тексту не повинен бути ізольованим від візуального компоненту репортажу. Для письмових коментарів текстових трансляцій, які публікують інтернет-видання та які теж стали джерелами збору ілюстративного матеріалу, така потреба відсутня, адже текстова трансляція за своєю структурою та функцією не передбачає аудіовізуального складника, у зв'язку з чим коментар репрезентує переважно основний подієвий фактаж, про який має дізнатися читач, іноді ілюструючи його записами відеоповторів чи іншим допоміжним візуальним контентом, зокрема з додаткових інформаційних ресурсів. Як зауважує О. Гаврилюк, «коментатор, маючи перед собою «картинку» події, вербалізує зміст того, що відбувається перед його очима, пропонує покрокову текстову передачу ходу гри» (Гаврилюк, 2023, с.287).

Прямі ефіри не передбачають заздалегідь підготовленого тексту та можливості переписати дубль, коментатор діє експромтом, імпровізує, тобто робить усе, що відповідає цій технології, адже «пряма трансляція – безпосереднє поширення телепередач без попереднього запису і монтажу» (Дмитровський, 2009, с.188). Письмові ж коментарі текстових трансляцій поступаються в кількості асоціацій, позбавлені надмірної образності та емоційності, яку можна передати лексичними засобами. Однак особливо гострі епізоди, або ті, до яких слід привернути увагу читачів, виділяють графічно, на зразок: *42 - ГОООЛ!!! Кінгслі Коман з подачі Толіссо подвоїв перевагу мюнхенців* (ukrinform.ua, 23.11.2021, «Динамо»–«Баварія»). До графічних засобів увиразнення належать написання слів великими літерами, дублювання літер, виділення напівжирним шрифтом тощо. Ці та інші прийоми дозволяють компенсувати відсутність переваг усного коментаря, зокрема нагадують відповідне інтонування, що забезпечує емоційне

сприйняття описаного епізоду (Pažanin, Petrović, 2022, р. 6–7). За структурою такі коментарі містять змістовий центр, що репрезентує дію та її виконавця.

Основна задача коментатора має полягати у висвітленні релевантної трансльованим подіям і глядацьким запитам інформації, де важливим є не лише фактаж. Емоції та оцінки – те, що своїми висловлюваннями може викликати спортивний журналіст, адже «вважають, що коментатори повинні допомогти глядачеві сформуванню власної думки» (Дмитровський, 2009, с.54). На особливу увагу заслуговує особистість спортивного коментатора. Варто зважати на професійну етику, коректність, психологію мовця, адже він повинен об'єктивно коментувати протистояння. Проте, як зауважує М. Стівенс, «тінь суб'єктивності, наприклад, легка симпатія до домашньої команди, іноді є допустимою. Також дозволяється більш вільне використання сленгу і непояснених термінів» (Стівенс, 2008, с.281).

Безперечно, продуктивність використання в коментарях образних мовних засобів, яку фіксуємо під час аналізу мовлення українськомовних коментаторів, пов'язана з високою кваліфікацією фахівців, їхньою обізнаністю, умінням образно мислити та швидко приймати рішення. Шляхом листування нам вдалося поспілкуватися з одним із найвідоміших на сьогодні спортивних коментаторів А. Столярчуком і розкрити деякі особливості процесу коментування. Коментатор футбольних і біатлонних трансляцій поділився досвідом роботи у прямих ефірах (збережено авторську орфографію та пунктуацію): *«Для журналістської роботи обопільно важливими є 2 складові – форма та зміст. Це як страва, якщо вона буде добре приготовлена, але непрезентабельно подана (і навпаки), вона не отримає належного максимального ефекту від споживача. До того ж, у коментаторській роботі багата форма подачі матеріалу набуває ще більшої ваги, тому що тут потрібно утримувати увагу і інтерес глядача протягом тривалого часового відтинку. Тому функція коментатора надавати глядачеві не лише якісну інформацію, але й «завернути» її в оригінальну непересічну образну обгортку, щоб люди отримали своєрідну інтелектуальну насолоду як*

від змістової частини коментаря, так і естетичну – від форми подачі інформації. Щодо образності, то деякі речі дійсно є заготовленими, але більшість образних форм спадають на думку безпосередньо під час ефіру. Приблизне співвідношення 10/90» (Столярчук).

Коментатор О. Тингаєв в інтерв'ю інтернет-виданню Tribuna.com від 22.12.2018 р. зазначає: *«Скажу більше: раніше, коли я ще починав коментувати футбол, то 60% коментував саме гру, а інший час розповідав якусь загальну інформацію, яку можна в інтернеті почитати. З роками і досвідом я зрозумів, що коментатор має коментувати те, що відбувається, а паузи мають складати 10-15% ефірного часу. В ці проміжки можна давати цікаві факти, аналізувати гру» (Тингаєв, 2018).* Розподіл ефірного часу, раціональність його змістового заповнення, попередня підготовка, уміння імпровізувати – це неповний перелік чинників, що впливають на мовне оформлення спортивного коментаря.

Отже, коментар спортивних змагань – це складник сучасного українськомовного медійного простору, що потребує особливих знань, підготовки, низки особистісних і професійних якостей, незважаючи ще на складні технологічні аспекти забезпечення прямих телевізійних і онлайн-трансляцій. Визначені жанрові параметри спортивного коментаря стануть хоч і допоміжними, але важливими відомостями у процесі аналізу образних вербалізаторів концептосфери СПОРТ. Мовні засоби пов'язують адресанта та адресатів, відображаючи відомі уявлення про спорт у нових категоріях.

1.3. Лексичні засоби вербалізації концептосфери СПОРТ

Основним завданням спортивного коментатора є володіння словом. Особливий успіх коментатор має тоді, коли це слово досягає своєї мети інформаційною влучністю та емоційністю, завдяки чому воно якнайкраще впливає на адресата. К. Kukowicz-Żarska, аналізуючи мовні засоби, що є складниками мови спорту, звертає увагу на оцінні одиниці, описові одиниці з оцінним відтінком, фахову лексику, іншомовні слова, колокації,

фразеологізми, метафори, антономазії, власні імена, компаративи і суперлативи (Kukowicz-Żarska, 2021).

Спортивний коментатор повинен володіти широким арсеналом мовних засобів, що потребує підготовки, майстерності, творчих здібностей мовця. Певний набір мовних засобів і стає тим інструментарієм для вербалізації концептосфери СПОРТ, що дозволяє не лише інформувати глядачів і читачів про актуальні спортивні події, а й переосмислювати їх і надавати нових значень.

Аналіз фактичного матеріалу дає підстави стверджувати, що вербалізаторами концептосфери СПОРТ виступають: метафора – найпродуктивніший засіб осмислення спорту, в основу якого покладено спрямованість від сфери-джерела до сфери-цілі, а також метонімії, перифрази, порівняння. Крім того, колоритно, національно орієнтовано та стилізовано, концептосферу СПОРТ вербалізують фразеологізми.

Характеристика цих вербалізаторів продемонструє спектр можливостей, до яких вдаються коментатори з метою об'єктивувати спортивні поняття та переосмислити їх у нестандартному ракурсі, що є дотепним, асоціативним, логічним. Лексичними маркерами концептосфери СПОРТ, окрім найменувань із прямим значенням, є засоби вторинної номінації. Розглядати як вербалізатори саме такі мовні одиниці, вважаємо за доцільне, оскільки, на думку К. Головенко, «конотативно-забарвлені вторинні номінації особливо цінні для етнолінгвістичного аналізу, що дозволяє провести паралелі між особливостями внутрішньої форми та характером і змістом національно-культурної інформації, відбитої у домінантах» (Головенко, 2012, с.140). Завдяки таким закладеним у слові ресурсам маємо змогу аналізувати не лише зрушення семантики та надання образності спортивним коментарям, а й розглядати зафіксовані вербалізатори в культурному контексті та у плані їхньої ролі щодо якісного розвитку української спортивної журналістики.

У мовному оформленні спортивних коментарів відзначаємо коментатора, здібності якого дають змогу доцільно використовувати засоби вторинної номінації. Важливу роль у цьому процесі відводимо набутому досвіду мовця, адже що довше коментатор працює у своїй галузі, то багатшим стає образний потенціал його мовотворчості. З іншого боку, вагомий вплив має і зміст трансляції, що визначає потрібні для продукування конкретних коментарів мовні одиниці. На підставі спостережень та аналізу виявлених вербалізаторів концептосфери СПОРТ у близько 4500 спортивних коментарів, узявши за основу такі параметри, як оригінальність і повторюваність, пропонуємо розмежовувати засоби вторинної номінації:

- загальноспортивні, що регулярно вживають під час коментування переважної більшості різних змагань; їхня образність стирається, а значення є стандартизованими. В основу таких засобів, як правило, покладено вербалізацію універсальних понять на зразок змагання, перемоги, поразки, спортсмена як головного учасника подій тощо. Напр.: *Достатньо таким меланхолічним персонажем К'єво може записати собі перший тайм в актив* (ТРК «Україна», 02.07.2021, Бельгія–Італія). Зазначена метафора може бути вжитою щодо представників будь-якого виду спорту;
- видові, що використовують для позначення понять в обмеженому колі змагань, у яких є певна спільна ознака. Особливістю визначаємо вживання слів, якими описують властиві виду або декільком видам спорту рухи, елементи, інвентар, конфігурації, локації тощо. Напр.: *Зараз відрізали наших опорників* (ТРК «Україна», 09.10.2021, Фінляндія–Україна) або *Короткі три постріли в живіт і японцю від Ломаченка* (MEGOGO Ринг, 27.06.2021, Ломаченко–Накатані). Метафора, виявлена в першому випадку, може бути вжитою у коментарях тих видів спорту, де вагому роль має позиційне розташування, а у другому випадку – у тих, де основним параметром визначення переможця є нанесення влучних ударів;
- індивідуально-авторські – ексклюзивні висловлювання, коментаторські імпровізації, що є показниками майстерного володіння словом, широкою

обізнаності та всебічного розуміння спорту. Напр.: *Не те, щоб еліксир Астерікса та Обелікса, але живильна водичка (про відбите пенальті Уго Льорісом – Т.М.)* (ТРК «Україна», 28.06.2021, Франція–Швейцарія). У наведеному прикладі оцінювання напруженої ігрової ситуації, пов'язаної з нереалізованим футбольним пенальті, відбувається шляхом звернення до образів популярних коміксів «Астерікс». Знання використаної в коментарі сюжетної особливості в поєднанні з візуальним сприйняттям епізоду дозволяє пояснити момент узагалі без використання первинної номінації. Подібні випадки фіксуємо найрідше.

Вважаємо, що запропонована класифікація дозволить у подальших дослідженнях детально проаналізувати стерті метафори, участь мовних одиниць у процесах термінологізації та фразеологізації (для загальноспортивних засобів вторинної номінації), особливості вербалізації окремих концептів видів спорту (для видових засобів вторинної номінації), індивідуально-авторський стиль українських журналістів (на основі індивідуально-авторських засобів вторинної номінації).

На підтвердження думки поділяємо погляд О. Колупаєвої, яка відзначає, що ступінь вербалізації спортивних подій варіюється внаслідок низки причин, серед яких – різновид спортивного заходу, канал передачі коментаря та ступінь особистої участі і досвіду журналіста (Колупаєва, 2016, с.245). Аргументуємо також, чому коментування одного виду спорту сповнене засобами увиразнення, а іншого – майже повністю позбавлене образності. По-перше, урахуємо те, наскільки часто трансляції різних видів спорту потрапляють до ефіру і наскільки популярними є ті чи ті змагання. Що вища зацікавленість глядачів і читачів, то більший вибір трансляцій тих видів, що є знайомими та зрозумілими, у зв'язку з чим коментатор не потребує використання часу з метою опису основних аспектів події. На противагу, як за нашими спостереженнями, так і відповідно до закордонних досліджень, менш відомі види спорту потребують роз'яснення правил та історії розвитку, а дібрані для цього мовні засоби роблять коментар більш

об'єктивним та сповненим термінологією (Mückel, 2019, p.89). По-друге, впливають і тематичні особливості змагання та можливість розвитку асоціацій у межах коментування конкретного виду спорту, що має свою тривалість і логіку розвитку подій. Виокремлюємо такі групи концептів у структурі концептосфери СПОРТ (на основі проаналізованого матеріалу):

- ігрові командні види (футбол, баскетбол, гандбол, хокей, волейбол): коментування цих змагань найпродуктивніше на творення та функціонування засобів вторинної номінації, що пояснюємо достатньо довгою тривалістю репортажів, швидкістю гри, великою площею майданчиків, де ведеться боротьба, варіантністю переміщення гравців, постійною інтригою та непередбачуваністю подій;
- бойові види (бокс, греко-римська та вільна боротьба, дзюдо, карате, хортинг): ці концепти також мають високий рівень уживання засобів вторинної номінації; причинами образності є напружене індивідуальне протистояння суперників, короткий відтинок часу та активні дії в його межах. В ефірі провідних медіаресурсів домінує бокс;
- швидкісні види (велоспорт, біатлон): кожний вид вирізняється, як правило, тривалістю проходження дистанції, на що суттєво впливають погодні умови та рельєф, тому є вірогідність кардинальних змін у більш-менш передбачуваному перебігу змагання. Через це кількість вербалізаторів хоч і поступається попереднім групам концептів, але в коментарях фіксуємо метафори, перифрази, порівняння; засоби вторинної номінації вирізняються оригінальністю;
- атлетичні види (легка атлетика, важка атлетика): для коментування цього блоку змагань характерна невелика кількість образних мовних одиниць через високий темп і короткий час виступу спортсмена, але є тяжіння до різних за значенням метафор завдяки видовищності, індивідуальній майстерності, швидкості розвитку подій. Атлетичні види транслюють значно рідше – це, як правило, Олімпійські ігри або інші змагання в онлайн-перегляді, а текстовий супровід переважно збагачено метафорами, що

згодом стандартизуються;

- ігрові індивідуальні види (теніс, настільний теніс, бадмінтон) теж не так часто транслюють у загальнодоступному режимі. Такі види спорту, крім великого тенісу, збирають меншу аудиторію прихильників, тому й коментаторська робота не надто вирізняється оригінальністю. Хоча, безперечно, приклади вторинної номінації мають місце. Причиною образності вважаємо запекле протистояння опонентів, схоже на дуель, якому притаманні напруженість, сконцентрованість, достатньо висока швидкість. У цій умовній групі коментатори породжують обмежену кількісно, але різну за семантикою низку образних вербалізаторів;
- водні види (веслування на байдарках і каное, плавання, синхронне плавання, стрибки у воду) малопродуктивні на образні вербалізатори через стрімкий розвиток подій, векторність. Як правило, коментатори обмежуються оголошенням стартових складів, характеристик дистанцій або програми виступу та підбиттям підсумків. Такий коментар можна назвати суто технічним, оскільки у журналіста немає часу для побудови образів: цьому перешкоджають умови змагань. Фіксуємо переважно метафори, що вживають на позначення загальноспортивних понять у різних видах;
- гімнастичні види (спортивна, художня): коментуванню спортивної гімнастики властиве вживання термінології, натомість засобів вторинної номінації замало через виконання спортсменами технічних елементів, демонстрацію індивідуальної майстерності. Для художньої гімнастики важливим є естетичний бік, тому коментатори переважно утримуються від реплік під час виступу та дають лаконічну оцінку номерам у коротких перервах між виступами;
- види зі зброєю (кульова стрільба, фехтування, стрільба з лука): через своєрідний темп, виваженість, точність, розрахунок, вичікування ці види призводять до внутрішнього напруження коментаторів, що стає причиною менш інтенсивного вживання емоційних та образних висловлювань, тому коментар є непродуктивним на такі вербалізатори. Наявні одиниці входять

переважно до загальноспортивного виду;

- інтелектуальні ігри (шахи): попри зовсім відмінний від динамічних видів спорту характер змагання, тривалі онлайн-трансляції гротмейстерських партій вирізняються досить помітним тяжінням до образності, оскільки це робить гру легшою та зрозумілішою для різної за підготовкою аудиторії. Через обмежену кількість таких трансляцій наразі повноцінно визначити тенденційність до вживання мовних засобів увиразнення коментаря досить складно.

Розглянемо детальніше мовні засоби для вербалізації концептосфери СПОРТ у спортивних коментарях.

Метафора. Безумовну продуктивність, змістову необхідність і стилістичну доцільність демонструє метафора, що у спортивних коментарях є, за нашими спостереженнями, найчастішим і найефективнішим інструментом вербалізації концептосфери СПОРТ. Відомою метафора стала ще за античних часів, а потужна хвиля популярності припала на середину ХХ сторіччя, коли світ дізнався про нові погляди, викладені в класичній тепер праці «Метафори, якими ми живемо» (Lakoff, Johnson, 1980).

Поява метафор зумовлена здатністю людини мислити абстрактно, порівнювати, проводити паралелі, і важливу роль у цьому відіграють уже сформовані уявлення. Як зазначає А. Овсієнко, «зорієнтованість на різні кваліфікаційні параметри дає змогу дефінувати метафору як засіб вторинної номінації, що репрезентує інноваційні знання про світ через використання наявних у мові ресурсів, ґрунтується на мисленневих операціях, пов'язаних із приписуванням ознак людей неістотам чи істот і неістот людині» (Овсієнко, 2023, с. 208).

Загалом у мовознавчих розвідках можна побачити спектр метафор, класифікованих тематично. О. Винник серед основ для аналогій називає «найбільш вивчені світи: свій власний, тваринний, рослинний, предметний та ін.» (Винник, 2007, с.7). У дослідженні О. Польової проаналізовані «антропоморфна, морбiальна, театральна, спортивна, транспортна та

побутова метафори» (Польова, 2022, с.56). Т. Єщенко з-поміж семантико-стилістичних типів називає метафору-оживлення (антропометафору, ботанометафору, зоометафору та химерометафору), метафору-опредмечування, метафору-синестезію (аудіальну, візуальну, тактильну, кінестичну, одоративну, смакову) (Єщенко, 2010).

До метафоричних перенесень за участі спорту як сфери-цілі теж звернено увагу науковців. Зокрема, дослідники спортивного жаргону зазначають, «що в основі метафоричного перенесення назв з інших галузей у сферу спорту лежать антропоморфні, зооморфні, просторові, технократичні стереотипи світосприйняття, що є усталеними в соціумі» (Коваленко, Карпець, Приходько, 2019, с.25). Зрештою, звернемося до традиційної класифікації, поданої в «Енциклопедії Сучасної України», у якій названо антропоморфні, природоморфні, соціоморфні, артефактні та синкретичні метафори (Енциклопедія Сучасної України / Кравець, 2023). Загалом спиратимемось на цю класифікацію для аналізу зафіксованих коментаторських метафор.

У зв'язку з тим, що метафори є найпродуктивнішими з усіх виявлених у спортивних коментарях вербалізаторів концептосфери СПОРТ, для їх систематизації та аналізу доцільно застосувати метод метафоричного моделювання. Як зауважує Ю. Кравцова, «метафорична модель розглядається як відповідність між сферою джерела й сферою цілі, що фіксується в мові й відбиває національно-культурні традиції даного соціуму» (Кравцова, 2011, с.45). Це дозволить простежити шлях перенесення ознаки від сфери-джерела до сфери-цілі – спорту.

У низці випадків говоритимемо про складники метафоричних моделей – фрейми і слоти, що впорядковують інформацію та відповідні їй вербалізатори. За визначенням О. Коляденко, «фрейм – багатоаспектний когнітивний феномен, безпосередньо пов'язаний із процесами мовної категоризації, зберігання та представлення інформації, а також із продукуванням мовлення та організацією дискурсу» (Коляденко, 2013, с.142).

Ю. Любавська зазначає, що «... фреймом будемо називати одиницю знань, яка містить інформацію про типове, загальне та можливе в структурі концепту. ... Слоти ж – це змістові компоненти фреймів» (Любавська, 2018, с.19). Описуючи структуру метафоричних моделей, О. Польова зауважує, що слоти є структурними елементами фрейму, «у яких зберігається особливий тип інформації, релевантний для певного фрагмента дійсності» (Польова, 2022, с.54).

Отже, метафори, що спортивні журналісти вживають у прямих ефірах, відображають специфіку трансльованого виду спорту. Тому для того, щоб повністю розкрити зміст образного висловлювання коментатора, глядачам і читачам необхідно орієнтуватися в особливостях змагання та вміти проводити паралелі з різними сферами життєдіяльності.

Метонімія. Окремо розглянемо такий різновид перенесення, як метонімія, що є менш продуктивним, однак актуальним, особливо у частині називання учасників змагання й окремих технічних прийомів. Цей мовний засіб науковці тлумачать так: «Метонімія – одна з головних фігур заміщення, так само як і метафора, проте незвична денотація у метонімії ґрунтується на асоціації за суміжністю, у метафорі – на асоціації за подібністю» (Качур, 2020, с.71), або ж: «Під метонімією часто розуміють регулярне або okazionale перенесення назви з одного об'єкта чи класу об'єктів на інший на основі реально наявного між ними зовнішнього чи внутрішнього зв'язку (просторового, часового, причиново-наслідкового, логічного тощо)» (Гапченко, 2016, с.54). У спортивному коментарі цей реальний зв'язок для спортсменів або команд умотивований переважно географічною належністю, атрибутикою та символікою їхнього клубу, традиціями, пов'язаними з історією команди тощо, а для прийомів і рухів – із принципом їх виконання чи за власним іменем автора-виконавця, який започаткував відповідну дію.

Науковці акцентують увагу на різноплановості функцій метонімії у журналістському тексті: «Цей вид тропів журналісти використовують не тільки з метою більш виразного й емоційного зображення дійсності,

підкреслення певних ознак, але й для певного скорочення кількісного складу тексту, оскільки метонімія допомагає уникнути довгих описових структур і невиправданих повторів одного й того ж явища» (Гецько, 2021, с.176). Естетизація спортивних коментарів засобами вторинної номінації є надзвичайно важливою, але інколи вона виникає внаслідок потреби урізноманітнити текст, оскільки протягом обмеженого періоду часу потрібно озвучувати епізоди за участі одних і тих самих учасників змагання і в умовах повторюваних / однакових / схожих дій, або лаконічно назвати виконаний прийом, не витрачаючи час на опис механізму його виконання тощо.

Науковці наголошують на регулярності метонімічних перенесень, що уможлиблює визначення стандартних схем цього процесу (Павлюк, 2014, с.26). До прикладу, досліджуючи фахову мову фітнесу, І. Павлюк виділяє низку моделей метонімічного перенесення: «процес – результат», «результат – процес», «процес – особа», «процес – предмет», «предмет – особа» (Павлюк, 2014, с.29). О. Стишов, аналізуючи спортивний жаргон, наводить приклади, що утворилися внаслідок метафоричних або метонімічних перенесень. Учений виокремлює назви осіб (зокрема, антропоніми-прізвиська спортсменів, за кольором спортивної форми, за гербом певних клубів, за місцем та роллю на спортивній арені, уміннями й характерними діями тощо) та загальні назви (зокрема, на позначення дій, спортивних закладів, місць проведення спортивних змагань, спортивного екіпірування, спортивного інвентарю, спортивних вправ тощо) (Стишов, 2017а, с.79–80).

Можливості спортивних коментаторів щодо творення і вживання метонімії теж мають декілька векторів, і їх практичну реалізацію проаналізуємо та проілюструємо прикладами у розділі III.

Перифраз. До засобів вторинної номінації, якими вербалізовано концептосферу СПОРТ, належать перифрази. Добір другої назви дозволяє уникнути лексичних повторів і водночас підкреслює характерну ознаку зазначеного явища. За визначенням М. Булах, «традиційно перифразами

називають описові звороти, які використовуються замість звичайної назви особи, предмета, явища. Перифраз номінує предмет у формі опису його істотних і характерних рис та ознак» (Булах, 2012, с.141). Л. Підкамінна наголошує, що «заміна перифразою відповідника можлива лише в екстенціональних контекстах» (Підкамінна, 2014, с. 246), тобто коли описова номінація є повністю рівноцінним еквівалентом основного найменування та не змінює змісту висловлювання.

У передмові до «Словника перифразів» читаємо про активне функціонування перифразів у різних стилях, зокрема художньому і науковому, однак лідером є публіцистичний (Словник медійних перифразів XXI століття, 2014, с.4). Засвідчимо, що у спортивних трансляціях перифрази особливо поширені щодо видів спорту, ключових елементів змагань (м'яча, шайби, воріт, поля, ігрового майданчика тощо асоціативно до їхніх форм, матеріалів, кольорів або функцій), а також коли вони дають другу назву спортсменам за символікою, місцем дислокації, географічною чи національною належністю або іншою характерною ознакою.

Порівняння. Ще одним різновидом вербалізаторів концептосфери СПОРТ є порівняння. Розмежовуємо порівняння як один із процесів мислення, що покладено в основу творення низки засобів увиразнення, та як вербалізований результат мисленнєвої операції у вигляді однойменної мовної конструкції. С. Равлюк зауважує, що «порівняння базується на зіставленні двох явищ, предметів, фактів для пояснення одного з них за допомогою іншого і свідчить про індивідуальну природу світосприймання, світовідчуття, нормативної системи цінностей та формування індивідуального концептуального світу» (Равлюк, с.110). Описаний механізм дуже схожий на процес метафоризації, однак, попри подібність, між цими мовними засобами, крім очевидних структурних відмінностей, є науково обґрунтована різниця. На думку Л. Присяжнюк, «метафора створює певне додаткове значення, яке реципієнт має відгадати; вона лише підштовхує до висновків, у той час як порівняння прямо вказує на подібність» (Присяжнюк, 2004).

Тим не менше, якщо трансформувати більшість зафіксованих у спортивних коментарях порівнянь, спростивши структуру конструкцій, за своїми змістом і функцією вони можуть бути реалізовані у спортивному коментарі як метафори, тому окреслюють потенційно можливі перетини для метафоричного перенесення і водночас у конкретному епізоді по-новому інтерпретують спортивну реалію, зіставлену з елементом світу речей, соціуму, природи або людини. Однак деякі виявлені порівняльні звороти мають складну структуру, за допомогою якої коментатор створює розгорнуті детальні образи, що потребують мовного вираження саме такими конструкціями.

Отже, порівняння є одним із засобів увиразнення спортивного медійного простору і періодично має місце в коментуванні різних видів спорту.

Фразеологізм. Використання у спортивному медійному просторі сучасних запозиченої лексики, новотворів, сленгізмів гармонізується зі вживанням стійких словосполучень, що надають подіям колориту з характерною для національного світогляду оцінкою ситуації. Уживання фразеологізмів у публіцистичному стилі має високий попит серед сучасних журналістів. О. Стишов відзначає цю тенденцію, що зберігає активність протягом останніх десятиліть (Стишов, 2017, с.122).

Фразеологізми вважаємо вербалізаторами концептосфери СПОРТ через те, що ці мовні засоби призначені відтворювати певну інформацію про змагання, осмислену крізь призму досвіду, знань, оцінок і поглядів, що склалися в суспільстві. Беручи до уваги когнітивний підхід, застосований до фразеологізмів (Євтушина, 2005, с.5), звертаємо увагу на спільні світоглядні орієнтири коментатора та глядачів, зумовлені і національною єдністю, і багаторічними традиціями, що дають змогу вільно розуміти образний вислів, ужитий під час прямої трансляції змагання. Як стверджують науковці, «під час сприйняття ФО відбувається процес декодування концептуальних структур, що були залучені до процесу творення фразеологізму» (Левченко,

2007, с.48). Для розшифрування змісту, вкладеного коментатором у такий вербалізатор концептосфери СПОРТ, необхідно враховувати словникове значення разом із контекстом спортивного епізоду.

Від значення вжитого фразеологізму залежатиме і стилізація спортивного коментаря. Як зауважує О. Галинська, «національно-культурна специфіка внутрішнього контексту ФО можлива за наявності в їхньому складі різних кодів: соматичних, зоонімних, фітонімних, артефактних тощо, а також завдяки розумінню тієї лінгвокультурної інформації, яка закладена в мотивуванні фразеологізму, тобто підтексті, образності, семантиці» (Галинська, 2013, с.141). М. Сціра підкреслює, що взаємодія фразеологізмів зі словами та словосполученнями в утвореній комунікативній одиниці активізує їхні функції змістотворення, увиразнення та стилістичного забарвлення (Сціра, 2022, с.57). У медійному просторі актуалізується й оцінна функція, адже завдяки фразеологізмам мовець висловлює міркування щодо характеру чи якості спортивних подій або їх учасників. Уживаючи такі засоби, коментатор обов'язково апелює до емоцій глядачів і читачів, адже чітко виражена конотація схиляє реципієнтів до формування власного – негативного чи позитивного – погляду на предмет коментування.

Особливу увагу звертаємо на шляхи трансформації фразеологічних одиниць. Попри їх семантичну і граматичну стабільність, у спортивних коментарях можуть відбуватися зміни переважно внаслідок мовотворчості коментатора. Одним із актуальних для аналізованого жанру буде власне семантичний спосіб, для якого характерна зміна значення без порушення структури фразеологізму (Давиденко, Бойко, 2012, с.30). Такі випадки мають місце тоді, коли коментатор уводить фразеологізм до коментаря з нетиповим контекстом, від чого відбувається зміщення смислового акценту. На думку В. Камінської, «природа фразеологічних одиниць полягає в тому, що з часом деякі вирази в мові набувають додаткового, ситуативного значення під впливом політичних, соціально-побутових й інших суспільних явищ. Новий контекст надає сталим виразам нового значення» (Камінська, 2011, с.124).

Результати впливу теми спорту та набуті в контекстах уточнені значення фіксуємо в окремому підрозділі «Словника коментаторського мовлення» (Мандич, 2020), де пропонуємо інтерпретацію вжитих у коментарях фразеологізмів, що відповідають коментованому епізоду та коментаторському задуму. Наприклад, *міцний горішок* – непоступливий суперник. Напр.: *Але поки що розкусити міцний горішок нам поки що не вдасться* (СКМ, 2020, с.78).

Ще одним процесом, присутнім у коментуванні трансляцій, є трансформація фразеологізмів як на семантичному рівні, так і у структурному плані. Це може бути виражено заміною складників або додаванням нових елементів у конструкцію. Наприклад, *Людини, яка б розплутала клубок атакувальних ниток, немає* (СКМ, 2020, с.81).

Отже, фразеологізми є не лише інформативними і стилістично виразними вербалізаторами концептосфери СПОРТ, а й трансляторами національного колориту в сучасному медійному просторі.

Висновки до I розділу. Розвиток спортивної журналістики та постійна увага до спорту глядацької і читацької аудиторії призводять до підвищення якості спортивного медійного контенту. Одним із найпопулярніших жанрів і таких, що репрезентує рівень майстерності журналіста, глибину мислення та багатство мови, є спортивний коментар. Водночас мовна організація українського спортивного коментаря поки повною мірою не перебувала в полі зору науковців.

Отже, спортивний коментар є складником прямих телевізійних, онлайн-ових і текстових трансляцій низки видів спорту. Мовна організація спортивного коментаря залежить не лише від особистісних і професійних якостей коментатора, а й від способу мовлення (усне чи письмове), від параметрів змагання (принцип боротьби, хронометраж, кількість учасників тощо), від популярності трансльованого змагання, що визначає інформаційну наповненість (потреба в інформуванні про історію та правила змагання – для

нових або маловідомих видів, і навпаки – використання часу для глибокої аналітики, побудови образів і авторських імпрровізацій – для трендових змагань).

Знання про спорт, частину яких регулярно транслюють медіа, пропонуємо розглядати як концептосферу СПОРТ. Якщо аналізувати вербалізацію цієї структурно складної концептосфери, яку, на наш погляд, формують концепти окремих видів спорту, то враховуємо, що мовлення спортивних коментаторів, окрім термінів і лексем із прямим значенням, насичене засобами вторинної номінації, тож виникає необхідність простежити механізми семантичних зрушень, коли відбувається асоціативне перенесення значення зі сфери-джерела на сферу-ціль, якою виступатиме концептосфера СПОРТ або її конкретний компонент – концепт виду спорту. У результаті зазначеного процесу формуються лексичні значення, які потребують фіксації.

На підставі регулярності вживання лексичних одиниць та їх універсальності або, навпаки, унікальності виокремлено загальноспортивні, видові та індивідуально-авторські вербалізатори концептосфери СПОРТ. Простежено вплив видів спорту та відповідної організації змагання (тривалість, характер дій, взаємодія спортсменів тощо) на спроможність спортивного коментаря бути образним, у зв'язку з чим згруповано концепти видів спорту, що у плані коментування мають схожу тенденційність щодо мовного оформлення: ігрові командні, бойові, швидкісні, атлетичні, ігрові індивідуальні, водні, гімнастичні види, види зі зброєю та інтелектуальні ігри.

Обґрунтовано функціонування в медійному тексті таких мовних засобів, як метафори, метонімії, перифрази, порівняння та фразеологізми. Метафори трактуємо найпродуктивнішими вербалізаторами концептосфери СПОРТ, за допомогою яких спортивні реалії переосмислено в нових категоріях, зрозумілих глядачам і читачам трансляцій. Подібну функцію виконують порівняння та порівняльні звороти. Метонімії та перифрази покликані переназвати об'єкт найменування, підкресливши його виразну

ознаку. Фразеологізми оцінюють епізод і додають національного колориту українськомовному спортивному коментарю.

У II і III розділах проілюструємо функціонування вербалізаторів концептосфери СПОРТ у мовленні українських спортивних коментаторів.

РОЗДІЛ 2.

МЕТАФОРИЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ СПОРТ В АУДІОВІЗУАЛЬНИХ І ТЕКСТОВИХ ТРАНСЛЯЦІЯХ

Із-поміж можливих засобів увиразнення спортивних коментарів метафора є найчисленнішою, тематично різноманітною та структурно варіантною. У цьому розділі продемонструємо реалізацію лексичних значень, набутих у мовленні коментатора, застосовуючи для аналізу ілюстративного матеріалу метод метафоричного моделювання.

Шляхом порівняння значення слова за «Словником української мови: в 11 тт.» та значення, зафіксованого у спортивному коментарі, виявлено 4 основні шляхи зміни семантики, проілюстровані в табл. 2..

Таблиця 2.

*Шляхи семантичних змін у процесі метафоризації
вербалізаторів концептосфери СПОРТ*

Утворення нового значення	Актуалізація словникового переносного значення з уточненням у спортивному контексті
<p>Вирізати 1. Ріжучи, відокремлювати від чого-небудь або виймати, видаляти з чогось, звідкись. 2. Ріжучи, обрізуючи, виготовляти що-небудь. 3. Чим-небудь гострим, ріжучим робити візерунки, написи і т. ін. 4. Винищувати холодною зброєю всіх або багатьох. (СУМ в 11 т., 1970 (т.1), с.470) + 1. Віддавати пас за складною траєкторією поміж суперниками, щоб м'яча торкнувся лише той гравець, якому за задумом призначена передача. Напр.: <i>Вирізав, намагався вирізати</i> [115]. 2. Боротьба за поле на шахівниці, що полягає в побитті фігури чи заволодінні ініціативою. Напр.: <i>А якщо слон одразу б'є F5, якось F3 вирізати?</i> [109]. (СКМ, 2020, с.6)</p>	<p>Штурм – <i>перен.</i> Рішуча, активна дія для досягнення чого-небудь. (СУМ в 11 т., 1980 (т.11), с.549) ↓↓ 1. Сплановані, позиційні атаки на ворота суперників. Напр.: <i>Затяжний штурм воріт Шовковського</i> [14]. 2. Тактично необхідне прискорення гонщиків, які намагаються обійти суперників на дистанції. Напр.: <i>Спробували отакий штурм, спробували наздогнати</i> [179]. (СКМ, 2020, с.60)</p>

Актуалізація словникового прямого значення з уточненням у спортивному контексті	Уточнення / доповнення словникового прямого значення, що стосується спорту
<p>Відсікати – 2. Перетинати шлях, не допускаючи зв'язку між кимсь; відокремлювати когось від кого-, чого-небудь. (СУМ в 11 т., 1970 (т.1), с.637)</p> <p style="text-align: center;">↓↓</p> <p>Блокувати суперника шлях до ігрового снаряда чи до місця вигідного позиційного розташування. Напр.: <i>Австралійці почали захищатися доволі густо, відсікаючи суперників від м'яча</i> [176]. (СКМ, 2020, с.8)</p>	<p>Розбивати – / здобувати перемогу у грі або в змаганнях. (СУМ в 11 т., 1977 (т.8), с.603)</p> <p style="text-align: center;">↓↓</p> <p>Переважати суперника в усіх компонентах і, як наслідок, перемагати з <u>розгромним</u> рахунком. Напр.: <i>Німці розбили збірну Італії з рахунком «4:1»</i> [170]. (СКМ, 2020, с.19)</p>

Незалежно від шляху зміни семантики в основі такого процесу – взаємодія сфер-джерел зі спортом чи його окремим видом як сферою-ціллю. У дослідженнях мовознавців представлено різні варіанти взаємодії такої взаємодії: мілітарні метафори на прикладі футболу аналізує М. J. P. Sanz (2005); на прикладі хорватського спортивного дискурсу I. Raffaelli, D. Katunar (2016) характеризують концептуальні метафори СПОРТ – ВІЙНА і СПОРТ – СИЛА; А. Ross, D. Rivers (2019) пропонують за аналогією до типового метафоричного перенесення *спорт – війна* розглядати метафори *велоспорт – війна*; J. Wiliński (2014) серед сфер-джерел, що метафоризують сферу футболу, виокремлює фізичний бій, військові конфлікти, ігри та спорт, поведінку тварин і людей, зустрічі та подорожі; S. Quintero Ramírez звертає увагу на метафору перемоги і поразки (2019); М. Lewandowski (2012 а) розглядає функціонування в англійській та польській мовах низки концептуальних метафор для пояснення футбольних реалій, що за визначеними сферами-джерелами (театральна вистава, випробування, їжа, королівська влада, машина, будівля, твір мистецтва, магія, подорож/вояж) частково перегукуються з тією системою метафоричних моделей, яку вдалося встановити в результаті аналізу українськомовних коментарів різних видів спорту.

Для структурування зафіксованих мовних одиниць візьмемо за основу метафоричні моделі, що систематизують вербалізатори концептосфери СПОРТ у медійному просторі. Загалом вибірка ілюстративного матеріалу охоплює проаналізовані трансляції періоду 1992–2023 рр.. У переліку лексем, що формують моделі, перераховано всі виявлені одиниці. Серед наведених прикладів є й ті коментарі та метафори у їх складі, що вже зафіксовані в «Словнику коментаторського мовлення» (Мандич, 2020).

Укладання зазначеного словника дозволило виявити 32 випадки розвитку багатозначності слова у спортивному коментарі, 29 із яких є метафорами: **вирізати нас / хід** (СКМ, 2020, с.6), **висить пішак / висять опоненти** (СКМ, 2020, с.7), **відкривати рахунок*** у командному ігровому виді спорту / у боксі (СКМ, 2020, с.7), **вмер британець / не вмер футбол** (СКМ, 2020, с.8), **змітати з майданчика / змітати суперників** (СКМ, 2020, с.12), **ламати спортсменів – про перевагу в результаті / команду – про готовність до боротьби** (СКМ, 2020, с.14), **тягнути м'яч – переміщатися з м'ячем / відбивати удар по воротах** (СКМ, 2020, с.21), **зарядити на виступ / заряджати від синьої лінії** (СКМ, 2020, с.25), **ламатися – про травму / зламалися гонцики** (СКМ, 2020, с.25–26), **стіна – розташування: гравців / човнів / шахових фігур** (СКМ, 2020, с.28), **транзит – перепасування між гравцями / переміщення ігрового снаряду** (СКМ, 2020, с.29), **аксакал – лідер команди / авторитетний, іменитий спортсмен** (СКМ, 2020, с.30), **артилерія – атакувальні ланки команди / шахові фігури** (СКМ, 2020, с.31), **баталія – змагання / ключове протистояння** (СКМ, 2020, с.31), **вистрілювати серіями / вистрілити – про несподіваний результат** (СКМ, 2020, с.34), **десант – про спортсменів / про вболівальників** (СКМ, 2020, с.37), **додушити – про здобуття результату / душити суперника** (СКМ, 2020, с.39), **завойовувати пунівку / не завойовувати постійного місця** (СКМ, 2020, с.40), **з'їдати велосипедистів / з'їдаються пішаки** (СКМ, 2020, с.42), **козир*** – вдала для виступу дисципліна / сильний спортсмен (СКМ, 2020, с.44), **подарунок – перехоплення снаряда / відрив у рахунку** (СКМ, 2020, с.49), **прописка – місце**

команди в лізі / клубна належність спортсмена (СКМ, 2020, с.52), **прошивати голкіпера** (у командних ігрових видах) / **прошивати захист** (у боксі) (СКМ, 2020, с.52), **рейд*** – одноосібний прохід (у командних ігрових видах) / атакувальне прискорення (у швидкісних видах) (СКМ, 2020, с.53), **фехтування** – боксерські удари / ігрове перепасування (СКМ, 2020, с.58), **частокіл** – розташування: шахових фігур / захисників у командних ігрових видах (СКМ, 2020, с.59), **штурм** – позиційні атаки на ворота / прискорення гонщиків (СКМ, 2020, с.60), **хвиля** – активізація дій / кількість змагань (СКМ, 2020, с.65), **чистий** – без порушення правил / повна відповідність спортсмена функціям (СКМ, 2020, с.67). Проілюструємо один із таких випадків: **Артилерія**, в. – 1) шахові фігури, що сприяють укріпленню позиції. Напр.: *Пішак такий може втратитись без підтримки артилерії* [106]; 2) атакувальні ланки команд в ігрових видах. Напр.: *Одна з найефективніших дальніх артилерій* [472] (СКМ, 2020, с.31).

Також встановлено 48 випадків контекстуальних синоніміїчних відношень, 40 із яких стосується метафор: **витикати м'яч** (СКМ, 2020, с.7) – **висікати в підкати** (СКМ, 2020, с.7); **відтирати від шайби** (СКМ, 2020, с.8) – **відсікати суперників від м'яча** (СКМ, 2020, с.8); **гасити запал** (СКМ, 2020, с.9) – **гасити атаку** (СКМ, 2020, с.9), **гасити наступ** (СКМ, 2020, с.9), **гасити пожежу** (СКМ, 2020, с.9); **запалювати вогонь атак** (СКМ, 2020, с.11) – **запалювати багаття** (СКМ, 2020, с.11); **мозковий центр** (СКМ, 2020, с.14) – **головний мозок** (СКМ, 2020, с.9); **прилипати [до суперників]** (СКМ, 2020, с.17) – **реп'яхом приклеюватись** (СКМ, 2020, с.64); **притискати до воріт** (СКМ, 2020, с.18) – **наседати на ворота** (СКМ, 2020, с.15); **розмочувати рахунок** (СКМ, 2020, с.19) – **розмочувати ворота** (СКМ, 2020, с.19), **розпечатувати ворота / голкіпера** (СКМ, 2020, с.19); **симптоми до одужання** (СКМ, 2020, с.20) – **виходити з коми** (СКМ, 2020, с.7), **ставати на рейки** (СКМ, 2020, с.28); **вмикати швидкості*** (СКМ, 2020, с.24) – **вмикати передачу** (СКМ, 2020, с.23); **паротяг** (СКМ, 2020, с.27) – **локомотив** (СКМ, 2020, с.26); **ремонтувати*** [спортсмена] (СКМ, 2020,

с.28) – *лагодити** [спортсмена] (СКМ, 2020, с.25); *розігрівати двигун** (СКМ, 2020, с.28) – *прогрівати двигун** (СКМ, 2020, с.27); *сталевий* (СКМ, 2020, с.28) – *залізний* (СКМ, 2020, с.25); *хмарочос* (СКМ, 2020, с.29) – *вежа* (СКМ, 2020, с.23), *Гулівер* (СКМ, 2020, с.37); *шлагбаум* (СКМ, 2020, с.29–30) – *Ейфелева вежа* (СКМ, 2020, с.24); *алаверди* (СКМ, 2020, с.30) – *відповідати [якоюсь дією]* (СКМ, 2020, с.8); *батарея* (СКМ, 2020, с.32) – *армада* (СКМ, 2020, с.31); *вожак** (СКМ, 2020, с.35) – *аксакал* (СКМ, 2020, с.30); *десант* (СКМ, 2020, с.37) – *армія* в знач. 2 (СКМ, 2020, с.31); *малюнок гри* (СКМ, 2020, с.45) – *візерунок поєдинку* (СКМ, 2020, с.35); *на всі фішки** (СКМ, 2020, с.46) – *на всі гроші* (СКМ, 2020, с.46); *обкрадати суперника* (СКМ, 2020, с.47) – *грабувати [суперника]* (СКМ, 2020, с.37); *плести мереживо** (СКМ, 2020, с.49) – *плести візерунок* (СКМ, 2020, с.49); *помста* (СКМ, 2020, с.50) – *вендетта* (СКМ, 2020, с.33–34); *презент* (СКМ, 2020, с.51) – *подарунок* у знач. 1 (СКМ, 2020, с.49); *променад* (СКМ, 2020, с.52) – *прогулюватись [про дію спортсмена]* (СКМ, 2020, с.51); *прошивати голкіпера / захист* (СКМ, 2020, с.52) – *прострілювати [про дію спортсмена]* (СКМ, 2020, с.52); *путівка** (СКМ, 2020, с.52) – *перепустка* (СКМ, 2020, с.48); *розбірка* (СКМ, 2020, с.53) – *закрутка* (СКМ, 2020, с.25); *розгойдувати захист* (СКМ, 2020, с.53) – *крутити карусель* (СКМ, 2020, с.45); *рубка* (СКМ, 2020, с.53–54) – *м'ясорубка* (СКМ, 2020, с.46); *сповідувати стиль* (СКМ, 2020, с.56) – *проповідувати стійку* (СКМ, 2020, с.52); *сюжет* (СКМ, 2020, с.57) – *сценарій* (СКМ, 2020, с.57); *температура* (СКМ, 2020, с.57) – *градус* (СКМ, 2020, с.37); *квіткові стежини* (СКМ, 2020, с.63) – *потрапляти у квіти* (СКМ, 2020, с.17); *крота вбити* (СКМ, 2020, с.63) – *перепахати бровку* (СКМ, 2020, с.48); *посуха* (СКМ, 2020, с.64) – *мовчанка гольова* (СКМ, 2020, с.14); *реакція мангусти* (СКМ, 2020, с.64) – *кошачий стрибок* (СКМ, 2020, с.63); *спалахувати серією ударів* (СКМ, 2020, с.65) – *вибухати [про дію спортсмена]* (СКМ, 2020, с.61). Ще 8 виявлених випадків представлено іншими засобами вторинної номінації: *підніжжя п'єдесталу* (СКМ, 2020, с.70) – *дерев'яне місце* (СКМ, 2020,

с.69); *трав'яний килим* (СКМ, 2020, с.71) – *смарагдовий газон* (СКМ, 2020, с.71); *французькі півні* (СКМ, 2020, с.71) – *гальські півні* (СКМ, 2020, с.69); *стерв'ятник полює на здобич* (СКМ, 2020, с.74) – *коршун* (СКМ, 2020, с.73); *тигр* (СКМ, 2020, с.74) – *лев* (СКМ, 2020, с.73); *пісок сипить на користь (когось)* (СКМ, 2020, с.75) – *вбивати час* (СКМ, 2020, с.77); *по горобцях* (СКМ 2020, с.80) – *в молоко* (СКМ 2020, с.35); *сушити весла* (СКМ, 2020, с.82) – *складати зброю* (СКМ, 2020, с.81).

Для аналізу метафор, ужитих у прямих телевізійних, онлайнних і текстових трансляціях, обираємо 5 різновидів відповідно до значення сфери-джерела: **антропоморфний, артефактний, соціоморфний, природоморфний та синестезійний**. Метафори, поряд із якими розміщено спеціальний символ (*), мають синкретичний характер і можуть одночасно належати до кількох метафоричних моделей. Наприклад, деякі метафори за своїм значенням водночас є не лише антропоморфними, але й:

- природоморфними. Назви способів пересування у воді поза водним середовищем характерне для опису дезорієнтації суперника та дестабілізації стану спортсмена, особливо у трансляціях боксерських поєдинків, де є потреба уникати влучань або може погіршитися самопочуття внаслідок пропущених ударів, та біатлонних гонок, де негативний вплив мають промахи на вогневих рубежах і штрафні кола. Напр.: *Пірнав** від того удару Гвоздика Адоніс Стівенсон (Інтер, 01.12.2018, Гвоздик–Стівенсон); *На рефлексях ухиляється іспанець, але було таке враження, що вже поплив** (Інтер, 15.12.2018, WWFC 13. Міжнародний турнір зі змішаних бойових мистецтв) / 17:07. ... Починалося все дуже оптимістично, але після кола штрафу на стійці **Богдан поплив** та передав естафету Антону Дудченку із солідним відставанням від топ-3 (ua-football.com, 04.12.2021, Кубок світу з біатлону (естафета)); 8 раунд: *По рингу просто плаває американець, Тайсон лупить правою по супернику, але чудом стоїть ще на ногах Уайлдер* (ua-football.com, 10.10.2021, Ф'юрі–Уайлдер). Також до цього різновиду належить пересування у повітрі, на зразок *В контратаку «Донбас» летить**

(XSPORT, 08.01.2019, «Дніпро»–«Донбас»). Наведені приклади побудовані на метафоризації дій, що первісно виникли саме у природному середовищі;

- артефактними, коли вжито назви транспортних засобів, із якими виконують дію. Переважно такі ситуації пов'язані з описом захисних дій або слабшої позиції суперника. Напр.: *В останню хвилину Феліне Нсуе сідає відверто на велосипед** (Інтер, 15.12.2018, WWFC 13. Міжнародний турнір зі змішаних бойових мистецтв)

За наявності достатнього обсягу метафор, що формують ту чи ту модель, аналізуємо фреймово-слотову структуру моделі з метою простежити механізм метафоричного перенесення від сфери-джерела до сфери-цілі й відповідно – деталізацію значень, що зазнали змін. Для аналізу та ілюстрування метафоричних моделей наводимо переліки всіх виявлених вербалізаторів, що самостійно або у складі словосполучень набули метафоричного значення у спортивному коментарі й ужиті для експресивізації тексту.

У наведених прикладах збережено авторську орфографію та пунктуацію (для коментарів текстових трансляцій), і забезпечено дослівне фіксування (для коментарів онлайн-ових і телевізійних трансляцій).

2.1. Антропоморфні метафори у спортивному коментарі

Образну основу спортивного коментаря становлять метафори моделі **спорт – людина**. Сфера-джерело, що є вихідною у процесі антропоморфного метафоричного перенесення, – це концепт ЛЮДИНА. Т. Ліщук здійснила огляд досліджень, у яких проаналізовано цей концепт із погляду структури, взаємозв'язків з іншими концептами, способів об'єктивації (Ліщук, 2014). Погоджуючись із думкою О. Федіної, яка зазначає, що «концепт *людина* є складним ментальним утворенням, яке поєднує національно й культурно зумовлені уявлення, які сформувалися у свідомості носіїв мови та відображають життєву філософію народу, своєрідність його національного менталітету» (Федіна, 2020, с.10), розуміємо, що знання й уявлення про

людину є базовими, тому відзначимо важливі змістову і текстотвірну ролі таких вербалізаторів та їхню лінгвокультурну функцію, реалізовану у спортивному медійному просторі.

Продуктивність і фундаментальність аналізованої моделі пояснюємо актуальністю антропоцентричного підходу в різних царинах, зокрема й у спортивній журналістиці. Вербалізація цієї сфери-джерела у спортивному медійному просторі представлена системою лексем, якими названо дії, рухи, діяльність, непов'язані зі спортивною активністю, а також людський організм із його фізіологічними та психологічними складниками. Антропоморфні перенесення за подібністю є зрозумілими реципієнтам, майже всі – з яскраво вираженим емоційно-експресивним забарвленням, що виникає внаслідок зрушення семантики.

Структура метафоричної моделі **спорт – людина** представлена трьома фреймами, що репрезентують, на наш погляд, основні тематичні вектори, пов'язані з людською життєдіяльністю, – дія людини, психологія людини, фізіологія людини – та низкою слотів у них.

Назви щоденних рухів, переміщень тощо, ужитих коментатором у невластивому значенні, становлять фрейм дія людини, що в кількісному плані є частіше за інші реалізованим у коментаторському мовленні, оскільки більшість реплік спортивного журналіста або його колеги-аналітика стосуються озвучування та опису діяльності спортсмена й динамічних подій на змагальному майданчику, тому є потреба у вживанні дієслівних мовних одиниць. До того ж під час трансляції виникає необхідність уникати повторів, урізноманітнювати текст, присвячений протягом досить тривалого ефірного часу одноманітним або повторюваним діям. Потреба в увиразненні репортажу вимагає від коментатора добору оригінальних мовних засобів. Відповідно до характеристики дії розрізняємо низку слотів.

Слот активізація дії додає коментарям емоційності завдяки своїй динамічності. Такі вербалізатори концептосфери СПОРТ ефективно реалізують текстотвірну функцію, оскільки рухливе спортивне змагання та

принципове протистояння суперників вдало описують вербалізатори: *загострювати ситуацію* (СКМ, 2020, с.10), *запалити сірником пожежу*, *запалювати багаття* (СКМ, 2020, с.11), *запалювати вогонь атак* (СКМ, 2020, с.11), *запалювати прапорець* (СКМ, 2020, с.11), *запускати [спортсмена в атаку]* (СКМ, 2020, с.11), *запускати свічку* (СКМ, 2020, с.11). Прикметно, що початкову фазу атаки або момент її загострення вербалізовано переважно за допомогою символу вогню. Напр.: *Ах, як зараз сірником він знову ледь не запалив пожежу!* (ТРК «Україна», 28.06.21, Франція–Швейцарія). А метафора *запускати свічку* настільки часто вживана, що є підстави говорити про термінологізацію словосполучення, підтвердження чого знаходимо у «Словнику термінів та понять зі спортивних дисциплін»: «Парашут (те саме, що і *свічка* (розм)) – подача, передача й інші дії гравця, які призводять до того, що м'яч летить по високій траєкторії» (Словник термінів та понять зі спортивних дисциплін, 2019, с.101).

Вербалізатори у слоті *програна боротьба* позначають епізодичні невдачі, програш у двоборствах, неякісне виконання своїх функцій, що призводять до втрати снарядів, зниження швидкості, локальних похибок, загального програшу. У спортивних коментарях усі ці наслідки вербалізовано дієслівними метафорами, як-от: *випадати з атаки* (СКМ, 2020, с.6), *випадати з групи* (СКМ, 2020, с.6), *відпускати [суперника щодо результату]* (СКМ, 2020, с.8), *в'язнути у ковзанах* (СКМ, 2020, с.9), *губити ворота* (СКМ, 2020, с.9), *губити гру* (СКМ, 2020, с.10), *дарувати м'яч [або ініу перевагу]* (СКМ, 2020, с.10), *завалювати стрибок* (СКМ, 2020, с.10), *завалювати стійку* (СКМ, 2020, с.10), *зажовувати атаку* (СКМ, 2020, с.10), *зариватися в пісок* (СКМ, 2020, с.11), *зривати постріл* (СКМ, 2020, с.12), *мазати [повз ціль]* (СКМ, 2020, с.14), *робити подарунки* (СКМ, 2020, с.18). Зауважимо, що названі засоби вторинної номінації, окрім *дарувати м'яч* та *робити подарунки*, зберігають негативну конотацію, однак в окремих випадках має місце набуття лексемою не лише нового значення, а й протилежної оцінки. Напр.: *Паст губить, таке враження, ворота* (УНІАН,

03.08.2019, «Десна»–«Ворскла»); *Але зажував атаку Артем Громов* (ТРК «Україна», 07.12.2017, «Зоря»–«Атлетіко»); 18:52. У третьому розіграші вже *Калініна не влучила по довжині, подарувавши єгиптянці три сет-боли* (ua-football.com, 30.08.2021, Калініна–Шериф).

Слот *виграна боротьба* репрезентовано дієслівними метафорами, для яких спільним є здобуття переваги: ідеться і про вдале виконання одного прийому, і про виграний епізод, і про стиль ведення боротьби, і про фінальний результат. Позитивні наслідки дій спортсменів вербалізовано такими одиницями: *вигравати повітря* (СКМ, 2020, с.5), *вигризати м'яч / шайбу* (СКМ, 2020, с.5), *вигрібати промахи* (СКМ, 2020, с.5), *видряпувати м'яч* (СКМ, 2020, с.5), *виривати перемогу* (СКМ, 2020, с.6), *вишкрябувати на прямих руках* (СКМ, 2020, с.7). За допомогою вказаних дієслів і дієслівних словосполучень коментатор більш точно описує витрачені зусилля, морально-вольові якості спортсмена / команди та складність здобутого результату, а коментовані епізоди присвячені переважно або контактній локальній боротьбі, або атакам. Напр.: *Здорово як зараз вигризає м'яч Матвієнко* (ТРК «Україна», 16.11.2021, Боснія і Герцеговина–Україна). У цьому слоті розглянемо й ті словосполучення, що стандартизувалися внаслідок регулярного вживання та, попри різні прямі значення їх складників, закріпили за собою у таких сполуках значення, пов'язані з локальною перевагою чи загальною перемогою: *закривати в коробочку* (СКМ, 2020, с.10), *закривати матч* (СКМ, 2020, с.11), *розмочувати ворота* (СКМ, 2020, с.19), *розмочувати рахунок* (СКМ, 2020, с.19), *розпечатувати ворота / голкіпера* (СКМ, 2020, с.19), *розписуватись у воротах* (СКМ, 2020, с.19). Напр.: *І зараз маріупольці мають шанс скоротити, вірніше – розмочити рахунок* (Наживо, 22.06.19, ВК «Динамо» (Львів)–ВК «Маріуполь»); ... *двічі розпечатали ворота Віталія Власенка гравці «Кривбасу»* (XSPORT, 10.11.2016, «Кривбас»–«Білий Барс»).

Контекстуально синоніміїм до попереднього, зокрема в частині коментування атаквальних дій, проте більш принциповим і категоричним за

характером, може виступати слот *руйнування*, який уміщує слова, що відтворюють рішучість і безкомпромісність дій спортсмена, спрямованих проти контрдій суперників. До таких зараховуємо *вирвати сет*, *виривати вагу* (СКМ, 2020, с.6), *виривати з м'ясом* (СКМ, 2020, с.6), *затоптати [суперника]* (СКМ, 2020, с.11), *змітати [суперника]* (СКМ, 2020, с.12), *змітати суперника з дошки* (СКМ, 2020, с.12), *знищувати [суперника]* (СКМ, 2020, с.12), *зрізати [суперника]*, *зрубати [суперника]*, *ламати [суперника]* в знач.1 (СКМ, 2020, с.14), *ламати ритм* (СКМ, 2020, с.14), *переламати [суперника] / захват / боротьбу* (СКМ, 2020, с.16), *розбивати [суперника]* (СКМ, 2020, с.19), *розривати захист / оборону* (СКМ, 2020, с.19), *розтрощити [суперника]*, *руйнувати контрвипад* (СКМ, 2020, с.20). Така метафорично репрезентована поведінка, як правило, свідчить про тотальну особисту перевагу за умови фізичного контакту, збільшення рахунку чи загальну перемогу.

Конотація цих метафор амбівалентна, урахувавши позиціювання реципієнта: або різко негативна, адже вказує на нищівні наслідки для одного з учасників змагання, або обґрунтовано позитивна, оскільки дає надію на перемогу спортсменові, який за неї бореться. Утім, це залежить від сприйняття глядача. Напр.: *Кияни мають нагоду вирвати другий сет* («Наживо», 07.07.2019, Lviv mini water polo Open Cup); *Там Хочолава штовхнув, Сидорчука затоптав у штрафному майданчику* (2+2, 03.08.2018, «Динамо»–«Шахтар»); *Здалось, що зрізав суперника* (УНІАН, 26.05.2019, «Динамо»–«Львів»); *Вернидуб його (Стецькова – Т.М.) жорстко зрубав і за це отримав жовту картку* (УНІАН, 27.05.2019, Зоря–Олександрія); *Кияшку дуже важливо знайти захват, переламати захват і переламати боротьбу Отечка* (Наживо, 15.08.2018, VI Всеукраїнський турнір з греко-римської боротьби пам'яті Є.В.Ворка).

Переосмислені дієслова на позначення руйнівних дій, що описують у спорті маневр, який може призвести до негативних наслідків як для суперника, так і для себе / своєї команди, активно вживають також і у

текстових трансляціях. Напр.: *22 Вербіч у боротьбі ненароком зрізав м'яч у власний штрафний під удар Жілберту...* (football24.ua, 08.12.2021, «Бенфіка»–«Динамо»); *00.15 – 10:0 Німеччина розбиває Фіджи на футбольному турнірі...* (ukrinform.ua, 11.08.2016, Олімпійські ігри); *5 Японці розривають наш захист* (ua-football.com, 14.12.2021, Україна U-20–Японія U-20); *23:50 В іншому матчі групи німці розтроцили збірну Фіджі – 10:0* (ukrinform.ua, 11.08.2016, Олімпійські ігри).

Слова, що входять до слоту корисні дії, у прямому розумінні асоціюються з ліквідацією небезпеки, загрози, усуненням помилок і поломок, а в контексті спорту – передусім із вдалими захисними діями, допомогою спортсменів. У випадках коментування саме ігрових епізодів позиція вболівальників впливатиме на сприйняття таких метафор. Якщо йдеться про атаку, то вторинна номінація набуде негативного відтінку для прихильників виконавців атаки, оскільки йтиметься про невдалу спробу. На противагу – оборонна позиція матиме позитивне забарвлення, оскільки дії суперників не будуть результативними. Серед вербалізаторів фіксуємо такі слова та словосполучення, як *гасити атаку* (СКМ, 2020, с.9), *гасити запал / наступ / пожежу* (СКМ, 2020, с.9); *гасити полум'я*. Простежуємо актуалізацію символу вогню, що є змістотвірним у слоті активізація дії, однак у цьому випадку акцентовано увагу на його відсутності як показникові нівелювання небезпечних атак. Між метафорами обох слотів виникають контекстуальні антоніміїні відношення. Напр.: *І Дубравка гасить полум'я на лінії воротарського майданчику* (ТРК «Україна», 16.11.2018, Україна–Словаччина).

Слот зміна положення тіла передбачає функціонування у коментарях лексем, за допомогою яких зіставляють розташування чи переміщення людини (*висить пішак / опонент* (СКМ, 2020, с.7), *відсиджуватись за спиною* (СКМ, 2020, с.8), *класти на поле* (СКМ, 2020, с.13), *навалюватися на ворота* (СКМ, 2020, с.14), *наседати на ворота* (СКМ, 2020, с.15), *перевисіти [суперника]* (СКМ, 2020, с.16), *підвисає кінь* (шахова фігура)

(СКМ, 2020, с.16), *підсідає [спортсмен]* (СКМ, 2020, с.16), *притискати до воріт* (СКМ, 2020, с.18), *провалюватися на фланзі* (СКМ, 2020, с.18), *просідає [спортсмен]* (СКМ, 2020, с.18), *сідають [на половину поля]* (СКМ, 2020, с.20), *сідати на ноги* (СКМ, 2020, с.20), *спіткнутися [на суперникові]* (СКМ, 2020, с.20), *чіплятися за позицію / за м'яч* (СКМ, 2020, с.22)) з перебудовою команди чи позиційним переміщенням окремого гравця відповідно до тактичних схем або внаслідок прийняття ситуативного рішення. Подібні лексеми особливо актуальні для командних ігрових видів спорту або таких, що відзначаються масовістю учасників і передбачають варіантність конфігурацій і позиційних розташувань спортсменів. Напр.: *Новіков був із шайбою, але на ньому висіли захисники, які так кинути йому і не дали* (XSPORT, 13.01.2019, «Динамо»–«Дніпро»); *48 Фіни розпочали агресивніше – вони буквально висять на воротах французів* (football24.ua, 16.11.2021, Фінляндія–Франція); *88 Довбик прорвався правим флангом у штрафний, але при спробі обіграти останнього захисника один-в-один Артем провалився* (football24.ua, 09.10.2021, Фінляндія–Україна); *Сідає «Зоря» на свою половину поля (2+2, 16.08.2018, «Брага»–«Зоря»).*

У слоті *побутові дії* розглядаємо метафори, що виникли на основі асоціації з повсякденними активностями, які можуть мати постійний або ситуативний характер і стосуватися різних речей чи рухів: *завантажувати ігровий снаряд* (СКМ, 2020, с.10), *зачиняти [суперника]* (СКМ, 2020, с.11), *зачиняти двері* (СКМ, 2020, с.12), *знімати м'яч* (СКМ, 2020, с.12), *ковтати удари* (СКМ, 2020, с.13), *кусати [суперника]* (СКМ, 2020, с.13), *місити [суперника]* (СКМ, 2020, с.14), *накривати [суперника на прийомі]* (СКМ, 2020, с.15), *накручувати [суперника]* (СКМ, 2020, с.15), *нащупувати стрільбу* (СКМ, 2020, с.15), *облизувати стійку* (СКМ, 2020, с.15), *обробляти м'яч* (СКМ, 2020, с.15), *обстукуватись [із суперником]* (СКМ, 2020, с.15), *підсушувати поєдинок* (СКМ, 2020, с.16), *підчищати фланг* (СКМ, 2020, с.17), *плювати з лівої* (СКМ, 2020, с.17), *прибирати [суперника]* (СКМ, 2020, с.17), *пускати [суперника]* (СКМ, 2020, с.18),

розвантажувати [спортсмена психологічно] (СКМ, 2020, с.19), *роздягати фаворита* (СКМ, 2020, с.19), *розкидувати суперників* (СКМ, 2020, с.19), *розтягувати порядки збірної* (СКМ, 2020, с.20), *стелити передачу, стелитись [у підкаті]* (СКМ, 2020, с.20), *сушити [гру]* (СКМ, 2020, с.21), *ховати збірну* (СКМ, 2020, с.21). Напр.: *Богдан Дьяченко підчищає, страхує партнера свого* (XSPORT, 24.03.2018, «Кременчук»–«Донбас»); *А ті зараз наберуть швидкість і можуть їх проковтнути буквально* (Наживо, 16.08.2019, Міжнародні змагання з велотреку); *Савченко низом стелить передачу* (XSPORT, 24.03.2018, «Кременчук»–«Донбас»).

Слот *рух* представлено словами, які позначають траєкторії переміщення спортсмена, що дотичні до дій людини поза сферою спорту: *вилазити з глибин* (СКМ, 2020, с.6), *виносити візаві* (СКМ, 2020, с.6), *виносити м'яч* (СКМ, 2020, с.6), *возити м'яч* (СКМ, 2020, с.8), *доковилати до півфіналу, залізати в офсайд, занурюватися у трьохсекундну зону* (СКМ, 2020, с.11), *колихати гравців* (СКМ, 2020, с.13), *крокувати до [країни, що приймає змагання]* (СКМ, 2020, с.13), *летіти* [на швидкості], нарізати по бровці* (СКМ, 2020, с.15), *перекривати зони* (СКМ, 2020, с.16), *пірнати* під джеб* (СКМ, 2020, с.17), *пливти під тиском [когось]* (СКМ, 2020, с.17), *повертатися додому* (СКМ, 2020, с.17), *пролетіти [повз фінал] через бруса* (СКМ, 2020, с.18), *розгойдувати поєдинок* (СКМ, 2020, с.19), *розгойдуватись [про спортсмена]* (СКМ, 2020, с.19), *сідати на велосипед**, *телепортовувати шайбу* (СКМ, 2020, с.21), *тікати [від суперників]* (СКМ, 2020, с.21), *тупцювати в центрі оборони, тягнути м'яч* (СКМ, 2020, с.21), *тягнути пелотон* (СКМ, 2020, с.21). Фіксуємо дієслова на позначення руху в будь-якому середовищі – наземному, водному, повітряному, і це не пов'язано із середовищем виду спорту. Навпаки, що більше не збігаються реальний і метафоризований простір, то вдаліше створено образ. Напр.: *«Чайку» вони винесли, що називається. 119:144* (Наживо, 11.11.2018, «Львів»–«Київ-Баскет»); *Хто б міг подумати, що так вони (футболісти збірної Португалії – Т.М.) доковилують до півфіналу...* (ТРК «Україна»,

12.06.2021, Уельс–Швейцарія); *50 Тете «заліз» в офсайд* (ukrinform.ua, 08.12.2021, «Шахтар»–«Шериф»); *Розгойдати* намагаються кияни своїх *опонентів*, проте ледь не втрачають вони шайбу (XSPORT, 10.10.2018, «Крижані Вовки»–«Динамо»); *Ну і знову тупцюють французи у центрі оборони* (ТРК «Україна», 28.06.2021, Франція–Швейцарія).

Слот поєднання елементів передбачає вживання лексем, що вказують на компактність або надійність гри, зіставлену з такою властивістю, як міцність: *в'язати [суперника]* (СКМ, 2020, с.8), *заплітати ноги* (СКМ, 2020, с.11), *зв'язувати ферзя [або інший елемент змагання]* (СКМ, 2020, с.12), *зв'язувати гру* (СКМ, 2020, с.12), *нанизувати суперників* (СКМ, 2020, с.15), *приклеювати м'яч* (СКМ, 2020, с.17), *прилипати [до суперника]* (СКМ, 2020, с.17), *сплітати ноги* (СКМ, 2020, с.20). Значення деяких метафор можуть бути дотичними до артефактних метафор, оскільки опосередковано передбачають називання або уявлення предмету, на який у прямому розумінні може бути спрямовано приєднувальну дію. Такі метафори часто вживані в епізодах, у яких мають місце комбінаційна або контактна боротьба. Напр.: *Мусолітін, який непогано в другому таймі працює, намагається зв'язати півзахист* (2+2, 03.12.2018, «Динамо»–«Чорноморець»); *Технічно почав нанизувати Ель-Шаараві суперників, але на третьому зупинився* (MEGOGO Футбол 1, 13.04.2023, «Феєнорд»–«Рома»); *Немець не зумів приклеїти м'яч до своєї ноги* (ТРК «Україна», 09.09.2018, Україна–Словаччина).

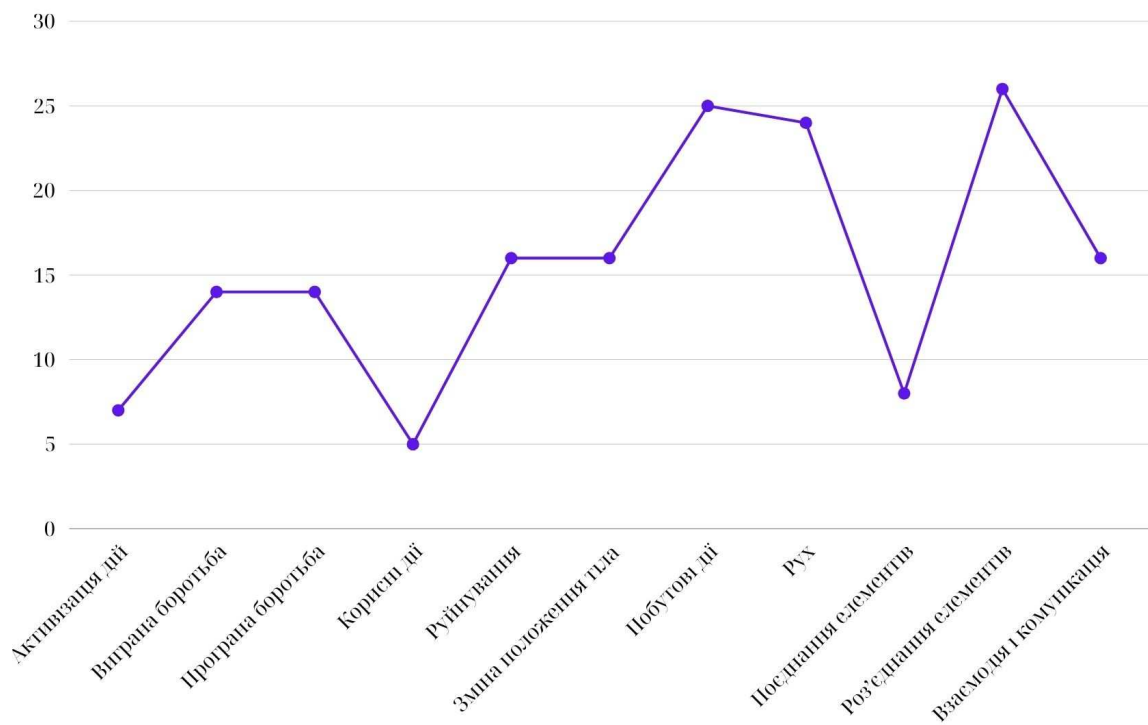
Протилежними за семантикою виступають вербалізатори у слоті роз'єднання елементів, первинне значення слів-донорів у якому спрямоване на ознаки «ненадійність», «дистанційність», «частковість» тощо: *викручувати м'яч* (СКМ, 2020, с.6), *вирізати пас / хід* (СКМ, 2020, с.6), *висікати в підкаті* (СКМ, 2020, с.7), *витикати м'яч* (СКМ, 2020, с.7), *від'єднуватися від колег [про шахові фігури]* (СКМ, 2020, с.7), *відклеюватись від футболіста* (СКМ, 2020, с.7), *відкушувати [від суперника]* (СКМ, 2020, с.7), *відкушувати п'яту* (СКМ, 2020, с.8), *відрізати [суперника]* (СКМ, 2020, с.8), *відсікати [суперника]* (СКМ, 2020, с.8),

відтирати [суперника] (СКМ, 2020, с.8), *обрізати команду* (СКМ, 2020, с.15), *обрізатися* (СКМ, 2020, с.15), *перекушувати атаки* (СКМ, 2020, с.16), *переламувати [суперника]* (СКМ, 2020, с.16), *переламувати хід гри* (СКМ, 2020, с.16), *підрізати м'ячі* (СКМ, 2020, с.16), *різати кут* (СКМ, 2020, с.18), *розбивати [суперника]* (СКМ, 2020, с.19), *розбирати опонентів* (СКМ, 2020, с.19), *розірвати оборону / центр захисту* (СКМ, 2020, с.19), *розриватись* (СКМ, 2020, с.19), *розрізати захист* (СКМ, 2020, с.20), *розсипатися, розшивати захист, шматувати оборону* (СКМ, 2020, с.22). Метафори цього слоту можуть мати як позитивне забарвлення, називаючи, наприклад, технічний прийом чи здобуття переваги (пор.: *вирізати пас / хід, переламувати [суперника], різати кут, розбивати [суперника]* тощо), так і негативне, пов'язане з виконавською помилкою чи тактичним прорахунком (пор.: *обрізатись, розсипатися, розриватись* тощо). Напр.: *По-перше, не став бити абикуди, а вирівав на край штрафного майданчика* (2+2, 30.11.2017, «Десна»–«Динамо»); *Ну, тут розірвали центр захисту* (2+2, 04.12.2017, «Динамо»–«Маріуполь»); ... *намагатися розбити, розшиити захист Уельса* (ТРК «Україна», 12.06.2021, Уельс–Швейцарія); *Вербич зараз усе правильно зробив, розрівав оборону «Шахтаря»* (2+2, 03.08.2018, «Динамо»–«Шахтар»); *Там двоє футболістів розсипалися в обидва боки* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія).

Слот *взаємодія і комунікація* репрезентовано лексемами, зміст яких пов'язаний із підтримкою зв'язку між кількома особами, що в умовах гри реалізується фізичними діями спортсменів: *адресувати м'яч* (СКМ, 2020, с.5), *виписувати діагональ* (СКМ, 2020, с.6), *відгукуватися на пас* (СКМ, 2020, с.7), *відповідати [дією або результатом]* (СКМ, 2020, с.8), *відповідь команди, вмовляти м'яч зайти у кошик* (СКМ, 2020, с.8), *гладити м'яч* (СКМ, 2020, с.9), *гостювати на половині [поля]* (СКМ, 2020, с.9), *дивитися в очі* (СКМ, 2020, с.10), *диктувати умови* (СКМ, 2020, с.10), *знімати питання, інтонація* (СКМ, 2020, с.13), *кланятися у захисті* (СКМ, 2020, с.13), *мовчанка (гольова)* (СКМ, 2020, с.14), *переадресовувати шайбу* (СКМ,

2020, с.16), *під диктовку*. Більшість таких метафор характерна для коментування командних видів спорту, де взаємодія гравців є більш актуальною, а вербальна чи невербальна комунікація, що лежить в основі метафоричного перенесення, може бути замінена на рух, дію чи загальну стратегію, обрану спортсменом / командою. Напр.: *І відповідь пішла австрійської команди* (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія); *19.50 ... Після першого тайму збірна Бразилії фактично зняла усі питання у протистоянні з Гондурасом – 3:0* (ukrinform.ua, 18.08.2016, Олімпійські ігри); *Якби було 0:0, команди грали б в мовчанку* (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія); *06:46 – Перші півтори хвилини завершального раунду пройшли під диктовку Коммі* (fakty.com.ua, 12.12.2021, Ломаченко–Коммі).

Отже, наведеними засобами вторинної номінації, що входять до фрейму дія людини, доречно позначати будь-яку рухову активність, зокрема позитивні, результативні дії як наслідок персональної взаємодії із суперником або вияву індивідуальної майстерності, так і негативні дії, що є наслідком технічних помилок, проблем із комунікацією чи тактичними прорахунками. Кількісний розподіл метафор у фреймі подано на діаграмі 1.

Діаграма 1. Фрейм дія людини

У спорті можна знайти перетини і з психічним, і з фізичним аспектами функціонування людського організму. Фрейм психологія людини наділено суб'єктивним характером, адже коментатор добирає засоби вторинної номінації, спираючись на власну оцінку поведінки та настрою спортсмена або морального стану команди. Варто зацентувати увагу на тому, що зафіксовані в цьому фреймі метафори часто передають не пряме виявлення емоцій учасниками змагання, а конкретні дії як їх індикатор чи наслідок.

Фактичний матеріал демонструє, що семантичними донорами стають переважно злість, роздратування, знервованість, які формують слот негативні емоції: *агресивно, агресія, занервувати, засмутитися, засмучувати [суперника]* (СКМ, 2020, с.11), *злий, лютувати на фланзі* (СКМ, 2020, с.14), *лякати оборону* (СКМ, 2020, с.14), *психологічна яма* (СКМ, 2020, с.18), *цинічно, шокувати [суперника]*. Це можна пояснити типовим настроєм спортивного протистояння, базованим на принциповій боротьбі, фізичному навантаженні, фізичному болю, емоційній напрузі тощо. Напр.: *З Бенфіка агресивно підтискає Динамо при роботі без м'яча* (football24.ua, 08.12.2021, «Бенфіка»–«Динамо»); *Було видно, що присутня агресія в кулаках Захожого* (XSPORT, 01.05.2019, Захожий–Діас); *Там донеччани децю занервували* (XSPORT, 08.01.2019, «Дніпро»–«Донбас»); *Засмутилися динамівці аж занадто через цю шайбу* (XSPORT, 20.10.2018, «Динамо»–«Кременчук»); *Але видно, що і дуже злою такою стала «Брага»* (2+2, 16.08.2018, «Брага»–«Зоря»); *Наші розпочали нервово. Перша атака, удар і кутові за хорватами* (ukrinform.ua, 09.10.2017, Україна–Хорватія); *Особливо «цинічно» грає Італія – навіть спроб загострення немає* (ukrinform.ua, 17.06.2016, Італія–Швеція); *Андрій Ярмоленко шокує Гельсінкі і дарує надію українським уболівальників* (ТРК «Україна», 09.10.2021, Фінляндія–Україна).

Поки що пасивний слот морально-вольові якості репрезентує поведінку спортсменів, які перебувають у досить напруженій ситуації і виявляють характер, цілеспрямованість на боротьбу, – *перетерпіти*. Напр.: *Перший*

тайм десь Австрія перетерпіла (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія).

Фрейм фізіологія людини містить переосмислені анатомічні поняття та морбiальні метафори, репрезентовані, як зазначають дослідники, «лексичними одиницями, які є номенами хвороб, фізичних або психічних відхилень. Такі утворення характеризуються великим аксіологічним потенціалом» (Руснак, 2012, с.145). Досвід аналізування спортивних коментарів свідчить, що анатомічні поняття позитивно характеризують спортсмена та його діяльність, а слова, пов'язані з хворобами, вказують на недоліки та низьку якість виконання спортсменами своїх функцій. Виокремлюємо низку слотів.

Метафори слоту анатомія характерні для коментарів командних видів спорту або таких, де бере участь велика кількість спортсменів. Взаємодія учасників змагань, виконання кожним свого конкретно поставленого завдання, характер виконаної дії асоціюють суб'єкта спортивної діяльності чи наслідок його дій з органом або частиною людського тіла: *амбiдекстр [футбольний]* (як фізіологічна особливість), *відчувати кров* (СКМ, 2020, с.8), *голова пелотону* (СКМ, 2020, с.9), *головний мозок* (СКМ, 2020, с.9), *ДНК у крові футболістів, ігровий донор, ембріональний стан* (СКМ, 2020, с.10), *еритроцит у тромбі* (СКМ, 2020, с.10), *атакувальний кулак* (СКМ, 2020, с.13), *мозковий центр* (СКМ, 2020, с.14), *мозок збірної, на нозі* (СКМ, 2020, с.15), *нерв гри* (СКМ, 2020, с.15), *обличчя збірної, спина пелотону* (СКМ, 2020, с.20), *тренерська рука, хребет команди* (СКМ, 2020, с.21), *по хребцях розібрати*. В основу метафоричного перенесення покладено функцію або властивість названого анатомічного поняття за зразком:

мозок → мислення → прийняття спортсменом ключого рішення

хребет → міцна основа → основні гравці команди

Напр.: ... *чи тактичними перестановками повернути так ДНК, який є у крові наших футболістів* (ТРК «Україна», 13.06.2021, Нідерланди–Україна); *Своєрідний такий футбольний мозок збірної Італії* (Жоржиньйо – Т.М.) (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія); *Обличчя нової збірної лише*

набуло контурів (ukrinform.ua, 06.10.2016, Туреччина–Україна); У Дмитра Підгурського теж відчувається **тренерська рука** (XSPORT, 29.12.2018, «Дніпро»–«Крижані Вовки»); **Розібрали по хребцях захист «Крижаних Вовків» херсонці** (XSPORT, 01.12.2018, «Крижані Вовки»–«Дніпро»).

Зрідка в цьому слоті об'єктом переосмислення стають циклічні процеси, що відбуваються в організмі: **дихати простіше, зациркулювати крові організму, потуги вийти в атаку, пульс гри** (СКМ, 2020, с.18) / **команди**. Напр.: **Є зворотний брейк від Ангеліни, після якого навіть простіше дихати стало** (ua-football.com, 30.08.2021, Калініна–Шериф); **Бачимо зараз потуги у «Динамо» вийти в атаку** (XSPORT, 27.01.2019, Динамо–Кременчук); **К'єліні – це той, хто вмів тримати пульс команди під своєю рукою** (ТРК «Україна», 16.06.2021, Італія–Швейцарія).

Спільною ознакою між лексемою-донором та спортивним епізодом є напруженість моменту, що має завершитися результативно. Подібного забарвлення набуває коментар, у якому увагу зацентровано на русі, що має призвести до, щонайменше, безперебійного функціонування організму-команди, а в кращому випадку – до позитивних змін. Напр.: **Читалося, щоб тут з'явився ігровий донор, який допоміг би зациркулювати ігровій крові організму Андрія Шевченка** (ТРК «Україна», 09.09.2018, Україна–Словаччина). Також фіксуємо одиничний випадок указівки на фізіологічну особливість людини – володіння однаковою мірою обома сторонами тіла, що переосмислюється як універсальність гравця, здатного ефективно діяти як лівою, так і правою кінцівкою. Напр.: **Маємо справу з футбольним амбідекстром** (ТРК «Україна», 12.06.2021, Уельс–Швейцарія).

У слоті зміна стану фіксуємо лексеми, які порівнюють спортивні явища та події з фізіологічними змінами людського організму: **виживати [після події]** (СКМ, 2020, с.6), **виходити з коми** (СКМ, 2020, с.7), **вкладатися спати** (СКМ, 2020, с.8), **вмирати [про явище / спортсмена]** (СКМ, 2020, с.8), **доживати [до певного моменту]**, **засинати [про пасивного спортсмена]**, **народжується рекорд** (СКМ, 2020, с.15), **оживати [про**

команду / спортсмена] (СКМ, 2020, с.16), **присипляти суперника** (СКМ, 2020, с.17), **пробудитися** [про команду / спортсмена], **прокидатися** [про команду / спортсмена], **проснутися** [про команду / спортсмена], **проспати** [суперника] (СКМ, 2020, с.18), **сонливий, сонний тайм**. Конотацію визначаємо з контексту, адже в цій лексичній групі є і позитивно (для позначення активізації), і негативно (як репрезентатор пасивності та бездіяльності) забарвлені одиниці. Напр.: *7 раунд. ... Незрозуміло як ганісець вижив в цьому раунді* (ukrinform.ua, 12.12.2021, Ломаченко–Коммі); *Перевіряв, чи не заснув там Тимур Мамедов* (XSPORT, 10.10.2018, «Крижані Вовки»–«Динамо»); *Який удар, як приснав* (Роман Долідзе – Т.М.) **суперника...** (Інтер, 15.12.2018, WWFC 13. Міжнародний турнір зі змішаних бойових мистецтв); *Дійсно, пробудилися каноніри після другого пропущеного* (УНІАН, 08.12.2018, «Зоря»–«Арсенал» (Київ)); *Не забиває Дубас, але центрова СБК «Львів» Марія Ковтун нарешті прокидається у цьому поєдинку* (Наживо, 11.01.2019, СБК «Львів»–МБК «Чайка-ДЮСШ»); *Місяцями дуже сонний був у нас перший тайм* (ТРК «Україна», 27.06.2021, Бельгія–Португалія). У цьому слоті домінують метафори, пов'язані з опозиціями *життя–смерть, сон–бадьорість*.

Слот здоровий стан. Організм, функціонування якого не викликає занепокоєння, виконує свої функції високоякісно та продуктивно. Тому ознака здорового організму може позитивно характеризувати діяльність спортсмена – **безболісно, зряче / зрячий удар** (СКМ, 2020, с.12). Напр.: *Оскільки динамівці безболісно заволоділи шайбою, робимо висновок, що вилучення не буде цього разу* (XSPORT, 13.01.2019, «Динамо»–«Дніпро»); *Зряче кинув в дальній кут – Данило Коваленко не міг нічого тут зробити* (Наживо, 31.05.2019, ВК «Динамо» (Львів)–ВК «Маріуполь»).

Слот ліки. Назви фармацевтичних засобів сигналізують про наявність проблем зі здоров'ям. У спортивному коментарі такі найменування найчастіше пов'язані із серцево-судинними захворюваннями, а отже – з емоційним напруженням, що має місце під час реального протистояння

суперників та з боку аудиторії вболівальників, або вказують на спосіб протистояння перевазі суперника: *без валідолу, валідольний [момент змагання]* (СКМ, 2020, с.5), *корвалольний момент, панацея, заспокійливе [приймати]* (СКМ, 2020, с.11), *протиотрута стандартам* (СКМ, 2020, с.18). Ці вербалізатори концептосфери СПОРТ описують недоліки виконання спортсменом вправи, нервовість у діях, загальний низький рівень боротьби чи близькість поразки. Напр.: *Зазвичай, без валідолу проходять ці матчі* (Наживо, 31.05.2019, ВК «Динамо» (Львів)–ВК «Маріуполь»); *Рикошет такий валідольний був* (УНІАН, 22.08.2019, «Еспаньйол»–«Зоря»); *Корвалольний момент, але футбольний бог зараз був на нашому боці* (ТРК «Україна», 11.06.2017, Фінляндія–Україна); *Зараз вважається панацеєю для «Ліона» грати якомога простіше* (MEGOGO Футбол 1, 09.04.2023, «Ліон»–«Ренн»).

Слот лікування та операції. Налагодження гри, виправлення попередньо допущених помилок у змаганні передбачає вживання заходів подібно до прийняття ліків або здійснення маніпуляцій медиками під час лікування хвороби, тому для підсилення таких асоціацій у структуру спортивних коментарів вводять найменування лікарських понять і атрибутів: *група здоров'я* (СКМ, 2020, с.9), *діагноз подачі* (СКМ, 2020, с.10), *знямати скальп* (СКМ, 2020, с.12), *лікарняне ліжко, передача в лікарню* (СКМ, 2020, с.16), *перерізати пуповину атаки, профілактика* (СКМ, 2020, с.18), *реанімувати кар'єру* (СКМ, 2020, с.18), *симптоматично* (СКМ, 2020, с.20), *симптоми до одужання* (СКМ, 2020, с.20), *уколами обмінятися* (СКМ, 2020, с.21), *хірургічний підкат / хірургічна точність* (СКМ, 2020, с.21). Напр.: *Тут кожний удар може бути не на вагу золота, а на вагу лікарняного ліжка* (Наживо, 17.11.2018, ММА. Lemberg Fight Cup-2018); *Коркішко, який реанімував свою кар'єру, як він сам казав, у «Дніпрі» ...* (УНІАН, 11.08.2019, «Дніпро»–«Десна»); *З хірургічною точністю відібрав цей м'яч* (ТРК «Україна», 02.07.2021, Бельгія–Італія). Відзначимо, що на противагу більшості вербалізаторів, метафори на зразок *передача в лікарню* (СКМ,

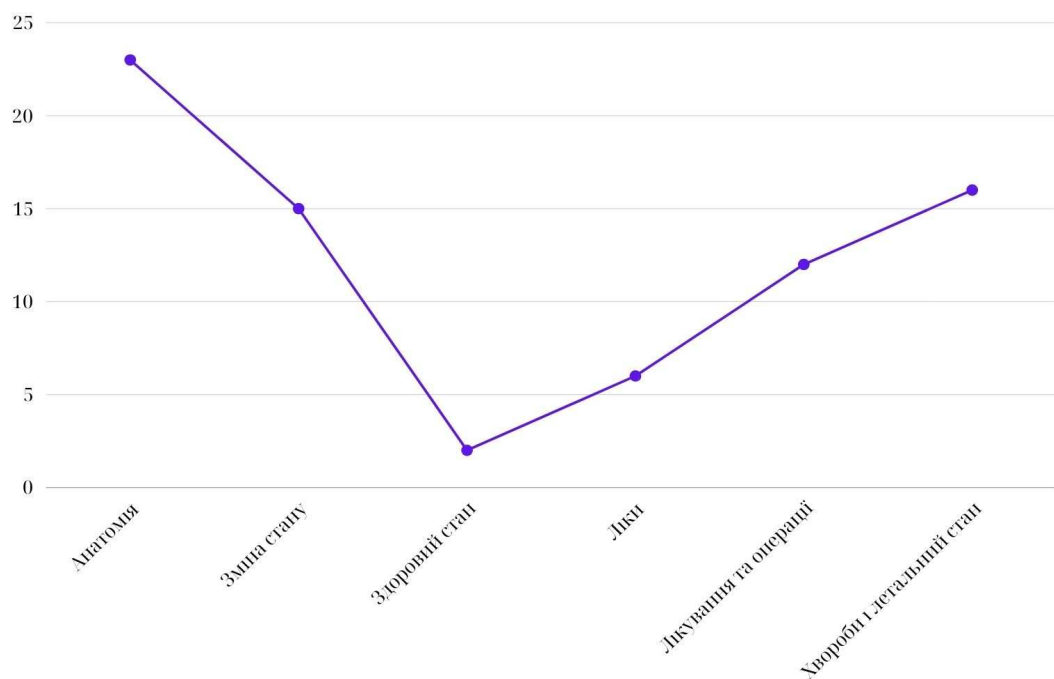
2020, с.16), *перерізати пуповину атаки* вказують на негативний результат для спортсмена-виконавця. Напр.: *Нервує Ракицький: і рахунок не влаштовує, і передача в лікарню, як-то кажуть* (2+2, 03.08.2018, «Динамо»–«Шахтар»); ... *але перерізали пуповину цієї атаки* (ТРК «Україна», 27.06.2021, Бельгія–Португалія).

Слот *хвороби і летальний стан*. Якщо ж організм усе-таки потрапляє під шкідливий вплив зовнішніх і внутрішніх чинників, то якість роботи і життя знижується. Вчасно не усунені недоліки діяльності спортсмена / команди, не попереджені завчасно ризики призводять до того, що учасник змагання може зазнати поразки. Яскраво виражена негативна конотація висвітлює складність становища учасників змагань, неефективність дій, системні проблеми в певному аспекті гри, хаотичний і неконтрольований перебіг змагання. Усе це репрезентовано метафорами *агонія білих* (СКМ, 2020, с.5), *аритмія ігрова* (СКМ, 2020, с.5), *беззубий удар / беззуба атака* (СКМ, 2020, с.5), *болюче місце* (СКМ, 2020, с.5), *вірус нереалізації, знекровлена [команда], інвалід* (СКМ, 2020, с.12), *кульгає реалізація* (СКМ, 2020, с.13), *лихоманить команду* (СКМ, 2020, с.14), *мертвий кидок / м'яч* (СКМ, 2020, с.14), *паралізувати фігури* (СКМ, 2020, с.16), *синдром Кашишаї* (СКМ, 2020, с.20), *сліпий пас* (СКМ, 2020, с.20), *смертельний удар, хвороба* (СКМ, 2020, с.21); *шкутьильгає реалізація*). Напр.: *Я б це назвав агонією білих* (Наживо, 08.03.2016, Музичук–Іфань); *Абсолютно беззубий удар по центру* (MEGOGO Футбол 1, 10.04.2022, «Реймс»–«Ренн»); *Сьогодні цей вірус реалізації більшості, точніше – нереалізації, підхопили усі* (XSPORT, 30.12.2021, Донбас–Маріуполь); *Хай буде знекровлена* (Бельгія – Т.М.) *відсутністю лідерів* (ТРК «Україна», 27.06.2021, Бельгія–Португалія); ... *треба спробувати паралізувати фігури суперника* (Наживо, 08.03.2016, Музичук–Іфань); *Ну, тут реалізація, вона трошки шкутьильгає у херсонського «Дніпра»* (XSPORT, 30.12.2018, «Дніпро»–«Крижані Вовки»).

Лише в окремих випадках спостерігаємо зворотній ефект, коли проблема зі здоров'ям є показником майстерності спортсмена. Напр.:

Кочетков – красивий, сліпий пас на Єгорова (XSPORT, 03.12.2016, «Кривбас»–«Донбас»). Також метафорами *мертвий кидок / м'яч* (СКМ, 2020, с.14), *смертельний удар*, попри негативні асоціації, виражено надійність і результативність для однієї зі сторін учасників. Оцінка залежить від позиції глядача або читача. Напр.: *Це мертвий м'яч – подачу не вдалося прийняти* (XSPORT, 14.07.2022, Мексика–Італія); *Удар не сказати, що смертельний* (УНІАН, 26.05.2019, «Динамо»–«Львів»).

Кількісний розподіл метафор у фреймі подано на діаграмі 2.

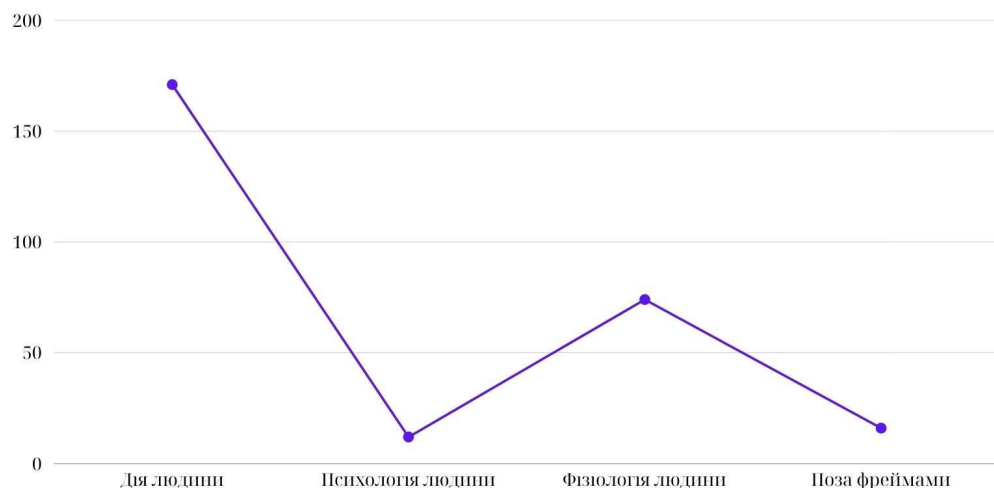
Діаграма 2. Фрейм фізіологія людини

Отже, антропоморфні метафори, що формують базову модель **спорт – людина**, включає в себе три фрейми – дія людини, психологія людини та фізіологія людини. Проектуючи свою життєдіяльність на спорт, глядачеві чи читачеві легше зрозуміти та оцінити трансльований момент змагання. Фізичний і психічний складники, щоденна діяльність постачають багатий матеріал для порівняння людини зі світом спорту й активізують асоціативне мислення тих, хто продукує текст і хто його сприймає.

Виявлена та зафіксована низка метафор із різними значеннями та їх відтінками, як-от: *вирівнювати гру* (СКМ, 2020, с.6), *витягувати гру /*

поєдинок (СКМ, 2020, с.7), *втягувати суперників* (СКМ, 2020, с.7), *відкриватись під нас* (СКМ, 2020, с.7), *грають лікті* (СКМ, 2020, с.9), *залисини* (СКМ, 2020, с.11), *замикати передачу* (СКМ, 2020, с.11), *зустрічати штангу* (СКМ, 2020, с.12), *кидати груди* (СКМ, 2020, с.13), *молода команда* (СКМ, 2020, с.14), *повертатися у гру* (СКМ, 2020, с.17), *потрапляти в квіти* (СКМ, 2020, с.17), *програвати ногами* (СКМ, 2020, с.18), *хапати асфальт* (СКМ, 2020, с.21), *чаклувати з лікарями* (СКМ, 2020, с.22), *шаманити* (СКМ, 2020, с.22), потребує подальшого спостереження, додаткового аналізу та доповнення новими, подібними за змістом і функціями лексемами для формування потенційних або доповнення наявних фреймів. Збір ілюстративного матеріалу постійно дає підстави для коригування моделей, їх фреймово-слотових структур і кількісного та якісного наповнення, що робить пропоновану мережу вербалізаторів концептосфери СПОРТ динамічною.

Продуктивність метафор, відображену кількісним наповненням фреймів моделі **спорт – людина**, репрезентовано на діаграмі 3.

Діаграма 3. Антропоморфна модель **спорт – людина**

2.2. Артефактні метафори у спортивному коментарі

Людина живе в матеріальному світі, речі у якому створені нею самою. Рукотворні предмети забезпечують комфортну життєдіяльність та оптимізують робочі процеси. Згідно зі словниковим визначенням, артефакт – «предмет, створений людиною» (Сучасний тлумачний словник української мови, 2009, с.36). Відповідно параметри, функції та особливості таких предметів покладено в основу утворення артефактних метафор.

Г. Добровольська зазначає, що «артефактні метафори представлені двома концептуальними сферами – транспортними (механічними) й архітектурними» (Добровольська, 2016, с.52). З урахуванням змісту й обсягу зібраного ілюстративного матеріалу вважаємо за доцільне транспортні та механічні (пов'язані з технікою) метафори подавати в окремих моделях. Також додаємо до власної класифікації предметні метафори, а під архітектурними метафорами розуміємо будівельні.

Як зауважує О. Галинська, «предметно-артефактний код культури пов'язаний зі стереотипами сприйняття і оцінки певною лінгвокультурою того предметно-просторового світу, який оточує людину» (Галинська, 2011, с.47). Це підтверджуємо тим, що роль артефактних метафор у спортивному медійному просторі виконують слова на позначення побутових речей і виробів, звичних у повсякденному використанні, і що символізують культурні об'єкти з урахуванням їх упізнаваної характеристики.

Приклади артефактних метафор у спортивному медійному просторі виразно представлені в моделі **спорт – будівництво**. Погоджуємося з дослідниками в тому, що «метафора архітектури пов'язана насамперед із процесами будівництва, частинами споруд і будівельними матеріалами» (Добровольська, 2016, с.52). Коментатори у прямих ефірах із метою змістотворення та реалізації авторської інтенції вживають лексику цієї тематики.

У фреймі будівля та її елементи постать спортсмена у його фізичних і

моральних проявах асоціюється з конструкціями чи їх складниками, що є втіленням міцності та надійності, умовними аналогами за зростом чи розміром: *вежа* (СКМ, 2020, с.23), *вітряки*, *Ейфелева вежа* (СКМ, 2020, с.24), *закрутка* (СКМ, 2020, с.25), *монолітний блок* (СКМ, 2020, с.26), *мур [захисний]* (СКМ, 2020, с.26), *стовп* (СКМ, 2020, с.28), *фортеця*, *хвилеріз* (СКМ, 2020, с.29), *хмарочос* (СКМ, 2020, с.29), *цеглина [захисного муру]* (СКМ, 2020, с.29). Напр.: *І ще одна вежа з'являється – це Люк де Йонг* (ТРК «Україна», 13.06.2021, Нідерланди–Україна); *Три високих стовпа стоять у центрі оборони «Десни»* (2+2, 30.11.2017, «Десна»–«Динамо»); ... *Олег Петров – мов фортеця якась неприступна* (XSPORT, 30.12.2018, «Дніпро»–«Крижані Вовки»). Функціональне призначення будівлі покладено в основу метафоричного сприйняття стилю ведення бою. Напр.: *Знову вітряки, чергові атаки дуже розмашисті* (Інтер, 02.12.2018, Уайлдер–Ф'юрі).

Метафори у фреймі частини приміщень утворено на підставі зіставлення спортивного епізоду з конкретним елементом будівлі або простору. Говоримо і про те, що є тенденція закріплення таких метафор у спортивному слензі, термінологізації, переходу в мовні штампи. Виокремлюємо декілька слотів:

- слот розташування спортсменів або знарядь змагання представлено метафорами *два поверхи*, *етажність ударів* (ужито росіянізм, що означає «поверховість»), *коридор* (СКМ, 2020, с.25), *нижній поверх* (СКМ 2020, с.26), *стіна* (СКМ, 2020, с.28), *стінка*, *стіночка*. Напр.: *В два поверхи відпрацював завершення раунду Девін Хейні* (MEGOGO, 16.10.2022, Хейні–Камбосос); *Він (Ломаченко – Т. М.) починає опускати етажність ударів* (MEGOGO Гонг, 27.06.2021, Ломаченко–Накатані); *Альго віддає у вільний коридор* (ТРК «Україна», 09.10.2021, Фінляндія–Україна); *10 – «Вільярреал» заробив небезпечний штрафний удар метрах в 20-ти від воріт динамівців. Парехо влучив у «стінку» господарів* (ukrinform.ua, 11.03.2021, «Динамо»–«Вільярреал»); *81 Ярмчук обігрався у стіночку з Зубковим перед*

штрафним, але у вирішальний момент Рома махнув повз м'яч (football24.ua, 09.10.2021, Фінляндія–Україна);

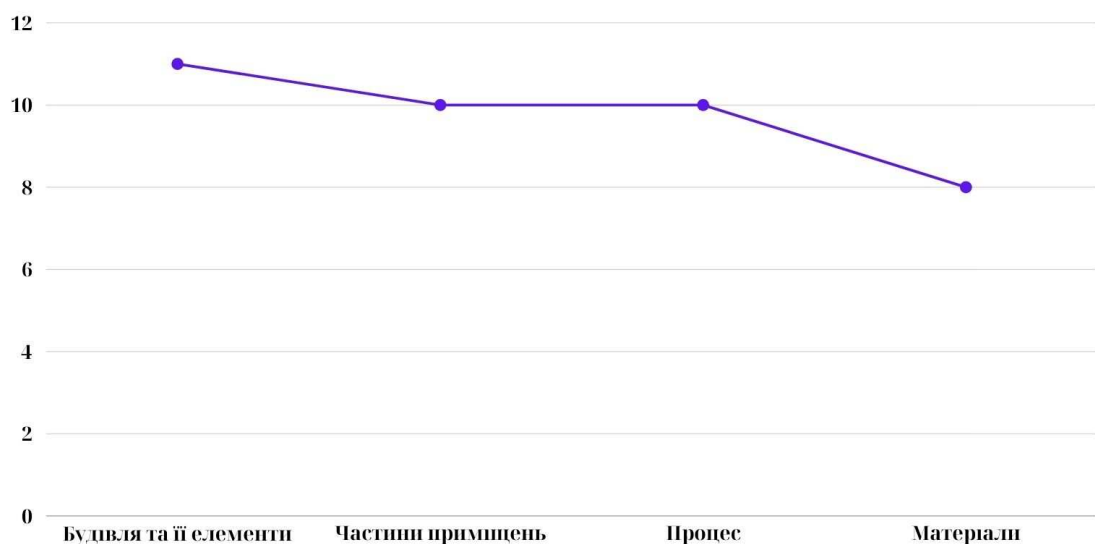
- слот виконання прийомів і результат дій репрезентовано вербалізаторами **виграти другий поверх, відкривається віконце** (СКМ, 2020, с.23), **фундамент успіху** (СКМ, 2020, с.29). Напр.: *К'єлліні виграє другий поверх* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія); *Перед Луїсом Суаресом відкривалося віконце, де можна було пробити по воротах* (Інтер, 15.06.2018, Єгипет–Уругвай); *Для нашої команди найголовніше проходити вогневі рубежі, і саме там закладатиметься **фундамент успіху*** (2+2, 30.11.2017, «Десна»–«Динамо»);

Фрейм процес містить метафори, що характеризують безпосередню участь спортсмена в розвитку подій, успішність виконання функцій у команді, результативність індивідуальної дії. І у складі словосполучень, і як одиничні метафори, дієслова у прямому значенні позначають активність, що має місце під час будівництва, спорудження, ремонту: **будувати атаку** (СКМ, 2020, с.22) / **гру** (СКМ, 2020, с.22) / **паркан** (СКМ, 2020, с.23) / **стінку** (СКМ, 2020, с.23), **вбивати / вганяти цвях(а)** (СКМ, 2020, с.29), **залити бетоном, зацементувати підступи, ремонтувати*** [спортсмена] (СКМ, 2020, с.28), **цементувати захист / центр команди** (СКМ, 2020, с.29). З огляду на семантику вказані вербалізатори наділені позитивною оцінкою з боку тих, хто реалізовує перспективні атаки, забезпечує надійний захист і, відповідно, тих, хто вболіває за виконавців цих дій. Напр.: *І починає Кортес вбивати цвяхи в голову суперника* (MEGOGO Гонг, 09.04.2022, Кортес–Бернальдес); *У дев'ятку, у дев'ятку вганяє (Магвайр – Т.М.) цвях!* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія); ... *випустить (А. Шевченко С. Сидорчука – Т.М.) у центр поля, щоб зацементувати, залити бетоном підступи до воріт Андрія Пятова* (ТРК «Україна», 09.09.2018, Україна–Словаччина); *«Юнайтед» і «Сіті» цементують захист збірної Аргентини* (Інтер, 16.06.2018, Аргентина–Ісландія).

У фреймі матеріали метафоричне перенесення відбувається на основі

подібності характеристик будівельних матеріалів за міцністю (*бетон [у захисті], бетонний захист, залізний [спортсмен]* (СКМ, 2020, с.25), *залізобетонна жовта картка* (СКМ, 2020, с.25), *металеві надії* (СКМ, 2020, с.26), *сталевий [спортсмен]* (СКМ, 2020, с.28), *скляний [спортсмен]* (СКМ, 2020, с.28), *цемент оборони* (СКМ, 2020, с.29)) із морально-вольовими якостями спортсменів та рівнем їхнього фізичного стану, сильними сторонами підготовки або впевненістю чи невпевненістю у прогнозах результатів. Напр.: 20:20. Світоліна – Халеп 6:3, 4:3. ... Халеп знову не впоралася з **бетонним захистом** українки і помилилася з бекхенду (ua-football.com, 05.09.2021, Світоліна–Халеп); *І ось цей момент, після якого здавалося, що «Зоря» стане бетоном у свій захист і втримає цей рахунок* (УНІАН, 03.04.2019, «Зоря»–«Динамо»); *Став він (Де Пена – Т.М.) залізним гравцем* основи (УНІАН, 26.05.2019, «Динамо»–«Львів»); *Тут жовта, залізобетонна жовта* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія). Майже всі такі метафори втілюють упевненість або формують позитивні образи (крім метафори *скляний [спортсмен]* (СКМ, 2020, с.28)).

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 4.

Діаграма 4. Метафорична модель *спорт – будівництво*

Не менш уживаними є метафори, згруповані в моделі **спорт – техніка**. Функціональна підготовка спортсмена та застосування відточених до автоматизму вмій під час виступів асоціюються з роботою технічних засобів, механізмів, приладів та устаткувань.

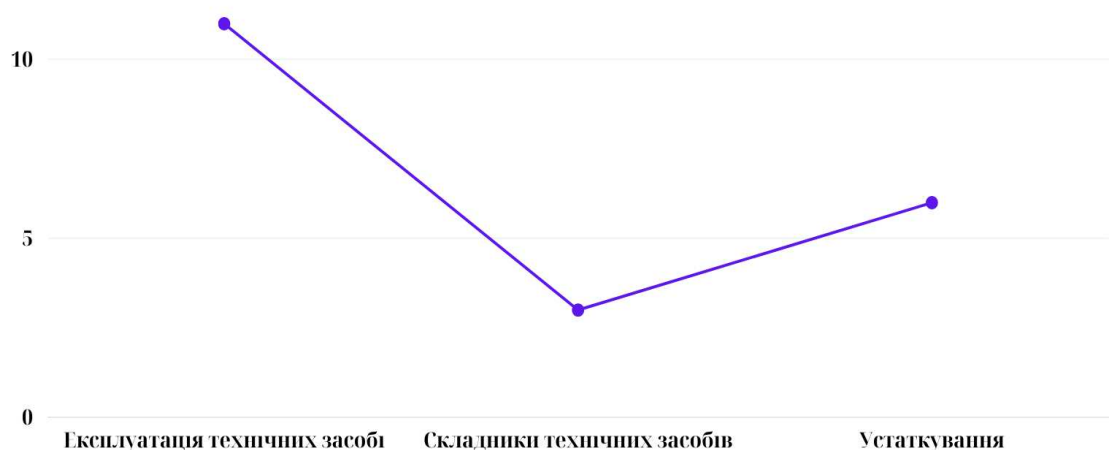
У фреймі експлуатація технічних засобів показано, як спортсмен або тренер здатний змінювати тактику та поведінку, підлаштовуватися під умови боротьби, застосовувати приховані резерви для подолання суперника. Основою слугують лексеми, що вказують на дії з приладами, які потребують живлення (*батарейки перезаряджати* (СКМ, 2020, с.22), *виключається [спортсмен]* (СКМ, 2020, с.23), *вмикати режим матриці* (СКМ, 2020, с.23–24), *вмикати фен* (СКМ, 2020, с.8), *зарядити на виступ / заряджати електроприбори* (СКМ, 2020, с.25), *знеструмлювати гравців* (СКМ, 2020, с.25), *лагодити [спортсмена]* (СКМ, 2020, с.25), *ламатися [спортсменам]* (СКМ, 2020, с.25–26), *переключати важіль* (СКМ, 2020, с.27), *підкручувати тиск* (СКМ, 2020, с.27)) або виконують операції у сфері інформаційних технологій (*сканувати*). Напр.: *У мене було відчуття, що Англія так засушить гру, такий включить фен, що до воріт Джордана Пікфорда не підступитися* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія); *Напруга така, що можна електроприбори заряджати від матчу «РБ Лейпциг–Зоря» (2+2, 30.08.2018, «РБ Лейпциг»–«Зоря»).*

У фреймі складники технічних засобів коментатори позиціонують спортсмена як деталь, яка забезпечує цілісну роботу приладу, або називають прийом, виконання якого схоже на функціонування механізму: *деталі механізму* (СКМ, 2020, с.24), *креслення [футбольне]* (СКМ, 2020, с.25), *мотор [збірної / команди]* (СКМ, 2020, с.26). Такі метафори звучать у трансляціях і командних видів спорту, де від дій однієї людини залежить спільний результат, й індивідуальних видів, де багато технічних дій і вправ, що вимагають точності виконання, високої швидкості тощо. Напр.: *Ніколо Барелла – це один футболіст, який має бути мотором своєї команди, але*

мотор поки що на повну потужність не вмикається (MEGOGO Футбол, 07.04.2023, «Салернітана»–«Інтер»).

У фреймі устаткування розглядаємо метафори, за допомогою яких вказують на значущість спортсмена / команди або образно описують траєкторію чи спосіб переміщення, виконувані функції: *бульдозер*, *динамо-машина* (СКМ, 2020, с.24), *киток* (СКМ, 2020, с.25), *ліфт* (СКМ, 2020, с.26), *радар* (СКМ, 2020, с.27–28), *трамбувальні машини* (СКМ, 2020, с.29)). Напр.: *Ніби на нього налетів бульдозер* (ТРК «Україна», 23.06.2021, Португалія–Франція); *«Волинь» просто тут китком йде по своїх опонентах* (Наживо, 17.11.2018, ММА. Lemberg Fight Cup-2018); *Малиновський – це така людина-ліфт, яка працює від захисного до атакувального поверху команди* (ТРК «Україна», 16.11.2018, Україна–Словаччина).

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 5.

Діаграма 5. Метафорична модель спорт – техніка

Продуктивне вживання метафор моделі **спорт – транспорт** пояснюємо суголосністю принципів руху транспортних засобів із фізичною активністю спортсменів. Швидкість переміщення майданчиком, наявність чи відсутність перешкод під час бігу, зміна темпу чи траєкторії можуть бути вербалізовані словами на позначення явищ дорожнього руху. Підтверджуємо відповідність змісту таких метафор коментарям трансляцій, адже «транспортні метафори

пов'язані із переміщенням транспорту та його частинами, їх можна вважати динамічними» (Добровольська, 2016, с.52), а, отже, слова на позначення такого руху якнайкраще можуть описати фізичну активність у спортивному епізоді.

Про контактну боротьбу суперників і їхню поведінку за аналогією до взаємодії транспортних засобів, символіки дорожніх знаків і сигналів свідчать вербалізатори концептосфери СПОРТ, подані у фреймі дорожній рух. Схарактеризуємо сформовані слоти.

Слот аварійні ситуації репрезентовано такими метафорами, як *аварія на футбольному полі* (СКМ, 2020, с.22), *ДТП [в центрі поля]* (СКМ, 2020, с.24), *не впоратись з керуванням, стоп-кран зривати* (СКМ, 2020, с.28). Напр.: *Те розсічення, про яке ми говоримо, – це так, ДТП* (MEGOGO Гонг, 27.06.2021, Ломаченко–Накатані); *Сидоров не впорався з керуванням, як-то кажуть* (ФБУ, 26.12.2018, «Політехнік»–«Хімік»). Метафори, як правило, наділені негативною оцінкою, оскільки у зафіксованих випадках вони пов'язані з епізодичними невдачами або травмуванням спортсменів. Звертаємо увагу на подібність цього слоту до соціоморфної метафоричної моделі **спорт – надзвичайні ситуації**.

Поряд із цим розглянемо кількісно обмежений слот атрибути правил дорожнього руху – *запалювати червоне світло* (СКМ, 2020, с.41), *острівець безпеки, пристебніть ремені, шлагбаум виставляти / ставити* (СКМ, 2020, с.29–30). Відносно спортсменів названі атрибути можуть сприйматися як перешкоди, дисциплінарні обмеження, або ж ідеться про позбавлену активної боротьби частину змагального майданчика чи заклик до глядачів перед емоційним змаганням. Напр.: *Просто шлагбаум ставити проти гравців Тунісу* (Інтер, 18.06.2018, Англія–Туніс).

У слоті пересування транспортних засобів систематизовано лексеми, що акцентують увагу на швидкості, лінійності або маневреності, однак в інтерпретації спортивного коментатора вони переважно не корелюють із реальним переміщенням спортсменів, а символізують тенденційність

переваги одного із суперників, загальний темп протистояння, характер підсумкового результату: *на зустрічних курсах* (СКМ, 2020, с.26), *поступатися дорогою, транзит* (СКМ, 2020, с.29), *форсаж* (СКМ 2020, с.29), *шлях з одностороннім рухом* (СКМ, 2020, с.30). Напр.: *17.00 – Греко-римська боротьба. Олександр Чернецький (вагова категорія 130 кг) поступився дорогою до чвертьфіналу грузину Якобі Каджая...* (ukrinform.ua, 16.08.2016, Олімпійські ігри).

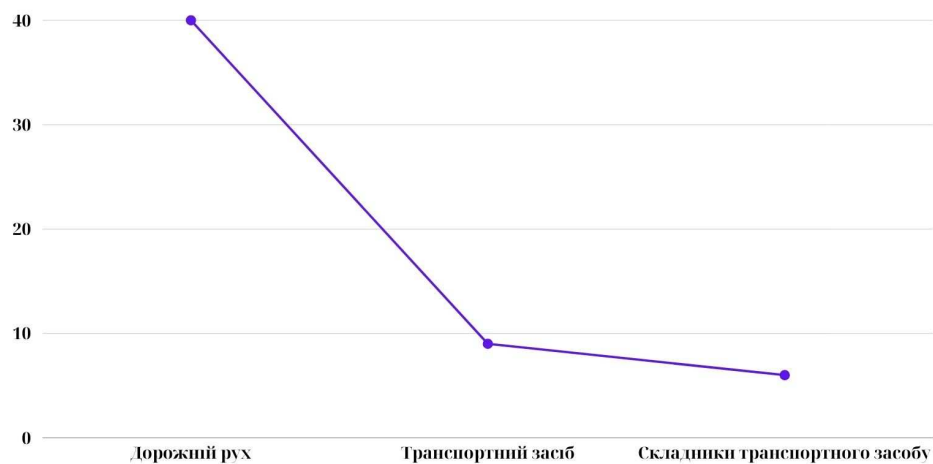
Слот *рух та динаміка переміщення* є продуктивним у зв'язку з описом основної діяльності спортсменів. Коментатори добирають метафори, якими зіставляють рухову активність з особливостями управління транспортним засобом, як-от *автопілот* (СКМ, 2020, с.22), *буксувати [на старті]* (СКМ, 2020, с.23), *везти на собі* (СКМ, 2020, с.23), *взгвинчувати темп* (СКМ, 2020, с.23), *вирулювати віраж* (СКМ, 2020, с.23), *відкочуватись [до воріт / назад]* (СКМ, 2020, с.23), *вмикати передачу* (СКМ, 2020, с.23), *вмикати швидкості* (СКМ, 2020, с.24), *возити [суперника] / м'яч* (СКМ, 2020, с.24), *гальмувати* (СКМ, 2020, с.24), *доїжджати до воріт, заводитись [про спортсмена]* (СКМ, 2020, с.24), *паркувати автобус, переїжджати [суперника]* (СКМ, 2020, с.27), *переключати передачу, привозити кутовий / момент / секунди* (СКМ, 2020, с.27), *пригальмувати, прогрівати двигун* (СКМ, 2020, с.27), *розігрівати двигун* (СКМ, 2020, с.28), *ставати на рейки* (СКМ, 2020, с.28), *увімкнути задню швидкість* (СКМ, 2020, с.29). Напр.: *Спокійно ми відкотилися назад, прикрили вільні коридори* (ТРК «Україна», 13.06.2021, Нідерланди–Україна); *Третій раунд, і потрібно вмикати треті швидкості* (2+2, 02.03.2014, Ломаченко–Салідо); *Я не скажу, що збірна Австрії прямо возить збірну Італії...* (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія); *Вони не паркують автобус, а намагаються на цьому автобусі доїхати до воріт* (2+2, 07.10.2018, «Динамо»–«Олімпік»); *Ну, а там додасть Тайсон Ф'юрі, переключить передачу – він це вміє* (Setanta Sports, 21.04.2022, Ф'юрі–Вайт); *22 – Миколенко «привіз» кутовий до воріт «біло-синіх». Обійшлося...* (ukrinform.ua, 25.02.2021, «Брюгге»–«Динамо»);

Сьогодні вони, може, **пробуксували**, але взяли слово представники атакуючої ланки (ТРК «Україна», 13.06.2021, Нідерланди–Україна).

У фреймі транспортний засіб зібрано метафори з найменуваннями різновидів наземного та залізничного транспорту (**автобус, локомотив** (СКМ, 2020, с.26), **машина, паротяг** (СКМ, 2020, с.27), **потяг пригальмувати, скрипучий віз*** (СКМ, 2020, с.28), **на таксі**) для характеристики амплуа спортсмена, його антропометричних параметрів, швидкості руху або вимірювання дистанції. Напр.: *Знову локомотивом несеться Деклан Райс* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія); *Коли тут така машина під центнер, то встояти на килимі важко* (Наживо, 23.02.2018, XXII-st Outstanding Ukrainian Wrestlers and Coaches Memorial); ... *дістатися до штрафного майданчику суперника мінімум на таксі* (Інтер, 30.06.2018, Франція–Аргентина); *Чече тут його (Ді Франко – Т.М.) зустрічає зараз по нозі жорстко: треба пригальмувати трошки цей потяг (2+2, 02.09.2018, «Динамо»–«Карпати»)*. Фіксуємо й одиничне вживання збірною поняття з потенційної для метафоризації авіаційної галузі (**авіалінії**), що пов'язано із силою боксерського удару та його наслідками. Напр.: *Тут можна дочекатись такого, що виб'є за межі рингу Денис Берінчик, – будуть авіалінії імені Берінчика* (Інтер, 23.12.2018, Берінчик–Крістобаль).

У фреймі складники транспортного засобу зібрано метафори, що вказують на ресурси спортсмена, які допомагають боротися, або на частини спорядження, запозичені з іншого виду спорту, де використовують транспорт: **бензин, з вагона вилетіти, емоційне / функціональне паливо, пальне [є / скінчилось]** (СКМ, 2020, с.27), **садити на колесо** (СКМ, 2020, с.28), **скидати з колеса** (СКМ, 2020, с.28). Напр.: *Проста передача – Кадар вилітає з вагона невідомо куди* (2+2, 02.09.2018, «Динамо»–«Карпати»); *Сподіваюсь, що вистачить нам функціонального палива і емоційного палива, щоб провести 90 хвилин цього матчу* (ТРК «Україна», 09.09.2018, Україна–Словаччина); *Збірна, звичайно може спробувати створити диво, але у наших гравців скінчилось «пальне»* (ukrinform.ua, 09.10.2017, Україна–Хорватія).

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 6.

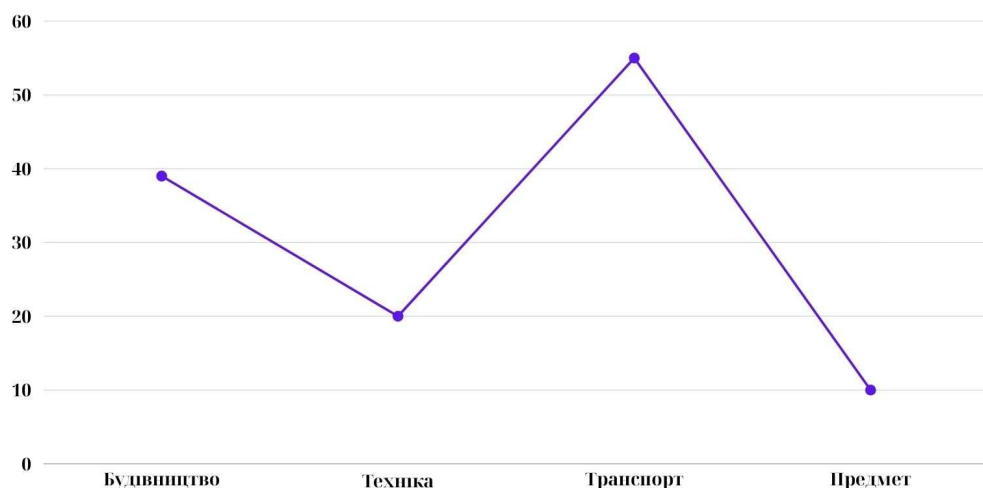

Діаграма 6. Модель **спорт – транспорт**

Невелику групу метафор об'єднує модель **спорт – предмет**, де для пояснення ігрових ситуацій, технічних прийомів, особливостей організації змагання вживають назви предметів щоденного чи специфічного використання, які є результатом налагодженого людиною виробництва. Через кількісну обмеженість фрейми не виділяємо, фіксуємо декілька лексем у переносному значенні: *бути на олівці* (СКМ, 2020, с.23), *діамант у складі [команди]* (СКМ, 2020, с.24), *лекало [тренера]*, *на калькулятор* (СКМ, 2020, с.26), *на носовій хустиночці* (СКМ, 2020, с.26), *ножицями удар* (СКМ, 2020, с.26), *парашут, під маятником* (СКМ, 2020, с.26), *сітка турніру* (СКМ, 2020, с.28), *феєрверк ударів* (СКМ, 2020, с.29). Деякі такі метафори вживають у спортивному медійному просторі регулярно, тому вони поступово закріплюють своє набуте переносне значення з перспективою термінологізуватися (наприклад, слово *ножиці* вже функціонує як термін: «це технічний прийом, при якому футболіст б'є по м'ячу, коли обидві ноги схрещуються у повітрі» (Словник термінів та понять зі спортивних дисциплін, 2019, с.74), про подібний випадок зі словом *парашут* уже йшлося у підрозділі 2.1.). Напр.: 19 *На зустрічних курсах триває гра. Все по лекалах Петракова* (football24.ua, 09.10.2021, Фінляндія–Україна); 14 – *ГОООЛ!!!*

Рахунок у матчі відкрив Левандовський ударом ножицями (ukrinform.ua, 23.11.2021, «Динамо»–«Баварія»); *Парашутом через Федорка закидає м'яч Белла в сітку воріт маріупольців* (Наживо, 31.05.2019, ВК «Динамо» (Львів)–ВК «Маріуполь»).

Отже, виявлено, що артефактні метафори у спортивному медійному просторі представлено чотирма моделями: **спорт – будівництво**, **спорт – техніка**, **спорт – транспорт**, **спорт – предмет**. Структура метафоричної моделі **спорт – будівництво** складається з чотирьох фреймів, охоплюючи найменування будівель і їхніх складників, частин приміщень, процесів будівництва та матеріалів. До складу моделі **спорт – техніка** входять три фрейми, пов'язані з устаткуванням, експлуатацією та будовою механізмів і приладів. Продуктивною моделлю є **спорт – транспорт**, представлена чотирма фреймами, подібними до структури технічної моделі: транспортний засіб, його будова, дорожній рух і рух як результат експлуатації. Натомість модель **спорт – предмет** відносно пасивна, тому її структура не передбачає фреймово-слотового поділу. Загальна тенденція творення артефактних метафор у спортивних коментарях відображена на діаграмі 7.

Діаграма 7. Артефактні метафоричні моделі

2.3. Соціоморфні метафори у спортивному коментарі

Однією з визначальних ознак людини є соціальний характер. Від локальної взаємодії кількох людей до глобальних міжкультурних контактів – причини, що породжують суспільні, політичні відносини, провокують військові конфлікти, організують побут, визначають професійні напрями, хобі та способи відпочинку, указують на історичний контекст, фінансові важелі й суспільний лад тощо. Спорт, як свідчить коментаторське мовлення, може осмислюватися в усіх цих категоріях, що робить його доступнішим для розуміння, незалежно від рівня обізнаності тим чи тим видом спорту.

Як зазначає О. Колесник, «у ході динамічних соціально-економічних, політичних, міжкультурних та ідеологічних взаємодій різних етносів та держав виникає значна кількість конфліктних ситуацій, що, з огляду на домінування стереотипів поведінки й концептуалізації дійсності, а також маніпулятивну діяльність певних соціальних груп, що захищають власні економічні інтереси, традиційно проявляються у війнах» (Колесник, 2014, с.216). У спортивному медійному просторі модель **спорт – війна** є базовою, в основу якої покладено спільні для обох сфер опозиції.

Вербалізація будь-якого спортивного концепту тісно пов'язана з мілітарною сферою, чим пояснено регулярність і продуктивність уживання у спортивних трансляціях метафор військової тематики. У сучасному мовознавстві війну як сферу-джерело у спортивному дискурсі досліджували переважно на матеріалі іноземних мов, зокрема M. Lewandowski (2012), A. Michels (2002), A. S. Ross, D. J. Rivers (2019), O. Vorobei, A. Akimova, A. Akimova (2021), O. Bloshchinska (2012), L. Broslavska (2015).

На підставі аналізу українськомовних спортивних коментарів з'ясовано, що узагальнено змагання репрезентують метафори, систематизовані у фреймі боротьба, для позначення способів активного застосування сили та взаємодії суперників: *баталія* (СКМ, 2020, с.31), *битва* (СКМ, 2020, с.32), *битва за плацдарм* (СКМ, 2020, с.32), *бій* (СКМ, 2020, с.32), *бліцкриг*, *бойові дії* (СКМ, 2020, с.32), *відвойовувати [бали / м'яч]*, *війна* (СКМ, 2020, с.35),

воювати [проти суперника] (СКМ, 2020, с.36), *завойовувати [місце в основі / путівку]* (СКМ, 2020, с.40), *фронт звузити* (СКМ, 2020, с.58). Традиційно такі метафори вживають у коментуванні будь-яких видів спорту, оскільки спортсмена / команду можна ототожнити з військовим / армією, що вступають у збройне протистояння. Напр.: *05:35 Вочевидь, у фіналі нас чекатиме велика американо-угорська битва: Фелпс проти Кендереші і Ласло Чеха* (ukrinform.ua, 09.08.2016, Олімпійські ігри); *73 – ... Мірча Луческу відправив у бій свіжого гравця Чаглара Сеюнджю* (ukrinform.ua, 02.09.2017, Україна–Туреччина); *У підсумку виграє «Кременчук» вкидання у середній зоні: з боями, але здобуває шайбу* (XSSPORT, 21.03.2018, «Кременчук»–«Донбас»), ... *тоді також такий собі блицкриг влаштували підопічні Сергія Вітера своєму принциповому супернику на його ж льоду* (XSSPORT, 19.01.2019, «Кременчук»–Донбас). Мають місце й оригінальні випадки: зафіксовано метафору в мовленні коментатора шахових партій, який озвучує індивідуальний вид спорту, що передбачає своєрідну армію у вигляді комплекту шахових фігур, а тому теж сприяє створенню мілітарних образів. Напр.: *Марічка (Музичук – Т. М.) звузила фронт* (Наживо, 13.03.2016, Музичук–Іфань).

Дію солдата на полі бою коментатори зіставляють із виконаним спортивним прийомом або реалізацією тактичного задуму. У фреймі етап війни представлено вербалізатори концептосфери СПОРТ, що вказують на оборонні чи атакувальні маневри, чітка семантична диференціація яких дає підстави розмежовувати слоти.

Метафори у слоті *атака (бомбардування [з дистанції])* (СКМ, 2020, с.33), *брати мур* (СКМ, 2020, с.33), *взяти в облогу* (СКМ, 2020, с.47), *зламувати / проламувати оборону* (СКМ, 2020, с.52), *навала* (СКМ, 2020, с.46), *наступ, наступальна операція, окупувати хід* (СКМ, 2020, с.47), *таранити оборону* (СКМ, 2020, с.57), *таранно проходити* (СКМ, 2020, с.57), *штурм [ворот]* (СКМ, 2020, с.60), *штурмувати ворота / стіну* (СКМ, 2020, с.60)) покликані назвати результативний атакувальний рух команди в

бік воріт суперників, ведення двобою першим номером або спроби виконання атлетичних нормативів. Напр.: *Під канатами Люк Кемпбелл – продовжує бомбардування українець* (Інтер, 01.09.2019, Ломаченко–Кемпбелл); 22:19. ... *Юна канадка поки дуже якісно зламає оборону Світоліної* (ua-football.com, 08.09.2021, Світоліна–Фернандес); 90+3. ... *"Шахтар" демонструє навалу, але до удару справа не доходить* (ukrinform.ua, 03.11.2021, «Реал»–«Шахтар»); !... *Знову незбагненні помилки у захисті, знову прямолінійний наступ* (ukrinform.ua, 05.09.2016, Україна–Ісландія); *Лялька був на вістрі цієї наступальної операції* (XSPORT, 26.01.2019, «Донбас»–«Крижані Вовки»); *Каллен буде знов штурмувати стіну* (XSPORT, 16.07.2022, Всесвітні ігри).

Вербалізатори, представлені у слоті ураження цілі, корелюють із завданням удару м'ячем або шайбою, пасом партнерам по команді, обміном ударів у двобоях. Зафіксовано метафори, значення яких пов'язано зі стрільбою: *бомбувати моментами* (СКМ, 2020, с.33), *вистрілювати [по воротах / серіями]* (СКМ, 2020, с.34), *обстріл* (СКМ, 2020, с.47), *перестрілка* (СКМ, 2020, с.48), *перестрілювати суперника* (СКМ, 2020, с.49), *постріл* (СКМ, 2020, с.50), *пострілювати суперника, пристрілка* (СКМ, 2020, с.51), *пристрілюватись* (СКМ, 2020, с.51), *прострільна передача* (СКМ, 2020, с.52), *прострілювати [по воротах]* (СКМ, 2020, с.52), *розстрілювати [суперника]* (СКМ, 2020, с.53), *стріляти [по воротах]* (СКМ, 2020, с.56). Напр.: *36' Сеферовіч непогано вийшов на ударну позицію та вистрілив по воротах – м'яч пролетів над поперечиною* (football24.ua, 06.09.2020, Швейцарія–Німеччина); *18:29 Калініна – Шериф 2:3. Відважно терпіла українка обстріл від задньої лінії по кутах від суперниці і витерпіла, забравши гейм!* (ua-football.com, 30.08.2021, Калініна–Шериф); *18:24. Шериф стабільніша і активніша, але цього разу перестріляти суперницю від задньої лінії у Ангеліні вийшло* (ua-football.com, 30.08.2021, Калініна–Шериф); *06:02 ... Ломаченко відразу почав пристрілюватись із середньої дистанції* (fakty.com.ua, 12.12.2021, Ломаченко–Коммі); 75 –

Маркос Антоніо виконав **простріл** у штрафний майданчик киян, але м'яч залишив межі поля (ukrinform.ua, 03.10.2021, «Динамо»–«Шахтар»); 57 – 3 раунд: ... Але Ломаченко продовжує лівою буквально **розстрілювати опонента**, стійкий суперник, однак скільки витримає ще Коммі такого темпу – невідомо (ua-football.com, 12.12.2021, Ломаченко–Коммі); 11 Шапаренко **стріляв** з відскоку з дальньої дистанції, але вийшло занадто неточно (football24.ua, 09.10.2021, Фінляндія–Україна).

У слоті **захист** розглядаємо низку вербалізаторів, що надають мілітарного відтінку спробам протидіяти атакам у різних видах спорту – від ігрових командних до шахів: **відстрілялись у ривку** (СКМ, 2020, с.35), **зачинятися в обороні** (СКМ, 2020, с.41), **оборонний мур, прикривати амбразуру** (СКМ, 2020, с.51), **протитанковий рів** (СКМ, 2020, с.52), **редут захисний / оборонний** (СКМ, 2020, с.52), **сидіти в засідці** (СКМ, 2020, с.54). Напр.: Мікульчик прорвався крізь **оборонний редут** білоцерківської команди (XSPORT, 04.01.2019, «Крижані Вовки»–«Білий Барс»); 17 ... Лерой протаранив **оборонні мури** киян, але випустив м'яч за межі поля (football24.ua, 23.11.2021, «Динамо»–«Баварія»).

Метафори у слоті **програш** пояснюють випадкову або усвідомлену втрату контролю над перебігом змагання, що може призвести до епізодичного потрапляння у скрутне становище або повної поразки: **капітулювати** (СКМ, 2020, с.43), **полон** (СКМ, 2020, с.50), **попадати в полон**. Напр.: *Схоже, єгиптянка готується **капітулювати**, адже взагалі не боролася в третьому геймі третього сету, програвши і його* (ua-football.com, 30.08.2021, Калініна–Шериф).

Журналісти вживають на позначення спортсменів, інвентарю і тактичних дій засоби вторинної номінації, що у прямому значенні називають зброєю і пов'язані з нею атрибути та діяльність. Фрейм **зброя** розмежовуємо на слоти відповідно до особливостей механізму дії.

Для опису антропометричних параметрів спортсмена, зіставлених із габаритами техніки, кількістю спортсменів або ігрових снарядів – з її

скупченням, високого темпу дій – з її функціями, ужито метафори, що формують слот бойова техніка: *армада пішаків* (СКМ, 2020, с.31), *крейсерська швидкість* (СКМ, 2020, с.44), *танк* (СКМ, 2020, с.57), *флагман українського футболу* (СКМ, 2020, с.58). Напр.: *Кривошапкін на своїй крейсерській швидкості залітає буквально у чужу зону* (XSPORT, 20.10.2018, «Динамо»–«Кременчук»); *Швидко зрозумів Олег Юшкін, що кидає просто під танк свого 41-го номера* (ФБУ, 01.03.2020, «Дніпро»–«Одеса»). Такі метафори позитивно оцінюють силу та характер, підкреслюють переваги спортсмена чи команди.

Слот вогнепальна зброя (*базуки перезарядити, гармата* (СКМ, 2020, с.36), *гарматний постріл* (СКМ, 2020, с.36), *гаубиці* (СКМ, 2020, с.36), *заряджати гармату* (СКМ, 2020, с.41), *збитий приціл, зброя* (СКМ, 2020, с.41), *калібр* (СКМ, 2020, с.43), *кулеметна швидкість, кулею вилітати, обойма* (СКМ, 2020, с.47), *пістолет, серія АК-47* (СКМ, 2020, с.54)) стає актуальним у випадках, коли коментатор називає момент реалізації удару, кидок гравця, швидке влучання в мішень, точний боксерський удар, укол фехтувальника тощо. У такий спосіб асоціативно руку чи ногу спортсмена, відповідний ігровий снаряд (ключку, гвинтівку, шаблю та подібні) порівнюють із кульовою зброєю, що особливо виразно виявляється в коментуванні видів спорту, не пов'язаних зі стрільбою, однак навіть у таких (кульова / стендова стрільба, біатлон, п'ятиборство тощо) вогнепальну зброю можуть переосмислювати і назву використаного снаряда замінювати схожим, дія якого більше відповідає коментованому епізоду. Напр.: *Перезарядив базуки перед початком поєдинку Деонтей Вайлдер* (Інтер, 02.12.2018, Вайлдер–Ф'юрі); *А от і гармата Грізманна* (Інтер, 30.06.2018, Франція–Аргентина); *Бразилець Джефферсон зараз свою гармату зарядив* (УНІАН, 08.08.2019, «ЦСКА»–«Зоря»); *Тим часом з кулеметною швидкістю відстрілявся Гігона* (UA:Перший, 10.03.2018, Кубок світу з біатлону (супермікст)); ... *кулею вилітає* (шайба – Т.М.) *із зони і опиняється за воротами Дяченка* (XSPORT, 26.01.2019, «Донбас»–«Крижані Вовки»); *Дерек*

Чісора може перемогти Тайсона Ф'юрі лише з пістолетом (MEGOGO, 03.12.2022, Ф'юрі–Чісора).

Метафори у слоті вибухова зброя (*бомба, вибухові атаки, динаміт у кишені, який вибухне на голові* (СКМ, 2020, с.38), *заміновувати поле* (СКМ, 2020, с.41), *запускати торпеду* (СКМ, 2020, с.41)) найчастіше фіксуємо у трансляціях боксерських поєдинків. Це пояснюємо тим, що удари кулаками нагадують коментаторам вибухи потужної сили, деякі з яких настільки руйнівні, що здатні призвести до нокдауну чи нокауту. Напр.: *Він (Педраса – Т.М.) демонстрував чудову витривалість, стійкість, адже пропускав потужні бомби від Джервонта* (Інтер, 09.12.2018, Ломаченко–Педраса); *4 раунд: Шаленими атакувальними комбінаціями вибухає українець, буквально знищує Коммі по три-чотири удари за раз із різних кутів та позицій* (ua-football.com, 12.12.2021, Ломаченко–Коммі); *1 раунд: ... Коммі намагався відповідати вибуховими атаками, але це в нього не особливо виходило* (ua-football.com, 12.12.2021, Ломаченко–Коммі). Утім, реалізація цього слоту не обмежується лише фізично активними видами спорту: у «Словнику коментаторського мовлення» ілюструємо вживання метафори *заміновувати* як спосіб блокування конкретного ходу шахіста в коментарі гри, де саме шахівниця, поділена на клітинки, асоціюється з вибухонебезпечною територією (СКМ, 2020, с.41).

Найменш продуктивним є слот холодна зброя (*кинджальна [контр]атака* (СКМ, 2020, с.43), *розчохлити шаблі* (СКМ, 2020, с.53)), метафори в якому характеризують різкі, чіткі та блискавичні дії. Напр.: *Стрімко провели ось цю кинджальну атаку* (Інтер, 15.06.2018, Марокко–Іран). Візуально в таких епізодах відзначаємо стрімке переміщення гравців з ігровим снарядом поміж суперників, що нагадує проникнення леза.

У фреймі учасники війни зібрано лексеми, що називають суб'єкта спортивного протистояння (як індивідуального виконавця, так і у збірному образі команди або її окремих захисних чи атакувальних ланок). Ототожнення команди з військовим формуванням базується на схожості

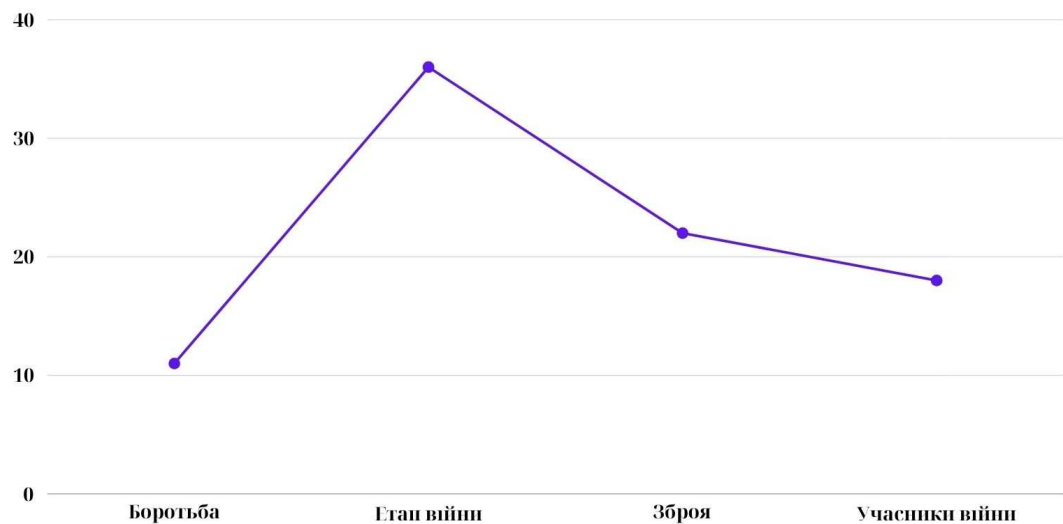
кількісного складу, структурних і функціональних особливостях колективу. Персональна аналогія теж побудована передусім на завданнях, які виконує солдат.

В українськомовному спортивному просторі мають місце метафори, що належать до слоту *військовик*. Лексеми у прямому значенні називають одного солдата (*боєць* (СКМ, 2020, с.32), *ветеран* (СКМ, 2020, с.34), *воїн* (СКМ, 2020, с.35), *генерал оборони, збитий льотчик* (СКМ, 2020, с.41), *кулеметник* (СКМ, 2020, с.45), *миротворець* (СКМ, 2020, с.46), *піднощик снарядів* (СКМ, 2020, с.49), *снайпер* (СКМ, 2020, с.55), *снайперський* (СКМ, 2020, с.55), *стрілок* (СКМ, 2020, с.56)), який виконує закріплену за ним функцію або має певний статус, а епізоди, що підлягають метафоризації, за посередництва таких слів висвітлюють урегулювання конфліктних ситуацій, завершення атак пробиттям по воротах (або альтернативними способами влучання в ціль), участь у змаганні спортсмена, наділеного характерною ознакою за досвідом, віком чи успішністю виступу. Напр.: *Для цього покоління ветеранів це чи не єдиний шанс здобути щось у національній команді* (ТРК «Україна», 02.07.2021, Бельгія–Італія); *Хуммельс сьогодні – генерал оборони збірної Німеччини* (ТРК «Україна», 15.06.2021, Франція–Німеччина); *Іван Савченко – у ролі головного миротворця* (XSPORT, 24.03.2018, «Кременчук»–«Донбас»); *Кращий снайпер львівської команди в цьому сезоні вперше в цій грі виводить львів'янок вперед* (Наживо, 11.11.2018, «Львів»–«Київ-Баскет»). В окремих випадках образність підсилюється нестандартним розширенням структури метафори, як-от у випадку *снайперський Олімп* (СКМ, 2020, с.55). Поєднання мілітарного та міфологічного символів стали основою для творення оригінальної метафори на позначення рейтингу кращих бомбардирів.

Слот *військове формування* вміщує переосмислені назви команд або їх окремих складників (ланок), що реалізують функції, подібні до виконання завдань військами: *артилерія* (СКМ, 2020, с.31), *військо, гвардія* (СКМ, 2020, с.36), *дальнобійна артилерія, десант* (СКМ, 2020, с.37), *легка*

*кавалерія**. Фіксуємо найменування військово-морського, повітряного, сухопутного та кінного роду військ. Останню метафору можна розглядати і в контексті соціоморфної моделі **спорт – історія** за втратою актуальності в умовах сучасної військової підготовки. Напр.: *Хто б міг подумати, що саме цей хлопець – Райан Андерсон – сьогодні буде основною дальнобійною артилерією для БК «Миколаєва»? (ФБУ, 27.02.2020, «Миколаїв»–«Київ-Баскет»); Легіонерський десант «Кременчука» відзначається черговим взяттям воріт в цьому сезоні (XSPORT, 20.10.2018, «Динамо»–«Кременчук»); Варіант з такою легкою кавалерією* попереду Роберто Манчіні вважає вдалим (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія).*

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 8.

Діаграма 8. Метафорична модель **спорт – війна**

Непродуктивною є модель **спорт – економіка**, базована на матеріальних цінностях, бізнес-процесах та операціях, що приносять прибуток, і представлена метафорами *вітрина* (СКМ, 2020, с.35), *дивіденди* (СКМ, 2020, с.38), *економ-режим* (СКМ, 2020, с.39), *експортувати [спортсменів]* (СКМ, 2020, с.39), *коштувати [бали]* (СКМ, 2020, с.44), *на всі гроші* (СКМ, 2020, с.46), *період стагнації* (СКМ, 2020, с.56), *торги на ярмарку* (СКМ, 2020, с.57), *цінник, ювелірна передача* (СКМ, 2020, с.68). Науковці наголошують на тому, що «український народ має певну культурну

традицію ставлення до грошей, які ніколи не посідали перше місце в ієрархії цінностей» (Квач, 2015, с.101). Цим пояснюємо пасивне послуговування лексикою з фінансової сфери, адже актуалізація концепту, що посідає відносно низьке місце в рейтингу ціннісних орієнтирів, не спричинить бажаного впливу на глядача та читача. Існування таких метафор усе ж має місце, причиною чого, зокрема, є і комерційний характер спорту, якому властиві трансфери, угоди та інші способи отримання прибутку. Напр.: *Обидва хлопці розуміють, що перший раунд особливих **дивідендів** нікому не приніс* (Наживо, 09.06.2019, Кубок України з рукопашу «Гопак»); *Так, **цінник** солідний на «Лейпцигу», але це ще нічого не означає (2+2, 30.08.2018, РБ «Лейпциг»–«Зоря»); 58 Під час контратаки Емболо віддав **ювелірну передачу** під удар Відмеру, який холоднокровним ударом у лівий кут воріт зрівняв рахунок у матчі* (football24.ua, 06.09.2020, Швейцарія–Німеччина).

З'ясовано, що сфера **спорт** може бути і джерелом, і ціллю. Ідеться про перенесення ознак одного виду на інший – нетиповий для коментованого виду спорту, проте такий, що якнайточніше передає особливості епізоду. М. Lewandowski досліджував подібні випадки метафоризації на прикладі футболу, де сферами-джерелами стали бокс, легка атлетика та кінні перегони, вітрильний спорт, шахи й інші види спорту, представлені меншою мірою, що включають карткові ігри, крикет, регбі, теніс і боротьбу (Lewandowski, 2009). У моделі **спорт – змагання** виділяємо фрейм ігрові види, у якому перетинаються поняття різних командних змагань. Для творення таких метафор найчастіше коментатори використовують назву самого виду спорту або похідні від неї, відповідну термінологію або вказівку на спосіб виконання певного прийому, невластивого виду-цілі. На цій підставі розмежовуємо слоти:

- ***баскетбол***, у якому вміщено назви захисних дій (***блокування баскетбольне, блокшот, ставити заслін*** (СКМ, 2020, с.56)), характерних для боротьби за м'яч у повітрі або перешкоджанню його руху. Напр.:

Блокування баскетбольне поставив Михайліченко своєму опонентові (УНІАН, 08.12.2018, «Зоря»–«Арсенал» (Київ)); **Цей блокшот** від Будьківського дозволив тільки зараз пробивати Бандурі від воріт (УНІАН, 24.04.2019, «Зоря»–«Львів») – у футболі;

- **футбол**, представлений метафорами **навісна передача**, **по-футбольному ногою**, **футбольний підкат**, **хет-трик** (СКМ, 2020, с.59), які є характерними для опису індивідуального виконання прийому в іграх, де не можна контактувати з ігровим снарядом ногами. Напр.: *Причому по-футбольному навісна передача вперед проходить* (XSPORT, 25.11.2018, «Крижані Вовки»–«Донбас»); *Ось нам демонструють футбольний такий підкат від форварду «Вовків»* (XSPORT, 10.10.2018, «Крижані Вовки»–«Динамо») – у хокеї; *Ну, тут по-футбольному вже грає Вікторія Льчишин навмисно ногою* (Наживо, 12.04.2019, «Львів»–«Вінницькі Блискавки») – у баскетболі;

- **хокей**, до якого більше входять метафори, побудовані на асоціаціях щодо застосування специфічного інвентарю: **запалювати червоне світло за воротами** (СКМ, 2020, с.41), **підставляти ключку** (СКМ, 2020, с.49), **по-хокейному**). Фіксуємо такі випадки в коментарях епізодів, присвячених контакту з ігровим снарядом, зокрема гольовому, або тому, де є елемент небезпечної боротьби й потенційне порушенням правил. Напр.: *Ну, Кендзьора так по-хокейному зіграв, якщо чесно (2+2)*, 03.08.2018, «Динамо»–«Шахтар») – у футболі.

Жорсткий фізичний контакт гравця з ігровим снарядом чи кількох суперників між собою, нищівні атаки та розгромні результати вербалізовано метафорами з фрейму **бойові мистецтва**. Спостерігаємо таку метафоризацію у слотах:

- у слоті **бокс** (**боксерська стійка**, **боксерські раунди** (СКМ, 2020, с.32–33), **доклінчувати тайм**, **нокаут** (СКМ, 2020, с.47), **нокаутувати [суперника]** (СКМ, 2020, с.47), **нокаутуючий удар**, **нокдаун**, **по-боксерськи**, **чемпіонські раунди** (СКМ, 2020, с.60)) має місце вербалізація скрутного

становища, розгромного рахунку, несподіваної поразки. Напр.: *Нам доклінчувати потрібно цей тайм* (ТРК «Україна», 16.11.2018, Україна–Словаччина); *В 1/8 нокаутували англійців з рахунком 2:1* (Інтер, 16.06.2018, Аргентина–Ісландія); *Іспанія провалює кінцівку: напевно, що в нокдауні перебувають досі* (Інтер, 15.06.2018, Португалія–Іспанія) – у футболі; *Якщо це не нокаут, то дуже глибокий нокдаун – і повернутись львів'янкам у гру, будемо називати речі своїми іменами, майже нереально* (Наживо, 11.11.2018, «Львів»–«Київ-Баскет») – у баскетболі. Такими метафорами описують і сміливі атакувальні дії спортсмена, силову боротьбу представників командних ігрових видів спорту: *Решфорд у боксерській стійці стоїть, не поспішає в забіг* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія); *По-боксерськи головою приймає на себе удар Алі Габр* (Інтер, 15.06.2018, Єгипет–Уругвай) – у футболі;

- метафори у слоті *боротьба (єдиноборства* (СКМ, 2020, с.40), *рукопашний бій* (СКМ, 2020, с.54), *стиль каратиста* (СКМ, 2020, с.56)) передбачають опис епізодів, що висвітлюють обмін активними діями з боку обох суперників. Напр.: *У жіночих шахах рукопашний бій йде до кінця* (Наживо, 08.03.2016, Музичук–Іфань) – у шахах;

- слот *фехтування (фехтувальний, фехтування* (СКМ, 2020, с.58), *фехтувати ногою*) мотивує реципієнта провести паралель між рухами рук та ніг і прийомами володіння холодною зброєю. Напр.: *Богдан Леднев може як фехтувати своєю лівою ногою* (УНІАН, 30.09.2018, «Зоря»–«Львів») – у футболі; *А оцей випад дійсно як у фехтуванні* (MEGOGO, 09.10.2021, Ф'юрі–Вайлдер) – у боксі.

Емоційність (азартність) змагання, досягнення поставлених цілей у плані як виконавської майстерності, так і вдалого результату, або, навпаки, тактичні прорахунки коментатор вдало передає в категоріях азартних ігор. Відповідний фрейм містить поняття тих видів, що перебувають на межі спорту та розваг: *більярдний кидок / удар* (СКМ, 2020, с.32), *боулінг, джокер* (СКМ, 2020, с. 38), *козир* (СКМ, 2020, с.44), *колода перетасовується* (СКМ,

2020, с.44), *перетасування, покер* (СКМ, 2020, с.50), *рулетка, страйк, страйкер* (СКМ, 2020, с.56), *увігнати своячка* (СКМ, 2020, с.58).

Простежуємо функціонування слотів:

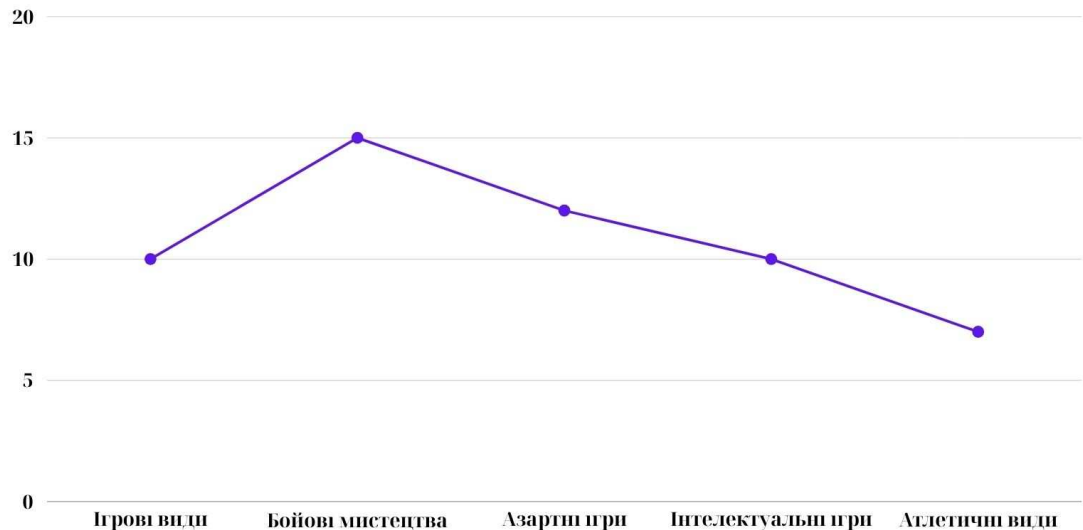
- *більярд* – типовий для опису голу зі складною траєкторією руху ігрового снаряда, що контактує зі стійками чи штангою. Напр.: *Тут стійка, тут знову більярдний кидок* (XSPORT, 10.01.2019, «Кременчук»–«Білий Барс») – у хокеї;
- *боулінг* – типовий для коментування командних ігрових видів спорту, де м'яч чи шайба в польоті долають перешкоди у вигляді рикошету від кількох гравців. Напр.: *Тут ми уже боулінг такий побачили і страйк у виконанні Ракицького* (Футбол 1, 16.03.2014, «Металург» (Запоріжжя)–«Шахтар») – у футболі; *Таке враження, що боулінг вирішили зіграти хокеїсти* (XSPORT, 29.12.2018, «Дніпро»–«Крижані Вовки») – у хокеї;
- *картярські ігри* пов'язані або зі змінами у складі команди, або із забиттям одним гравцем чотирьох голів, або з наявністю переваги у грі, зокрема і прихованої. Напр.: *Громов став джокером у попередньому матчі* (УНІАН, 04.05.2019, «Зоря»–«Маріуполь»); *Ну, і точність – один із козирів центрального півзахисника збірної Швейцарії* (ТРК «Україна», 16.06.2021, Італія–Швейцарія) – у футболі.

Фрейм *інтелектуальні ігри*, хоч охоплює поняття одного виду спорту – шахів, але вони по-різному інтегровані зі сферою-ціллю і відповідно представлені у коментарях динамічних видів спорту, що не належать до інтелектуальних ігор, як позначення висококласного спортсмена / тренера, фази змагання або силового протистояння, де не останню роль відіграє битва інтелектів. Зафіксовано такі вербалізатори, як *гросмейстер [футбольний]* (СКМ, 2020, с.37), *гросмейстерські результати* (СКМ, 2020, с.37), *ендшпіль [хокейний]* (СКМ, 2020, с.39), *міттельшпіль партії, рокіровка* (СКМ, 2020, с.53), *цейтнот* (СКМ, 2020, с.59), *шахи [тактичні / футбольні]* (СКМ, 2020, с.60), *шахіст у кутку [рингу]* (СКМ, 2020, с.60), *шахісти над шаховою дошкою, шахова партія* (СКМ, 2020, с.60). Найчастіше

простежуємо функціонування таких мовних одиниць у коментуванні командних ігрових видів спорту та бойових мистецтв. Напр.: *Попереду нас очікує хокейний ендшпіль, де команди постараються заволодіти бажаними очками* (XSPORT, 10.10.2018, «Крижані Вовки»–«Динамо») – у хокеї; *Така досить шахова партія у виконанні двох борців* (Наживо, 24.02.2018, XXII-st Outstanding Ukrainian Wrestlers and Coaches Memorial) – у боротьбі; *Фернанду Сантуш – один із небагатьох футбольних гросмейстерів* (ТРК «Україна», 27.06.2021, Бельгія–Португалія); ... *мітельшпіль цієї партії, але жодна з команд не хоче ризикувати...* (ТРК «Україна», 27.06.2021, Бельгія–Португалія); *Тактичні шахи від двох гросмейстерів – Андрія Шевченка і Яна Козака* (ТРК «Україна», 09.09.2018, Україна–Словаччина); *Забитий м'яч допоможе вийти з тактичного стану, зі стану шахістів над шаховою дошкою (2+2, 03.08.2018, «Динамо»–«Шахтар») – у футболі.*

Також виокремлюємо фрейм атлетичні види, представлений вербалізаторами *вагова категорія* (СКМ, 2020, с.33), *важковаговиками футболу* (СКМ, 2020, с.33), *крос* (СКМ, 2020, с.45), *марафон, марафонський* (СКМ, 2020, с.45–46), *слалом* (СКМ, 2020, с.54), *фінішний спурт* (СКМ, 2020, с.58). Напр.: *Вагова категорія англійців більше, ніж у панамців* (Інтер, 24.06.2018, Англія–Панама); *Знов хороший крос, якісний, але надійно грає оборона збірної Північної Ірландії* (Футбол 2, 12.06.2016, Польща–Північна Ірландія).

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 9.

Діаграма 9. Метафорична модель **спорт – змагання**

Метафори з моделі **спорт – історія** додають спортивному протистоянню відтінок героїчності, легендарності. Коментатори апелюють до знакових понять різних епох, аби надати епізоду чи спортсмену особливої значущості, вказати на ключову ознаку, проводячи паралель із загальновідомими історичними фактами, подіями, постатями, явищами. Маркери минулого потребують подальшого дослідження з метою фіксування нових зразків та потенційного розвитку фреймово-слотової структури цієї моделі.

Фрейм статус осіб передбачає вживання щодо спортсмена, ланки або команди загалом назв, що характеризували людину за професійною чи соціальною ознакою (*глашатай* (СКМ, 2020, с.36), *дружина* (СКМ, 2020, с.39), *дуелянти* (СКМ, 2020, с.39), *легіон** (СКМ, 2020, с.45), *піонер* (СКМ, 2020, с.49), *страж воріт** (СКМ, 2020, с.56), *тріумвірат* (СКМ, 2020, с.57). Напр.: *Не вдається кидок нападнику херсонської дружини* (XSPORT, 29.09.2018, «Крижані Вовки»–«Дніпро»); ... *легіон* заокеанський в особі *Столворта і Рендольфа* (ФБУ, 01.03.2020, «Київ»–«Баскет-Запоріжжя»); *Саме Мартін Дубравка є головним стражем воріт** збірної Словаччини (ТРК «Україна», 09.09.2018, Україна–Словаччина). Відзначимо, що лексему

*легіон** можна розглядати і у фреймі військове формування моделі **спорт – війна**, а вербалізатор *страж (воріт)** структурно та функціонально може відповідати параметрам перифраза.

У фреймі влада змістовим центром є спортсмен або тренер, який має лідерську позицію, авторитет і здатний одноосібно сприяти досягненню позитивного результату: *імператор* (СКМ, 2020, с.42), *царювання* (СКМ, 2020, с.59), *царювати*. Напр.: *Ось так! Його (Каріма Бензема – Т.М.) називають тепер імператором Франції* (MEGOGO, 31.12.2021, «Реал Мадрид»–«Атлетіко»).

Емоційний та контактний спорт неможливий без свідомого чи випадкового порушення правил, застосування надмірної фізичної сили, що може зашкодити суперникові. Цим зумовлена участь у змаганнях суддів, які не лише фіксують результати та різнопланові зміни протягом події, а й контролюють дотримання спортсменами техніки безпеки та вимог до конкретного виду спорту. Ситуативні порушення правил призводять до зупинки змагання, дисциплінарних покарань, реакцій на них із боку винуватців і постраждалих. На мовному рівні це все відображено в моделі **спорт – кримінал**.

Проаналізувавши праці щодо найближчих за змістом концептів до сфери-джерела, звертаємо увагу на думку О. Олійник, яка вважає, що «на вербально-логічному рівні концепт *«crime / злочин»* об'єктивується засобами юридичної термінології, елементарною одиницею якої є юридичний термін...» (Олійник, 2017, с.60). Ураховуючи, що йдеться про спортивний медійний простір, підтверджуємо описану дослідницею тенденцію, оскільки поряд із загальноживаною лексикою як вербалізатори концептосфери СПОРТ фіксуємо терміни з галузі права.

У фреймі злочин зібрано коментаторські метафори на позначення неспортивного інциденту, що репрезентовано у слотах на позначення:

- *злочинних дій* – *вкрати [ігровий снаряд]*, *втопити [суперника]*, *грабувати [суперника]* (СКМ, 2020, с.37), *душити [суперника]* (СКМ, 2020,

с.39), *обкрадати [суперника]* (СКМ, 2020, с.47), *переслідувати [суперника]*, *познуватись [над суперником]*, *тероризувати [захист / суперника]* (СКМ, 2020, с.57). Відзначимо, що з позиції сторони, яка атакує, та її уболівальників такі вербалізатори можуть набувати позитивної оцінки, оскільки вони стосуються досягнення намірів спортсмена, активних наступальних дій, виконання технічних прийомів, що позбавляють суперника ігрового снаряда, змушують переходити в захист, не дають змоги збільшити дистанцію тощо. Як наслідок, спортсмен здобуває для себе перевагу за тією моделлю поведінки, що в позаспортивному контексті нагадує вчинення злочину проти іншої особи. Напр.: *Так затягує туди у воду, у глибоку воду, щоб втопити* (MEGOGO Гонг, 27.06.2021, Ломаченко–Накатані); *Майже обікрав, майже перехопив цю передачу Луїс Суарес* (Інтер, 15.06.2018, Єгипет–Уругвай); *Там Паламар його переслідує, майже тінню за ним бігає, але поки це дивідендів не приносить* (УНІАН, 27.05.2019, «Зоря»–«Олександрія»); *Дмитра Ігнатенка Віталій Власенко щойно пограбував* (XSPORT, 21.03.2018, «Кременчук»–«Донбас»); *01:36 – Жіноча збірна Іспанії з баскетболу познуцалась над суперницями з Сенегалу, результат матчу 97:43* (ukrinform.ua, 13.08.2016, Олімпійські ігри); *Перша ланка продовжує тероризувати захист «Крижаних Вовків»* (XSPORT, 25.11.2018, «Крижані Вовки»–«Донбас»);

- *правопорушення – вбивство* (СКМ, 2020, с.33), *вбивча [позиція / суміш]* (СКМ, 2020, с.33), *злочин, кидатися в погоню, кримінал, незаконний шлях, розбірка* (СКМ, 2020, с.53), *суперечка [за нагороди]*. У цьому слоті, суголосному за змістом із попереднім, ідеться і про динамічні процеси, і найчастіше – про доконані факти, основу яких становлять порушення спортивних правил, переважно в контактній боротьбі, під час відбору ігрового снаряда, за наявності зручної для удару позиції тощо, або відтинки змагання, що містять ознаки конкурентної боротьби з ризиком втрати результату чи переваги. Напр.: *І це загалом в стилі плей-офф, де вилучень не так багато, де вилучають лише за вбивство або за спробу такого злочину*

(XSPORT, 27.03.2019, «Кременчук»–«Дніпро»); *Не знаю, можуть знайти кримінал?* (ТРК «Україна», 17.06.2021, Нідерланди–Австрія); *Сірченко був змушений рятувати її (зміну – Т.М.) від пропущеної шайби лише незаконним шляхом – шляхом порушення правил* (XSPORT, 16.01.2019, «Донбас»–«Дніпро»); *Кидаються за дев'яткою львів'ян у погоню двоє гравців* (Наживо, 07.07.2019, Lviv mini water polo Open Cup); *19.00 – Кінний спорт. ... У суперечці за "бронзу" Німеччина випередила Канаду* (ukrinform.ua, 18.08.2016, Олімпійські ігри).

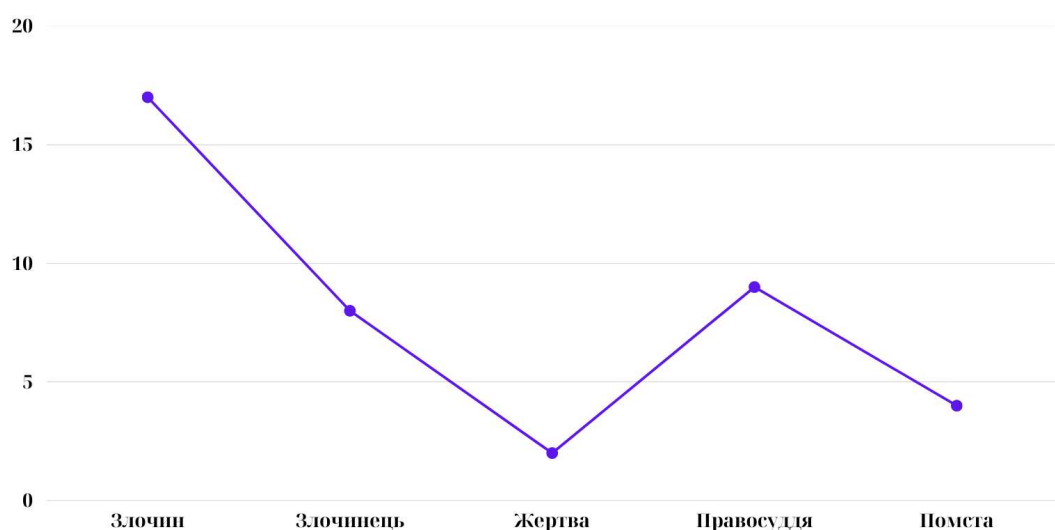
Суб'єкта правопорушення, який є його ініціатором і виконавцем, названо та схарактеризовано метафорами, що входять до фрейму злочинець. Фіксуємо семантичну трансформацію лексем *агресор, інстинкт убивці* (СКМ, 2020, с.42), *камікадзе* (СКМ, 2020, с.43), *крадій* (СКМ, 2020, с.44), *кривдник / кривдниця, переслідувач* (СКМ, 2020, с.48), *шахрай* (СКМ, 2020, с.60). Напр.: *Варто зустрічати Ані такого агресора* (UA:Перший, 30.07.2021, Олімпійські ігри); *Кривдник нашого Лисюка – представник Франції – намагається вибороти своє місце у фіналі* (UA:Перший, 24.07.2021, Олімпійські ігри). Опозиційний, але поки пасивний фрейм жертва формують лексеми *жертва, постраждалий*, що вказують на спортсмена чи команду, які перебувають у слабшій позиції. Напр.: *Кружляє навколо жертви Василь Ломаченко* (Інтер, 10.12.2017, Ломаченко–Рігондо).

Діяльність суддівської бригади у випадку порушення правил нагадує судовий процес у традиційній юридичній площині, тому у прямих трансляціях уживають такі вербалізатори, як *законодавство* (СКМ, 2020, с.40), *рамки закону, санкції* (СКМ, 2020, с.54), *сторона обвинувачення, суддівський вирок* (СКМ, 2020, с.56), *ув'язнення в штрафному боксі* (СКМ, 2020, с.58), *юридична сила*. Маємо підстави виокремлювати фрейм правосуддя. Напр.: *Штовхає (Бельський – Т.М.) в спину Олійника, але робить це в рамках закону* (XSPORT, 20.10.2018, «Динамо»–«Кременчук»); *Австрія, відповідно, – сторона обвинувачення* (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія); *І добивання вже не має юридичної сили стати*

результативним (XSPORT, 19.01.2019, «Кременчук»–«Донбас»). Завершення дисциплінарних обмежень спортсмена за порушення правил, схоже на відбуття покарання, вербалізовано метафорою **виходити на волю**, а реалізація стандартного положення внаслідок порушення правил суперником – **виконувати вирок**. Напр.: *Біля чужого кошика виконав свій вирок, так би мовити, дуже спокійно В'ячеслав* (ФБУ, 01.03.2020, «Київ-Баскет»–«Запоріжжя»).

Подібні функції виконують метафори фрейму помста, що стосуються встановлення справедливості, співвідносноі з відновленням домінування або відігруванням втрачених переваг, але безпосередньо спортсменами, без участі суддів. Для опису таких ситуацій коментатори вживають лексеми **вендетту здійснити** (СКМ, 2020, с.33–34), **карати [суперника]** (СКМ, 2020, с.43), **мститися [суперникові]** (СКМ, 2020, с.46), **помста** (СКМ, 2020, с.50). Напр.: *19:29. Світоліна геніально відпрацювала на задній лінії після зтяжної атаки Халеп і покарала румунку за невдалий укорочений, отримавши подвійний брейк-поінт* (ua-football.com, 05.09.2021, Світоліна–Халеп); *23.50 Таким чином, бразильці... мають шанс на домашній олімпіаді помститися німцям за принизливу поразку на домашньому Чемпіонаті світу 2014 року* (ukrinform.ua, 18.08.2016, Олімпійські ігри).

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 10.

Діаграма 10. Метафорична модель спорт – кримінал

Для українців є значущою гастрономічна культура. Відповідно мовознавці досліджують концепт ЇЖА. Зокрема, урахувавши тематику вжитих коментатором метафор, погоджуємось із Г. Толлок: «Гастрономічна культура є системою, що включає три основних елементи: 1) культура приготування їжі (кулінарна культура); 2) культура прийняття їжі; 3) рефлексія над процесами приготування і споживання» (Толок, 2013, с.96). Саме в такій площині простежуємо активізацію журналістської мовотворчості. Аналізуючи будову метафоричної моделі **спорт – кулінарія**, говоримо про 3 фрейми.

Фрейм приготування страв. Метафори утворюють шляхом пошуку спільних ознак між дією спортсмена та технологією приготування страви. У такий спосіб коментатори називають стабільний і надійний захист (*законсервовано* (СКМ, 2020, с.40)), конкурентну боротьбу за нагороди (*заварювати медальну кутю* (СКМ, 2020, с.40) – звертаємо увагу на образність цього вербалізатора, оскільки його зафіксовано під час коментування біатлонного змагання, що відбувалося на Різдво, тому доречно актуалізовано назву традиційної страви; *замісити тісто на вареницю*), оновлення результатів і досягнень (*свіжеспечений володар [нагороди]* (СКМ, 2020, с.54)). У негативному контексті такі метафори позначають помилку в ігровій ситуації (*наварювати [небезпечний момент]* (СКМ, 2020, с.46)), тривалу та виснажливу боротьбу (*маринувати [суперника]*). Також до цього фрейму зараховуємо лексеми *м'ясорубка** (СКМ, 2020, с.46), *сито** (СКМ, 2020, с.54) як приклади кухонного реманенту, задіяного у приготуванні страв, але зауважимо, що ці метафори можна розглянути і в артефактній моделі **спорт – предмет**, і у фреймі інструменти та предмети побуту соціоморфної моделі **спорт – побут**. Напр.: *Дуже все законсервовано у збірної Португалії* (ТРК «Україна», 10.07.2016, Португалія–Франція); *На хорошу вареницю замісили тісто сьогодні гравці київського «Динамо»* (MEGOGO, 26.04.2022, «Боруссія»–«Динамо»); *Тут вже маринував-маринував 10 раундів – тут уже буде забирати скальп, якщо вийде, звичайно* (MEGOGO,

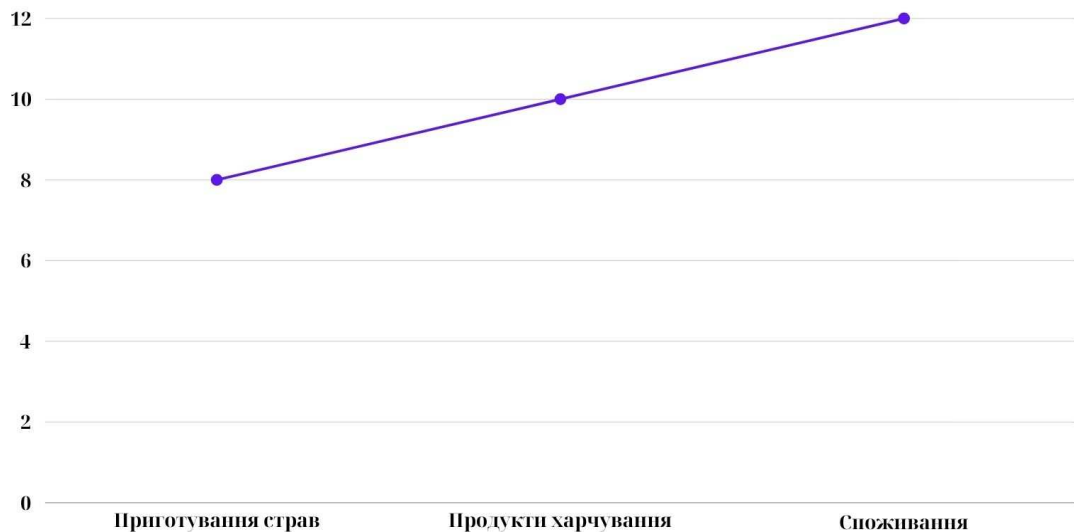
Ф'юрі–Вайлдер, 09.10.2021); *А тут уже Стоунс із Магуайром трошечки наварили* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія).

Фрейм продукти харчування. Цими вербалізаторами концептосфери СПОРТ схарактеризовано перебіг усього змагання або окремої ситуації за аналогією до смакових якостей, консистенції або форми продукту чи страви. Так, фіксуємо метафори, що визначають рівень суперника (*солодкий пиріжок*), розташування спортсменів або їх складу (*бутерброд* (СКМ, 2020, с.33), *солянка* (СКМ, 2020, с.55)), важливість змагання (*основна страва*), характер ігрового епізоду або всього змагання (*каша* (СКМ, 2020, с.43), *спеції у фіналі* (СКМ, 2020, с.55), *сухар* (СКМ, 2020, с.57), *цукерочка* (СКМ, 2020, с.59)) та спосіб виконання дії (*в молоко постріл* (СКМ, 2020, с.35), *шашичок по-німецьки* (СКМ, 2020, с.60)). Напр.: *Завтра, друзі, основна страва чвертьфінальна для українського вболівальника* (ТРК «Україна», 02.07.2021, Бельгія–Італія); *У фіналі «Інгулець». «Інгулець» – не солодкий пиріжок* (УНІАН, 17.04.2019, «Дніпро 1»–«Шахтар»).

Метафори фрейму споживання спрямовані на характеристику обсягу роботи спортсмена (*з'їдати [велосипедистів / секунди]* (СКМ, 2020, с.42), *наїстися в обороні*), результативної взаємодії гравців (*годувати роботою, харчувати пасами* (СКМ, 2020, с.59)), результатів / їх відсутності (*банкет [гольовий], голод* (СКМ, 2020, с.37), *голодний* (СКМ, 2020, с.37)), етапу або хронологічного відтинку змагання (*десерт, на закуску, на сніданок матчу* (СКМ, 2020, с.55), майстерності або захоплення (*гурман* (СКМ, 2020, с.37), *смачний удар* (СКМ, 2020, с.54)). Напр.: *Публіка тут в Краматорську після 8:11 вочевидь чекає продовження святкового гольового банкету* (XSPORT, 30.12.2021, «Донбас»–«Маріуполь»); *Хто з них частіше годуватиме опонента роботою?* (ТРК «Україна», 02.07.2021, Бельгія–Італія); *Але от повернувся (Ломаченко – Т.М.) голодним* (MEGOGO Ринг, 27.06.2021, Ломаченко–Накатані); *Дочекалися ми і десерту: десерт найсмачніший для пересічних вболівальників, які люблять серію пенальті* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія); *Шевченко наїсться сьогодні в обороні* (Наживо,

31.05.2019, «Динамо»–«Маріуполь»); 23:31. Світоліна – Фернандес 3:6, 6:3, 1:1. Трудовий гейм для Еліни. І вдала гра у сітки **на закуску** (ua-football.com, 08.09.2021, Світоліна–Фернандес).

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 11.

Діаграма 11. Метафорична модель спорт–кулінарія

Вербалізація концептосфери СПОРТ неможлива без семантичних перенесень із донорської сфери мистецтва, оскільки обидві спрямовані на видовище, естетичну насолоду від процесу та результату. О. Клепикова вважає, що «концепт “мистецтво” є комплексним лінгвокультурним концептом в особливому його вживанні, коли він містить у собі всі види художніх і пластичних мистецтв (живопис, література, музика, театр, спів, танці, скульптура, архітектура, декоративно-прикладне мистецтво тощо)» (Клепикова, 2012, с.166). Підтверджуємо думку науковиці тематикою фреймово-слотових складників метафоричної моделі **спорт – мистецтво**. У текстовому коментарі ця модель репрезентована типовими метафорами, що певною мірою стандартизувалися в коментарі. В усних коментарях відзначаємо більшу варіантність, що спричиняє формування мережі фреймів, які проаналізуємо детальніше.

Фрейм загальномистецькі поняття об'єднує лексеми, що у прямому значенні вказують на суб'єкти, об'єкти й події у різних жанрах мистецтва. Детально проаналізуємо слоти:

- слот діячі мистецтва охоплює такі метафори, як *автор м'яча* (СКМ, 2020, с.30), *актор* (СКМ, 2020, с.30), *вільний художник* (СКМ, 2020, с.35), *диригент [атак]* (СКМ, 2020, с.38), *маестро* (СКМ, 2020, с.45), *письменник* (СКМ, 2020, с.49), *примадонна біатлону* (СКМ, 2020, с.51), *співавтор забитого м'яча* (СКМ, 2020, с.55), *художник* (СКМ, 2020, с.59), а також пов'язані з діяльністю митців *автограф під оком* (СКМ, 2020, с.30), *почерк майстра* (СКМ, 2020, с.51). Зафіксовані лексеми призначені для індивідуальної характеристики функції спортсмена, його стилю, ролі в коментованому епізоді. Напр.: *Беланда, проти якого порушення правил фіксує арбітр, діє як вільний художник* (Інтер, 15.06.2018, Марокко–Іран); *Христина Філевич – саме вона є диригентом атак СБК «Львів»* (Наживо, 12.04.2019, «Львів»–«Вінницькі блискавки»);
- у слоті твори та композиційні елементи представлено універсальні для різних жанрів назви основи або структурних частин мистецького твору: *кульмінація матчу, ремейк фіналу, репертуар* (СКМ, 2020, с.53), *сценарій поєдинку* (СКМ, 2020, с.57), *сюжет* (СКМ, 2020, с.57). Напр.: *Це теж було кульмінацією того матчу, коли все могло повернутися в інший бік* (ТРК «Україна», 16.06.2021, Італія–Швейцарія); *Це ремейк, по суті, фіналу Ліги конференцій минулого сезону, де римляни перемогли 1:0* (MEGOGO Футбол 1, 08.04.2023, «Торіно»–«Рома»); *За тим же сценарієм проходить другий раунд, як і дебютна трихвилинка* (XSPORT, 30.05.2022, Чемпіонат Європи з боксу);
- у слоті події змагання чи епізод / серію епізодів зіставлено з підготовчим або фінальним виступом, що вербалізовано метафорами *бенефіс* (СКМ, 2020, с.32), *генеральна репетиція* (СКМ, 2020, с.36), *прем'єрний матч* (СКМ, 2020, с.51), *репетиція* (СКМ, 2020, с.53), *шоу* (СКМ, 2020, с.60). Напр.: *Ну, у Кисельова нещодавно був бенефіс* (XSPORT, 27.01.2019,

«Динамо»–«Кременчук»); *Кубок Львова буде хорошою генеральною репетицією до Чемпіонату України* (Наживо, 09.06.2019, Кубок України з рукопашу «Гопак»); ... *зараз почнеться другий тайм прем'єрного матчу Ліги Націй УЄФА* (ТРК «Україна», 06.09.2018, Чехія–Україна); *Сьогодні все готово для спектаклю, все готово для справжнього шоу* (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія);

- у непродуктивному слоті стиль фіксуємо вербалізатор *ренесанс*. Напр.: *Після двох поразок – ренесанс команди, вихід до плей-оф, і там вже нелегкі, ще раз кажу, поєдинки у Рому* (MEGOGO Футбол 1, 13.04.2023, «Феснорд»–«Рома»).

Фрейм театр представляє змагання різних видів спорту, а найчастіше – командну гру, як драматичний твір із напруженим сюжетом і виконавською майстерністю актора-спортсмена (особливо часто – у випадках із симуляцією), а хронологічні відтинки протистояння – як акти вистави. Фіксуємо низку метафор, як-от *акторська майстерність* (СКМ, 2020, с.30), *виходити на аван-сцену* (СКМ, 2020, с.34), *другий акт драми* (СКМ, 2020, с.38), *другий акт спектаклю* (СКМ, 2020, с.39), *МХАТівська пауза* (СКМ, 2020, с.46), *п'єса* (СКМ, 2020, с.49), *під завісу [більшості / періоду]* (СКМ, 2020, с.49), *театральна пауза, театральні полетіти*. Напр.: *Зараз їхній (уболівальників – Т.М.) час виходити на аван-сцену, зараз їхній час відновлювати психологічний стан збірної Фінляндії* (ТРК «Україна», 09.10.2021, Фінляндія–Україна); *Дійові особи ті ж самі, другий акт розпочався* (ТРК «Україна», 02.07.2021, Бельгія–Італія); *Під завісу більшості 5 на 3 «Дніпро» відзначається* (XSPORT, 16.01.2019, «Донбас»–«Дніпро»); *Якби не ось ця надмірна симуляція, це надлишкове бажання дуже красиво, театральні полетіти головою вперед – воно тут зіграло злий жарт* (MEGOGO Футбол 2, 14.04.2022, «Торіно»–«Мілан»).

Продуктивний фрейм образотворче мистецтво додає естетизації напруженому та результативному спортивному змагання, перебіг якого зацікавлює глядачів, і містить кілька чітко окреслених тематичних

спрямувань, реалізованих у слотах:

- у слоті дія подано метафори, що переносять на спорт ознаки рухів і процесів, необхідних для виготовлення твору. З огляду на змістотвірну функцію зафіксованих лексем, їх основним призначенням є або опис комбінаційної гри, технічних перепасовок, або симуляції: **малювати [руками]** (СКМ, 2020, с.45), **намальовувалась комбінація** (СКМ, 2020, с.46–47), **підмалювати [про симуляцію]**, **плести візерунок** (СКМ, 2020, с.49), **плести мереживо** (СКМ, 2020, с.49). Напр.: *Малював відверто Аль-Саїд у цьому епізоді* (Інтер, 15.06.2018, Єгипет–Уругвай); *Підмалював трохи Деулофеу, безумовно* (MEGOGO, 28.11.2021, «Удінезе»–«Дженоа»);
- у слоті засоби та інструменти вжито лексеми, що називають приладдя, задіяне під час створення художніх арт-об'єктів: **виблискувати яскравими фарбами** (СКМ, 2020, с.34), **грати новими барвами** (СКМ, 2020, с.37), **коробка з олівцями**. Напр.: *Напевно, команда заграє новими барвами, тому що поки що не дуже вдало складається як і цей поєдинок, так і початок української хокейної ліги для віце-чемпіона України* (XSPORT, 10.10.2017, «Вовки»–«Кременчук»);
- слот результат представлено загальними назвами творів в епізодах, спільних зі слотом дія: **візерунок поєдинку** (СКМ, 2020, с.35), **малюнок гри** (СКМ, 2020, с.45), **картинно падати** (СКМ, 2020, с.43). Зрідка вживають і власні назви всесвітньо відомих творів – **Мона Ліза**. Напр.: *Занадто яось картинно і легко він (Белотті – Т.М.) падав* (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія); *Подібна тенденція, подібний малюнок гри ще зберігатиметься тривалий час* (ТРК «Україна», 12.06.2021, Уельс–Швейцарія); *Ось така статистика: не знаю, подобається вона чи не подобається, не Мона Ліза все-таки, але людина виграє* (XSPORT, 18.12.2016, Кубок світу з біатлону (масстарт, чоловіки)).

Метафори цього фрейму тяжіють до стандартизації, оскільки регулярність уживання окремих із них стирає образність. Тенденцію до використання шаблонних метафор простежуємо в текстових трансляціях

ігрових командних та бойових видів, де мають місце типові вербалізатори, що вказують на симуляцію – *малювати*, на загальний план дій протягом змагання – *малюнок гри* та на комбінаційність і технічність ведення боротьби – *плести мереживо*. Напр.: 28 *Додо влетів на правий край штрафного і впав після контакту з Дімарко аж за межами поля, але ніякого пенальті там не було. Малював бразилець* (football24.ua, 28.09.2021, «Шахтар»–«Інтер»); 17 *«Шахтар» веде позиційні атаки – кияни захищаються і шукають свій шанс в швидких контратаках. Цілком очікуваний малюнок гри* (ukrinform.ua, 10.08.2019, «Динамо»–«Шахтар»); 73 ... *Донеччани продовжують плести мережива на чужій половині* (football24.ua, 28.09.2021, «Шахтар»–«Інтер»).

Пасивний фрейм кінематографія об'єднує назви жанрів фільмів, на зразок *бойовик [біатлонний]* (СКМ, 2020, с.32), *перша серія... серіалу, трилер [матч-трилер]* за аналогією до емоційних або структурно багатокomпонентних змагань. Напр.: *Виходить навіть цікавішим (3-ій період – Т.М.), аніж перша серія цього фінального серіалу плей-офф УХЛ* (XSPORT, 21.03.2018, «Кременчук»–«Донбас»); *Це дійсно неймовірний трилер, бойовик – називайте, як хочете* (XSPORT, 10.01.2019, «Кременчук»–«Білий Барс»); *«Кременчук» у такому матчі-трилері зіграв проти херсонського «Дніпра»* (XSPORT, 13.11.2018, «Крижані Вовки»–«Білий Барс»). Фіксуємо одиничні випадки вживання власної назви – *фільм «Матриця»* (СКМ, 2020, с.58) та прикметникових метафор – *кіношна симуляція* (СКМ, 2020, с.43), *оскароносний [спортсмен-симулянт]* (СКМ, 2020, с.48), які подібно до деяких метафор із фреймів театр і образотворче мистецтво вжиті для вказівки на симуляцію.

У фреймі література групуємо у слоти слова, пряме значення яких пов'язане із вербальними творами, зокрема:

- слот друкована продукція та її складники представлений шаблонними метафорами, у яких коментатор реалізує традиційні висловлювання про етапи кар'єри спортсменів або історії виду спорту (*книжка, сторінка*). Напр.:

Кожна сутичка – це нова сторінка, нова книжка, яку пишуть спортсменки (Наживо, 23.02.2018, XXII-st Outstanding Ukrainian Wrestlers and Coaches Memorial);

- слотом жанрові різновиди репрезентовано неординарний та вкрай емоційний і видовищний перебіг змагання або дуже якісне виконання спортивних прийомів: *драма, епopeя, замальовка* (СКМ, 2020, с.41), *казкова подача* (СКМ, 2020, с.43), *сага, фантастична трилогія*. Напр.: *20 хвилин до розв'язки цієї епopeї під назвою «РБ Лейпциг–Зоря»* (2+2, 30.08.2018, «РБ Лейпциг»–«Зоря»); *І знову казкова подача зі штрафного майданчику* (Футбол, 28.03.2016, Україна–Уельс); *Ця сага із їхніми невізніми матчами – такий окремий випадок із міркувань безпеки* (MEGOGO Футбол 1, 08.04.2023, «Торіно»–«Рома»); *Фантастична трилогія з Вайлдером в нас вийшла* (Setanta Sports, 21.04.2022, Ф'юрі–Вайт);

- слот літературні герої поєднує як універсальні найменування суб'єктів літературного твору – *герой роману, дійова особа* (СКМ, 2020, с.38), *персонаж* (СКМ, 2020, с.49), так і загальні та власні назви персонажів, серед яких переважно казкові та фантастичні – *Гулівер* (СКМ, 2020, с.37), *Дід Мороз* (СКМ, 2020, с.38), *монстр футбольний, Попелюшка* (СКМ, 2020, с.50), *Спайдермен* (СКМ, 2020, с.55), завдяки чому підкреслено або неординарний характер спортсмена, або його антропометричну особливість, або незвичайність епізоду чи змагання. Напр.: *Гуліверів в англійській команді немає* (ТРК «Україна», 18.06.2021, Англія–Шотландія); *Ось саме такі дійові особи у нас на старті цього поєдинку* (MEGOGO Футбол 2, 09.04.2022, «Валенсія»–«Альмерія»); *Ах, як шкода, що зараз такий футбольний монстр* (Кевін де Бройне – Т.М.) *залишає поле* (ТРК «Україна», 27.06.2021, Бельгія–Португалія).

Фрейм мода репрезентовано метафорами, семантично пов'язаними з дизайнерською діяльністю та б'юті-індустрією: *вистрибувати з комбінезону* (СКМ, 2020, с.7), *взувати [суперників]* (СКМ, 2020, с.5), *диктувати моду, за комірець закидувати, законодавець моди* (СКМ, 2020, с.40), *кишеньку*

використати, класти в кишеню (когось) (СКМ, 2020, с.13), *приміряти светр* (СКМ, 2020, с.17), *розв'язувати банти, стильний матч*. Апелювання до моди загалом стосується обраного стилю ведення боротьби, тенденційності в коментованому виді спорту, а вживання назв елементів одягу більшою мірою пояснює фізичну особливість епізоду – забитий гол, переміщення змагальним майданчиком, травмування. Напр.: *Це команда («Київ-Баскет» – Т.М.), яка диктує моду в цьому виді спорту* (Наживо, 09.02.2019, «Львів»–«Київ-Баскет»); *Зараз намагався за комірець Барському закинути м'яч Євстратов* (Наживо, 22.06.2019, «ЛУФК» (Львів)–Збірна Харківської обл.); *Але невеличку кишеньку намагався Марлос використати* (ТРК «Україна», 13.06.2021, Нідерланди–Україна); *Думаю, масажисти довго розв'язуватимуть банти на спині Олександра Караваєва і його напарників* (ТРК «Україна», 16.11.2018, Україна–Словаччина); *Дуже стильний матч, дуже породистий матч* (ТРК «Україна», 02.07.2021, Бельгія–Італія).

У фреймі музика зібрано лексеми, що на основі спільності ознак зі сферою-джерелом формують слоти:

- виконавська майстерність – акомпанемент атак (СКМ, 2020, с.30), *барабанити мішені* (СКМ, 2020, с.31), *диригувати діями, сурмити [про щось]* (СКМ, 2020, с.56–57). Зауважимо, що такі переосмислені дії стосуються різних учасників спортивної події: і спортсменів, які синхронізують дії партнерів, і вболівальників, які можуть мати психологічний вплив на учасників змагання, і навіть спортивних журналістів, які забезпечують інформаційний супровід напередодні події. Напр.: *Як диригує діями своїх партнерів Жоржиньйо* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія);
- жанри музичних творів та композиційні елементи – заспів біатлонний (СКМ, 2020, с.41), *колискова* (СКМ, 2020, с.44), *пісня суддівського свистка*, що стосуються початкової чи кінцевої фази змагання, а також загальної характеристики темпу та інтенсивності розвитку подій. Напр.: *Як тільки Андрій Пятов виб'є м'яч, ми почуємо таку приємну для нас*

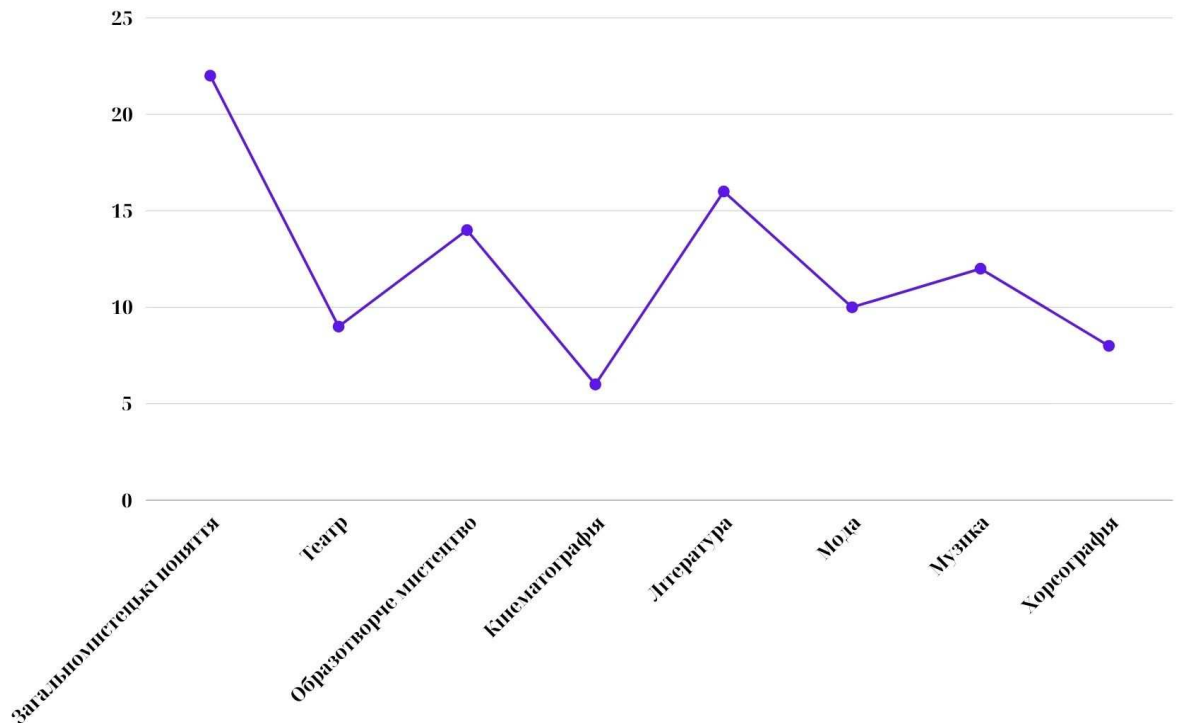
пісню суддівського свистка (ТРК «Україна», 09.09.2018, Україна–Словаччина);

- *музичні колективи – ансамбль* (СКМ, 2020, с.31), *дует* (СКМ, 2020, с.39), *тріо* (СКМ, 2020, с.57), *квартет* (СКМ, 2020, с.43), *сольний прохід / рейд* (СКМ, 2020, с.55). Зафіксовані лексеми позначають кількісний склад учасників команди або тих, хто виконує епізодичну дію. За значенням вербалізатори збігаються з назвами аналогічної кількості виконавців твору. Напр.: *01:44 – Бронзовими призерами Олімпійських ігор з тенісу в парному розряді став американський чоловічий дует Стів Джонс / Джек Сок, який у матчі за бронзу здолав канадську пару Даніель Нестор / Васек Поспісіл* (ukrinform.ua, 13.08.2016, Олімпійські ігри); *15:50. Минулого сезону Франція та Норвегія здобули по дві перемоги в естафетах, ще по одній гонці виграли квартети з Німеччини та Швеції* (ua-football.com, 04.12.2021, Кубок світу з біатлону (естафета)); *63 – Мудрик після сольного флангового проходу пробив у воротаря гостей* (ukrinform.ua, 07.12.2021, «Шахтар»–«Шериф»); *16.30 – Стрільба з лука. Збірна Індії з рахунком 5:3 (52:51, 49:50, 52:52, 52:44) обіграла тріо з Колумбії і заповнила останню вакансію у чвертьфіналі командного турніру у жінок* (ukrinform.ua, 08.08.2016, Олімпійські ігри).

Фрейм *хореографія* тематично близький до спорту динамічністю та фізичною активністю. Коментатори для опису рухів уживають або назву дії – *витанцьовувати [перед суперником], танцювати з м'ячем / на одній нозі / танцює суперник* (СКМ, 2020, с.57), або найменування жанрового різновиду – *балет, брейк-данс, гопак, медляк, танок*. Напр.: *Футбол – не балет, можна ось так і поштовхатись* (MEGOGO Футбол 1, 10.04.2022, «Реймс»–«Ренн»); *Брейк-данс там буде, і зараз щось схоже Макаров виконав біля своїх воріт* (XSPORT, 30.12.21, «Донбас»–«Маріуполь»); *Кріштіану із м'ячем, витанцьовує перед Тілемансом* (ТРК «Україна», 27.06.2021, Бельгія–Португалія); *Тут вже танок невпевненої в собі людини* (MEGOGO, 09.10.2021, Ф'юрі–Вайлдер); *Захопив Людвіг середину октагону, але танцює навколо нього суперник* (Наживо, 25.05.2019, ММА PRO

UKRAINE-19. Битва у фортеці–IV). За умови поповнення фрейму новими одиницями передбачаємо формування слотів.

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 12.

Діаграма 12. Метафорична модель *спорт–мистецтво*

Необмірковані або технічно необачні дії спортсмена можуть стати причиною погіршення результату, а інколи – навіть поразки. Лексеми, що називають форс-мажорні обставини, у коментаторському мовленні перетворюються на метафори моделі **спорт – надзвичайні ситуації**. Такі вербалізатори концептосфери СПОРТ зберігають конотацію слів-донорів (*втоплюватись у заїзді* (СКМ, 2020, с.36), *захлинулася атака* (СКМ, 2020, с.41), *нещасний випадок* (СКМ, 2020, с.47), *пожежа [у воріт / у штрафному майданчику]* (СКМ, 2020, с.50)), передаючи відтінок небезпеки, гостроти ситуації, непередбачуваності, безперспективності чи фатальності наслідків. На вживання метафор цієї моделі впливає вид спорту, оскільки наявність потенційно небезпечних умов (висоти, глибини, зброї тощо) або великої кількості спортсменів на обмеженій території, що може призвести до розбалансованості командних дій (в ігрових видах), підвищує ризики

незапланованого розвитку подій. Напр.: *14 – Коноплянка у стилі Марадони на правому фланзі обіграв двох хорватів, але надалі наша атака захлинулася* (ukrinform.ua, 09.10.2017, Україна–Хорватія); *Нещасний випадок із Хуммельсом у першому таймі – і Франція попереду 1:0* (ТРК «Україна», 15.06.2021, Франція–Німеччина); *62 – «Пожежа» у воріт «Динамо»: Буцан парирував удар Баджи, Сирота і Забарний заблокували постріли ван дер Бремпта і Вормера* (ukrinform.ua, 25.02.2021, «Брюгге»–«Динамо»).

Метафорична модель **спорт – освіта** утворена на підставі того, що будь-яке змагання можна вважати випробуванням спортсменів і новим етапом їх професійного розвитку або ж демонстрацією вже набутого високого рівня майстерності, своєрідною перевіркою. Узагалі концепт ОСВІТА, за І. Серебрянською, «являє собою вербалізовану складну ментальну одиницю із системою усталених понять («освіта», «здобувач освіти», «заклад освіти», «освітній процес», «освітній менеджмент», «педагогічний, науково-педагогічний та науковий працівник» тощо) та комплексом конотацій, які багато в чому збігаються в наївно-мовній і педагогічній свідомості, в українській і європейській лінгвокультурах» (Серебрянська, 2019, с.422). За наведеною дослідницею системою понять прогнозуємо потенційне розгалуження фреймів, що частково вже реалізовані в коментаторському мовленні, зокрема в частині перенесення ознак на спорт із освітнього процесу.

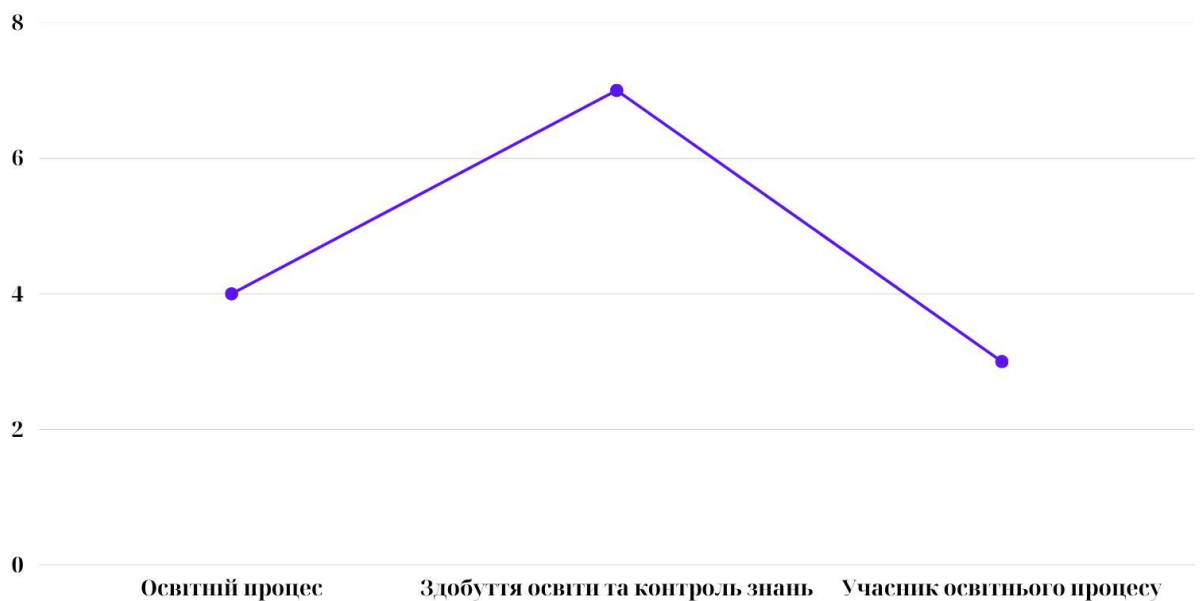
Метафори фрейму освітній процес запозичують ознаки атрибутів навчання – *заліковка жорсткого гравця / футбольна* (СКМ, 2020, с.40–41), *із підручників, робота по тексту*, а також із періодизації освітнього процесу – *канікули*. Типовість таких метафор дозволяє сформувати образ із відтінком стабільності, постійності, передбачуваності. Напр.: *Заліковка жорсткого гравця зіграла на жовту картку для Тараса Степаненка* (ТРК «Україна», 14.10.2019, Україна–Португалія); *Для одної спортсменки, як-то кажуть, канікули відбуваються до фіналу, а ті між собою так рубаються, що немає вже сил у фіналі боротись* (Наживо, 23.02.2018, XXII Outstanding Ukrainian

Wrestlers and Coaches Memorial); *Як кажуть, підкат із підручників* (2+2, 03.08.2018, Динамо–Шахтар); *І переходимо до роботи по тексту, так скажемо, і починає демонструвати Василь свої чесноти* (MEGOGO, 30.10.2022, Ломаченко–Ортіс).

Фрейм здобуття освіти та контроль знань представлено метафорами *вивчати суперника / опонента* (СКМ, 2020, с.34), *екзаменувати команду* (СКМ, 2020, с.39), *здавати залік* (СКМ, 2020, с.42), *іспит* (СКМ, 2020, с.42), *навчати етикету* (СКМ, 2020, с.39), *не вивчити уроки* (СКМ, 2020, с.58), *читати епізод / ситуацію* (СКМ, 2020, с.22), що переважно стосуються або підготовки та пристосування до суперника, або сприйняття змагання проти сильнішого учасника як особливого випробування, або, навпаки, легкої контрдії у відповідь на передбачуваний задум опонента. Напр.: *І раунд: ... Ф'юрі вивчав опонента, пройшло пару джебів* (ua-football.com, 10.10.2021, Ф'юрі–Вайлдер); *І зараз черговий іспит у вигляді суперника з Аргентини* (XSPORT, 01.05.2019, Захожий–Діас); *15 Шанс у Шахтаря! ... Але Тібо прочитав епізод і вийшовши далеко з воріт, не дозволив Манору відзначитись* (football24.ua, 19.10.2021, «Шахтар»–«Реал Мадрид»).

Непродуктивний фрейм учасник освітнього процесу містить метафоричні вказівки на різних за статусом осіб, що корелюють зі здібностями та рівнем спортсмена: *відмінник гонки* (СКМ, 2020, с.34), *по-професорськи зіграти* (СКМ, 2020, с.50), *професор*. Напр.: *От у нас перший претендент бути відмінником сьогоднішньої гонки* (UA:Перший, 10.01.2018, Біатлон. Індивідуальна гонка (чол.)); *Хуммельс тут – величезний професор саме як центральний захисник* (ТРК «Україна», 15.06.2021, Франція–Німеччина).

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 13.

Діаграма 13. Метафорична модель **спорт – освіта**

Метафорична модель **спорт – побут** є однією з найвиразніших із позицій реалізації в мовленні національно зумовлених особливостей світосприйняття. Ментально українцям дуже близька тема господарства, тому пошук аналогій відбувається у площині повсякденності, хатнього простору. Як зауважує Н. Антонюк, досліджуючи вербалізацію концепту ДІМ, тематично близького до сфери-джерела запропонованої моделі, «концепт Дім представляє світ речей і належить до явищ матеріальної культури, яка сформувалася під впливом різних факторів: історичних, географічних, етнічних, соціально-економічних. Водночас світ матеріальної культури є складником культури духовної» (Антонюк, 2012, с.10). Лексеми зі сфери побуту реконструюють образи типових для української культури занять, ручної праці, господарської діяльності, одиниць предметного світу, реманенту тощо. Звичайно, деякі із зафіксованих метафор можуть належати до антропоморфних (модель **спорт – людина**, фрейм дія людини), артефактних (модель **спорт – предмет**) і соціоморфних (модель **спорт – кулінарія**) метафоричних моделей, проте чітка асоціація з домашнім господарством мотивує структурувати зібрані приклади у низці фреймів саме в межах

соціоморфної моделі **спорт – побут**.

Структуру фрейму господарська діяльність розглядаємо в низці слотів, утворених на основі перенесення на спорт дій, що спрямовані на такі види діяльності:

- ведення господарства в загальному вигляді, що вказує на позиційне розташування, домінування чи володіння ігровим снарядом: *лишатися на господарстві* (СКМ, 2020, с.45), *по-господарськи, хазяйнувати*. Напр.: *Назар так по-господарськи, як-то кажуть, прихопив центр рингу* (Наживо, 08.10.2019, Міжнародний турнір з боксу); *Дали вони похазяйнувати Легії, зовсім трошки, а далі взяли все до своїх ніг* (Football Hub, 12.04.2022, «Легія»–«Динамо»);
- виготовлення і ремонт речей, що асоціюються з комбінаційною грою, сильним ударом, ліквідацією слабких місць: *в'язати гру футбольними спицями, залатувати діру* (СКМ, 2020, с.40), *прошивати голкіпера / захист* (СКМ, 2020, с.52). Напр.: *Маліновський повинен не випускати футбольні спиці з рук і в'язати гру нашої команди* (ТРК «Україна», 16.11.2018, Україна–Словаччина); *У нього достатньо виконавців, аби залатати діри* (УНІАН, 10.03.2019, «Динамо»–«Арсенал» (Київ)); *Не прошив голкіпера британців гравець ужгородської команди* (Наживо, 06.07.2019, Lviv mini water polo Open Cup);
- прибирання, що актуалізується в коментарях командних ігрових видів спорту, де має місце каркас воріт із кутами. Забитий гол позначають метафорами *знімати павутиння* (СКМ, 2020, с.42), *знімати павучка* (СКМ, 2020, с.42). Напр.: *Ну, він шульга і так потужно зняв павутиння з ближньої дев'ятки* (Наживо, 06.07.2019, Lviv mini water polo Open Cup);
- сільськогосподарську діяльність, що є продуктивним слотом у зв'язку з частими асоціаціями коментатора, пов'язаними з типовим для українців землеробством. У фокусі уваги – результативність і виконання прийомів, позначені метафорами *висмикувати бур'ян* (СКМ, 2020, с.34), *вмикати косу* (СКМ, 2020, с.35), *жнива, закопати шайбу, поливати [по воротах]*,

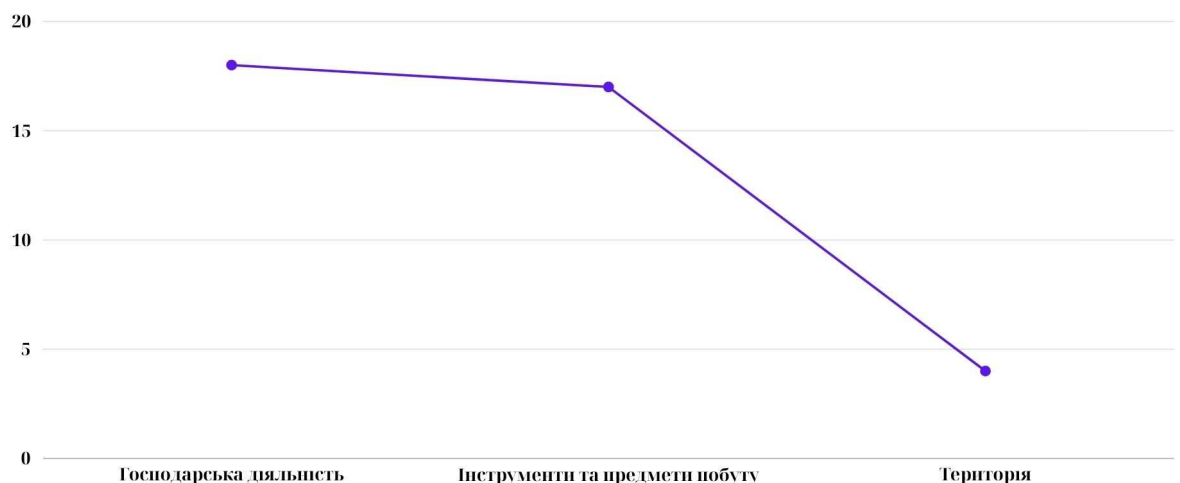
посяти рапс (СКМ, 2020, с.50), *сіяти небезпеку, скошувати ножицями* (СКМ, 2020, с.54), *урожайний сезон*). Напр.: 23.30 – *Свої «жнива» у тих, хто перевіряє спортсменів на допінг. Є перші «жертви»* (ukrinform.ua, 13.08.2016, Олімпійські ігри); *В підсумку «Донбас» шайбу зберігає і намагається закопати її в ворота Петрова* (XSPORT, 16.01.2019, «Донбас»–«Дніпро»); *Мак не може поки не сіяти небезпеку біля нашого штрафного майданчика* (ТРК «Україна», 09.09.2018, Україна–Словаччина); *Вакулєнко між іншим урожайний сезон провів* (УНІАН, 13.08.2019, «Карпати»–«Маріуполь»).

Фрейм інструменти та предмети побуту. Виконання технічних прийомів, що особливо актуальні для коментування командних ігрових видів спорту, можуть бути названі тими самими слова, що і господарський реманент. Також розглядаємо назви предметів, що, будучи на подвір'ї, є невід'ємними в побуті. Частина цих метафор пов'язана з реальними воротами в командних ігрових видах спорту, окремі випадки – з розташуванням, ударами, перешкодами. Фіксуємо лексеми *віяло* (СКМ, 2020, с.35), *в одну хвіртку* (СКМ, 2020, с.35), *ворота на замку* (СКМ, 2020, с.35–36), *забивати цвях, закрити хвіртку, ключі до воріт* (СКМ, 2020, с.44), *коса, лещата* (СКМ, 2020, с.45), *паркан (з дірками / із одиничок)* (СКМ, 2020, с.48), *секатор* (СКМ 2020, с.54), *у плоскогубці затиснути, хвіртка* (СКМ, 2020, с.59), *цвях, забитий у лавці* (СКМ, 2020, с.59), *частокіл ключок / ніг / пішаків* (СКМ, 2020, с.59), *черпак, черпачок* (СКМ, 2020, с.60). Напр.: *Ось це славнозвісне київське віяло* (Football Hub, 12.04.2022, «Легія»–«Динамо»); *Він (Трифонов – Т.М.) в прекрасному тонусі – ворота на замку* (XSPORT, 30.12.2021, «Донбас»–«Маріуполь»); *Справа чітко в голову забиває свій цвях Гвоздик* (Інтер, 19.10.2019, Гвоздик–Бетербієв); *Встигає зімкнути щитки, закрити хвіртку Микита Глозов і шайбу відбити* (XSPORT, 22.01.2019, «Дніпро»–«Крижані Вовки»); *Серйозна коса пішла проти Рюдігера, який довжелезними ногами і кремезним корпусом закривав м'яч* (MEGOGO Футбол 1, 13.04.2023, «Феєнорд»–«Рома»); *Його (Арабова – Т.М.) у*

плоскогубці затиснули опоненти (KreminTV, 04.09.2018, «Кременчук»–«Білий Барс»); *Там просто частокол ключок* (XSPORT, 16.01.2019, «Донбас»–«Дніпро»); *38 – Знову загострення від Коноплянки на лівому фланзі, але його удар "черпачком" спокійно парирував воротар* (ukrinform.ua, 11.06.2017, Фінляндія–Україна). Попри те, що предметні одиниці та інструменти загалом проаналізовано в артефактній моделі **спорт – предмет**, вбачаємо, що ці атрибути господарювання доцільніше розглядати окремим фреймом моделі **спорт – господарство**.

У фреймі територія аналізуємо метафори *володіння* (СКМ, 2020, с.35), *гектар, господарство*, що в інтерпретації коментатора описують зони ігрового майданчика, а перенесення лексичного значення відбувається на основі просторової подібності. Напр.: *47 – На підступах до своїх володінь італійці порушили правила проти Екдаля* (ukrinform.ua, 17.06.2016, Італія–Швеція); *Якби Яремчук зараз розвернув ліворуч: там Коноплянка і довкола нього – гектар вільного поля* (ТРК «Україна», 06.09.2018, Чехія–Україна); *Одного з футболістів залишили зараз на господарстві* (ТРК «Україна», 16.06.2021, Італія–Швейцарія). До цього ж фрейму зараховуємо і метафору – *цвинтар футбольних сподівань* (СКМ, 2020, с.59), що має вказівку на локацію, яка асоціюється зі спортивною безперспективністю.

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 14.

Діаграма 14. Метафорична модель **спорт – побут**

Політичні теми – одні з найрейтинговіших у засобах масової інформації. Підвищений інтерес із боку глядачів або особливо важливі політичні події можуть слугувати причиною того, що політика стає сферою-джерелом у метафоричному мовленні спортивного коментатора. В. Степанов зазначає, що «концепт ПОЛІТИКА ідентифікується як ментальне динамічне утворення-інформація про політичні події, вербальне ім'я якого репрезентує колективну емпіричну єдність індивідуальних контактів із матеріальним світом, описує ставлення до нього та фіксує прогрес спільноти» (Степанов, 2021, с.18).

Лексеми, які сформували метафоричну модель **спорт – політика**, майже не стосуються реалій української політики. Зафіксовані метафори є здебільшого нейтральною лексикою, що у спортивному контексті набуває нових семантичних відтінків. І це, на наш погляд, зумовлено тим, що журналіст не повинен провокувати вболівальників, нав'язувати свої погляди чи апелювати до гострих тем і політичних конфліктів. Коментатор підкреслює ключову роль спортсмена, зокрема його лідерство або чемпіонство (*керманич збірної* (СКМ, 2020, с.43), *король [другого поверху / повітря]* (СКМ, 2020, с.44), *королювати в Європі* (СКМ, 2020, с.44), *королева виїздки, корона футбольна, царювання* (СКМ, 2020, с.59), *царювати*), а також відповідність і правочинність подій, правильне трактування епізоду відповідно до встановлених правил (*легітимний момент / м'яч* (СКМ, 2020, с.45)). Напр.: *А це керманич збірної Англії* (Інтер, 31.05.2000, Англія–Україна); *20.15 – Британка Шарлотт Дюжарден – королева виїздки!* (ukrinform.ua, 16.08.2016, Олімпійські ігри); *Тут Леонардо Бонуччі – король повітря* (ТРК «Україна», 02.07.2021, Бельгія–Італія); *Обидві команди із претензією на європейську футбольну корону* (ТРК «Україна», 02.07.2021, Бельгія–Італія); *Цей момент не був легітимним в атаці кременчужан* (XSPORT, 30.09.2018, «Кременчук»–«Донбас»).

Модель **спорт – професії** репрезентована метафорами, що вказують на рід діяльності людини, її фах: *адвокат* (СКМ, 2020, с.30), *аквалангіст*, *архітектор атак*, *вчитель** (СКМ, 2020, с.36), *зграбар* (СКМ, 2020, с.37), *дизайнер гри* (СКМ, 2020, с.38), *диспетчер* (СКМ, 2020, с.38), *диспетчерські здібності*, *коваль голу / команди* (СКМ, 2020, с.44), *конструктор* (СКМ, 2020, с.44), *креативний директор* (СКМ, 2020, с.44), *листоноша*, *лісоруб*, *поводир*, *статист* (СКМ, 2020, с.56), *тілоохоронець* (СКМ, 2020, с.57). Основу метафоричного перенесення складає схожість ігрового амплуа (як у командних видах, так і в настільних інтелектуальних іграх) або поведінки в умовах змагання з функціями представника відповідної професії. Напр.: *Тут вже аквалангіст Деонтей Вайлдер* (MEGOGO, 09.10.2021, Ф'юрі–Вайлдер); *Йому належатиме перше право щодо дотику до м'яча як організатору, архітектору атак «Запоріжжя»* (ФБУ, 01.03.2020, «Київ-Баскет»–«Запоріжжя»); *Чергова спроба Резвана Маріна проявити свої диспетчерські здібності* (MEGOGO 1, 14.04.2023, «Кремонезе»–«Емполі»); *Коваль* (Роман Яремчук – Т.М.) *голу Миколи Шапаренка* (ТРК «Україна», 04.09.2021, Україна–Франція); *Спроба листоноші – подвійний джеб і прямий удар від Девіна Хейні* (MEGOGO, 16.10.2022, Хейні–Камбосос); *Ну от Луїс Суарес роль лісоруба виконує...* (Інтер, 30.06.2018, Уругвай–Португалія); *Маліновський бере на себе функції поводиря у центрі поля* (ТРК «Україна», 06.09.2018, Чехія–Україна).

Модель **спорт – релігія** вважаємо віддзеркаленням майстерності спортивного коментатора, який у прямому ефірі проводить паралелі між спортивним змаганням і атрибутами віри, апелюючи до загальнокультурного рівня та обізнаності глядачів.

У фреймі сакральні місця подано назви локацій, що мають символічне значення для спортсмена чи багатьох представників певного виду спорту у зв'язку зі сформованими традиціями чи пам'ятними подіями. Фіксуємо метафори *біатлонна Мекка* (СКМ, 2020, с. 46), *Стіна плачу*. Напр.: *Біатлонна Мекка, як ще називають Оберхофф, не була такою сніжною*

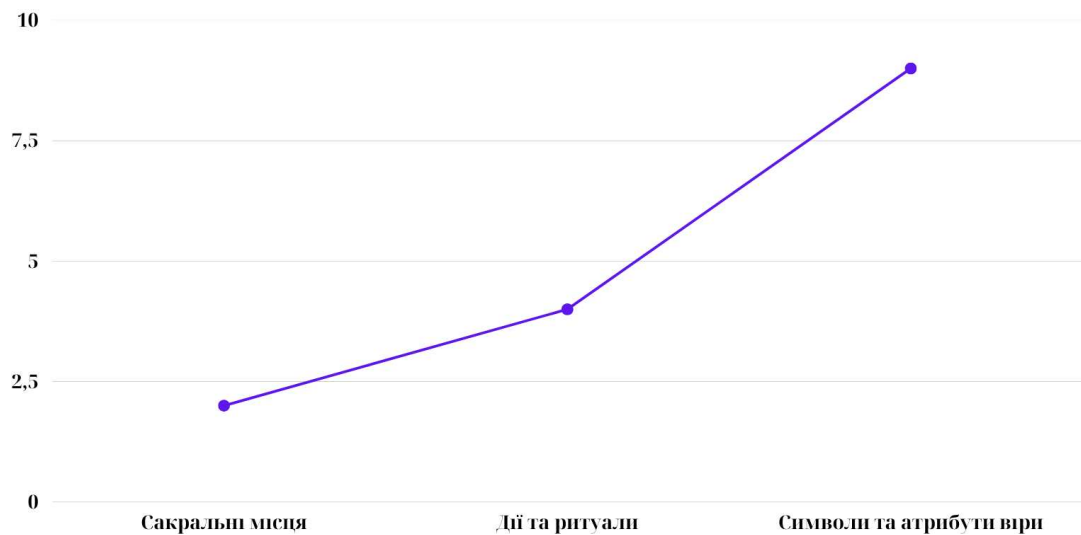
(UA:Перший, 04.01.2018, Кубок світу з біатлону (спринт, жінки)); **Стіна плачу** для казахської спортсменки Райкової (UA:Перший, 10.03.2018, Кубок світу з біатлону (мікст)). У цьому ж фреймі розглядаємо абстрактні локації на зразок **пекло / дихати пеклом** (СКМ, 2020, с.38). Напр.: *Справжнє пекло влаштовує українець опоненту* (Інтер, 09.12.2018, Ломаченко–Педраса).

Фрейм дії та ритуали передбачає називання одноразових або повторюваних вчинків, які можна зіставити з випадками порушення або дотримання церковних канонів: **грішити помилками, проповідувати стійку** (СКМ, 2020, с.52), **сповідувати рівень / стиль** (СКМ, 2020, с.56), **хреститися**. Напр.: *22:30. ... У розіграшах ініціатива повністю за Фернандес, та й Еліна почала грішити невимушеними помилками* (ua-football.com, 08.09.2021, Світоліна–Фернандес); *Команда з новим тренером, який сповідує високий рівень володіння м'ячем* (УНІАН, 08.08.2019, «Брюгге»–«Динамо»); *Як кажуть фехтувальники, почав хреститися, але розстріляв* (Наживо, 09.12.2018, Всеукраїнський турнір з фехтування пам'яті В.Андрієвського).

У фреймі символи та атрибути віри майстерних спортсменів уособлено як вищих зразків досконалості в божественних образах (**Бог** (СКМ, 2020, с.32) / **режим «Бог»** (СКМ, 2020, с.52), **ікона дзюдо** (СКМ, 2020, с.42), **месія** (СКМ, 2020, с.46)), неординарні події під час змагання віднайдено в образах біблійних текстів (**воскресіння, пришествя** (СКМ, 2020, с.51)), а поведінку спортсмена зіставлено з традиційними обрядами, наділеними особливою силою (**молитва**) і непорушністю (**канонічно**), із дотриманням заповідей (**безгрішні**). Напр.: *Вони не безгрішні, і Яремчук... витиснув максимум з того епізоду* (ТРК «Україна», 04.09.2021, Україна–Франція); *Те, як піднявся Ф'юрі, з якимось воскресінням порівнювали* (Setanta Sports, 21.04.2022, Ф'юрі–Вайт); *Машадо діє десь канонічно, як у підручниках* (UA:Перший, 30.07.2021, Олімпійські ігри. Бокс); *Поїхав люксембурзький месія з Японії...* (УНІАН, 08.08.2019, «Брюгге»–«Динамо»); *Арбітри не реагують на ці молитви форварда «Кременчука»* (XSPORT, 27.03.2019,

«Кременчук»–«Дніпро»); Сумарно у складі Бетіса Хоакін 11-ий сезон у кар'єрі грає, якщо рахувати період його, так би мовити, першого **пришестя** (MEGOGO 2, 15.04.2023, «Реал Бетіс»–«Еспаньйол»).

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 15.

Діаграма 15. Метафорична модель **спорт – релігія**

У моделі **спорт – розваги** розглядаємо метафори, якими описано нетипові для спортивних змагань розслабленість і несконцентрованість або, навпаки, технічну майстерність виконання спортивних прийомів.

Значення метафор фрейму дії спрямовано на характеристику рухової активності спортсмена, представлену у спортивних коментарях такими вербалізаторами, як **жонглювати [м'ячем]** (СКМ, 2020, с.40), **завітати у гості** (СКМ, 2020, с.40), **іти на прогулянку** (СКМ, 2020, с.43), **крутити карусель** (СКМ, 2020, с.45), **прогулюватись по лінії** (СКМ, 2020, с.51), **розгойдувати поєдинок** (СКМ, 2020, с.53). Напр.: Той (Траоре – Т.М.) намагається **пожонглювати м'ячем на одному квадратному метрі поля** (MEGOGO Футбол 1, 10.04.2022, «Сассуоло»–«Аталанта»).

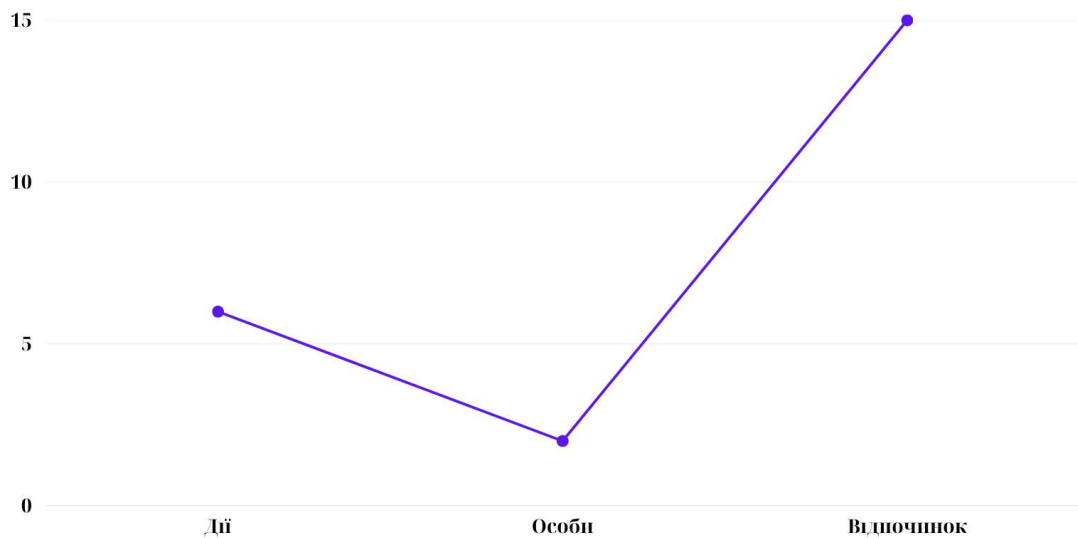
Пасивний фрейм особи репрезентовано метафорами **турист** (СКМ, 2020, с.58), **фокусник***, значення яких розкриває суть відпочинку, однак окремі найменування*, що пов'язані з культурно-розважальними послугами, можуть належати до соціоморфної метафоричної моделі **спорт – професії**.

Напр.: 29 Роберто Де Дзербі буквально божеволіє на бровці – його маніпуляціям з шаликом (який він то зриває, то накручує на шию знову і знову) позаздрив би досвідчений **фокусник** (football24.ua, 19.10.2021, «Шахтар»–«Реал Мадрид»).

Натомість фрейм відпочинок вважаємо продуктивним з огляду на кількість метафор, зафіксованих у спортивних коментарях. У цьому фреймі виокремлюємо слоти, у яких указують на:

- атракціони, що свідчить про нестабільність подій: **американські гірки** (СКМ, 2020, с.31), **гойдалки [хокейні]**. Напр.: *Отак у нас гойдалки розпочались **хокейні**: шайба – в одні ворота, шайба – в інші* (XSPORT, 17.01.2019, «Кременчук»–«Білий Барс»);
- заходи, що окреслюють характер спортивної події, на настрій або рівень якої впливають безпосередньо спортсмени: **дефіле** (СКМ, 2020, с.38), **карнавал** (СКМ, 2020, с.43), **тусовка [гандбольна]** (СКМ, 2020, с.58), **шоу** (СКМ, 2020, с.60). Напр.: *У нас любляють казати, що якщо більше трьох бразильців, то це вже **карнавал*** (2+2, 09.08.2018, «Зоря»–«Брага»); *Шоу розпочинає фінальне **шоу*** (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія) – у наведеному прикладі також має місце гра слів за участі співзвучного прізвища спортсмена;
- різновиди відпочинку, що пов'язані переважно з тривалим процесом, а також можуть стосуватися локації чи переміщення: **вояж** (СКМ, 2020, с.36), **курорт** (СКМ, 2020, с.45), **подорож за медаллю** (СКМ, 2020, с.50), **прогулянка, прогулянковий темп** (СКМ, 2020, с.51), **променад** (СКМ, 2020, с.52), **путівка [у фінал / в 1/8]** (СКМ, 2020, с.52), **режим відпочинку** (СКМ, 2020, с.53), **футбольне рандеву**. Напр.: *Легкої **прогулянки** сьогодні точно не буде для господарів чемпіонату* (Інтер, 14.06.2018, Росія–Саудівська Аравія); *23:45 – Як же тяжко далась **путівка у фінал** чоловічого тенісного турніру іспанській парі Рафаель Надаль / Марк Лопес!* (ukrinform.ua, 12.08.2016, Олімпійські ігри); *Зумів виграти своє футбольне **рандеву** Андрій Ярмоленко* (ТРК «Україна», 09.10.2021, Фінляндія–Україна).

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 16.

Діаграма 16. Метафорична модель **спорт – розваги**

Модель **спорт – соціум** подібна до сфери спорту взаємодією членів різних колективів, людей із різними соціальними ролями та статусами. Цю модель також формують назви процедур, формувань, які функціонують у суспільстві. Наведемо й проілюструємо низку фреймів.

У фреймі **дія** систематизовано назви процедур, пов'язаних із документальним оформленням або іншими операціями, що виконують в установах, організаціях тощо: **бронювати місце** (СКМ, 2020, с.33), **декларувати заяву, делегувати шайбу, опікати суперника** (СКМ, 2020, с.47), **оформлювати дубль / хет-трик** (СКМ, 2020, с.48). Напр.: *Зараз, нічого не вигадуючи, просто шайбу делегує за ворота* (XSPORT, 22.01.2019, «Дніпро»–«Крижані Вовки»); *Команда, яка, нагадаю, заздалегідь забронювала собі перше місце в групі...* (ТРК «Україна», 16.11.2018, Україна–Словаччина); *Опікав тут Дворник суперника* (XSPORT, 04.01.2019, «Крижані Вовки»–«Білий Барс»); *Хет-трик оформлює Олексій Овчинніков* (XSPORT, 04.01.2019, «Крижані Вовки»–«Білий Барс»). До цього ж фрейму зараховуємо віддієслівну метафору з процесуальною ознакою – **міграція**. Напр.: *Цікава міграція Алаби* (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія).

Фрейм родина проілюстровано коментарями, у складі яких ужито назви родинних відносин: *близнюк* (СКМ, 2020, с.32), *опікун*, *осиротіла зона* (СКМ, 2020, с.47–48), *сім'я*, *спадкоємець* (СКМ, 2020, с.55), *старший брат*, або дій, притаманних сімейним обрядам – *сватати [спортсмена]* (СКМ, 2020, с.54). Напр.: *Дуже добре зараз відривався від опікуна Андрій Ярмоленко* (ТРК «Україна», 06.09.2018, Чехія–Україна); *Удар від воріт виконує голкіпер збірної Чехії, який потихеньку стає спадкоємцем легендарного Крменчика* (ТРК «Україна», 06.09.2018, Чехія–Україна).

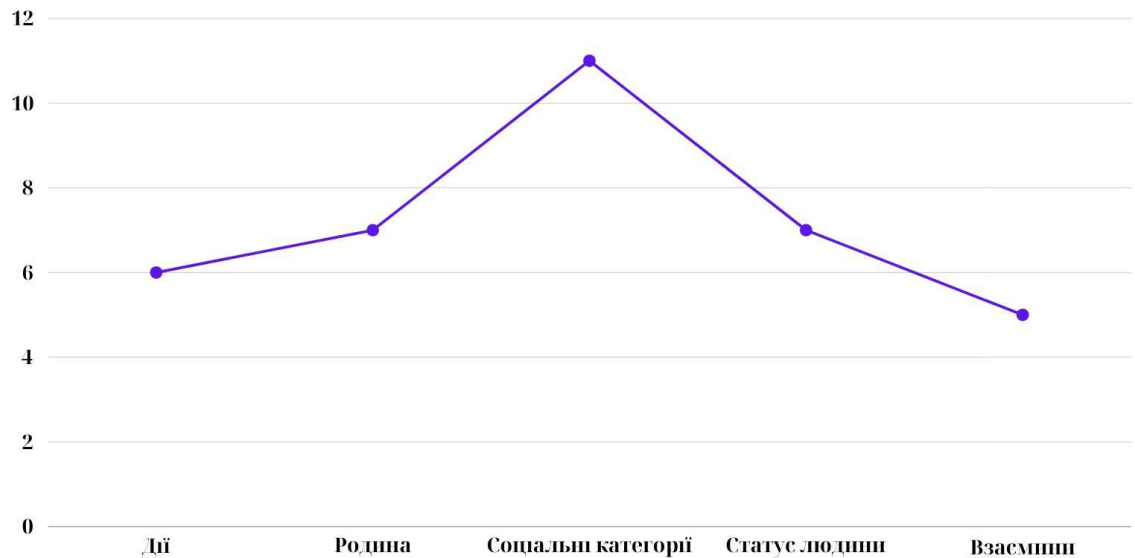
До складу фрейму соціальні категорії входять найменування окремих явищ і понять, що мають обов'язковий або ситуативний характер у житті члена суспільства: *адреса* (СКМ, 2020, с.30), *відправити у відрядження* (СКМ, 2020, с.35), *запросити на аудієнцію* (СКМ, 2020, с.31), *звільнитися від опіки* (СКМ, 2020, с.47), *кадрові проблеми* (СКМ, 2020, с.43), *перепустка до фіналу* (СКМ, 2020, с.48), *перетин кордону* (СКМ, 2020, с.49), *прописка* (СКМ, 2020, с.52), *протекція в центрі поля* (СКМ, 2020, с.52), *страховий поліс* (СКМ, 2020, с.56), *футбольна пенсія* (СКМ, 2020, с.48). Вони зіставлені, як правило, зі складом команди, взаємодією спортсменів, відбірковими етапами і змінами в кар'єрі. Напр.: *Сьогодні є кадрові проблеми у команді Ірини Кленіної* (Наживо, 23.01.2019, «Львів»–«НУБіП України»); *Хотів змінити Баварію, хотів змінити прописку* (Коман – Т.М.) (ТРК «Україна», 04.09.2021, Україна–Франція).

Фрейм статус людини ілюструє можливі соціальні ролі за кадровою, комунікаційною, лідерською, місцевою належністю, що корелюють із функціями, досвідом спортсменів, їхнім відношенням до місця змагання: *адресат* (СКМ, 2020, с.30), *аксакал* (СКМ, 2020, с.30), *апологет*, *безробітний кінь* (СКМ, 2020, с.32), *гегемон* (СКМ, 2020, с.36), *городяни*, *старожил* (СКМ, 2020, с.56). Напр.: *Шайба далекою була, щоб дійти до адресата* (XSPORT, 04.03.2019, «Донбас»–«Дніпро»); *«Дніпро» – такий апологет захисного хокею* (XSPORT, 27.03.2019, «Кременчук»–«Дніпро»); *Якщо говорити про таких-от гегемонів, як Паола Лонгорія у жінок, то був у*

чоловіків не так давно Роккі Карсон, який завоював на двох останніх Всесвітніх іграх бронзу та срібло (XSPORT, 14.07.22, Всесвітні ігри 2022. Ракетбол); *Не хотілося б, щоб уже зараз городяни опустили руки* (XSPORT, 27.03.2019, «Кременчук»–«Дніпро»).

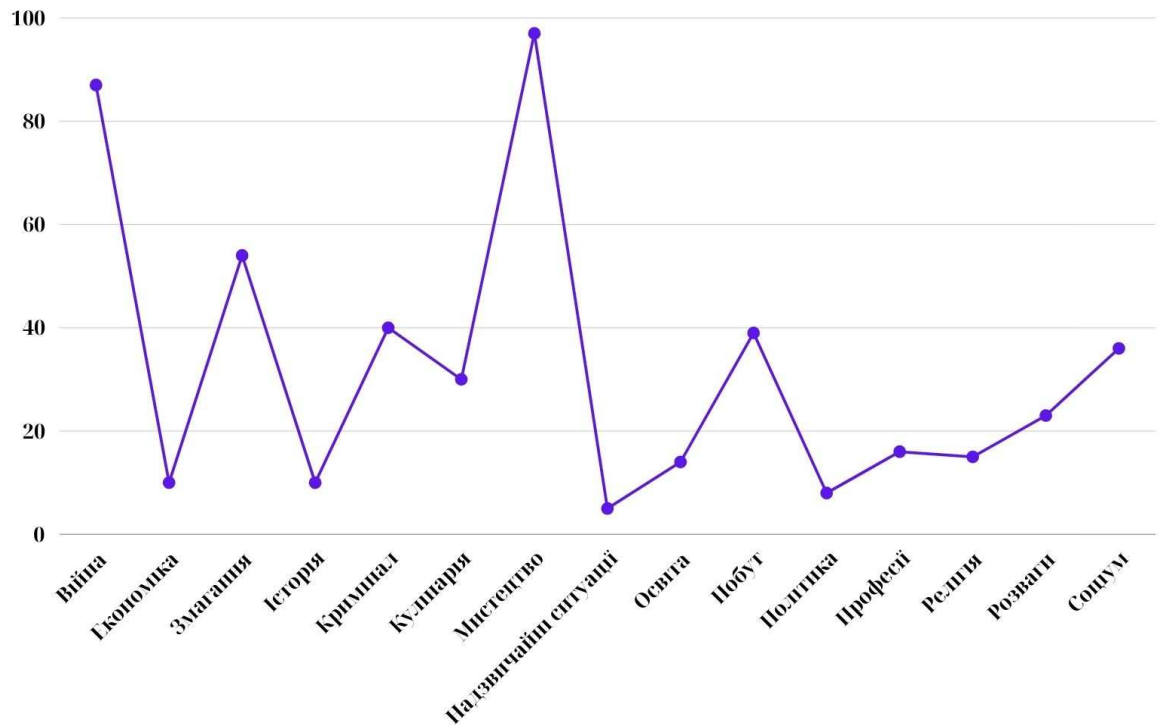
У фреймі взаємини подано метафори *вийти на побачення* (СКМ, 2020, с.34), *обійняти романтично, обмінятися подарунками, пробачати подарунок*. Наведені вербалізатори характерні для коментування ігрових командних видів спорту, де багато контактної боротьби між гравцями-суперниками. Напр.: *42 Сеферович отримав хорошу діагональ і вийшов на побачення із голкіпером та пробив – СТІЙКААА!* (football24.ua, 06.09.2020, Швейцарія–Німеччина); *Піхальонка Вербич обійняв ось так романтично* (2+2, 11.11.2018, «Динамо»–«Маріуполь»); *Обмінялися подарунками команди наприкінці другого періоду* (XSPORT, 04.01.2019, Крижані Вовки–Білий Барс); *Схоже, що пробачають харків'яни «Кременчуку» цей подарунок* (XSPORT, 20.10.2018, «Динамо»–«Кременчук»). Попри позитивну конотацію, такими метафорами, як правило, описують епізоди, у яких є загроза або негативний проміжний результат для однієї зі сторін учасників: блокування суперником, промах, програш у захисті й вихід гравця-суперника один на один із голкіпером тощо. Із чітко негативним відтінком фіксуємо лише одну метафору – *по-зрадницьки*, яка у спортивному коментарі відображає дію, виконану не лише спортсменом, а й персоніфіковано – ігровим снарядом, що має вплив на перебіг змагання. Напр.: *М'яч, як-то кажуть, по-зрадницьки перетнув лінію воріт* (Наживо, 31.05.2019, «ЛУФК» (Львів)–Збірна Харківської області).

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 17.

Діаграма 17. Метафорична модель спорт – соціум

Отже, соціоморфні метафори формують розгалужену систему метафоричних моделей. За результатами аналізу коментаторського мовлення встановлено, що концептосферу СПОРТ вербалізують метафори 14 моделей: **спорт – війна, спорт – економіка, спорт – історія, спорт – кримінал, спорт – кулінарія, спорт – мистецтво, спорт – надзвичайні ситуації, спорт – освіта, спорт – побут, спорт – політика, спорт – професії, спорт – релігія, спорт – розваги та спорт – соціум.** Загальна тенденція творення соціоморфних метафор у спортивних коментарях відображена на діаграмі 18.

Діаграма 18. Соціоморфні метафоричні моделі

2.4. Природоморфні метафори у спортивному коментарі

Джерелом асоціативних перенесень виступає і навколишнє середовище, оскільки людина має постійний зв'язок зі світом рослин, тварин, залежить від клімату, співіснує з різними біологічними видами тощо. Як зауважує О. Малярчук, «концепт ПРИРОДА є базовим концептом концептуальної картини світу людини. Він відображає у мовній свідомості багатовіковий досвід інтроспекції етносу у вигляді загально-універсальних та культурно-специфічних уявлень про відповідні природні явища» (Малярчук, 2015, с.50). Н. Пилячик пише: «Більшість представників окремого лінгвокультурного соціуму ототожнюють природу з навколишнім середовищем, з погодою, зокрема, з опадами, коливаннями температури та ін., а також з кімнатними рослинами й тваринами, зокрема, з картинами природних катаклізмів, які йому подають засоби масової інформації» (Пилячик, 2011, с.37). Ураховуючи погляди науковців, вважаємо, що декодування ознак природи, зашифрованих у метафоричному мовленні

спортивних коментаторів, не викликає труднощів, адже реципієнти мають уявлення про довкілля. Однак варто зауважити й те, що у спортивному медійному просторі не виявлено надактивного вживання метафор зі сферою-джерелом ПРИРОДА. Хоча й такі лексичні одиниці фіксуємо в результаті аналізу спортивних трансляцій.

Назви погодних явищ та кліматичних зонувань, що у спортивному коментарі набули переносного значення, подано у моделі **спорт – клімат**: *вітер, град ударів, гроза ударів* (СКМ, 2020, с.62), *екватор гри / поєдинку* (СКМ, 2020, с.62), *землетрус, злива ударів / шайб* (СКМ, 2020, с.63), *посуха [гольова]* (СКМ, 2020, с.64), *протяг, стихійні удари* (СКМ, 2020, с.65), *ураганна атака, хуртовина, шквал атаки, штиль* (СКМ, 2020, с.66). Найчастіше цю модель реалізують у коментуванні ігрових командних видів спорту або бойових, зокрема боксу. Такі метафори оцінюють дію спортсмена з погляду сили, інтенсивності, тривалості та обов'язково передбачають наявність кількісних або якісних змін у статистиці спортивного протистояння. Цими змінами та характеристиками є:

- кількість ударів, зіставлена зі щільністю або відсутністю опадів. Напр.: *Вже град, мабуть, ударів в голову японця* (MEGOGO Гонг, 27.06.2021, Ломаченко–Накатані); *Накидує – там ціла злива ударів прилітає Ратніковій* (Наживо, 17.08.2018, Міжнародний турнір зі змішаних єдиноборств у борцівських куртках); *Була гольова посуха страшенна у Пилипа Будківського* (УНІАН, 04.05.2019, «Зоря»–«Маріуполь»);
- активність або пасивність перебігу змагання. Напр.: *Перший мінімальний землетрус, думаю, зараз зафіксований на туманному альбіоні* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія); *Просто ураганна атака «Динамо»* (XSPORT, 29.09.2019, «Динамо»–«Білий Барс»); *5 хвилин минуло, але хуртовина на футбольному полі!* (ТРК «Україна», 13.06.2021, Нідерланди–Україна); *Зупинив перший шквал атаки «Дніпра»* (УНІАН, 11.08.2019, «Дніпро 1»–«Десна»);
- хронологічний відтинок змагання, зіставлений із зонуванням

Земної кулі. Напр.: *На екваторі гри на табло горять цифри 6:2* (Наживо, 31.05.2019, «Динамо»–«Маріуполь»);

- швидкість спортсмена, зіставлена з рухом повітряних мас. Напр.: *Делі вже важко було зупинити цей амстердамський вітер, цей амстердамський протяг в особі Деная* (ТРК «Україна», 13.06.2021, Нідерланди–Україна).

Природоморфна модель **спорт – комахи** функціонує у спортивному медійному просторі завдяки метафорам, що до моменту зрушення семантики називали таких істот і властиві їм дії, як-от *богомол, жалити [суперника]* (СКМ, 2020, с.62), *кліщем впиватися* (СКМ, 2020, с.63), *пускати метелика* (СКМ, 2020, с.64), *спіймати метелика*. Звертаємо увагу на те, що коментатори віддають перевагу словам, що частіше актуалізуються під час коментування атаквальних епізодів або пов'язані зі швидким і невловимим рухом, доречним в епізодах із забитим голом. Напр.: *Така стійка подібна на богомола: довгі руки, ноги, така небезпечна тварина* (Інтер, 01.09.2019, Ломаченко–Кемпбел); *Кілька своїх м'ячів, кілька метеликів, як-то кажуть, пропустив Денис Бойко* (ТРК «Україна», 16.11.2018, Україна–Словаччина).

Метафори фрейму **спорт – космос** переважно запозичують ознаки для опису видовищних змагань і надзвичайно високого рівня майстерності спортсмена. Під час трансляцій коментатори вживають вербалізатори на зразок *зоряний гонщик* (СКМ, 2020, с.63), *космос, у якому [хтось] без скафандра* (СКМ, 2020, с.63), *орбіта, прибулець, футбольні планети*. Напр.: *У мене було враження, що після цього поєдинку Олександр кудись ще і на орбіту готується* (Інтер, 11.11.2018, Усик–Белью); *Незважаючи на те, що «Кальярі» і «Ювентус» – це команди з різних футбольних планет за своїм рівнем, кадровим потенціалом, фінансовими можливостями, все одно є певна пересторога у вболівальників «Ювентусу»* (MEGOGO Футбол 1, 11.04.2022, «Кальярі»–«Ювентус»); *Буцімто, всі сказали: «А, так Ломаченко насправді не прибулець»* (Інтер, 09.12.2018, Ломаченко–Педраса).

У моделі **спорт – природні об'єкти** зібрано переосмислені

найменування, за допомогою яких спортивні коментатори оцінюють антропометричні дані, характер спортсмена, становище в турнірній таблиці, часовий відтинок протистояння тощо з габаритними, але різними за структурою та властивостями, неживими складниками сфери природи: *безлюдний острів* (СКМ, 2020, с.60), *вулкан, глибока вода* (СКМ, 2020, с.61), *гора, горизонт* (СКМ, 2020, с.61), *прірва, скеля, трясовина, хвиля атаки / боїв* (СКМ, 2020, с.65), *хокейне болото* (СКМ, 2020, с.61). Напр.: *Достатньо згадати Ірину Мерлені: це ж був вулкан на килимі* (Наживо, 23.02.2018, XXII-st Outstanding Ukrainian Wrestlers and Coaches Memorial); *Чемпіонські раунди – 10-ий, 11-ий, 12-ий – глибока вода у профібоксі* (Інтер, 01.12.2018, Гвоздик–Стівенсон); *Тому, думаю, Миколі ця еквадорська гора цілком під силу* (UA:Перший, 24.07.2021, Олімпійські ігри. Бокс); *Там непогані горизонти та вільні простори відкривалися для валійців* (ТРК «Україна», 12.06.2021, Уельс–Швейцарія); *Якщо сьогодні програє («Донбас» – Т.М.) в основний час, то прірва сягне 7 очок* (XSPORT, 10.10.2018, «Дніпро»–«Донбас»); *Кочергін – проти нього тут справді дві скелі грають (2+2, 23.08.2018, «Зоря»–«РБ Лейпциг»); Тієї щільності, тієї трясовини, яку утворювали підопічні Гарета Саутгейта, більше немає* (ТРК «Україна», 11.07.2021, Італія–Англія); *26 І знову Реал накочує хвилі своїх атак на ворота Шахтаря – оборона «гірників» поки реагує вчасно на всі загрози* (football24.ua, 19.10.2021, «Шахтар»–«Реал Мадрид»).

Метафорична модель **спорт – птахи** передбачає вживання орнітонімів, які репрезентують характер і атакувальний стиль спортсмена, лексем на позначення фізіологічної будови птаха (найчастіше щодо флангів у командних ігрових видах) та перенесення на діяльність спортсменів характеристики руху для опису як фізичної боротьби, так і стрімкої зміни результату змагання: *коришун, крило, ластівка* (СКМ, 2020, с.63), *летіти [про результат]* (СКМ, 2020, с.63), *скубатися із суперником* (СКМ, 2020, с.65), *шматувати крила* (СКМ, 2020, с.65), *шуліка* (СКМ, 2020, с.66). Напр.: *... два коришуни накинулися на Іллю Ольховика* (Наживо, 07.07.2019, Lviv mini

water polo Open Cup); *Поки особливо гостре ось це крило, ліве крило збірної Італії* (ТРК «Україна», 02.07.2021, Бельгія–Італія); *Можливо, через Деміраля треба і правим крилом поатакувати* (MEGOGO Футбол 1, 10.04.2022, «Сассуоло»–«Аталанта»).

Фрагменти концептосфери СПОРТ, як свідчить коментаторська практика, можна вербалізувати й за допомогою лексем зі світу ботаніки. Науковці, зокрема Л. Кравець, говорять про окремий різновид – фітоморфні метафори (Кравець, 2010, с.204), однак зауважимо, що, попри високий потенціал висвітлення ботанічної теми в різних стилях мовлення (особливо в художньому) з метою увиразнення, активний і динамічний спорт не є першочерговою сферою-ціллю для образного перенесення. Д. Лісничий, аналізуючи метафори з рослинним компонентом, зазначає: «При утворенні метафоричних переносів беруться до уваги такі ознаки рослин та їх частини: 1) ознаки цілого дерева...; 2) ознаки плодів...; ознаки квіток і суцвіть...» (Лісничий, 2007, с.11–12). Спираючись на зафіксовані в коментаторському мовленні метафори, де саме флора є сферою-джерелом, вважаємо за доцільне доповнити наведену в цитаті класифікацію процесуальними ознаками, пов'язаними з етапами життєвого циклу та властивостями рослини й узгодженого зі стадіями або станами спортивних понять і явищ. Також спільною ознакою для рослин і спортсменів є будова, а для рослин і змагання – розгалуженість системи жеребкування / турнірної сітки, успішний результат біатлонного заїзду, коли має місце квіткова церемонія. Фіксуємо в моделі спорт – рослини низку метафор: *букет варіантів* (СКМ, 2020, с.61), *визріла шайба* (СКМ, 2020, с.62), *в одну гілку, дерево розрахунку* (СКМ, 2020, с.62), *квіткові стежини* (СКМ, 2020, с.63), *нев'янучий лідер* (СКМ, 2020, с.64), *паросткам пробиватися, реп'яхом приклеюватись* (СКМ, 2020, с.64), *сосни, стовбур атаки* (СКМ, 2020, с.65), *черешня зріла*. Напр.: *Приїжджає там 6 претендентів – п'ятеро попадають в одну гілку* (Наживо, 23.02.2018, XXII-st Outstanding Ukrainian Wrestlers and Coaches Memorial); *... не давати навіть паросткам таких помилок пробиватися* (ТРК «Україна», 21.06.2021,

Україна–Австрія); *Зараз в оточенні трьох португальських сосен перебував Руслан Маліновський* (ТРК «Україна», 14.10.2019, Україна–Португалія); *11 раунд: Черешня вже зріла, але не вистачає одного точного удару* (ua-football.com, 12.12.2021, Ломаченко–Коммі).

Активність і подеколи агресивність спортивного змагання викликають асоціації з тваринним світом. Своєю поведінкою звірі нагадують психологію спортсмена в умовах боротьби, а за зовнішнім виглядом або особливістю життєдіяльності можуть бути зіставлені з ігровим епізодом чи іншим спортивним явищем. Загалом уживання зоолексикки – процес, властивий спортивній царині, оскільки зафіксовано понад 80 мовних одиниць у функції жаргонізмів, командонімів, метафор, порівнянь і термінів, що мають місце у фаховій літературі та спортивному медійному просторі (Карабута, Мандич, 2021). Семантична диференціація дозволяє в аналізованій моделі **спорт – тварини** виокремити фрейми.

У непродуктивному фреймі анатомія вжито назви особливостей фізіологічної будови тварин (*кликастий хижак, хвіст заліку / марафону* (СКМ, 2020, с.65)), зіставлених із психологічною готовністю до боротьби або розташуванням спортсменів. Напр.: *Сьогодні ми дізнаємося, хто з цих хижаків більш кликастий* (XSPORT, 24.10.2018, «Крижані Вовки»–«Білий Барс») – у цьому коментарі вживання іменника *хижаки* підсилює створений образ принципових і націлених на перемогу суперників, що відбито і в назвах команд; *В хвості заліку – дві представниці Франції* (UA:Перший, 25.07.2021, Олімпійські ігри. Кульова стрільба).

Фрейм назви тварин демонструє перенесення поведінкових ознак конкретних представників фауни на спортсменів (*атакувальний бультер'єр* (СКМ, 2020, с.61), *бульдог* (СКМ, 2020, с.61), *динозавр українського футболу* (СКМ, 2020, с.62), *зайцем працювати* (СКМ, 2020, с.62), *звірі* (СКМ, 2020, с.63), *мастодонт тренерського цеху* (СКМ, 2020, с.63), *равлик на полі* (СКМ, 2020, с.64), *скорпіон* (СКМ, 2020, с.65), *хижаки* (СКМ, 2020, с.65)), на дії, що відбуваються на змагальному майданчику (*верблюжий*

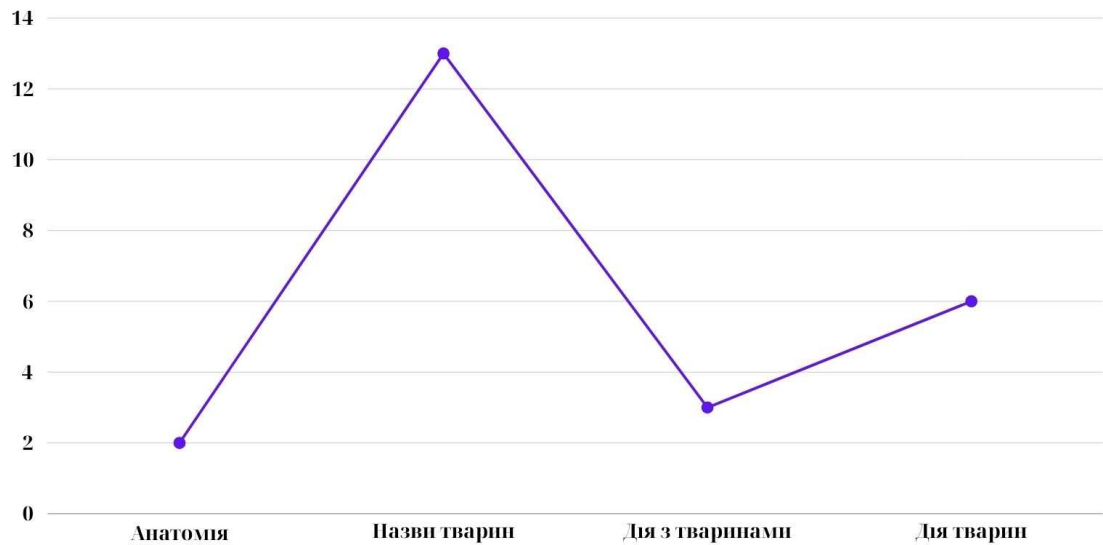
футбол, кошачий стрибок (СКМ, 2020, с.63), *реакція мангуста* (СКМ, 2020, с.64)) або на умови змагання (*море з акулами**, що може входити і до природоморфної моделі **спорт – природні об’єкти**). Пошук аналогій із конкретними представниками фауни можливе завдяки таким якостям, як хижість, повільність, спритність, гнучкість тощо. Напр.: ... *Сантуш виставив кількох бульдогів в центрі поля* (ТРК «Україна», 14.10.2019, Україна–Португалія); *Все ж таки краще грати в справжній футбол, а не верблюжий, як дехто називає це в Іспанії* (MEGOGO Футбол 3, 10.04.2022, «Осасуна»–«Депортіво Алавес»); *Мені здається, до матчу вони (австрійці – Т.М.) боялися цього звіра, але він виявився не таким страшним* (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія); *Ці хлопці – справжні хижаци: вони намагаються атакувати постійно* (Наживо, 17.11.2019, «ЦСК» (Софія)–«Галицькі Леви»).

Фрейм дія з тваринами містить метафори, що стосуються як невдалого виконання прийому (*вбити крота* (СКМ, 2020, с.63), *пускати мишу* (СКМ, 2020, с.64)), так і потенціалу для успішної боротьби (*випустити звіра*). Напр.: ... *а потім, коли рефері скаже «Бій», Вайт випустить звіра* (Setanta Sports, 21.04.2022, Ф’юрі–Вайт); *Якби Дмитро Рудик не був готовий, то теоретично міг би спіймати, так метелика спіймати, пустити мишу, як ще кажуть вболівальники, футболісти на своєму слензі, діалекті* (УНІАН, 27.05.2019, «Зоря»–«Олександрія») – у межах одного коментаря простежуємо вживання метафор, які набули статусу контекстуальних синонімів (див. *метелика спіймати*).

Фрейм дія тварин репрезентовано метафорами, що мають процесуальну та наслідкову схожість між поведінковою моделлю представників фауни та спортсмена в умовах змагання: *бодатися [із суперником]* (СКМ, 2020, с.61), *вилазити з панциру, відгризати секунду* (СКМ, 2020, с.61), *залазити у панцир* (СКМ, 2020, с.62), *огризатися пострілом, полювати* [за спортсменом] / хижак полює* (СКМ, 2020, с.50). Напр.: *Він (Кемпбел – Т.М.) майже не відкривається, майже не йде в атаку, майже не вилазить з*

панциру (Інтер, 01.09.2019, Ломаченко–Кемпбел); *30 Пуккі огризнувся пострілом з меж штрафного – Льоріс у стрибку забрав сферу* (football24.ua, 16.11.2021, Фінляндія–Франція); *Ну, Немец – хижак, який полює у штрафному майданчику* (ТРК «Україна», 09.09.2018, Україна–Словаччина).

Продуктивність визначених фреймів відображено на діаграмі 19.

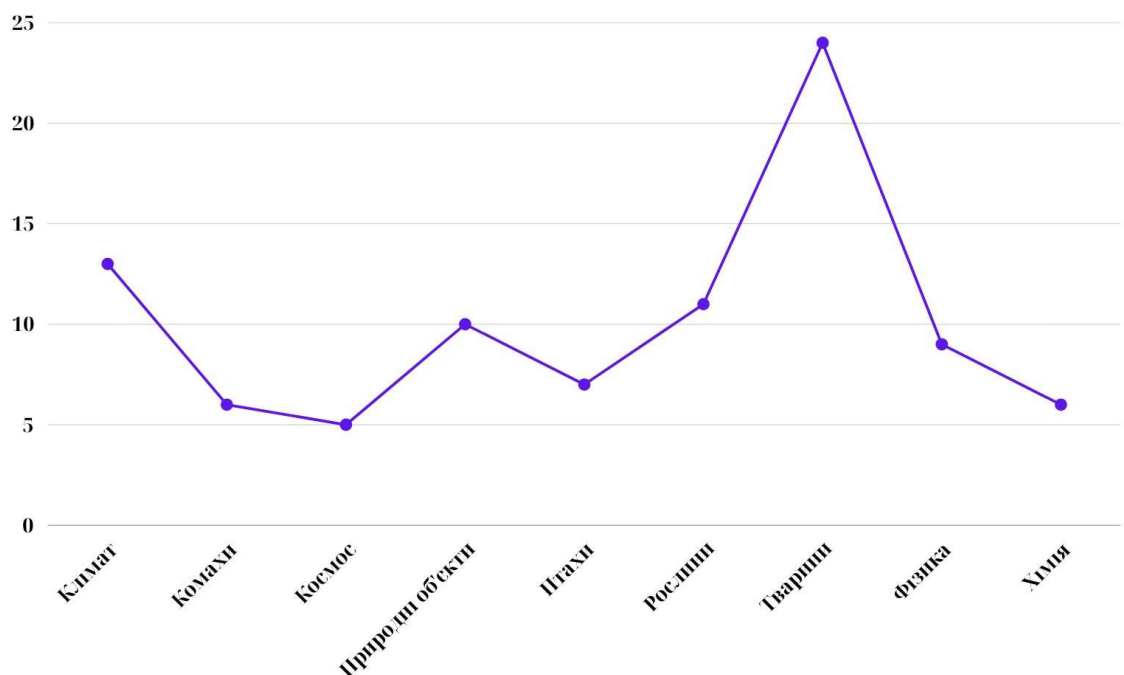

Діаграма 19. Метафорична модель *спорт – тварини*

У моделі **спорт – фізика** зміну емоцій, швидкісні характеристики, переміщення гравців на полі ілюструють метафори *вакуум* (СКМ, 2020, с.61), *густина футболістів* (СКМ, 2020, с.62), *закипати [про стадіон]* (СКМ, 2020, с.62), *заморожувати гру / шайбу* (СКМ, 2020, с.62), *нагрівається атмосфера* (СКМ, 2020, с.63–64), *реактивний [спортсмен]* (СКМ, 2020, с.64), *статичну напругу розрядити, заземлити*. Напр.: *Треба наситити центр поля, збільшити густину футболістів* (Інтер, 08.09.2007, Грузія–Україна); *Реактивний* Тайсон дістався до м'яча раніше за всіх* (ТРК «Україна», 15.06.2017, «Шахтар»–«Динамо») – цю метафору відповідно до прямого значення можна розглядати і в межах моделі **спорт – хімія**; *Треба цю статичну напругу розрядити, заземлити, я не знаю, але відбитися від своїх воріт подалі (2+2, 30.08.2018, «РБ Лейпциг»–«Зоря»).*

До непродуктивної метафоричної моделі **спорт – хімія** зараховуємо метафори *вибух, вибухати [про спортсмена], вибуховий рух* (СКМ, 2020, с.61), *просочуватися в зону* (СКМ, 2020, с.64), *розчинятися на полі* (СКМ, 2020, с.65), *спалахувати серією ударів* (СКМ, 2020, с.65), що вказують на контекстуально протилежні стани: або на максимальну емоційність, а тому й результативність спортсмена / епізоду, або, навпаки, на пасивність, недовість і непомітність під час змагання. Напр.: *Поки не помітний ас-Саглові, але цей форвард може вибухнути в будь-яку мить* (Інтер, 14.06.2018, Росія–Саудівська Аравія).

Отже, природа як сфера-джерело порівняно з іншими сферами пасивніша, однак природоморфні метафори мають місце у спортивному медійному просторі, що на лексичному рівні сучасної української мови відбито сформованими лексичними значеннями в межах метафоричних моделей **спорт – клімат, спорт – комахи, спорт – космос, спорт – природні об'єкти, спорт – рослини, спорт – тварини, спорт – фізика, спорт – хімія**. Загальну тенденцію творення природоморфних метафор у спортивних коментарях відображено на діаграмі 20.

Діаграма 20. Природоморфні метафоричні моделі

2.5. Синестезійні метафори у спортивному коментарі

У творенні метафор важливу роль відіграє інформація, сприйнята органами, що формують сенсорну систему. Так, на роботі органів чуття базуються синестезійні метафори. Науковці стверджують, що «синестезія, виступаючи невід’ємною частиною психіки людини, є міжчуттєвою асоціацією, специфічною формою взаємодії у цілісній системі чуттєвого відображення дійсності» (Харкевич, 2015, с.387). Здатність людини осмислювати візуальні, аудіальні, смакові, запахові та дотикові образи, а найголовніше – спроможність їх комбінувати, становлять основу функціонування метафор, перенесення у яких відбувається на підґрунті змішування кількох відчуттів.

Звернемося до значення явища синестезії: «Синестезія, -ї, ж. Виникнення у людини відчуття не лише в чуттєвому органі, на який діє подразник, а й одночасно в іншому органі чуття. // Збудження відчуттями однієї модальності відчуттів іншої модальності (наприклад, холоду від білого кольору). // Вираження в мовній семантиці фізіологічних асоціацій між даними різних видів відчуттів» (СловникUA). Тобто скомбіновані результати активізації кількох рецепторів призводять до вживання одного слова в значенні іншого. Подібна операція переважно відбувається тоді, коли необхідно окреслити специфіку непередметного світу, найчастіше – почуттів і властивостей. Як зазначають науковці, «когнітивні метафори, полегшуючи процес мислення, надають сенсорний досвід, що допомагає зрозуміти абстрактні поняття» (Харкевич, 2015, с.387).

За Т. Єщенко, «метафора-синестезія ґрунтується на природно-біологічних властивостях людини одночасно переживати враження, одержані від органів чуття» (Єщенко, 2010). Дослідниця наводить різні комбінації чуттєвих асоціацій: зорові+одоративні, зорові+слухові, зорові+ментальні; смакові+зорові, смакові+ментальні, смакові+слухові; дактильні+зорові, дактильні+ментальні, дактильні+слухові; одоративні+ментальні, одоративні+зорові; слухові+ментальні, слухові+зорові

(Єщенко, 2010).

На відміну від попередніх різновидів поки не виокремлюємо метафоричні моделі синестезійних метафор, ураховуючи їх кількісний і якісний склад, однак простежимо механізми утворення цих вербалізаторів концептосфери СПОРТ, адже шлях сприйняття та переосмислення інформації (зоровий, слуховий, смаковий чи дотиковий) впливає на добір лексем, ужитих спортивним коментатором.

Відносно продуктивними є метафори-синестезії, утворення яких базується на дотикових асоціаціях. **Дотикові ознаки**, що актуалізуються під час візуального сприйняття трансльованого змагання, покладено в основу зміни семантики таких слів, як *в'язкий* (СКМ, 2020, с.66), *гарячий*, *глевкий* (СКМ, 2020, с.66), *гострий* (СКМ, 2020, с.66), *жирний* (СКМ, 2020, с.66), *колючий* (СКМ, 2020, с.67), *м'який* / *м'яко* (СКМ, 2020, с.67), *слизький* (СКМ, 2020, с.67), *сухий* / *сухо* (СКМ, 2020, с.67), *холодний* (СКМ, 2020, с.67).

Дотикове сприйняття варіюється за різними параметрами:

- гострота – прикметники *гострий*, *колючий* уживають, щоб підкреслити небезпечність ігрових, переважно атакувальних, ситуацій або складність подолання сильних суперників. Напр.: *Уже свою порцію гострих подач виконав на правому фланзі* (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія);
- консистенція та стан речовин – метафоричне вживання слів *в'язкий*, *глевкий* (контекстуальні синоніми), *жирний*, *м'який*, *слизький*, *сухий* дає загальну характеристику поєдинку в плані стабільності або хиткості ситуації, інтенсивності взаємодії суперників, переваги в рахунку тощо. Напр.: *В'язкий бокс влаштував тоді Тайсон Ф'юрі* (Setanta Sports, 21.04.2022, Ф'юрі–Вайт); *41 ... В цілому, Україна у цьому розміні контратаками виглядає краще, але ситуація здається слизькою* (football24.ua, 09.10.2021, Фінляндія–Україна); *22:03 – ... Віктор Рубан не зміг пробитися до 1/8 фіналу Олімпійських ігор, програвши французу Жану-Шарлю Валладонту з сухим рахунком 0:6 (23:24,*

23:26, 20:25) (ukrinform.ua, 09.08.2016, Олімпійські ігри);

- температура – прикметник **гарячий** вказує на підвищену емоційність і принципову боротьбу кількох близьких за рівнем суперників, а антонімічний **холодний** може символізувати відсутність фізичної чи емоційної активності. Напр.: *І давайте згадувати попередній тур – там теж були гарячі протистояння* (2+2, 19.05.2019, «Зоря»–«Шахтар»);

Також унаслідок візуального сприйняття спортивної трансляції актуалізується додаткова **зорова ознака** (**блідий** (СКМ, 2020, с.66), **брудний** (СКМ, 2020, с.66), **чистий** (СКМ, 2020, с.67)), що не має реального вираження й виникає лише асоціативно. У такий спосіб характеризують спортивну подію з погляду її інтересу для глядачів або відповідності епізоду спортивним правилам, що, як наслідок, викликає у глядача певне враження. Напр.: *50. Бурда отримує попередження за брудний підкат* (ukrinform.ua, 25.03.2019, Люксембург–Україна); *І це, звичайно, чистий легітимний гол* (УНІАН, 13.08.2019, «Динамо»–«Брюгге»).

Одиничні випадки **звукової ознаки**, що образно характеризує візуально сприйняту спортивну реалію, представлені метафорами **глухий захист** (СКМ, 2020, с.66), **голосні пояси** (СКМ, 2020, с.66). Напр.: *Поки що у глухому захисті перебуває канадський дзюдоїст* (UA: Перший, 05.–21.08.2016, XXXI Олімпійські ігри. Дзюдо); *Педро Родрігес не володіє якимись голосними поясами* (Інтер, Бокс, Усик–Родрігес, 12.12.2015).

Зафіксовані метафори на кшталт **елегантний** (СКМ, 2020, с.66), **рвана гра / рваний темп** (СКМ, 2020, с.67), **свіжий** (СКМ, 2020, с.67), **сирий** (СКМ, 2020, с.67), **тонко грати** (СКМ, 2020, с.67), **чіпкий** (СКМ, 2020, с.68) потребують подальшого спостереження та аналізу, оскільки, як і проаналізовані вербалізатори концептосфери СПОРТ, можуть слугувати основою для формування потенційних метафоричних моделей.

Отже, проаналізовані синестезійні метафори мають обмежену варіантність (зафіксовано 24 одиниці), однак їх уживають у спортивних коментарях достатньо часто. Вони реалізують описову та оцінну функції,

тому використовуються ситуативно для характеризування якості, сили, інтенсивності, швидкості чи іншої властивості виконаної спортсменом дії або змагання загалом. Не виокремлюючи метафоричні моделі, а беручи за основу канал сенсорного сприйняття інформації, визначаємо найактивніший шлях зрушення семантики за допомогою дотикових ознак, які нашаровуються на візуальне сприйняття спортивного епізоду.

Висновки до II розділу. Вербалізація концептосфери СПОРТ у спортивних коментарях продуктивно представлена метафорами. На підставі перенесення за подібністю зі сфери-джерела на сферу-ціль визначено 5 різновидів метафор, у межах яких сформовано метафоричні моделі.

Антропоморфну модель **спорт – людина** представлено 3 фреймами:

- дія людини (11 слотів)
 - активізація дій;
 - виграна боротьба;
 - програна боротьба;
 - руйнування;
 - корисні дії;
 - зміна положення тіла;
 - побутові дії;
 - рух;
 - поєднання елементів;
 - роз'єднання елементів;
 - взаємодія і комунікація;
- психологія людини (2 слоти):
 - негативні емоції;
 - морально-вольові якості;
- людський організм (7 слотів):
 - анатомія;
 - зміна стану;
 - здоровий стан;
 - ліки;
 - лікування та операції;
 - хвороби і летальний стан.

Виокремлено артефактні метафоричні моделі:

спорт – будівництво з 4 фреймами:

- будівля та її елементи;

- частини приміщень (2 слоти):
 - розташування спортсменів або знарядь змагання;
 - виконання прийомів і результат дій;
- процес;
- матеріали;

спорт – техніка з 3 фреймами:

- експлуатація технічних засобів;
- складники технічних засобів;
- устаткування;

спорт – транспорт з 3 фреймами:

- дорожній рух (4 слоти):
 - аварійні ситуації;
 - атрибути правил дорожнього руху;
 - пересування транспортних засобів;
 - рух та динаміка переміщення;
- складники транспортного засобу;
- транспортний засіб;

спорт – предмет (на основі відсутності достатньої кількості прикладів фреймово-слотову структуру в моделі не простежуємо).

Серед найпродуктивніших соціоморфних метафор визначаємо моделі

спорт – війна з 4 фреймами:

- боротьба;
- етап війни (4 слоти):
 - атака;
 - ураження цілі;
 - захист;
 - програш;
- зброя (4 слоти):
 - бойова техніка;
 - вогнепальна зброя;
 - вибухова зброя;
 - холодна зброя;
- учасники війни (2 слоти):
 - військовик;
 - військове формування;

спорт – економіка;

спорт – змагання з 5 фреймами:

- ігрові види (3 слоти):

- баскетбол;
- футбол;
- хокей;
- бойові мистецтва (3 слоти):
 - бокс;
 - боротьба;
 - фехтування;
- азартні ігри (3 слоти):
 - більярд;
 - боулінг;
 - картярські ігри;
- інтелектуальні ігри;
- атлетичні види;

спорт – історія з 2 фреймами:

- статус осіб;
- влада;

спорт – кримінал із 5 фреймами:

- злочин (2 слоти):
 - злочинні дії;
 - правопорушення;
- злочинець;
- жертва;
- правосуддя;
- помста;

спорт – кулінарія з 3 фреймами:

- приготування страв;
- продукти харчування;
- споживання;

спорт – мистецтво з 8 фреймами:

- загальномистецькі поняття (4 слоти):
 - діячі мистецтва;
 - твори та композиційні елементи;
 - події;
 - стиль;
- театр;
- образотворче мистецтво (3 слоти):
 - дія;
 - засоби та інструменти;
 - результат;
- кінематографія;

- література (3 слоти):
 - друкована продукція та її складники;
 - жанрові різновиди;
 - літературні герої;
- мода;
- музика (3 слоти):
 - виконавська майстерність;
 - жанри музичних творів та композиційні елементи;
 - музичні колективи;
- хореографія;

спорт – надзвичайні ситуації;

спорт – освіта з 3 фреймами:

- освітній процес;
- здобуття освіти та контроль знань;
- учасники освітнього процесу;

спорт – побут із 3 фреймами:

- господарська діяльність (4 слоти):
 - ведення господарства в загальному вигляді;
 - виготовлення і ремонт речей;
 - прибирання;
 - сільськогосподарська діяльність;
- інструменти та предмети побуту;
- територія;

спорт – політика;

спорт – професії;

спорт – релігія з 3 фреймами:

- сакральні місця;
- дії та ритуали;
- символи та атрибути віри;

спорт – розваги з 3 фреймами:

- дії;
- особи;
- відпочинок (3 слоти):
 - атракціони;
 - заходи;
 - різновиди відпочинку;

спорт – соціум із 5 фреймами:

- дія;

- родина;
- соціальні категорії;
- статус людини;
- взаємини.

Відносно пасивний, однак наявні в українськомовному спортивному медійному просторі природоморфні метафори подано у метафоричних моделях **спорт – клімат, спорт – комахи, спорт – космос, спорт – природні об’єкти, спорт – птахи, спорт – рослини, спорт – тварини** з 4 фреймами (анатомія; назви тварин; дія з тваринами; дія тварин), **спорт – фізика, спорт – хімія.**

Завершують класифікацію метафоричних вербалізаторів концептосфери СПОРТ у спортивних коментарях синестезійні метафори, які не розмежовані за моделями, але тематично згруповані за візуальними й дотиковими ознаками.

Отже, пропонуємо розгалужену систему метафоричних моделей, частина з яких має фреймову або фреймово-слотову структуру. Застосування методу моделювання уможливило структурування та визначення взаємозв’язків лексем, що в мовленні спортивного коментатора зазнали зрушення семантики в результаті перенесення за подібністю з різноаспектних сфер-джерел на сферу-ціль СПОРТ.

РОЗДІЛ 3.
ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ
КОНЦЕПТОСФЕРИ СПОРТ

3.1. Перифрази і метонімії як інструменти перейменування спортивних реалій

Для уникнення повторів і увиразнення тексту коментатори прямих трансляцій та редактори текстових трансляцій вдаються до вживання перифразів і метонімії. Зауважимо, що не в кожному репортажі фіксуємо функціонування цих мовних засобів, однак у коментуванні окремих видів спорту, передусім рейтингових і популярних на телебаченні та в онлайн-просторі, їх, зокрема перифрази, уживають достатньо часто. Частина з них уже є типовими, подібними до мовних штамів, а деякі спочатку були авторськими новотворами і надалі закріпились у мовленнєвій практиці. Як зауважує М. Навальна, «індивідуально-авторські перифрази є ефективним засобом конденсації думки та вираження безпосереднього ставлення публіциста до змісту висловлювання» (Навальна, 2009, с.141). У нашому випадку творцями засобів вторинної номінації подеколи стають не лише журналісти, а і спортсмени та вболівальники. Медійний простір сприяє поширенню та збереженню таких мовних одиниць. Перифрази як вербалізатори концептосфери СПОРТ впливають на змістове наповнення й мовне оформлення прямої трансляції змагання.

Не останню роль у функціонуванні перифразів має саме коментаторське мовлення як процес динамічний, відкритий до змін, імпровізаційний та творчо орієнтований. Виникає потреба у виявленні та фіксуванні таких випадків, у створенні словників, адже дослідники перифразів зауважують, що «хоч існує таке явище, як словниковий перифраз, однак тут існує «загроза» перетворення перифраза на фразеологізм, тому й не можемо констатувати популярність такого типу лексикографічних джерел» (Словник медійних перифразів XXI століття, 2014, с.5). Із огляду на те, що

більшість перифразів, утворених у спортивному медійному просторі, стають типовими, звертаємо увагу на сталість таких висловлювань. Зазначимо, що з-поміж зафіксованих випадків слововживання аналізуємо перифрази, які відтворюють колективне сприйняття суб'єкта чи об'єкта спорту, репрезентоване вторинним найменуванням, що є зрозумілим у колі зацікавлених осіб. Зібрана низка перифразів у нашому випадку підлягає кодифікації з уже сформованим і відшліфованим коментаторами значенням.

М. Булах звертає увагу на те, що «як одну з важливих особливостей перифраза виокремлюють його здатність акцентувати найхарактерніші риси зображуваного об'єкта» (Булах, 2017, с.40). У перифразах, що входять до структури спортивних коментарів, такими особливостями часто стає географічна належність команди або спортивного клубу, символічний зв'язок із назвою колективу або його атрибутикою, традиційні кольори, а якщо йдеться про окремих спортсменів, то варто назвати індивідуальні прояви майстерності, що нагадують коментаторові та глядачам відомих персоналій, персонажів, визначні мистецькі або технічні досягнення тощо. Проаналізуємо детальніше кожне з наведених джерел перейменування та наслідок такого зрушення семантики у спортивних коментарях.

У спортивному медійному просторі фіксуємо перифрази, що дають другу назву:

- видам спорту: легка атлетика – *королева спорту*. Такі мовні одиниці переважно є своєрідними спортивними мовними штампами, оскільки за традицією вживання закріпилися не лише в мовленні осіб, причетних до спорту, а й у значно ширшій аудиторії. Напр.: 15.30 – *Легка атлетика. «Королева спорту» починає день кваліфікаційними змаганнями з потрійного стрибка у чоловіків та 200-метровки у жінок, де Україну представляють Наталія Погребняк, Єлизавета Бризгіна та Наталія Строгова* (ukrinform.ua, 16.08.2016, Олімпійські ігри);
- інвентарю та атрибутам змагання: попередження футбольного арбітра у вигляді жовтої картки – *жовтий прямокутничок* (СКМ, 2020, с.69–70),

хокейний штрафний бокс – *лава для поганих хлопців*, м'яч – *шкіряна куля* (СКМ, 2020, с.72). Напр.: *Це Олександров на лаві зараз для поганих хлопців* (XSPORT, 16.01.2019, «Донбас»–«Дніпро»);

- епізодам змагань, ключовим моментам: пенальті – *футбольна лотерея*. Напр.: *06:45 Проте господарки турніру були успішнішими в «футбольній лотереї», що і вирішило долю протистояння* (ukrinform.ua, 13.08.2016, Олімпійські ігри);

- результату участі у змаганнях або чинникам, що на них впливають: майстерний спортсмен, який може стати перепоною для подальшого проходження турніру – *азійський бар'єр* (СКМ, 2020, с.69), відбіркова група, представлена найсильнішими командами – *група смерті* (СКМ, 2020, с.69), IV місце у фіналі будь-якого виду спорту – *дерев'яне місце* (СКМ, 2020, с.69); результати змагання, близькі до призерів – *підніжжя п'єдесталу* (СКМ, 2020, с.70). Напр.: *... а нас посунули на дерев'яне місце* (UA: Перший, 05.-21.08.2016, Олімпійські ігри. Спортивна гімнастика);

- змагальному майданчику: футбольний стадіон – *смарагдовий газон* (СКМ 2020, с.71), *трав'яний килим* (СКМ, 2020, с.71). Напр.: *Дмитро Парфьонов покидає смарагдовий газон* (Інтер, 13.11.1999, Словенія–Україна); *Трав'яний килим не кращої якості, тому футболістам доводиться децю сутужно* (Архівний запис із мережі Інтернет, 11.10.1997, Вірменія–Україна);

- конкретній локації: визначний американський спортивний комплекс «Медісон-сквер-гарден» – *театр мрій* (СКМ, 2020, с.71). Напр.: *Головний театр мрій скандує сьогодні ім'я Василя Ломаченка* (Інтер, 14.05.2018, Ломаченко–Лінарес);

- персоналу, який обслуговує змагання: суддівська колегія – *представники Феміди*. Напр.: *Всі представники Феміди викинули 10:9* (UA:Перший, 30.07.2021, Олімпійські ігри);

- ампула спортсмена: голкіпер – *страж воріт**. Напр.: *57 – Шведський страж воріт знову відвів небезпеку* (ukrinform.ua, 17.06.2016, Італія–Швеція);

- спортсменам із вказівкою на географічну належність: *баскетболісти з Зеленого континенту*. Напр.: *19.40 ... Баскетболісти з Зеленого континенту тепер зустрінуться з переможцем пари Хорватія – Сербія* (ukrinform.ua, 18.08.2016, Олімпійські ігри);
- гравцям команди на історико-культурній основі: *нащадки Гамлета* (СКМ, 2020, с.70). Напр.: *... збірна України постала міцною і неприступною для данців: практично без м'яча провели другу половину нащадки Гамлета* (Інтер, 08.09.2004, Казахстан–Україна). Простежуємо зв'язок між літературним твором В.Шекспіра «Гамлет, принц данський» і національною командою Данії;
- гравцям на основі зв'язку із символікою команди. Фіксуємо випадки вживання такої лексики в поєднанні з означеннями, що деталізують зв'язок із культурою країни: *австралійська кенгурушка* (СКМ, 2020, с.69), *атлаські леви* (СКМ, 2020, с.69), *гальські півні* (СКМ, 2020, с.69), *небесні олімпійці* (СКМ, 2020, с.70), *орли пустелі* (СКМ, 2020, с.70), *персидські леопарди* (СКМ, 2020, с.70), *французькі півні* (СКМ, 2020, с.71). Напр.: *А Єгипет продовжує жорстко грати проти небесних олімпійців, як називають гравців Уругваю* (Інтер, 15.06.2018, Єгипет–Уругвай);
- гравцям, уболівальникам із маркером національної належності чи символічної колористики: *синьо-жовта дружина* (СКМ, 2020, с.71), *синьо-жовте серце* (СКМ, 2020, с.71), *червона стіна* (СКМ, 2020, с.72). Напр.: *Самовіддано, надзвичайно запально грає наша синьо-жовта дружина* (UA:Перший, 28.03.2007, Україна–Литва);
- резерву спортсменів, потенційному складу гравців: *коротка лава* (СКМ, 2020, с.70). Напр.: *У нас коротенька лава запасних* (УТ1, 07.06.1997, Україна–Німеччина).

Із-поміж виокремлених тематичних груп високою продуктивністю відзначені перифрази, що називають саме спортивні колективи і конкретних спортсменів – лідерів команди або представників індивідуальних видів. Очевидно, що це не випадковість, а практичне підтвердження чинної мовної

тенденції: «Особливо яскраво роль перифраза у структурі мас-медійного тексту можна простежити у тих медійних матеріалах, темою яких є особистість» (Булах, 2017, с.42). Епізодичний акцент на діяльності людини, яка впливає на перебіг змагання, вимагає якомога чіткішої характеристики її сильних чи слабких сторін, частішого вживання прямої вказівки (офіційних командонімів або імен), контекстуальних синонімів (неофіційні назви, ампула тощо) або засобів вторинної номінації, у конкретному випадку – перифразів на позначення:

- спортсмена, який має лідерські позиції та визнання у сфері свого виду спорту: *друга* (може бути будь-який порядковий номер) *ракетка* (про тенісистів), *король велоспорту*, *король спринту*, *майстер шкіряної рукавички* (СКМ, 2020, с.70). Напр.: 18.00 – Теніс. *Друга «ракетка» України киянка Леся Цуренко знялася з олімпійського турніру в Ріо-де-Жанейро* (ukrinform.ua, 07.08.2016, Олімпійські ігри); 22.00 – *Новий олімпійський король велоспорту Грег ван Авермат!* (ukrinform.ua, 07.08.2016, Олімпійські ігри); 05:00 – *Власне, сам автор «тріпл тріплу», найшвидша людина на планеті, «король спринту» Усейн Болт ...* (ukrinform.ua, 20.08.2016, Олімпійські ігри);
- спортсмена на основі закріплених у мовленні прізвиськ, даних журналістами, спортивною спільнотою, фанатами або запропонованих суспільству самими спортсменами, зокрема як характеристика унікальної особливості: *залізна угорка*, *Маленький принц*, *Річард (майже левине серце)*, *святий Петро* (СКМ, 2020, с.71), *фінська ракета* (СКМ, 2020, с.71), *циганський барон* (СКМ, 2020, с.71) тощо. Як зазначає А. Гусєв, «спортсмен-професіонал має свій власний імідж, більше того, є приклади, коли цей імідж «вибудовується», створюється професіоналами (Мессі, Роналдо, Бекхем, Неймар, Хемільтон, Шарапова, Федерер, Джордан, Браїнт, брати Клички). Але, якщо говорити про спортсменів-«командників», то, виходячи на поле, вони, за рідкісними винятками, «зливаються» з командою, і тут справа не стільки в ігрових якостях, скільки в ментальності,

співвідношенні характеру спортсмена та філософії клубу» (Гусєв, 2016, с.9–10). Перифрази проаналізовано і як елементи персонального брендингу спортсмена (Карабута, Мандич, 2018). Фіксуємо випадки:

- перенесення на спортсмена ознак відомих культурних образів (релігійних або літературних персонажів). Напр.: *Маленький принц* (Антуан Грізмани – Т.М.) фантастично зараз відпрацював у підкаті (ТРК «Україна», 23.06.2021, Португалія–Франція) – про футболіста Антуана Грізмана; *9 раунд: Який молодець Річард (майже левине серце)*. Нічого не виходить в нього у атаці, багато пропускає, але тримає і дарує інтригу в поєдинку (ua-football.com, 12.12.2021, Ломаченко–Коммі) – про боксера Річарда Коммі; *Святий Петро чеського футболу – Петер Чех – врятував зараз збірну Чехії* (Футбол 2, 13.06.2016, Іспанія–Чехія) – про футболіста Петера Чеха;
- перенесення на спортсмена ознак національної належності, зокрема в поєднанні з компонентом, що підкреслює психологічну або фізіологічну властивість – «залізна угорка» (про Катінку Хошсу), *циганський барон* (про Тайсона Ф'юрі). Напр.: *04.40 – Своє чергове золото на Олімпіаді-2016 отримала «Залізна угорка» Катінка Хошсу* (ukrinform.ua, 09.08.2016, Олімпійські ігри);
- перенесення на спортсмена властивостей технічного засобу. Напр.: *Розуміє, що не може йти у темні фінської ракети, якій байдуже, коли Олімпійські ігри, – вона завжди у формі* (UA:Перший, 09.12.2017, Біатлон. Гонка переслідування (жінки)).

На відміну від зафіксованих і проаналізованих перифразів, що являють собою описові аналітичні конструкції, однослівні засоби вторинної номінації, які виконують подібні функції, виникають унаслідок метонімічного перенесення. Досліджуючи метонімії в іспанськомовному спортивному дискурсі, В. Котенко аналізує такі перенесення, зокрема за участі слів «команда», «стадіон», «гравець», неофіційних назв команд та гравців, характерних кольорів спортивного одягу, вказівки на національність чи місце походження (Котенко, 2014, с.117–118). Зазначимо, що українськомовним

спортивним коментарям указані випадки теж властиві. Серед основних – виокремлюємо найменування:

- спортивного інвентарю та обладнання – за схожістю форми, кольору, матеріалу, параметрів, функцій;
- команд – на основі назви команди, клубної символіки, офіційних кольорів форми, національної належності, культурних особливостей, властивих відповідній країні.

Непродуктивними є назви елементів змагання, до яких зараховуємо лексеми *подіум* (СКМ, 2020, с.70) – про п’єдестал; *гірчичник* – про жовту картку. Останній випадок вступає в контекстуальні синоніміїні відношення з перифразом *жовтий прямокутничок* для позначення жовтої картки як дисциплінарного покарання. Напр.: *Другий гірчичник у нашому матчі* (ТРК «Україна», 16.06.2021, Італія–Швейцарія).

Значно активніше функціонування метонімії спостерігаємо щодо індивідуальних і колективних найменувань спортсменів. Деякі з них містять зоологічну та орнітологічну лексику, пов’язану з назвою команди або символікою клубу: про команду «Білий Барс» – *барси* (СКМ, 2020, с.69), про команду «Торіно» – *бики*, про команду «Говерла» – *ведмеді* (СКМ, 2020, с.69), про команду «Вовки» / «Крижані Вовки» – *вовки* (СКМ, 2020, с.69), про команду «Валенсія» – *кажани*, про команду «Галицькі Леви» – *леви* (СКМ, 2020, с.70), про команду «Ноттінгем» – *пантери*, про команду «Еспаньйол» – *пануги*, про команду «Сокіл» – *соколята*, про команду «Пачука» – *ховрахи* (СКМ, 2020, с.71). Напр.: *Пожежа стихла – і вже контратака барсів* (XSPORT, 23.01.2019, «Білий Барс»–«Крижані Вовки»); *Можливо, це не критично вплинуло на якусь атаку від биків* (MEGOGO Футбол, 08.04.2022, «Торіно»–«Рома»); *Вовки проти биків – дійсно-таки дуже хиже протистояння* (MEGOGO Футбол, 08.04.2022, «Торіно»–«Рома»); *Історична дата для кажанів – сторіччя святкувала «Валенсія»* (MEGOGO Футбол 1, 09.04.2022, «Вільярреал»–«Атлетік» (Більбао)); *Боротьбу виграють пантери* (XSPORT, 20.11.2016, «Ноттінгем»–«Донбас»); *Хто зна,*

це плюс чи мінус, якщо **папуги** є фаворитом (УНІАН, 22.08.2019, «Еспаньйол»–«Зоря»); *Ну, соколята дали такий тривалий бій одеситам* (Наживо, 28.09.2019, «Сокіл»–«Поділля»).

Назви команд або певна особливість спортсмена також є підґрунтям для творення метонімій, що:

- стосуються професійного роду діяльності: про команду «Дженералз» – **генерали**, про команду «Енергія» – **енергетики** (СКМ, 2020, с.69), про команду «Арсенал» (Лондон) – **каноніри** (СКМ, 2020, с.70), про команду «Артур М'юзік» – **музики** (СКМ, 2020, с.70). Напр.: *Що, починають «генерали» синатись?* (XSPORT, 07.12.2016, «Кременчук»–«Дженералз»); *Надійно... діяв голкіпер «Продексіму» Кирило Ципун і не дозволив енергетикам себе пробити* (XSPORT, 29.05.2017, «Енергія»–«Продексім»); *Наступає час для кардинальних змін для музик* (XSPORT, 10.06.2017, Чемпіонат України з пляжного футболу);
- репрезентують представників відповідної місцевості та культури: про австралійського боксера грецького походження Джорджа Камбососа – **спартанець**, про національну збірну Єгипту – **фараони**. Напр.: *Але все одно з холодною головою реагує на свої мікроуспіхи спартанець – назвемо так Камбососа* (MEGOGO, 16.10.2022, Хейні–Камбосос); *Футбол в атаках – те, чого не було на перших хвилинах у фараонів* (Інтер, 15.06.2018, Єгипет–Уругвай);
- пов'язані із символікою команди (про команду «Геліос» – **сонячні** (СКМ, 2020, с.71)). Напр.: *Ледь не завершили сезон сонячні* (FC Metalist 1925 Kharkiv, 23.05.2018, Прощальний матч О. Горяїнова);
- базовані на особливостях виду спорту, зокрема наявності специфічного екіпірування (**робінгуди** – про стрільців із луку). Напр.: *15.00 – ... Українським «робінгудам» у командному турнірі Олімпіади-2016 місця не знайшлося* (ukrinform.ua, 07.08.2016, Олімпійські ігри).

Типовими та загальноновживаними метоніміями, що функціонують у будь-якому форматі спортивного коментаря, є позначення статусу команд,

репрезентованого опозиційними лексемами *господарі* – сторона, що грає на власному полі, та *гості* – сторона, що грає на виїзді (СКМ, 2020, с.37). Напр.: 64 – *Гойко Цимірот замінив Амера Гояка, а Раде Крунич – Саньїна Прцича – у складі господарів* (ukrinform.ua, 16.11.2021, Боснія і Герцеговина–Україна); 65 – *Заміни у гостей: Марлос поступився місцем на полі Тете, Маркос Антоніо замінив Тараса Степаненка, а Данило Сікан – Манора Соломона* (ukrinform.ua, 03.10.2021, «Динамо»–«Шахтар»).

У текстових трансляціях, особливо футбольних матчів, фіксуємо часте вживання метонімії щодо команд за географічною належністю. Ю. Струганець, аналізуючи номенклатурні одиниці, виокремлює модель “Назва гравців ← місто, з якого походить ФК” й ілюструє випадки творення назв представників як українських, так і закордонних команд (Струганець, 2016, с.59–61). Такі перейменування мають місце і в онлайн-ових та телевізійних коментарях, однак у текстових трансляціях їх уживають дуже часто, оскільки необхідно ретельно уникати лексичних повторів, ураховуючи обмежену кількість письмових реплік. Звертаємо увагу, що в основу метонімії покладено як назви міст, звідки походить спортивний клуб, так і ширше окресленої території, певного регіону для позначення і клубних команд, і національних збірних. Як наслідок, з’являються контекстуальні синоніми у випадку називання команди різними способами, що відобразимо далі, а також є ризик сплутування декількох команд, що представляють одну місцевість. Тому немає підстав вважати такі метонімії абсолютними еквівалентами прямій номінації. Серед виявлених у спортивних коментарях найменувань подаємо такі:

- *азіати* – у зафіксованому контексті вербалізатор виступає другим найменуванням для гравців національної збірної Північної Кореї. Напр.: 85 – *Лунін врятував українців після масованої атаки азіатів* (ukrinform.ua, 15.06.2019, Україна U20–Республіка Корея U20);
- контекстуальні синоніми *апеннінці, міланці* – про гравців італійського ФК «Інтер». Напр.: 20 – *Атака «Шахтаря»: удар Алана Патріка міланці*

заблокували, *Тете не влучив у ворота **апенніців*** (ukrinform.ua, 28.09.2021, «Шахтар»–«Інтер»). В останньому випадку слід зважати на те, що в Італії також є однойменний клуб «Мілан», тож у зазначеному коментарі саме контекст уможливорює коректне витлумачення метонімії;

- **балканці** – про гравців національної збірної Боснії і Герцеговини. Напр.: 71 – *Заміни у **балканців**: Лука Менало поступився місцем на полі Смаїлу Превляку, а Амір Хаджиахметович – Аді Наличу* (ukrinform.ua, 16.11.2021, Боснія і Герцеговина–Україна). Про гравців національної збірної Північної Македонії. Напр.: 65 – *Дімітрієвський врятував ворота **балканців** після потужного удару Малиновського* (ukrinform.ua, 17.06.2021, Україна–Північна Македонія). Також про гравців національної збірної Хорватії. Напр.: 80 – **Балканці** повністю контролюють ситуацію на полі (ukrinform.ua, 09.10.2017, Україна–Хорватія);

- контекстуальні синоніми **лісабонці**, **піренейці** – про гравців португальського ФК «Бенфіка». Напр.: 45 *У Яремчука вже 26 дотиків до м'яча. Неочікувано. Візуально **лісабонці** взагалі без нього грають* (football24.ua, 24.08.2021, «ПСВ»–«Бенфіка»); 82 – *Заміни у **піренейців**: Роман Яремчук поступився місцем на полі Дарвіну Нуньєсу, а Паулу Бернарду – Рафаелу Сілві* (ukrinform.ua, 08.12.2021, «Бенфіка»–«Динамо»). Також **піренейці** – актуальна назва гравців національної збірної Іспанії. Напр.: 11 – *Українці розпочали атаку, але Яремчук втратив м'яч на лівому фланзі. Впевнено зіграв захист **піренейців*** (ukrinform.ua, 06.09.2020, Іспанія–Україна);

- **прибалтійці** – у зазначеному контексті вжито щодо гравців національної збірної Литви, хоча слід зважати на те, що аналізована друга назва може актуалізуватися й у матчах за участі команд із інших країн Балтії. Напр.: 8 – *... Втім, пробити Жуніору з меж штрафного майданчика не дозволили захисники **прибалтійців*** (ukrinform.ua, 11.10.2019, Україна–Литва);

- **скандинави** – у зазначеному контексті метонімія вказує на гравців національної збірної Швеції, хоча, беручи за основу назву групи країн

північної Європи, розуміємо, що аналізована друга назва може актуалізуватися й у матчах за участі інших скандинавських команд. Напр.: 37 – *Буцан після чергового навісу скандинавів перехопив м'яч на ближній стійці воріт* (ukrinform.ua, 30.06.2021, Швеція–Україна);

- **суомі** – про національну збірну Фінляндії з використанням місцевого варіанту назви країни. Напр.: 65 *Бензема запустив Комана правим флангом, Кінгслі обіграв половину захисників суперника і прострілив. Оборона «суомі» знову зіграла бездоганно* (football24.ua, 16.11.2021, Фінляндія–Франція).

Цей перелік може бути продовженим у такій же кількості, скільки міст, країн і континентів представлено учасниками змагання. У проаналізованих прикладах метонімія ґрунтується на географічній або етнічній належності, що у виявленому контексті частково репрезентує загальну ознаку.

Узвичаєними у спортивному медійному просторі є метонімії, побудовані на назвах, що символічно позначають клубні кольори або кольори державних прапорів, якщо йдеться про національні збірні. Ю. Струганець детально аналізує та ілюструє низку таких випадків із уживанням номенів гравців українських ФК і зарубіжних ФК (Струганець, 2016, с.65–71). Серед назв команд за кольором форми (особливо, яка є традиційною, з упізнаваними відмінностями), у коментарях фіксуємо й ті, що вжиті на позначення національних збірних: **помаранчеві** (СКМ, 2020, с.71) – про збірну Нідерландів, **синьо-жовті** – про збірну України, **триколірні** або **трикольорові** – про збірну Франції, **червоно-зелені** (СКМ, 2020, с.72) – про збірну Марокко тощо. Напр.: 85 – *«Синьо-жовті» намагалися по лівому флангу увійти до штрафного майданчика, але англійці відібрали м'яч* (ukrinform.ua, 03.07.2021, Україна–Англія); 18.25 – *Гандбол... У чвертьфіналі «триколірні» перемогли представників Бразилії – 34:27 (16:16) і чекають на переможця протистояння Німеччина – Катар* (ukrinform.ua, 18.08.2016, Олімпійські ігри); 83 *Хямляйнен небезпечно прострілював у штрафний «трикольорових» – Дінь вирішив вибити від гріха подалі* (football24.ua, 16.11.2021, Фінляндія–Франція).

Отже, у спортивних коментарях виявлено та проаналізовано 37 перифразів та 36 метонімії, що є вербалізаторами концептосфери СПОРТ. Об'єктами переназивання, як правило, у спортивних коментарях стають спортсмени, команди, атрибути змагань, ігрові снаряди, локації. За допомогою слів, що дають спортивним реаліям другу назву, виконуючи оцінну й описову функції, коментатор уникає лексичних повторів, урізноманітнює текст, додає йому образності.

3.2. Порівняння як вербалізатор концептосфери СПОРТ

У мовленні коментаторів фіксуємо вживання низки різних за змістом порівнянь. Зазначимо, що частота використання таких образних вербалізаторів концептосфери СПОРТ у спортивних коментарях відносно невисока – у межах дослідження проаналізовано 43 одиниці. Переважну більшість прикладів зафіксовано в «Словнику коментаторського мовлення» (Мандич, 2020). Виокремимо основні тематичні домінанти, у межах яких відбувається порівняння спортивної та позаспортивної реалії.

Статус людини. Фіксуємо випадки порівнянь спортсменів із представниками інших професій на основі схожості ознак між дією учасника змагання та функціями фахівців, пов'язаних із розважальною індустрією (*акробат, петрушки* (СКМ, 2020, с.74), *тореадори* (СКМ, 2020, с.74), *чарівник*) і зі сферою безпеки (*сек'юриті, сторож* (СКМ, 2020, с. 74)). У першому випадку коментатор акцентує на незграбності або, навпаки, на спритності спортсмена, а в другому – зіставлення відбувається завдяки подібності амплу захисників або спортсменів, які контактено блокують суперника, із обов'язками охоронців. Напр.: *Кенджора дуже високо, як акробат, ногу підняв* (2+2, 18.08.2018, «Динамо»–«Олександрія»); *Але зараз Ола Сольбаккен намагається це виправити під супроводом двох гравців: і Буонджорно, і Перр Схюрса, які, по суті, обійняли його і, наче сек'юриті, намагалися з клубу винести* (MEGOGO Футбол, 08.04.2022, «Торіно»–«Рома»); *Буквально, як чарівник зі шляпи, дістав він зараз цей*

нокаут (Setanta Sports, 21.04.2022, Ф'юрі–Вайт).

Мають місце порівняння, створені на основі анатомічних ознак людини, зіставлених із антропометричними особливостями спортсменів, що можуть бути суттєвим чинником під час перебігу змагання, або певним розташуванням гравців команди: *країна ліліпутів* (СКМ, 2020, с.73), *кулак* (СКМ, 2020, с.73). Напр.: *Туре своєю статурою виділяється, як в країні ліліпутів* (ТРК «Україна», 06.12.2017, «Шахтар»–«Манчестер Сіті»).

Інший аспект цієї тематичної групи пов'язаний із гендерними особливостями, що представлено порівняльними зворотами *як дівчина погладила кошеня* (СКМ, 2020, с.73), *як нав'язлива дівчина до першого хлопця на селі*. Прикметно, що такі вербалізатори вжито в коментуванні чоловічих змагань, тому нетипова ознака, запозичена із жіночої моделі поведінки, більш яскраво підкреслює ступінь інтенсивності виконаної або потенційної дії під час змагання. Напр.: *До Кріштіану Роналду треба приклеюватися, як нав'язлива дівчина до першого хлопця на селі* (ТРК «Україна», 14.10.2019, Україна–Португалія).

Артефакт. Предметний світ, що у спортивному медійному просторі репрезентований артефактними метафорами, у коментарях набуває форми і порівнянь, змістову основу яких становлять функції вироблених людиною речей: *відкрита книга* (СКМ, 2020, с.73), *газонокосарка* (СКМ, 2020, с.73), *дзига* (СКМ, 2020, с.73), *ключка* (СКМ, 2020, с.73), *книжка, парашут* (СКМ, 2020, с.74), *під шайбу* (СКМ, 2020, с.74), *сокира*; також у цій групі можемо розглянути дієслово *скошувати* (СКМ, 2020, с.74), як таке, що пов'язане з експлуатацією пристрою. Як правило, за допомогою таких порівнянь коментатор описує спосіб виконання спортивного прийому. Напр.: *Немов сокирою, рубанув Джорджуа, але добігає до завершення цей поєдинок* (Наживо, 25.05.2019, MMA PRO UKRAINE-19. Битва у фортеці–IV).

Різновидом артефактних вербалізаторів є порівняння, у яких фігурують назви транспортних засобів (*велосипед* (СКМ, 2020, с.73), *машина* (СКМ, 2020, с.73–74), *потяг, трактор*), що у мовленні спортивного коментатора

передають особливості переміщення спортсменів (траєкторію, швидкість тощо) ігровим майданчиком (рингом, стадіоном тощо). Напр.: *Антоніо Кандрева ледь не влетів, не виїхав, як на велосипеді, в штрафний майданчик суперників Кандрелла* (MEGOGO Футбол, 07.04.2023, «Салернітана»–«Інтер»); *Він (Вачіберадзе – Т.М.) налетів, немов потяг, налетів на Сергія Сидорчука* (Динамо TV, 26.11.2022, «Динамо»–«Металіст 1925»); *Як трактор, нісся Беньямін Вербич* (2+2, 18.08.2018, «Динамо»–«Олександрія»).

Гастрономія. Зрідка фіксуємо випадки вживання гастрономічних назв. Побудова порівняльних зворотів базується на таких словосполученнях, як *витримане вино, газована вода* (СКМ, 2020, с.73). На підставі схожості характеристик напоїв і досвіду чи рухової активності спортсменів репрезентовано ключову для коментованого епізоду ознаку. Напр.: *Грамотна команда (збірна Франції – Т.М.), як хороше витримане вино* (ТРК «Україна», 15.06.2021, Франція–Німеччина). Щодо вживання назв страв і особливостей їх приготування, то фіксуємо вербалізатори *м'ясо на шампури, об'їдатися сирого м'яса* (СКМ, 2020, с.74). Напр.: *Нанизував, як м'ясо на шампури, Докю опонентів своїх підстаркуватих* (ТРК «Україна», 02.07.2021, Бельгія–Італія).

Природа. Продуктивністю відзначаються природоморфні порівняння. Їх можемо розділити на окремі підгрупи на підставі змістового розмаїття. Такі вербалізатори концептосфери СПОРТ, як правило, розкривають особливості поведінки спортсмена в ситуаціях під час змагання. У спортивних коментарях знаходимо порівняння з використанням назв:

- природних об'єктів – *веселка на небі, мушля* (СКМ, 2020, с.74). Іменники-неістоти у складі порівняльних зворотів ужиті у спортивних коментарях із метою проведення паралелей між способом виконання прийому та параметром чи формою природного об'єкту. Напр.: *Закрутив занадто широку дугу, як веселку на небі, Сідіклеї* (УНІАН, 03.04.2019, «Зоря»–«Динамо»);

- птахів – *коршун* (СКМ, 2020, с.73), *стерв'ятник полює на здобич* (СКМ, 2020, с.74), *трель солов'я, шуліки*. Порівняння підкреслюють агресивність і активність дій спортсменів, що притаманні хижим птахам. Напр.: *Втрюх, немов коршуни, ... кинулися на граючого тренера «Маріуполя»* (Наживо, 31.05.2019, «Динамо»–«Маріуполь»); *Тут на нього, як шуліки, кинулися суперники* (XSPORT, 16.01.2019, «Донбас»–«Дніпро»). Назви птахів фігурують і щодо діяльності інших учасників змагання, зокрема арбітрів, на основі подібної аудіальної ознаки. Напр.: *Свистків справді, як трель солов'я, стало забагато у кінці першого періоду* (XSPORT, 30.12.2021, «Донбас»–«Маріуполь»);

- риб – *в'юн, риба з акваріуму*. Увагу зацентровано на маневреності та спритності спортсменів подібно до специфічного пересування риб. Напр.: *Кривошапкін, ух, як в'юн, вислизнув з-під опіки суперника* (XSPORT, 20.10.2018, «Динамо»–«Кременчук»); *Він (Очоа – Т.М.) же у воротах був, але зміг вистрибнути з них, наче риба з акваріуму* (MEGOGO Футбол, 07.04.2023, «Салернітана»–«Інтер»);

- рослин – *реп'ях*. Відзначимо таку ж пасивність флористичних порівнянь, як і у функції інших засобів вторинної номінації. Зафіксований вербалізатор зіставляє здатність спортсмена зосереджувати навколо себе увагу суперників та контактну взаємодію з чіпкістю рослини. Напр.: *Лялька – прикриває шайбу корпусом, розвертається, але тут начіпляв, як реп'яхів, на себе суперників* (XSPORT, 16.01.2019, «Донбас»–«Дніпро»);

- ссавців – *вовк* (СКМ, 2020, с.73), *лев* (СКМ, 2020, с.73), *тигр* (СКМ, 2020, с.74), що, як і у випадку з назвами хижих птахів, підкреслюють агресивний характер боротьби, підсилений атлетичними вміннями. Щодо силової роботи фіксуємо і традиційний, з національним колоритом, вербалізатор *воли*. Напр.: *Вони працюють на команду, як воли* (ТРК «Україна», 15.06.2021, Франція–Німеччина).

Найкращим результатом реалізації коментаторського творчого підходу є структурно складні порівняльні конструкції, за допомогою яких можна

простежити розгорнуту думку, що лежить в основі побудови комплексного образу. Прикладом слугує коментар, на зразок: *Повний штіль: прапориці висять, як повітряна кулька у Вінні Пуха, коли він падав від бджолиного гнізда* (XSPORT, 28.–30.04.2017, Кубок України з веслування на байдарках і каное). Зіставлення погодних умов на веслувальному каналі, що можуть суттєво впливати на перебіг гонки, відбулося з цілим мультиплікаційним епізодом.

У коментарі хокейного матчу гармонійно використано порівняльну конструкцію, що описує своєрідність ранньовесняної природи, асоціативно апелюючи до реального льодового покриття хокейної арени, чим підсилено образність сказаного у прямому ефірі. Напр.: *Дуже тонка перевага, неначе крига на весняному озері, яка в будь-який час може зламатися, дати тріщину, якщо своєчасно не вступають морози, якщо по-іншому сказати – якщо «Білий Барс» вчасно не заб'є* (XSPORT, 13.11.2018, «Крижані Вовки»–«Білий Барс»).

Коментар боксерського поєдинку, у складі якого є розгорнута порівняльна конструкція, спирається на принцип ключового для цього виду спорту руху – удару, який з іншою специфікою властивий музиці. Напр.: *Як справжній музикант на барабанах, зіграв Олександр Усик на голові у суперника – там навіть мелодію можна почути* (Інтер, 13.10.2019, Усик–Візерспун). У такий спосіб коментатор вказує не лише на виконані в ринзі дії, але й на спричинений активністю боксера наслідок для його суперника.

Отже, порівняння меншою мірою представлені у спортивному медійному просторі, однак для їх утворення використано різні сфери-джерела і саме природоморфні концепти на відміну від інших різновидів вербалізаторів концептосфери СПОРТ виступають активним мотивувальним чинником у процесі зіставлення ознаки. Поширені порівняльні звороти є проявом індивідуально-авторської мовотворчості, оскільки, маючи багатокомпонентний склад, демонструють неординарний підхід і

різноплановість мислення.

3.3. Змістотвірна й оцінна функції фразеологізмів у спортивному коментарі

Неодноразово зафіксовано, що спортивні коментатори збагачують коментарі у прямих ефірах стійкими словосполученнями, доречно вжитими для оцінювання ситуації змагання. Журналіст використовує фразеологізм у незмінній формі, тим самим підсилюючи образність та пояснюючи особливість епізоду з додаванням відтінків національного колориту. Деякі стійкі словосполучення можуть зазнавати авторської переробки шляхом додавання або заміни слів, і вже у такий спосіб значення сталої конструкції здатне видозмінитися у спортивному медійному просторі. У зафіксованих контекстах за будь-якими фразеологізмами закріплюються вужчі, тематично зумовлені значення. Більшість проаналізованих прикладів зафіксована та оприлюднена в «Словнику коментаторського мовлення» (СКМ, 2020).

Погоджуючись із Л. Яковенко в тому, що «поширеними є семантичні трансформації, які розглядаються як зміни традиційної семантики фразеологізму, спричинені його актуалізацією в особливих контекстуальних умовах, внаслідок чого узагальнене фразеологічне значення набуває додаткових відтінків або ж реалізується семантична двоплановість окремих компонентів ФО чи словосполучення в цілому» (Яковенко, 2015, с.102), розглядаємо фразеологічні значення, конкретизовані в коментарі. Адаптація фразеологічного значення до тематичних домінант спортивного медійного простору дає підстави вважати фразеологізми вербалізаторами концептосфери СПОРТ, оскільки, уживаючи їх, коментатори пояснюють низку спортивних епізодів: боротьбу, характери і поведінку спортсменів, проміжні та підсумкові результати тощо, апелюючи при цьому до народного досвіду. Корпус фразеологізмів, ужитих у спортивних коментарях і зафіксованих у межах дослідження, налічує 87 одиниць. У попередній публікації проаналізовано випадки вживання таких стійких словосполучень,

як *випустити звіра з клітки, вскочити в останній вагон, Давид і Голіаф, зі щитом / на щиті, іншого поля ягода, іти по тонкому льоду, коліна тремтять, на коні, перекривати кисень, перша ластівка, піррова перемога, пустити у вільне плавання, п'яте колесо [до воза], тягнути на себе ковдру, уніймати гаву* (Мандич, 2022 б).

Найчастіше фразеологізмами увиразнено коментарі, що описують безпосереднє протистояння спортсменів із акцентом на різних його проявах: активності та ініціативності (*брати слово* (СКМ, 2020, с.77)), пасивності окремих компонентів або загального перебігу змагання (*вбивати час* (СКМ, 2020, с.77), *на голодному пайку* (СКМ, 2020, с.79)), характері дії та її результаті (*вбивати з колії* (СКМ, 2020, с.77), *вишенька на торті* (СКМ, 2020, с.77), *віддати на відкуп* (СКМ, 2020, с.77), *відповідати тією самою монетою* (СКМ, 2020, с.77)), перевагах та недоліках спортсменів або виконаних ними дій та відповідних наслідках (*зіграти злий жарт* (СКМ, 2020, с.78), *міцний горішок* (СКМ, 2020, с.78), *отримувати на горіхи*) тощо. Напр.: «Атлетіко» фактично *тією самою монетою* *відповів* луганській команді, оскільки *теж забив після стандартного положення* (ТРК «Україна», 07.12.2017, «Зоря»–«Атлетіко»); *Отут одразу* *отримує на горіхи* Забедюк від свого секунданта (Наживо, 08.–09.12.2018, Чемпіонат України з рукопашу «Гопак»). У таких випадках, як правило, чітко простежуємо позитивну чи негативну оцінку коментованого епізоду.

Тож для детального аналізу виокремимо низку типових спортивних ситуацій, у коментуванні яких ужиті стійкі словосполучення є гармонійними й такими, що виконують змістотвірну та оцінну функції: боротьба, небезпечні ситуації, спроба вибороти проміжну перевагу чи загальну перемогу, переможний результат, характеристика спортсменів, виконання технічних прийомів або реалізація функцій відповідно до ігрового амплуа, якісна характеристика дій або змагання загалом, етап змагання. Розглянемо ці випадки детальніше.

Боротьба. Фразеологізми описують епізоди:

1. Активної фази боротьби або демонстрування конкурентного рівня проти сильного суперника: *давати бій* (СКМ, 2020, с.78), *наводити шороху* (СКМ, 2020, с.79), *розплутувати клубок ниток* (СКМ, 2020, с.81).

Фразеологізм *давати / дати бій* має значення, співвідносне з будь-якою ситуацією, коли декілька сторін визначають сильнішого: «Вступати в рішучу боротьбу з ким-, чим-небудь, рішуче протидіяти комусь, чомусь» (ФСУМ, 1999, с.203). Спортивний контекст дозволяє вживати фразеологічну одиницю в незмінному значенні, а умови змагальності роблять її досить продуктивною у спортивних коментарях як усного, так і письмового формату. Напр.: *Вже 15 хвилин казахи дають справжній бій збірній України* (Інтер, 08.09.2004, Казахстан–Україна); *У півфінальній битві канадський дует Даніель Нестор / Васек Поспісіл дав справжній бій іменитим суперникам, доля обидвох зіграних сетів вирішилась лише в матч-поінті – рахунок цього запеклого матчу – 7:6, 7:6* (ukrinform.ua, 12.08.2016, Олімпійські ігри).

У залучених до аналізу фразеологічних словниках української мови словосполучення *наводити шороху* не зафіксовано. Однак знаходимо розвідки, у яких дослідники, спираючись на наявні результати, вказують, що «частина стійких словосполучень увійшла в розмовне мовлення з жаргону (*навести шелесту (шороху), забити стрілку*)» (Пашинська, 2012, с.93). Пізнавальні вебресурси тлумачать цей вислів, зарахований до так званої «одеської мови», як «влаштувати переполох; налякати» (tic.in.ua). Змістове наповнення спортивного епізоду вносить корективи у наведене значення, оскільки можливу паніку спортсменів можуть спричинити атакувальні дії суперників. Напр.: *Корінчук в середній зоні шороху наводить* (XSPORT, 09.10.2017, «Галицькі Леви»–«Донбас»).

Одним із небагатьох прикладів коментаторського опрацювання фразеологізму є вербалізатор *розплутати клубок атакувальних ниток*. Зауважимо, що у словнику закріплено фразеологізм *розплутувати (розмотувати) / розплутати (розмотати) клубок (клубка, клубки)* у

значенні «розкривати, з'ясувати суть складної, вигадливої справи; намагатися щось зрозуміти» (СФУМ, 2003, с.613). Як зауважує М. Ковальчук, «введення одного чи кількох слів до складу фразеологічної одиниці спонукає читача по-новому поглянути на стійке словосполучення, пригадати його первинний зміст. Додавання часто носять метафоричний характер, оживляють внутрішню форму фразеологізму, вносячи нові відтінки в його розуміння» (Ковальчук, 2013, с.139). В аналізованому випадку змістовий акцент припадає на здатність розуміти ігрову тактику, а доповнення фразеологізму словосполученням **атакувальних ниток** створює комплексний образ пошуку оптимального рішення з-поміж усіх можливих ігрових схем. Напр.: *Людини, яка б розплутала клубок атакувальних ниток, немає* (ТРК «Україна», 06.07.2016, Португалія–Уельс).

2. Дій у захисті, що потребують обережності внаслідок переходу в атаку (**оголювати тили** (СКМ, 2020, с.80)) або у зв'язку з ризикованою атакою суперників, що призводить до посилення оборонних дій (**стерегти в обидва ока** (СКМ, 2020, с.81–82), **тримати оборону** (СКМ, 2020, с.82)).

У «Словнику коментаторського мовлення» (СКМ, 2020) словосполучення **оголювати тили** ми класифікували як фразеологізм на основі регулярності його вживання у спортивних трансляціях та з урахуванням стабільного компонентного складу. Напр.: *Оголив тили своєї команди Григор'єв* (XSPORT, 09.10.2017, «Галицькі Леви»–«Донбас»). У такий же спосіб характеризуємо стійкий мілітарний вислів **тримати оборону**, який не виявлено в опрацьованих словниках, проте часто вжито в медійних текстах. Напр.: *А поки що чемпіон Європи тримає оборону* (УТ1, 07.06.1997, Україна–Німеччина). Типовість уживання зі збереженням сталого значення може стати свідченням того, що наведені словосполучення беруть участь у процесі фразеологізації, а практика коментаторського мовлення лише сприяє цьому процесу.

Одним зі способів трансформації фразеологізмів визначають «використання синтаксичної схеми стійкої сполуки з заповненням її позицій

іншими словами» (Ковальчук, 2013, с.140). Відповідно словосполучення *стерегти в обидва ока*, на наш погляд, ілюструє такий випадок у спортивному коментарі через заміну компонентного складу, залишаючись за змістом співвідносним із фразеологізмами *стерегти як зіницю ока* або *в чотири ока дивитися (стежити і т. ін.)* – «дуже пильно наглядати за ким-, чим-небудь» (slova.com.ua), моделі яких узято за основу. Однак для епізоду змагання буде характерним не лише візуальний, а й фізичний контакт із суперником – переважно блокування. Напр.: *Кріштіану Роналду сьогодні стережуть в обидва ока* (Футбол 1, 22.06.2016, Угорщина–Португалія).

3. Атакувальних дій, прийомів, що призводять до домінування над суперником: *брати в лещата* (СКМ, 2020, с.77), *з оголеними шашками, насаджувати на гачок* (СКМ 2020, с.79).

Багатозначний фразеологізм *брати в лещата* у спортивному коментарі частково реалізує таке словникове значення: «Призводити кого-небудь до важкого, безвихідного стану, спричиняти трагічні наслідки» (СФУМ, 2003, с.38) зі зміщенням значення в бік безвихідності територіального розташування і, як наслідок, блокування спортсмена, а негативні наслідки коментатор може вбачати в позиційному програші та втраті ігрового снаряда. Напр.: *В лещата взяли його зараз Лазаренко і Максименко* (XSPORT, 09.11.2016, «Донбас»–«Витязь»).

Дослівної форми *з оголеними шашками* у фразеологічному словнику не виявлено, проте в «Словнику української мови: в 11 тт.» подано конструкцію *лізти (полізти і т.ін.) на голі шашки* (СУМ в 11 т., 1980 (т.11), с.425), що є синонімічним до *лізти (полізти, іти, перти і т. ін.) на рожен* у значенні «чинити, діяти ризиковано, наперед знаючи про можливу невдачу, поразку (СУМ в 11 т., 1977 (т.8), с.600). Напр.: *Вже не йдуть вони з оголеними шашками, як було* (Інтер, 11.10.2000, Норвегія–Україна). Словникове значення залишається актуальним і у спортивних коментарях.

Словосполучення *насаджувати на гачок* у фразеологічних словниках не виявлено, але, спираючись на подібність тематики та значень, вважаємо,

що воно може бути коментаторською трансформацією фразеологізму *спіймати на вудочку* – «вдаючися до хитрощів, обману і т.ін., примусити кого-небудь зробити щось; перехитрити, ошукати кого-небудь» (СФУМ, 2003, с.682). Саме ж значення загалом збережено й у спортивному коментарі, оскільки такий вербалізатор доречно вказує на ситуацію, у якій спортсмен намагається змусити суперника змінити поведінку, нав'язує свій стиль поєдинку тощо. Напр.: *Салідо намагається на гачок насадити Ломаченка* (2+2, 02.03.2014, Ломаченко–Салідо).

Центральним змістотвірним компонентом у випадках опису прийомів, що призводять до домінування над суперником, є лексема *кров*: *відчувати запах крові* (СКМ, 2020, с.77), *жадати крові* (СКМ, 2020, с.78), *пити кров* (СКМ, 2020, с.80), *псувати кров* (СКМ, 2020, с.81). На асоціативному рівні це символізує жорстокість і нещадне ставлення до суперника, тому такі коментарі підсилюють сприйняття тотального домінування одного зі спортсменів або команди, стилем боротьби яких є атакувальна поведінка.

Фразеологізм *пити кров* у значенні 2. «Знущатися з кого-небудь, кривдити, мучити когось» (СФУМ, 2003, с.504) із певним пом'якшенням негативності наслідку вжито в коментарях відносно серії дій, що призводять до ситуативного дискомфорту суперника. Напр.: *Зараз трошки крові попили обороні, але самі шайбу віддали* (XSPORT, 25.12.2016, «Білий Барс»–«Кременчук»). А словникове значення схожого фразеологізму *псувати кров* у редакції «завдавати кому-небудь багато неприємностей, клопоту; примушувати нервувати, дратувати когось» (СФУМ, 2003, с.581) перенесено на спорт для пояснення більш тривалої в часі ситуації, ризикованої для однієї зі сторін змагання. Зокрема, у коментарях зафіксовано такий контекст щодо боротьби за турнірне становище. Напр.: *Пізні стартові номери крові можуть трошки попсувати* (XSPORT, 25.12.2016, Кубок світу з біатлону (спринт, чоловіки)).

Словосполучення *відчувати запах крові* (СКМ, 2020, с.77) та *жадати крові* (СКМ, 2020, с.78) в опрацьованих лексикографічних джерелах не

кодифіковані як фразеологізми, хоча періодично з'являються в такій конфігурації в коментарях епізодів, що є передвісниками атакувальних дій або прояву слабкості спортсменів. Напр.: **Відчули вони запах крові суперника, притиснули його зусиллями провідних своїх ланок** (XSPORT, 21.01.2017, «Білий Барс»–«Витязь»); ... **виловлює шайбу і заспокоює трибуни, які вже ждали крові закинутою шайбою** (XSPORT, 16.10.2016, «Кривбас»–«Кременчук»).

Небезпечні ситуації. Спортивне змагання, що передбачає перевагу одних спортсменів над іншими, зумовлює виникнення ситуацій, що можуть бути ризикованими для суперників. Ураховуючи причини й характер епізоду, розмежовуємо варіанти інтеграції фразеологічного значення у спортивний контекст:

1. Небезпечна ситуація через припущення технічних помилок: **заварити кашу** (СКМ, 2020, с.78), **накульгувати на обидві ноги** (СКМ, 2020, с.79), **псувати кашу** (СКМ, 2020, с.81).

У фразеологічному словнику стійке словосполучення **заварилася каша** подано з кількома значеннями, одне з яких актуалізоване в коментарях: «Почалася якась складна і клопітна, переважно неприємна справа» (СФУМ, 2003, с.289). Так пояснюють епізод, центральною подією якого є погіршення становища одного з учасника змагань, спричиненого, як правило, власними помилками. Напр.: **Марлос серйозну кашу заварив** (ТРК «Україна», 06.12.2017, «Шахтар»–«Манчестер Сіті»). Щодо словосполучення **псувати кашу**, то його контекстуальне значення розглядаємо аналогічно до попереднього випадку, однак у запропонованому коментарі увагу приділено не причинно-наслідковому зв'язку між помилкою спортсмена та погіршенням становища, а процесуальності дій спортсмена, що підлягатимуть оцінці. Напр.: **Назаренко і проти Грузії каші не псував** (UA:Перший, 12.09.2007, Україна–Італія).

Фразеологізм **накульгувати на обидві ноги** є варіантом закріпленого у

словниках *кульгати на обидві ноги*, що означає «мати багато недоліків (про справу, роботу і т. ін.)» (СУМ в 11 т., 1973 (т.4), с.393). Незначна коментаторська трансформація фразеологічної одиниці впливає на значення, оскільки дієслово вказує на незначний ступінь вияву дії, що характеризує несуттєві або нечисленні недоліки. Напр.: *Організація тут накульгує на обидві ноги, організація насамперед навколо футбольна* (Інтер, 08.09.2004, Казахстан–Україна).

2. Втрата переваги або загальний ризик поразки: *на колінах* (СКМ, 2020, с.79), *на межі прірви* (СКМ, 2020, с.79), *пасти задніх* (СКМ, 2020, с.80), *складати зброю* (СКМ, 2020, с.81).

У спортивних коментарях фіксуємо вживання вербалізатора *на колінах*, в основі якого може бути фразеологізм *поставити на коліна* в значенні «примусити підкорятися» (СУМ в 11 т., 1973 (т.4), с.224). Напр.: *На колінах Безхлібний, але чи на колінах «Кривбас»? (XSPORT, 03.12.2016, «Кривбас»–«Донбас»)*. Наведений приклад, окрім зміни структури фразеологізму, ілюструє прийом буквалізації, оскільки у першій частині коментаря аналізовану мовну одиницю вжито у прямому значенні для опису розташування голкіпера, натомість у другій частині актуалізовано саме фразеологічне значення, пов'язане із програшним становищем. На думку М. Ковальчука, «поєднання прямого і переносного значень, не характерне для звичайного мовлення, руйнує стереотип сприйняття і створює подвійну виразність» (Ковальчук, 2013, с.137).

Несуттєва варіація компонентного складу відбувається із фразеологізмом *на межі прірви*, який аналізуємо відповідно до словникового *на краю прірви* – «під загрозою загибелі, краху» (ФСУМ, 1999, с.395). У контексті спортивного змагання це значення, звичайно, гіперболізоване, завдяки чому коментатор підкреслює масштаб розгромності результату або ризикованості ситуації. Напр.: *Нагадаємо, на межі прірви вона перебувала – лише за 1,06 відпрацювала* (XSPORT, 09.12.2016, Кубок світу з біатлону).

Традиційне вживання, без змін значення та структури, фіксуємо щодо

фразеологізму *пастити задніх*, зафіксованого як «відставати від когось або поступатися перед кимось у чому-небудь» (СФУМ, 2003, с.486). Напр.: *Білоцерківці на домашній трасі не бажують пастити задніх* (XSPORT, 01.10.2017, Міжнародний білоцерківський марафон).

Тяжкіє до військової тематики і є продуктивним серед вербалізаторів концептосфери СПОРТ фразеологізм *складати зброю*, актуалізований у значенні 2.: «Відмовлятися від будь-яких дій, припиняти боротьбу, визнаючи себе переможеним, або відступати перед труднощами» (ФСУМ, 1999, с.818). Напр.: *Вони зброю не складають, незважаючи на програні сет* (UA:Перший, 05.–21.08.2016, Олімпійські ігри. Волейбол).

Спроба вибороти проміжну перевагу чи загальну перемогу. У цій групі подано фразеологізми *битись рибою об кригу* (СКМ, 2020, с.77), *іти ва-банк* (СКМ 2020, с.78), *наступати на п'яти* (СКМ, 2020, с.79), *на хвості* (СКМ, 2020, с.79), *показувати зуби* (СКМ, 2020, с.80), що ілюструють завзяте протистояння проти сильнішого суперника або рівну боротьбу, що погіршується для однієї зі сторін несприятливими умовами (проміжним програшем, втратою спортсмена через вилучення чи травму тощо).

Вербалізатор *битися рибою об кригу* вважаємо еквівалентом кодифікованого фразеологізму *битися як риба об лід* у значенні 2.: «Намагатися, силкуватися робити що-небудь складне, непосильне» (ФСУМ, 1999, с.27). Таку ж змістотвірну й оцінну функцію фразеологізм виконує в зафіксованому коментарі футбольного епізоду. Напр.: *Б'ються рибою об кригу мексиканці об захист «Відаду Касабланка», а крига ця міцна, бо рахунок не змінено* (UA:Перший, 09.12.2017, «Пачука»–«Відад»).

Традиційний вислів *іти ва-банк* у значенні «діяти, ризикуючи всім» (СФУМ, 2003, с.278) спортивні коментатори без змін уживають у випадках, коли спортсменів або команді з метою подальшої боротьби необхідно застосувати всі ресурси для вирішальних атак, навіть ціною послаблення оборони або нерівноцінного розрахунку сили. Напр.: *«Андерлехт» не форсує подій і ва-банк не йде* (Футбол 1, 10.03.2016, «Шахтар»–«Андерлехт»).

Стійке словосполучення *наступати на п'яти* аналізуємо як аналог фразеологізму *наступати на хвоста*, що закріплений у 2 значеннях: «1. Наздоганяючи, переслідуючи, йти, рухатися і т.ін. дуже близько від кого-небудь. 2. Досягати таких же успіхів, як хто-небудь інший» (ФСУМ, 1999, с.427). Значення, запропоноване у «Словнику коментаторського мовлення», вважаємо усередненням обох словникових – «наздоганяти, покращувати результат» (СКМ, 2020, с.79), оскільки у спорті йдеться як про фізичну дистанцію між суперниками, так і про близькість вимірюваних результатів, що в окремих контекстах (наприклад, у коментуванні біатлону або бігу) можуть нашаровуватись. Напр.: *Романенко знову трішки сідає за свого опонента, але наступає йому на п'яти* – не буквально, звичайно, це заборонено (XSPORT, 01.10.2017, Міжнародний білоцерківський марафон).

Близьким за значенням до попереднього випадку є вислів *на хвості*, що у фразеологічних словниках не виявлений, проте кодифікований у тлумачному словнику в значенні «наздоганяти кого-небудь» (СУМ в 11 т., 1980 (т.11), с.43). Зауважимо, що лексема *хвіст* є продуктивною (понад 30 слововживань) з погляду творення фразеологізмів. Серед наведених одиниць виокремлюємо 2, які є найбільш схожими на вжитий у коментарі вербалізатор: більшою мірою – уже проаналізований фразеологізм *наступати на хвіст* (ФСУМ, 1999, с.536), меншою мірою – *тримати (держати) за хвіст (за хвоста)* – «не давати можливості піти, втекти кому-небудь» (СУМ в 11 т. 1980, (т.11), с.43). Аналізований вербалізатор *на хвості* закріпився ще й у словниках сленгу як соціально маркована одиниця. У праці Л. Ставицької «Короткий словник жаргонної лексики української мови» спостерігаємо реалізацію потенціалу лексеми *хвіст* щодо творення нових значень у кримінальному та академічному середовищах, зокрема й у складі стійких словосполучень. Так, *падати (упасти, сісти) на хвіст* у значенні 1. «Установити стеження, спостереження за кимсь» (Ставицька, 2003, с.282) частково дотичне за значенням до аналізованої мовної одиниці, що у спорті, зокрема в перегонах або в контактних епізодах ігрових видів,

символізує дотримання близької дистанції чи перебування суперників у полі зору спортсмена. Напр.: *Знову у нього на хвості два суперники, третій доєднався* (XSPORT, 09.10.2016, «Донбас»–«Кременчук»).

Продемонструємо, як у спортивному коментарі підсилено образність фразеологізму іншими засобами вторинної номінації. Так, у фразеологізмі *показувати зуби* згідно зі словниковою статтею смислове навантаження сконцентровано довкола моральних якостей: «Виявити свою злостиву вдачу, свій характер, злі наміри і т.ін.» (ФСУМ, 1999, с.532). У спортивних коментарях значення фразеологізму загалом лишається незмінним, однак виявляє не стільки негативні якості, скільки вольові, спрямовані на боротьбу. В одній із зафіксованих реплік найменування суб'єкта дії представлено метонімією *леви*, що в аналізованому контексті символізує гравців ФК «Атлетіко», а також ужито дієслівну метафору, разом із якими фразеологізм бере участь в утворенні комплексного образу агресивного хижака. Напр.: *Леви поки не можуть показати свої зуби, боляче вкусити королівський клуб, зняти цю корону з емблеми мадридського Реала* (MEGOGO, 31.12.2021, «Реал Мадрид»–«Атлетіко»).

Переможний результат. Цій групі вербалізаторів властива констатація факту перемоги або проміжного успіху, що виражено фразеологізмами переважно з позитивним забарвленням: *взяти гору, виривати з коренем* (СКМ, 2020, с.77), *давати плоди, на крилах успіху* (СКМ, 2020, с.79), *присмак перемоги* (СКМ, 2020, с.80), *розкусити горішок* (СКМ, 2020, с.81), *смак перемоги* (СКМ, 2020, с.81). *Взяти гору*, або *брати гору* – перемагати (Світ фразеологізмів, 2012, с.113). Оскільки значення фразеологізму максимально точно відповідає кінцівці будь-якого змагання, що не завершується внічию, фіксуємо активність його реалізації у коментарях різних видів спорту. Напр.: *І у фінальному матчі взяли гору над збірною Франції* (ТРК «Україна», 16.06.2021, Італія–Швейцарія).

Фразеологізм *виривати (викорчувати) / вирвати (викорчувати) з коренем (корінням)* має значення «остаточно знищувати або ліквідувати

кого-, що-небудь» (СФУМ, 2003, с.83). У такий спосіб спортивний коментатор гіперболізовано описує незаперечну перевагу одного із суперників. Напр.: *Вирвала з коренем Ганну Василенко Марія Голуб* (XSPORT, 07.–08.06.2017, Чемпіонат України з боротьби).

Лексема *плід* функціонує у складі таких фразеологізмів, як *давати плоди, пожинати плоди; ні роду, ні плоду; одного роду, одного плоду* (ФСУМ, 1999, с.648). Зафіксований у спортивних коментарях фразеологізм *приносити плоди* є тотожним за значенням словниковому *давати плоди*, що зумовлено метою будь-якого спортивного змагання – здобуття результатів внаслідок активних дій або кількісної переваги. Напр.: *2 Поки що нам вдається відвести гру від своїх воріт. Агресивна гра дає свої плоди* (ua-football, 15.12.2021, Франція U-20–Україна U-20).

Вербалізатора *на крилах успіху* саме в такому поєднанні не зафіксовано, однак у фразеологічних словниках подано *[як (мов, немов і т.ін.)] на крилах*, що у проаналізованих спортивних контекстах актуально в значенні 2. «У доброму настрої, у стані піднесення» (СФУМ, 2003, с.313). Розширюючи структуру фразеологізму додатковим словом, коментатор конкретизує причину настрою та подальших дій спортсменів. Напр.: *На крилах успіху помчали українці дотиснути валлійців* (УТ1, 06.06.2001, Україна–Уельс).

Значення фразеологізму *розкусити горішок* у спортивному контексті варто уточнити, оскільки у словнику *розкусити [міцний (твердий)] горіх (горішок)* кодифіковано як «розв'язати якесь складне питання; пізнати щось» (СФУМ, 2003, с.611), а в коментарі акцент зміщено з розумової діяльності на подолання суперника не лише інтелектуально, а й за допомогою фізичних умінь. Крім того, коментатор у зафіксованому випадку додає до структури фразеологічної одиниці ознаку (у наведеному прикладі – за географічною належністю), що конкретизує суперника, наділеного високим рівнем майстерності та непоступливістю. Напр.: *Чи вдасться йому розкусити ірландський горішок?* (UA: Перший, 05.–21.08.2016, Олімпійські ігри. Бокс).

У фразеологічних словниках відсутнє словосполучення *смак перемоги* або його варіант *присмак перемоги*, однак обидва вербалізатори саме з такими змістом і формою досить часто вжиті. Коментатори використовують їх для вказівки на досягнення однією зі сторін учасників змагання позитивного результату. Напр.: *Збірна Казахстану теж давно не відчувала смаку перемог* (Інтер, 08.09.2004, Казахстан–Україна); *Вони почули присмак перемоги* (Футбол 1, 28.05.2016, «Реал»–«Атлетіко»).

Характеристика спортсменів. Фразеологізми вдало підкреслюють низку фізіологічних і психологічних особливостей учасників змагання.

1. Найявний досвід, що становить перевагу в рівні підготовки спортсмена / команди: *бойове хрещення* (СКМ, 2020, с.77), *не в тім'я битий* (СКМ, 2020, с.79), *понюхати пороху* (СКМ, 2020, с.80).

Фразеологізм *бойове хрещення* часто вживають у коментуванні бойових видів спорту, зокрема у трансляціях боксу, в ідентичному до словникового значенні – «перше серйозне випробування в якій-небудь справі» (ФСУМ, 1999, с.935). Напр.: *Солоненко першим пройде бойове хрещення бразильським рингом* (UA: Перший, 05.–21.08.2016, Олімпійські ігри. Бокс). Мілітарний відтінок має і фразеологізм *не нюхати / не понюхати пороху*, реалізований у значенні 2. «Не мати досвіду в чому-небудь» (ФСУМ, 1999, с.561), що має більш виражену образність порівняно зі словниковим значенням 1., яке безпосередньо стосується війни. Напр.: *Це відносні новачки, які вже понюхали пороху в помаранчевих футболках* (ТЕТ, 24.05.2008, Нідерланди–Україна).

Фразеологізм *не в тім'я (не в потилицю) битий* – «розумний, тямущий, кмітливий» (ФСУМ, 1999, с.599), у спортивному коментарі акцентує увагу саме на здобутому досвіді та вмінні застосовувати знання під час змагання. Напр.: *Анастасія Меркушина теж не в тім'я бита – досвідчена спортсменка* (XSPORT, 22.01.2017, Кубок світу з біатлону (естафета, жінки)).

2. Психологічний стан і поведінка, спричинені ставленням до

суперника, умовами змагання тощо: *закидати шапками* (СКМ, 2020, с.78), *не в своїй тарілці* (СКМ, 2020, с.79), *почувати себе як у своїй тарілці* (СКМ, 2020, с.80), *тягнути ковдру на себе* (СКМ, 2020, с.82), *робити погоду* (СКМ, 2020, с.81), *як риба в воді* (СКМ, 2020, с.82).

Фразеологізм *не в своїй тарілці* набуває в коментарі нових відтінків значення, в основі якого – словникове «незручно, невпевнено, зникло» (СФУМ, 2003, с.707). У спортивному контексті більшою мірою йдеться не про моральний стан та почуття, а про доречність і результативність виконаних спортсменом дій, його готовність змагатися. Напр.: *Плотницький сьогодні не в своїй тарілці* (XSPORT, 10.06.2017, Данія–Україна). Протилежну функцію виконує вербалізатор *почувати себе як у своїй тарілці*. Відкидання заперечної частки переводить контекст в опозицію, засвідчуючи абсолютну психологічну та фізичну спроможність змагатися, виконуючи свої функції на належному рівні та будучи задоволеним усіма умовами протистояння. Напр.: *У цій ситуації команда Луческу почуватиме себе як у своїй тарілці* (ТРК «Україна», 03.11.2010, «Шахтар»–«Арсенал» (Лондон)).

У випадку з *тягнути ковдру на себе* – «діяти на догоду власним інтересам; думати лише про себе, бути корисливим» (СФУМ, 2003, с.729) – простежуємо нівелювання негативного відтінку егоцентризму на користь позитивній активності та ініціативності спортсмена, що може спричинити не лише індивідуальний, а й колективний успіх (на прикладі ігрових видів спорту). Напр.: *Шевченко тягне на себе, так би мовити, ковдру* (УТ1, 21.06.1992, «Динамо»–«Таврія»). Схожу роль виконує фразеологізм *робити погоду* – «вирішально впливати на що-небудь, бути визначальним» (СФУМ, 2003, с.601), словникове значення якого ідентичне до зафіксованого в коментарі. У такий спосіб описують ініціативність спортсмена, зіставлену в командних ігрових видах з функціями капітана, плеймейкера або того, хто відіграє ключову роль на своїй позиції. Напр.: *Олександр Гладкий – саме він зараз робить погоду в атаці* (Футбол 1, 21.05.2016, «Зоря»–«Шахтар»).

Без змін і відповідно до словникового значення в коментарі функціонує фразеологізм *закидати шапками* – «уживається як хвалькувате, безпідставне запевнення без труднощів перемогти кого-небудь» (СФУМ, 2003, с.244). Напр.: *Гравці валлійської збірної приїхали, щоби закидати шапками наших футболістів* (УТ1, 06.06.2001, Україна–Уельс). Фразеологізм *як риба в воді* у значеннях «1. Почуватися вільно, невимушено, комфортно. 2. Бути впевненим, обізнаним» (Світ фразеологізмів, 2012, с.196) теж вживають традиційно. Напр.: *Як тільки гра заспокоюється, одразу відчують себе як риба в воді* (UA:Перший, 17.11.2007, Литва–Україна).

3. Емоційне тло. Психологічні зміни протягом змагання вербалізовано словосполученнями, що характеризують готовність спортсмена до боротьби як із позитивних причин, пов'язаних із умотивованістю перемагати або виваженістю (*запалювати очі* (СКМ, 2020, с.78), *підігрівати пристрасть* (СКМ, 2020, с.80), *холодна голова*), так і з негативних, що виникають унаслідок вражаючих дій суперника (*холодний душ* (СКМ, 2020, с.82)).

Аналізуючи вербалізатор *запалити очі*, виявляємо у фразеологічному словнику низку варіантів: *очі загорілися* (ФСУМ, 1999, с.598), *очі заіскрилися, очі загорілися-загнали, очі горять, очі запалали* (ФСУМ, 1999, с.599) у значенні «чий-небудь погляд раптово став виражати якесь почуття (радість, схвильованість, збудження і т.ін.» (ФСУМ, 1999, с.598). Коментаторський варіант структурно є найближчим до фразеологізму *очі запалали*, що згідно зі словниковою статтею може мати значення «Чий-небудь погляд, вигляд виражає якісь почуття (гнів, обурення, рішучість і т.ін.» (ФСУМ, 1999, с.599). У виявленому контексті активізовано саме позитивне значення, пов'язане з мотивуванням, підбадьоренням і налаштуванням на перемогу. Напр.: *Якщо так не зможуть запалити очі собі криворіжці, то тоді в цьому матчі все зрозуміло* (XSPORT, 05.12.2016, «Кривбас»–«Донбас»).

Щодо фразеологізму *підігрівати пристрасть* зазначимо, що у

фразеологічних словниках кодифіковано такі комбінації слів, як *пристрасті спалахують (розпалюються, киплять і т.ін.)*. Оскільки у лексикографічних джерелах передбачена варіантність, вважаємо, що значення «збудження, піднесення, захоплення чимсь і т.ін. зростає, може досягти великого напруження» (СФУМ, 2003, с.567) є релевантним коментаторському задуму, завдання якого – описати напруженість унаслідок потенційно небезпечних атак. Напр.: *Підігріли пристрасть за воротами Євгена Напненка* (XSPORT, 18.01.2017, «Дженералз»–«Білий Барс»). У спортивних коментарях збережено і значення фразеологізму *холодний душ* – «несподівано, приголомшливо» (СФУМ, 2003, с.225), що актуалізується у випадках стрімких атак, низки забитих голів або будь-якої іншої ситуації, яка деморалізує суперника та змінює запланований перебіг змагання. Напр.: *Потрібно було якось повертатися до гри після холодного душу, який влаштували своєму супернику вовки* (XSPORT, 10.10.2017, «Вовки»–«Кременчук»).

Емоції іншого спектру репрезентує фразеологізм *холодна голова*, що вступає в антоніміїні відношення зі сполукою *гаряча голова* у значенні «запальна людина» (ФСУМ, 1999, с.181). Відповідно до коментаторської інтерпретації словосполучення сприймаємо як позначення людини зі стабільним емоційним станом та раціональними рішеннями, які позитивно впливають на перебіг змагання. Напр.: *Не вистачає холодної голови нам на футбольному полі* (ТРК «Україна», 13.06.2021, Нідерланди–Україна).

Виконання технічних прийомів або реалізація функцій відповідно до ігрового амплуа: на широку ногу (СКМ, 2020, с.79), по горобцях (СКМ, 2020, с.80), розвідка боєм (СКМ, 2020, с.81), розв'язані руки (СКМ, 2020, с.81), ставити знак оклику (СКМ, 2020, с.81), тримати на прив'язі (СКМ, 2020, с.82).

Фразеологізм *на широку ногу* у спортивному медійному просторі повною мірою актуалізує словникове значення «2. перев. зі сл. поставити. На найвищий рівень» (ФСУМ, 1999, с.439). Напр.: *Справа з підготовкою резервів поставлена у Франції на широку ногу* (UA:Перший, 02.06.2007,

Франція–Україна).

Стійке словосполучення *розвідка боєм* подано у словнику в значенні «з'ясування бойової спроможності противника шляхом несподіваного збройного нападу» (СУМ в 11 т., 1977 (т.8), с.633). Словникове значення в основному зберігається, зміщуючи акцент лише з військової на спортивну сферу й знаходячи відповідні альтернативи: противник – спортсмен, бойова спроможність – рівень фізичної та психологічної підготовки, збройний напад – атака. Напр.: *Поки що йде розвідка боєм, але активнішою є австрійка* (UA: Перший, 05.–21.08.2016, Олімпійські ігри. Дзюдо).

Вербалізатор *ставити знак оклику* не зафіксовано у словниках, однак утворено за такою ж моделлю, як і *ставити / поставити знак рівності*, *ставити / поставити крапку* (СФУМ, 2003, с.688), а у «Фразеологічному словнику української мови» знаходимо варіант *розставити крапки і знаки оклику* у значенні «завершувати, закінчувати що-небудь, остаточно вирішувати щось» (ФСУМ, 1999, с.857), тож коментатор вживає аналізовану сполуку для емоційної констатації успішного, результативного завершення спортсменом дії. Напр.: *Зараз він просто знак оклику поставив під попередню атаку* (XSPORT, 10.10.2017, «Вовки»–«Кременчук»).

Фразеологізм *стріляти з гармат по горобцям* має саме те значення, у якому спортивна спільнота вживає вислів *по горобцях* – «затратити непомірні, великі зусилля, волю там, де вони зайві, недоцільні» (ФСУМ, 1999, с.867), оскільки у коментарях, найчастіше – футбольних матчів, у такий спосіб називають засильний і вкрай неточний удар по воротах. Напр.: *45 Грімальдо зі штрафного пробив по горобцях* (football24.ua, 08.12.2021, «Бенфіка»–«Динамо»). Тобто, говоримо про усічення фразеологічної одиниці, що у спортивному медійному просторі зазнає конкретизації значення.

Багатозначний фразеологізм *держати (тримати) на прив'язі (на припоні)* реалізовано в значенні «2. Не допускати вияву чого-небудь (почуттів і т.ін.)» (ФСУМ, 1999, с.229), оскільки решта значень стосуються обмежень відносно осіб, а зазначене – абстрактного явища, що актуально для

коментарів, присвячених контролю над діями суперників або ситуацією. Напр.: *Вона, можливо, тримає відрив на прив'язі і зможе ліквідувати відставання у 30 секунд дуже швидко* (XSPORT, 27.05.2017, Велогонка Horizon Park Race Maidan).

Фразеологізм *розв'язані руки* у спортивному коментарі актуалізує значення «2. Звільнити від обмежень, проблем і т.ін.; давати можливість діяти вільно, на власний розсуд» (СФУМ, 2003, с.606). Напр.: *Зараз руки, як-то кажуть, у крайніх захисників розв'язані, і вони активно підключаються до атак своєї команди* (УТ1, 05.10.1996, Україна–Португалія).

Якісна характеристика дій або змагання загалом: відкривати скриньку Пандори (СКМ, 2020, с.77), камінь у город (СКМ, 2020, с.78), лакмусовий папірець (СКМ, 2020, с.78), на різні смаки (СКМ, 2020, с.79), під соусом (СКМ, 2020, с.80), як по нотах (СКМ, 2020, с.82).

Спортсмени й команди, які завдяки майстерності та досягнутим результатам сформували власний бренд, мають набір відмінних ознак, що спортивний коментатор використовує для анонсування, опису змагання та зацікавлення подією великої аудиторії: *на різні смаки* (СКМ, 2020, с.79), *під соусом* (СКМ, 2020, с.80); на протигагу інтерес із боку споживачів інформації можуть викликати негативні ситуації (*відкривати скриньку Пандори* (СКМ, 2020, с.77)).

Аналізуючи вербалізатор *на різні смаки*, спираємось на кодифікований у словниках фразеологізм *на смак* у значенні «1. Відповідно до чийось поглядів, уподобань» (СФУМ, 2003, с.668). Розширення структури додає відтінок варіантності в характеристиці виконаних спортсменами результативних дій. Напр.: *Сьогодні справжні гурмани побачили голи на різні смаки* (УТ1, 22.07.1997, «Динамо»–«Баррі Таун»). Звертаємо увагу, що в наведеному прикладі фразеологізм активно взаємодіє з метафорою *гурман*, і, як наслідок, у такому поєднанні посилюється образність коментаря.

Фразеологізм *під соусом* у значенні «в тому чи іншому вигляді, трактуванні, висвітленні і т.ін.» (СФУМ, 2003, с.678) акцентує увагу на

ключових іміджевих показниках, що створюють додатковий рейтинг анонсованому змаганню завдяки індивідуальному бренду спортсменів. Вважаємо, що в коментарі реалізовано словникове значення, оскільки йдеться саме про висвітлення спортивної події в інформаційному просторі. Напр.: *Цей поєдинок подавався під соусом протистояння Бейла та Роналду* (ТРК «Україна», 06.07.2016, Португалія–Уельс).

Змістовий центр коментаря, побудованого на фразеологізмі давньогрецького міфологічного походження *відкривати скриньку Пандори*, реалізує переосмислене словникове значення – «джерело нещастя, лиха, біди» (Світ фразеологізмів, 2012, с.89), оскільки абстрактні прояви зла у спортивному контексті конкретизуються та звужуються до конфлікту між представниками різних спортивних команд. Напр.: *Це той персонаж, який відкрив скриньку Пандори між Францією та Норвегією* (XSPORT, 09.12.2016, Кубок світу з біатлону).

Фразеологізм *камінь у город* як «недоброзичливий натяк кому-небудь; що-небудь стосується когось» (СФУМ, 2003, с.286) набуває значення докору через припущену помилку або слабкий бік в окремому аспекті підготовки. Напр.: *Безперечно, це камінь в город центральних хавбеків* (Інтер, 08.09.2004, Казахстан–Україна). Стійким словосполученням, що вживають у випадках виявлення потенційних прорахунків чи недостатнього фахового рівня, є *лакмусовий папірець* у значенні «те, що визначає що-небудь або є показником чогось» (СФУМ, 2003, с.484). Напр.: *Для Дідьє Дешама теж цей чемпіонат є лакмусовим папірцем* (Інтер, 16.06.2018, Франція–Австралія). На противагу до попередніх коментарів вдалі епізоди, перевагу учасників змагання, реалізовані моменти тощо позначають фразеологізмом *як по нотах* у значенні «легко, без ускладнень, як слід; ніби за наперед продуманою схемою» (СФУМ, 2003, с.442). Напр.: *Використали як по нотах цю комбінацію голландці* (ТЕТ, 24.05.2008, Нідерланди–Україна).

Етап змагання: *перша ластівка, пройдений Рубікон* (СКМ, 2020, с.80), *terra incognita, фінальний акорд* (СКМ, 2020, с.82).

Фразеологізмом *перша ластівка* прийнято окреслювати дебютні спроби, «перші ознаки появи кого, чого-небудь» (СУМ в 11 т., 1973 (т.4), с.452). Напр.: *Перша ластівка пролетіла – Бахманн, правда, ногами відбив* (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія). У такому випадку словникове значення посилюється схожістю польоту птаха з переміщенням м'яча.

Фразеологізм *переходити (переступати) / перейти (переступити) Рубікон* означає «робити рішучий крок, приймаючи остаточне рішення, яке має важливе значення і впливає на подальші події» (СФУМ, 2003, с.442). Спортивний коментатор більше акцентує увагу не на одиничній конкретній дії, а на процесі подолання значущого етапу змагання, який ілюструє проміжні результати та дає підстави для прогнозування подальшого перебігу протистояння. Напр.: *Зараз подивимось результати після пройденого Рубікону* (UA: Перший, 05.–21.08.2016, Олімпійські ігри. Спортивна гімнастика).

Оцінка наступного кола змагань, що є новим для певної команди, яка вперше змогла вийти на відповідний рівень і не має досвіду виступу на більш сильному етапі – *терра інкогніта* у значенні «незвідана земля». Напр.: *Для збірної Австрії ця стадія – це terra інкогніта* (ТРК «Україна», 26.06.2021, Австрія–Італія). Отже, фразеологічне значення вважаємо незмінним.

Фразеологізм *фінальний акорд* розглядаємо як кодифікований *заключний (завершальний, сильний і т.ін.) акорд* у значенні «дія, явище, подія і т.ін., якими успішно закінчується що-небудь» (СФУМ, 2003, с.20). У спортивному коментарі фразеологізм ужито у властивому значенні. Напр.: *І все – це фінальний акорд першого тайму* (Інтер, 08.09.2007, Грузія–Україна).

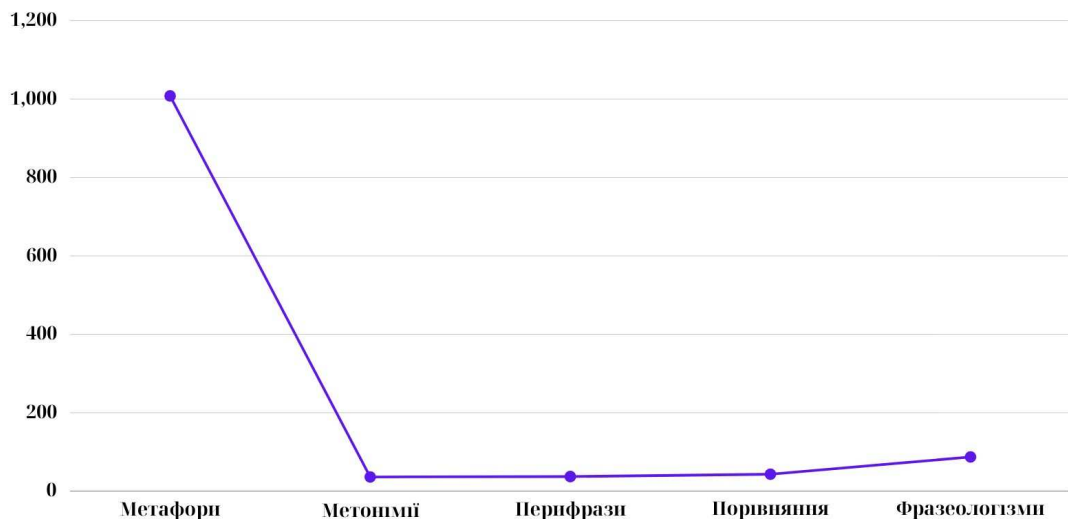
З'ясовано, що в коментарях фразеологізм може реалізовувати своє словникове значення без змін (*бойове хрещення, взяти гору, давати бій, давати плоди, заварити кашу, закидати шапками, камінь в город, лакмусовий папірець, на широку ногу, не в тім'я битий, не нюхати пороху, перша ластівка, підігрівати пристрасть, під соусом, псувати кров, робити погоду, розв'язані руки, складати зброю, тримати на*

прив'язі, холодний душ, як по нотах), може мати місце уточнення значення з урахуванням змісту трансльованого епізоду і відповідного контексту коментаря (*брати в лещата, виривати з коренем, відкривати скриньку Пандори, навести шороху, наступати на п'яти, на хвості, не в своїй тарілці / у своїй тарілці, пити кров, показувати зуби, розвідка боєм, терра інкогніта, тягнути ковдру на себе*), фіксуємо зміни в компонентному складі або утворення стійких словосполучень за моделлю наявних конструкцій (*битися як риба об лід, відчути запах крові, жадати крові, запалити очі, з оголеними шашками, на колінах, на крилах успіху, накульгувати на обидві ноги, на межі прірви, на різні смаки, насаджувати на гачок, по горобцях, пройдений Рубікон, розкусити [ірландський] горішок, розплутати клубок атакувальних ниток, розставити крапки і знаки оклику, псувати кашу, стерегти в обидва ока, фінальний акорд, холодна голова*). Крім того, фразеологізми можуть сполучатись у коментарі з метафорами (*на різні смаки + гурман; показувати зуби + леви + можуть вкусити*) і забезпечувати прийом буквализації (*на колінах*).

Отже, фразеологізми теж функціонально виступають вербалізаторами концептосфери СПОРТ, оскільки образно й влучно описують ігрові епізоди, ситуації змагання, характеризують спортсменів, дають оцінку спортивній події. У результаті аналізу виявлено вплив на традиційні фразеологічні одиниці спортивного контексту та, як наслідок, семантичні зміни, зафіксовано авторські інновації та відповідні змістові і структурні трансформації фразеологічних одиниць, обґрунтовано доцільність актуалізації незмінних словникових фразеологічних значень, що вербалізують спортивну реальність крізь призму усталених поглядів і додають сучасному спортивному медійному простору національного колориту.

Висновки до III розділу. Поряд із продуктивними метафоричними вербалізаторами концептосфери СПОРТ (1008 одиниць) фіксуємо в коментаторському мовленні функціонування ще низки образних

вербалізаторів (діаграма 21) – перифразів (37 одиниць), метонімії (36 одиниць), порівнянь (43 одиниці) і фразеологізмів (87 одиниць).

Діаграма 21. Продуктивність вербалізаторів концептосфери СПОРТ

Активність перифразів і метонімії пов'язана з потребою в переназиванні команд, спортсменів, видів спорту, спортивного інвентарю, локацій та інших атрибутів змагання з метою уникнення повторів та увиразнення тексту. В основу формування та закріплення в мовленнєвій практиці другої назви покладено аналогії за параметрами, зовнішнім виглядом, функціями між суб'єктом чи об'єктом називання та суб'єктом чи об'єктом із позаспортивного світу, а також символіку як історико-культурний атрибут спортивного клубу чи команди та маркери, що пов'язують нове найменування з національною специфікою.

Порівняльні конструкції спортивні коментатори використовують рідше, проте фіксуємо мовні одиниці, які зіставляють спортивну реальію зі статусом людини (за професійною чи гендерною ознакою), предметом, транспортом, гастрономією (напоєм чи стравою), природою (птахами, плазунами, ссавцями, рибами, рослинами та об'єктами). Окремі структурно складні порівняльні звороти є прикладами конструювання розгорнутих і

більш виразних образів, що вказують на високий рівень майстерності спортивного коментатора та нестандартність асоціативного мислення, яке має вербальне вираження.

Суттєво збагачує мовне оформлення коментарів використання фразеологізмів. Унаслідок потрапляння до текстів спортивної тематики фразеологічні одиниці здатні звужувати та конкретизувати значення, увідповіднюючи їх зі змістом коментованого епізоду, змінювати компонентний склад із мінімальними трансформаціями змісту, однак у багатьох виявлених випадках стійкі словосполучення зберігають у коментарях зафіксовані у словниках форму і значення.

ВИСНОВКИ

Українська спортивна журналістика – одна з найпопулярніших серед тематичного та форматного різноманіття медійного простору, який в Україні представлено і періодикою, і радіо, і телеефірами, і вебресурсами. Два останніх інформаційних майданчики, на наш погляд, потребують особливої уваги мовознавців, які досліджують мову ЗМІ, у зв'язку зі своєю динамічною та подеколи імпровізаційною природою. Ще однією особливістю є те, що, на відміну від періодики або дописів в усмережжі, телевізійному та онлайнному мовленню властивий аудіальний або аудіовізуальний формат, а тому аналіз таких текстів ускладнюється, адже потребує попередньої фіксації ілюстративного матеріалу. Із урахуванням цього усне мовлення спортивних журналістів лишалось менш вивченим в українському мовознавстві, що і стало причиною вибору для дослідження жанру спортивного коментаря, який, крім інформування, одночасно реагує на зовнішні чинники, репрезентує мовотворчість коментатора та апелює до аудиторії споживачів інформації, викликаючи в неї асоціації та емоції. Також порівняно організацію усного та письмового спортивних коментарів з урахуванням технічних особливостей трансляції, структури та мовного оформлення, що впливає на кількість та якість ужитих у режимі реального часу мовних одиниць.

Усю сукупність знань про спорт, якими володіє слухач або глядач та яку транслюють під час спортивних ефірів, розглянуто як концептосферу СПОРТ – структуру, що складається з низки концептів, які представляють різні види спорту (на підставі проаналізованих трансляцій): футбол, баскетбол, волейбол, гандбол, хокей, бокс, боротьбу, дзюдо, карате, легку та важку атлетику, теніс, плавання та стрибки у воду, спортивну та художню гімнастику, шахи. Ужиті коментаторами у прямих ефірах і текстових трансляціях мовні одиниці, що зазнали у спортивному коментарі зрушення семантики, як-то метафори, метонімії, перифрази, порівняння та адаптовані до спортивного контексту фразеологізми, запропоновано вважати

вербалізаторами концептосфери СПОРТ, оскільки саме ці засоби вторинної номінації, як правило, виконують інформативну, змістотвірну, образотвірну та оцінну функції і, відповідно, надають фрагменту знань про спорт текстової форми. У межах дослідження проаналізовано близько 4500 речень-коментарів, у складі яких зафіксовано образні вербалізатори.

Установлено, що частота вживання засобів вторинної номінації, їхня оригінальність і креативність, наявність або відсутність індивідуально-авторських мовних одиниць і трансформацій у стійких словосполученнях тощо залежить від виду спорту та, як наслідок, набору параметрів прямої трансляції (часова протяжність, темп і характер розвитку подій, кількість учасників змагання). Тож засвідчуємо неоднорідність образної вербалізації концептосфери СПОРТ і фіксуємо найвищу здатність до такої вербалізації командних ігрових і бойових видів спорту. Крім того, на мовне оформлення спортивних коментарів впливає і авторський підхід: зрідка коментатори утворюють оригінальні індивідуально-авторські мовні одиниці, вищою продуктивністю відзначено ті вербалізатори, що є спільними для кількох видів спорту, водночас загальноспортивні засоби вторинної номінації мають місце у трансляціях будь-якого виду спорту і через регулярність уживання втрачають образність у відповідному контексті.

Визначено, що з-поміж засобів вторинної номінації найактивнішими є метафори, а всі зрушення семантики, що виникли внаслідок взаємодії концептосфери СПОРТ з поняттєвими сферами-джерелами, представлено у вигляді мережі метафоричних моделей, серед яких:

1) антропоморфні: модель **спорт – людина** з 3 фреймами: дія людини (слоти: активізація дій, виграна боротьба, програна боротьба, руйнування, корисні дії, зміна положення тіла, побутові дії, рух, поєднання елементів, роз'єднання елементів, взаємодія і комунікація), психологія людини (слоти: негативні емоції, морально-вольові якості), людський організм (слоти: анатомія, зміна стану, здоровий стан, ліки, лікування та операції, хвороби і летальний стан);

2) артефактні: моделі **спорт – будівництво** (фрейми: будівля та її елементи, частини приміщень, процес, матеріали); **спорт – техніка** (фрейми: експлуатація технічних засобів, складники технічних засобів, устаткування); **спорт – транспорт** (фрейми: дорожній рух (слоти: аварійні ситуації, атрибути правил дорожнього руху, пересування транспортних засобів, рух та динаміка переміщення), складники транспортного засобу, транспортний засіб); **спорт – предмет**;

3) соціоморфні: моделі **спорт – війна** (фрейми: боротьба, етап війни (слоти: атака, ураження цілі, захист, програш), зброя (слоти: бойова техніка, вогнепальна зброя, вибухова зброя, холодна зброя), учасники війни (слоти: військовик, військове формування); **спорт – економіка**; **спорт – змагання** (фрейми: ігрові види (слоти: баскетбол, футбол, хокей), бойові мистецтва (слоти: бокс, боротьба, фехтування); азартні ігри (слоти: більярд, боулінг, картярські ігри), інтелектуальні ігри, атлетичні види); **спорт – історія** (фрейми: статус осіб, влада); **спорт – кримінал** (фрейми: злочин (слоти: злочинні дії, правопорушення), злочинець, жертва, правосуддя, помста); **спорт – кулінарія** (фрейми: приготування страв, продукти харчування, споживання); **спорт – мистецтво** (фрейми: загальномистецькі поняття (слоти: діячі мистецтва, твори та композиційні елементи, події, стиль), театр, образотворче мистецтво (слоти: дія, засоби та інструменти, результат), кінематографія, література (слоти: друкована продукція та її складники, жанрові різновиди, літературні герої), мода, музика (слоти: виконавська майстерність, жанри музичних творів та композиційні елементи, музичні колективи), хореографія); **спорт – надзвичайні ситуації**; **спорт – освіта** (фрейми: освітній процес, здобуття освіти та контроль знань, учасники освітнього процесу); **спорт – побут** (фрейми: господарська діяльність (слоти: ведення господарства в загальному вигляді, виготовлення і ремонт речей, прибирання, сільськогосподарська діяльність), інструменти та предмети побуту, територія); **спорт – політика**; **спорт – професії**; **спорт – релігія** (фрейми: сакральні місця, дії та ритуали, символи та атрибути віри); **спорт –**

розваги (фрейми: дії, особи, відпочинок (слоти: атракціони, заходи, різновиди відпочинку); **спорт – соціум** (фрейми: дія, родина, соціальні категорії, статус людини, взаємини);

4) природоморфні: моделі **спорт – клімат, спорт – комахи, спорт – космос, спорт – природні об'єкти, спорт – птахи, спорт – рослини, спорт – тварини** (фрейми: анатомія, назви тварин, дія з тваринами, дія тварин), **спорт – фізика, спорт – хімія;**

5) синестезійні: метафоричні моделі не виокремлено, однак визначено основні тематичні вектори – перенесення за зоровою та дотоковою ознаками (гострота, консистенція та стан речовин, температура).

Вербалізаторами-перифразами у спортивних коментарях перейменовують амплу спортсмена; гравців команди на історико-культурній основі; гравців на основі зв'язку із символікою команди та її географічної належності; спортсмена з вказівкою на географічну належність; спортсмена, який має лідерські позиції та визнання у сфері свого виду спорту; спортсмена на основі закріплених у мовленні прізвиськ, індивідуальних образів (ознаки відомих культурних образів, походження спортсмена + психологічна або фізіологічна властивість); види спорту; епізоди змагань і ключові моменти; конкретну локацію / змагальний майданчик; інвентар та атрибути змагання; персонал, який обслуговує змагання; результати участі у змаганнях.

Метонімічне перенесення фіксуємо у випадках переназивання команд і спортсменів на основі клубної символіки, офіційних кольорів форми, національної належності, культурних особливостей, географічної належності; спортивного інвентаря та обладнання – за формою, кольором, матеріалом, параметрами, функціями об'єктів-донорів.

Для вербалізаторів-порівнянь характерне використання ознак, що ілюструють анатомічні особливості, виконувані людиною функції, для артефактів – особливості побутових предметів і транспорту, гастрономії (з урахуванням структури чи властивостей страв і напоїв). Досить продуктивно функціонують порівняння, пов'язані з природою, де фігурують назви птахів,

плазунів, ссавців, риб, рослин і об'єктів.

Виявлено, що фразеологізми доречно вжито в низці епізодів, зміст яких присвячений боротьбі (*активній фазі боротьби або демонструванню конкурентного рівня проти сильного суперника; діям у захисті, що потребують обережності внаслідок переходу в атаку, або у зв'язку з ризикованою атакою суперників, що призводить до посилення оборонних дій; атакувальним діям, прийомам, що призводять до домінування над суперником*); небезпечним ситуаціям (*припущенню технічних помилок; втраті переваги або загальному ризику поразки*); спробі вибороти проміжну перевагу чи загальну перемогу; переможному результату; характеристиці спортсменів (*наявному досвіду, що становить перевагу в рівні підготовки спортсмена / команди; психологічному стану і поведінці, спричиненим ставленням до суперника, умовами змагання тощо; емоційному тлу*); виконанню технічних прийомів або реалізації функцій відповідно до ігрового амплуа; якісній характеристиці дій або змагання загалом; етапу змагання. Коментатор не лише дає традиційну оцінку епізоду, а й транслює народну мудрість, стилізуючи коментар. У багатьох випадках словникове значення і структура фразеологізмів збережені, однак можуть мати місце уточнення і звуження змісту з урахуванням спортивного контексту, зміна компонентного складу, конструювання образів шляхом поєднання фразеологізмів із метафорами, прийом буквализації.

За результатами систематизації ілюстративного матеріалу укладено «Словник коментаторського мовлення», оскільки зафіксовані значення переважно є повторюваними в низці трансляцій. На наше переконання, постійна відтворюваність нових значень, а також проблемність їхньої інтерпретації поза спортивним контекстом чи певним колом реципієнтів є підставами для їх закріплення їх у лексикографічних джерелах.

Перспективою дослідження вбачаємо подальше спостереження за коментаторським мовленням із метою виявлення та фіксування нових вербалізаторів концептосфери СПОРТ, що дозволить доповнити та уточнити

наявні метафоричні моделі, розширити реєстр метонімій, перифразів, порівнянь, а також простежити функціонування фразеологізмів у медійних текстах спортивної тематики. Водночас потенційне збільшення кількості засобів вторинної номінації призведе до розширення та доопрацювання «Словника коментаторського мовлення». Вважаємо за доцільне звернути увагу і на порівняльний аспект задля виявлення спільних і відмінних особливостей вербалізації концептосфери СПОРТ у різних лінгвокультурах, спираючись на наявні результати аналізу українськомовного ілюстративного матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адилова З. Т. Вербалізація макроконцепту «шахи» в циклі «Шахопоезія» збірки віршів «Леза зел» А. Мойсієнка. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. VI (53). Issue: 182. С.7–9.
2. Алексенко С. Ф. Комунікативно-прагматичні ознаки телевізійного футбольного коментаря. *Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*: м. Львів, 10–11 листопада 2017 р. Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС». 2017. С.7–8.
3. Алексенко С. Ф. Структурно-синтаксичні та просодичні особливості англійськомовного подієвого футбольного телевізійного коментаря. *Філологічні трактати*. 2016. Т. 8. № 2. С. 74–79.
4. Антонюк Н. В. Мовна репрезентація концепту ДІМ в українській художній прозі ХХІ ст. *Слов'янський збірник (збірник наукових праць)*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2012. Вип.17. Ч.2. С.9–13.
5. Базилевич Н. Вербалізація концепту ТАЕКВОНДО в сучасному англійськомовному спортивному дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Том 32 (71). № 4. Ч.1 С.72–77.
6. Блощинська О. Метафора як засіб формування термінологіки футболу. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2012. Вип. 21. С. 55–60.
7. Богданова І. В. Сугестивний потенціал прецедентних одиниць в українському медійному дискурсі початку ХХІ ст. Дисертація на здобуття наук. ст. к. ф. н. за спеціальністю 10.02.01 «Українська мова». Вінниця. 2016. 191 с.
8. Боднар І. М. Концептосфера ОСВІТА в англійській мові (національно-маркований та індивідуально-авторський аспекти). Дис. на здобуття наук. ст. к. ф. н. за спеціальністю 10.02.04 «Германські мови».

- Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2019. 304 с.
9. Брославська Л. Я. Образно-ціннісний складник концепту WAR / ВІЙНА в американській мовній картині світу. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія "Філологічні науки". Мовознавство*. 2015. №4. С.22–27.
 10. Булах М. Б. Перифрази в архітектоніці медійного тексту. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2017. Вип. 34. С.39–50.
 11. Булах М. Перифраз як засіб вторинної номінації у мас-медійному тексті. *Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. ВПЦ «Київський університет»*. 2012. Вип. 41. Ч. 1. С. 140–150.
 12. Вдовиченко Н. Вербалізація морально-етичних концептів в українській мовній картині світу. Автореф. дис. на здобуття наук. ст. к. ф. н. за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. Одеса, 2015. 24 с.
 13. Венжинович Н. І. Концептосфера «Бог» в українській фразеологічній картині світу. *Studia Slavistica : зб. наук. пр. / упоряд. С. Пахомова, Я.Джоганик*. Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 10 : Ономастика. Топоніміка, 2009. С. 36–43.
 14. Винник О. Метафоричні процеси у формуванні української економічної лексики. Автореф. дис. на здобуття наук. ст. к. ф. н. за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. Харків, 2007. 18 с.
 15. Гаврилюк О. О. Комунікативні стратегії і тактики спортивних коментарів (на прикладі висвітлення World Cup 2018 в англійських ЗМІ). *Науковий журнал «Молодий вчений»*. Херсон: «Молодий вчений». 2018. № 11 (63). С. 308–314.
 16. Гаврилюк О. О. Еволюція текстових трансляцій футбольних матчів (на матеріалі англійської мови). *The VI International Scientific and Practical Conference «Modern ways of solving the problems of science in the world»*, February 13 – 15, Warsaw, Poland. 2023. С.284–289.
 17. Галинська О. М. Особливості мотивації лінгвокультурної інформації інтертекстуальних фразеологізмів в українській і англійській мовах. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія :*

Філологічні науки. 2013. Кн. 4. С. 140–143.

18. Галинська О. М. Природний код культури в українських і англійських інтертекстуальних фразеологізмах. *Філологічні трактати*. 2011. Т. 3. № 2. С.45–51.
19. Гапченко О. Когнітивні аспекти метонімії. *Українське мовознавство*. 2016. №1 (46). С.53–65.
20. Гецько Г. Топоніми й антропоніми як складники метонімічних перейменувань у сучасних медіатекстах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2021. Випуск 1 (45). С.175–181.
21. Глущенко О. Конститутивні характеристики спортивного коментаря як жанру спортивного дискурсу. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : Лінгвістичні науки : зб. наук. праць*. Одеса: Астропринт, 2020. № 31. С.51–65.
22. Голобородько К. Ю. Лінгвістичний статус концепту. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75094/09-Goloborodko.pdf?sequence=1>
23. Головенко К. Вторинна номінація та внутрішня форма слова. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім.В.Винниченка, 2012. Випуск 105 (1). С.137–140.
24. Гоменюк О. Концептосфера фауни в етноментальності українців. *“Humanities & Social Sciences 2011” (HSS-2011)*. 24-26 November 2011. Lviv, Ukraine. С. 122–123.
25. Гусєв А. В. Історія та функціонально-типологічні особливості спортивної медіакомунікації. Автореф. дис. на здобуття наук. ст. к. н. із соц. ком. за спеціальністю 27.00.01 – теорія та історія соціальних комунікацій. Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 2016. 22 с.
26. Давиденко Л. Б., Бойко В. М. Авторські модифікації фразеологічних одиниць у художньому мовленні. *Мовознавство. Філологічні науки*. 2012. С.30–33.

27. Дмитровський З. Телевізійна журналістика: матеріали для вивч. основ тележурналістики: [навч. посіб. для ун-тів]. Львів: ПАІС, 2009. 220 с.
28. Добровольська Г. Метафора в ритуальних жанрах українського політичного дискурсу. *Філологічні студії*. 2016. Вип. 7. С. 50–54.
29. Дорошенко Д. Особливості спортивного коментаря як об'єкта авторського права. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. Вип. 3. С. 36–45.
30. Дубчак І. Є. Спортивний дискурс в російському масмедійному комунікативному просторі: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.02 – російська мова / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2008. 21 с.
31. Думашівський Я. Є. Синонімія дієслів руху у мові французької спортивної преси: Дис... канд. філол. наук: 10.02.05 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2001. 186 с.
32. Євтушина Т. О. Лінгвостилістичний потенціал фразеології у творах В. Стефаніка [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Євтушина Тетяна Олександрівна ; НАН України, Ін-т укр. мови. Київ., 2005. 20 с.
33. Єщенко Т. А. Семантико-стилістичні типи метафор: теоретичний аспект. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Мова*. Донецьк: Український культурологічний центр, 2010. Т. 18. С. 224–240.
34. Загнітко А. П. Класифікаційні типології концептів. *Лінгвістичні студії*. 2010. Вип. 21. С. 12–21.
35. Калашникова М. Ю. Вербалізація концептосфери CULTURE новотворами сучасної англійської мови : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Калашникова Марина Юріївна ; Запорізь. нац. ун-т. Запоріжжя, 2021. 261 с.
36. Камінська В. С. Теоретичні дослідження фразеологічних одиниць у сучасній лінгвістиці. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов*. 2011. Випуск 5. С. 122–128.
37. Капелюшний А. Телебачення прямого ефіру: практика мовлення, типові помилки: навч. посіб. Міністерство освіти і науки України. Львів: ПАІС,

2011. 397 с.

38. Капелюшний А. Трансформування форм ступенів порівняння прикметників у телевізійному мовленні наживо. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2021. Випуск 50. С. 146–154.

39. Карабута О., Мандич Т. Зоологічна лексика в українському спортивному дискурсі. *Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries : Collective monograph*. Vol. 1. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. С. 221–240.

40. Карабута О. П., Мандич Т. М. Персональний брендинг у боксерському медіапросторі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2018. Т. 1. Вип. 34. С. 52–55

41. Карпа О. В. Фразеологічні словосполучення у мові французької спортивної преси. *Вісник Львівського університету. Серія : Іноземні мови*. 2013. Вип. 21. С. 132–136.

42. Качур І. В. Метонімія у публіцистичному дискурсі: лінгвокогнітивний і дискурсивний аспекти. Дис. на здобуття наук. ст. к. філ. н. Спеціальність 10.02.04 – германські мови. Київ – Запоріжжя, 2020. 235 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/02_2021/Kachur_dis.pdf

43. Квач Я. П. Витоки духовності у формуванні концепту «гроші». *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. С. 99–102.

44. Клепикова О. Художня інтерпретація концепту «Мистецтво» як базового компонента авторської концептосфери Лариси Денисенко у світлі постмодерного дискурсу. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 219. С.166–168.

45. Коваленко Ю. М., Карпець Л. А., Приходько В. С. Семантична номінація як джерело поповнення спортивного жаргону. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2019. Вип. 43 (1). С. 24–27. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2019_43\(1\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2019_43(1)_8)

46. Ковальчук М. Перетворення фразеологізмів у газетних заголовках. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2013. С. 134–140. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2013_2013_20.

47. Кожушко І. А. Про специфіку вживання терміна «концептосфера» в сучасній когнітивній лінгвістиці. *Лінгвістичні студії*. 2011. Випуск 22. С. 285–289.
48. Колесник О. С. Концепт «війна» в аспекті лінгвосеміотики та лінгвокультурології. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 48. С.216–230.
49. Колупаєва О. М. Мовна специфіка спортивних текстів в електронних ЗМІ (за матеріалами сайту football24.ua). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2016. Вип. 42. С. 245–249.
50. Колупаєва О. М. Специфіка сучасного спортивного коментаря (на матеріалі інтернет-видання "Przegląd sportowy"). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2015. Вип. 39. С. 150–154.
51. Коляденко О. Термін фрейм у лінгвістиці. *Термінологічний вісник : Зб. наук. пр.* Київ.: ІУМ НАНУ, 2013. Вип 2 (1). С. 139–144.
52. Котенко В. Л. Особливості функціонування метонімії та уособлення у іспанськомовному спортивному дискурсі. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2014. Вип. 32. С. 115–121.
53. Кравець Л. В. Метафора як лінгвоментальний феномен. *Українська мова та література в школі*. 2014. №1. С.39–42.
54. Кравець Л. В. Фітоморфні метафори в українській поезії ХХ ст. 2010. URL:
<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15938/Kravets%ca%b9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
55. Кравцова Ю. В. Семантико-когнітивне моделювання метафоризації. *Мовознавство*. 2011. № 1. С.43–54.
56. Левченко О. Символи у фразеологічних системах української та російської мов: лінгвокультурологічний аспект. Дис. на здобуття наук. ст.

- д. ф. н.. Спеціальність 10.02.01 – українська мова, 10.02.02 – російська мова. Львів, 2007. 470 с.
57. Лісничий Д. В. Дендроніми у поетичних текстах першої половини ХХ століття (семантичний і функціональний аспекти). Автореф. дис. на здобуття наук. ст. к. ф. н.. Спеціальність 10.02.01 – українська мова. Київ, 2007. 24 с.
58. Літяга В. Поняття «концепт» у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*. 2013. Випуск 1 (46). С. 48–50.
59. Ліщук Т. Д. Концепт 'ЛЮДИНА' у працях вітчизняних лінгвістів. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2014. Вип. 7. С.97–103.
60. Любавська Ю. С. Концептуалізація бізнесу в дискурсі української публіцистики (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.). Дис. на здобуття наук. ст. к. ф. н. за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харківський національний педагогічний університет імені Г.Сковороди, Харків, 2018. 230 с.
61. Максимчук В. В. Неологізми футбольного дискурсу як об'єкт лексикографічного опису. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 57. С. 85–89.
62. Максимчук В. В. Трансформації прецедентних висловлювань у сучасному футбольному дискурсі. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2017. Випуск 16. С.367–377. <https://doi.org/10.31812/filstd.v16i0.125>
63. Малярчук О. Концепт ПРИРОДА в системі антропоцентричного та когнітивного підходу до мови. *Сучасні лінгвістичні студії ХХІ століття*. 2015. С.50–53.
64. Мандич Т. Концептосфера СПОРТ як спосіб структурування інформації у спортивному медійному просторі. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Випуск 22. Том 1. С.52–58.
65. Мандич Т. Метафора у коментуванні баскетбольних матчів. “*Citius*,

Altius, Fortius!: феномен спорту в літературі та культурі” [зб.наук.матеріалів конференції (Бердянськ, 24–25 вересня 2020 р.) / [гол.ред.О.П.Новик]. Бердянськ: БДПУ, 2020. С.100–102.

66. Мандич Т. Метафора як засіб національної ідентифікації у спортивних коментарях. *Proceedings of the III International scientific and practical conference “Scientific research priorities: theoretical and practical value”, 27th-30th of November 2018*, Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University, Nowy Sącz, Poland. С.137–138.

67. Мандич Т. Метафорична репрезентація водного поло в мовленні спортивного коментатора. *Філологічна освіта: компетентнісна парадигма: матеріали Міжнародної науково-практичної заочної інтернет-конференції (15 листопада 2019 р.)*. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. С.108–109.

68. Мандич Т. Метафорична репрезентація біатлону у спортивному коментарі. *Молодий вчений*. 2018 а. №2 (54). С. 588–591.

69. Мандич Т. Метафоричне переосмислення понять боксу. *Сучасні філологічні дослідження: комунікативно-культурний аспект. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м.Київ, 3–4 листопада 2017 року)*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С.111–114.

70. Мандич Т. Словник коментаторського мовлення. Херсон: Вид-во Херсонського державного університету. 2020. 112 с.

71. Мандич Т. Спортивний коментар як складова українськомовного спортивного дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022 а. Вип 55. Том 2. С.136–141.

72. Мандич Т. Функціонування фразеологізмів у спортивних коментарях футбольних матчів. *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання мови і літератури: збірник матеріалів VII Всеукраїнської онлайн-конференції (м. Житомир, 1-6 лютого 2022 р.)* / за ред. Н. С. Щерби. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2022 б. С. 83–87.

73. Марінеско В. Ю. Когнітивні модифікації концепту "футбол" і специфіка

його передачі українською мовою. *Держава та регіони. Серія : Гуманітарні науки*. 2015. № 3–4. С. 52–55.

74. Маркова О. І. Експлікація концепту ПАТРІОТИЗМ у мові друкованих ЗМІ України XXI століття. Дис. на здобуття наук. ст. к. ф. н. за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. Сумський державний університет; Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Суми – Дніпро, 2018. 216 с.

75. Мартинюк А. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2012. 196 с.

76. Мартінек С. Концептосфера ЗДОРОВ'Я в українській мовній картині світу. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів: Вид-во ЛНУ, 2019. Вип. 70. С. 234–247.

77. Мацьків П. Концептосфера БОГ як відображення концептуальних просторів. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2012. С. 197–203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2012_2012_27

78. Метафора / Л. В. Кравець. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. URL: <https://esu.com.ua/article-66695>

79. Навальна М. І. Перифрази в мові сучасної української періодики. *Психолінгвістика*. 2009. Вип. 3. С. 138–144.

80. Овсієнко А. С. Функціонально-стилістичний потенціал метафори в газетній періодиці початку XXI століття. Дис. на здобуття наук. ст. доктора філософії в галузі гуманітарних наук зі спеціальності 035 Філологія. Університет Григорія Сковороди в Переяславі. Переяслав, 2023. 261 с.

81. Олійник О. С. Концепт “сгіме” в англомовній картині світу США. Дис. на здобуття наук. ст. к. ф. н. за спеціальністю 10.02.04 «Германські мови». Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Запорізький національний університет. Київ–Запоріжжя, 2017. 228 с.

82. Павленко І. О. Типологічні особливості англомовного спортивного дискурсу. *Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики,*

- психології і педагогіки вищої школи : зб. статей III Міжнар. наук.-практ. конф. (31 травня–01 червня 2018 р., м. Полтава). Полтава : Астроя, 2018. С.234–240.
83. Павленко І. О., Скачедуб Н. М. Лінгвoseмантичні характеристики сучасного англomовного спортивного дискурсу. *Trends in the development of philological education in the era of digitalization: European and national contexts: Scientific monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2023. С.493–510.
84. Павлюк І. Б. Семантична деривація у фаховій мові фітнесу. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Філологічні науки*. 2014. Кн. 1. С. 26–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2014_1_7.
85. Павлюк І. Б. Фахова мова фітнесу (на матеріалі англomовних лексикографічних джерел та спеціальних текстів). Автореф. на здобуття наук.ст. к.ф.н. Спеціальність 10.02.04 – германські мови. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2016. 19 с.
86. Пашинська Л. Напрями дослідження неofраземіки в сучасній лінгвістиці. *Українська мова*. 2012. № 2. С. 87–96.
87. Пашинська Л. Спортивні фраземи-інновації у мові сучасної української преси. 2004. URL: <http://kulturamovyu.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine64-10.pdf>
88. Пилячик Н. Вербалізація концепту ЯВИЩА ПРИРОДИ засобами сучасної англійської мови. *Філологія. Мовознавство. Наукові праці*. 2011. Випуск 136. Том 148. С.36–40.
89. Підкамінна Л. Лінгвостилістика та функції перифраз у сучасному публіцистичному дискурсі. *Волинь філологічна: текст і контекст. Лінгвостилістика XXI століття: стан і перспективи : зб. наук. пр. / уряд.* І. П. Левчук. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 17. С.245–252.
90. Підкуймуха Л. М. З історії формування української спортивної лексики в мовленні міжвоєнного Львова. *Лексикографічний бюлетень*. 2013. Вип. 22.

С. 86–94.

91. Польова О. С. Метафора в промовах сучасних турецьких політиків: типологія і функції : дис. на здобуття наук. ступеня док. філософії. 035 «Філологія». Київ, 2022. 261 с.
92. Полюжин М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 4. С. 214–224.
93. Породько-Лях О., Кудря М. Етапи розвитку української спортивної термінології. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2016. № 2. С.82–85.
94. Присяжнюк Л. Особливості характеру співвідношення порівняння та метафори. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2004. № 14. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1810/1/04plfspm.pdf>
95. Процик І. Р. Лексико-граматичні інновації спортивної сфери на початку ХХ століття та їхні шанси повернутися до сучасного спортивного дискурсу. *Арватівські читання – 2023: матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 17 травня 2023 року / упоряд. Н.І.Бойко, О.М.Петрик*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. С.111–114.
96. Процик І. Р. Футбольна лексика у формальному та неформальному дискурсах. Дис. на здобуття наук. ст. д. ф. н.. Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки, 2020. 788 с.
97. Пустовалова В. Семантико-прагматичний діапазон футбольної лексики та фразеології в метафоричному вживанні (на матеріалі мови української преси). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Філологія»*. 2016. Вип. 74. С.177–180.
98. Равлюк С. І. Аксіологічні порівняльні конструкції у художньо-публіцистичному різновиді публіцистичного стилю. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*. 2005. С.108–113.
99. Руснак К. С. Метафорична концептуалізація економічної кризи в мові

сучасної української преси. *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]*. Сер. : Філологічна. 2012. Вип. 23. С. 145–147.

100. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування: практ. посіб. / В. А. Забіяка, І. М. Забіяка. Київ, ВЦ «Академія», 2012. 304 с.

101. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія : підручник. Полтава: Довкілля–К, 2006. 716 с.

102. Серебрянська І. Зелені пустелі чи квітучий рай: концептосфера природи крізь призму мови соціальних мереж. *Лінгвістичні студії*. 2021. Вип. 41. С. 245–250.

103. Серебрянська І. М. Концепт «освіта» в дискурсивних вимірах : дис. ... доктора філологічних наук : спец. 10.02.01 – українська мова / Серебрянська Ірина Миколаївна ; МОН України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2019. 525 с.

104. Сіваченко І. В. Частотні особливості мовлення британських спортивних коментаторів кінних перегонів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69). Ч. 2, березень. С. 158–161.

105. Словник медійних перифразів ХХІ століття / уклад. : Я. В. Козачок, В. М. Васильченко, І. А. Костюк [та ін.]. Київ: НАУ, 2014. 152 с.

106. Словник термінів та понять зі спортивних дисциплін : навч.-метод. посіб. / уклад.: О. О. Момот, Є. Ю. Шаповал, Ю. В. Зайцева, С. М. Новік ; Полт. нац. пед. ун-тет імені В. Г. Короленка. Полтава : Видавець Шевченко Р. В., 2019. 147 с.

107. Словник української мови. URL: <https://slova.com.ua/word/%D0%BE%D0%BA%D0%BE>

108. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 1. 799 с. URL: <https://sum.in.ua/>

109. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 4. 840 с. URL:

<https://sum.in.ua/>

110. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 8. 927 с. URL:

<https://sum.in.ua/>

111. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 11. 699 с. URL:

<https://sum.in.ua/>

112. Словник фразеологізмів української мови / уклад. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук, Н. М. Неровня, Т. О. Федоренко. Київ: Наукова думка, 2003. 787 с.

113. Словник футбольних термінів: методичний посібник для самостійної роботи студентів факультету фізичного виховання / Свєртнєв О. А. Полтава, 2007. 32 с.

114. Словник UA. Портал української мови та культури. URL: <https://slovnuk.ua/>

115. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови = A Short Dictionary of Ukrainian Slang : містить понад 3200 слів і 650 стійких словосполучень. Київ: Критика, 2003. 334 с.

116. Степанов В. В. Лінгвосинергетичний аспект концепту ПОЛІТИКА в сучасному американському англomовному дискурсі. Дис. ... на здобуття ступеня доктора філософії з філології. Запоріжжя, 2021. 435 с.

117. Стефанова Н. О. Наукова аргументація терміна «концептосфера» крізь призму термінологічних аналогів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація»*. 2018. Вип. 1(2). С. 94–98.

118. Стишов О. А. Жаргонна фразеологія галузі спорту в мас-медійному дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2017. Випуск 43. С. 120–124.

119. Стишов О. А. Спортивні жаргонізми в українській мові кінця

- XX–початку XXI століття. *Лінгвістичні студії*. 2017 а. Вип. 34. С. 76–84.
120. Стівенс М. Виробництво новин: телебачення, радіо, інтернет. Київ: Києво-Могила. акад., 2008. 407 с.
121. Столярчук А. Особисте листування з коментатором.
122. Струганець Ю. Б. Домінантні моделі номенклатури українських волейбольних клубів. *The 9th International scientific and practical conference “Scientific progress: innovations, achievements and prospects”* (May 29–31, 2023) MDPC Publishing, Munich, Germany. С.424–427.
123. Струганець Ю. Семантика, структура, функціонування футбольної лексики в українській літературній мові початку XXI століття : дис.... канд філол. наук: 10.02.01. Івано-Франківськ, 2016. 228 с.
124. Сучасний словник іншомовних слів. 2-ге вид., доп. / О. П. Семотюк. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2008. 688 с.
125. Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. Харків: ВД «ШКОЛА», 2009. 1008 с.
126. Сціра М. А. Фразеологічні засоби вираження градуальності в українській мові (семантика, структура, прагматика). Дис. на здобуття наук.ст. доктора філософії за спеціальністю 035 «Філологія». Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2022. 372 с.
127. Термінологічний словник зі спортивних ігор / І. Г. Цап, М. І. Цап. Івано-Франківськ: НАІР, 2013. 72 с.
128. Термінологічний словник з фізичної культури і спорту / Укладачі: Г. П.Грибан, Д. В. Бойко, Д. О. Дзензелюк. Житомир: Вид-во «Рута», 2016. 100 с.
129. Тингаєв О. Коли назвав Веллепеця Лепенцем, начитався багато. Інтерв'ю. URL: <https://ua.tribuna.com/tribuna/blogs/danilos/2289332.html>
130. Толлок Г. А. Гастрономічна культура та її соціально-культурне призначення. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2013. Вип. 14. С.94–100.

131. Трохи про «одеську мову». Туристичний інформаційний портал Одеси. URL: https://www.tic.in.ua/?page_id=12791&lang=uk
132. Федіна О. В. Фразеосемантичне поле концепту людина в російській мові: функційно-прагматичний аспект. Дис. ... на здобуття наук. ст. к.ф.н. Спеціальність 10.02.02. – російська мова. Дніпро, 2020. 235 с.
133. Фразеологічний словник української мови / Уклад. В. М. Білоноженко та ін. Київ: Наук. думка, 1999. 984 с.
134. Харкевич Г. Синестетична метафора смаку як образний засіб відтворення емоцій персонажа в англomовній художній прозі. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Сер. : Філологічні науки. 2015. Вип. 138. С.386–389.
135. Чабан В. М. Концептосфера ЧЕСТЬ в українській мові. *Мова і культура*. 2014. Вип. 17. Т. 4. С. 129–135.
136. Яковенко Л. І. Семантичні трансформації фразеологічних одиниць у художньому мовленні М. Стельмаха. *Вісник ОНУ. Сер.: Філологія*. 2015. Т. 20. Вип. 2(12). С. 101–106.
137. Янків І. Т. Українська спортивна термінологія (історико-методичний аспект). Автореф. на здобуття наук.ст. к.н.з фізичного виховання та спорту. Луцьк, 2000. 19 с.
138. Kuiper K., Lewis R. The effect of the broadcast medium on the language of radio and television sports commentary genres: The rugby union lineout. *Journal of Sports Media*. 2013. Vol. 8(2). P. 31–51.
139. Kukowicz-Żarska K. Emotionalisierung und wertende Prägung als immanente Bestandteile der Sportberichterstattung. *Forum Filologiczne Ateneum. Ateneum-Akademia Nauk Stosowanych w Gdańsku*, 2021. P. 115–140.
140. Lakoff G, Johnson M. *Metaphors we live by*. University of Chicago Press, 1980. 242 p.
141. Lewandowski M. Metaphors from other sports in the language of soccer—evidence from English and Polish. *Language, Communication, Information*. 2009. Vol. 4. P. 29–48.

142. Lewandowski M. The language of online sports commentary in a comparative perspective. *Lingua posnaniensis*. 2012. Vol. 54 (1). P. 65–76.
143. Lewandowski M. Football is not only war. Non-violence conceptual metaphors in English and Polish soccer language. *Sprache und Fußball im Blickpunkt linguistischer Forschung*, Verlag Dr. Kovač, Hamburg. 2012 a. P. 79–95.
144. Michels A. Metaphern in französischen Fußballreportagen. *metaphorik.de*, 2. 2002. S. 42–68.
145. Mückel W. Metaphorik im Kommunikationsbereich der Sportfachsprachlichkeit. *Fachsprache-Journal of Professional and Scientific Communication*. 2019. Vol. 41 (S1). P. 87–100.
146. Pažanin M., Petrović I. Sports live text commentary as a hybrid register. *ST-OPEN*. 2022. Vol. 3. P. 1–29.
147. Phillips P. The Performance of Sports Commentary: Post-dramatic theatre as a model to examine the performance of the sports commentator. *Sporting Heritage, Photography and TV Conference*, 28–29 Nov 2017, National Science and Media Museum. Bradford, UK. URL: <https://eprints.chi.ac.uk/id/eprint/4202/1/Postdramatic%20Theatre%20and%20Sports%20Commentary.pdf>
148. Quintero Ramírez S. Metaphors of victory and defeat in sports headlines in English and Spanish. *Revista de Lingüística y Lenguas Aplicadas*. 2019. Vol. 14. P.141–151.
149. Raffaelli I., Katunar D. A discourse approach to conceptual metaphors: a corpus-based analysis of sports discourse in Croatian. *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis*. 2016. Issue 133. P. 125–147.
150. Ross A. S., Rivers D. J. “Froome with His SKY Bodyguards, Layers of Armour”: The ‘Sport is War’ Conceptual Metaphor in Grand Tour Cycling Commentary. *Communication & Sport*. 2019. Volume 7. Issue 2. P. 176–197.
151. Sanz M. J. P. Ideological implications of the use of metaphors in the discourse of sports news. *Cognitive and Discourse Approaches to Metaphor and*

Metonymy. 2005. Vol. 19. P. 113–122.

152. Schaffrath M. Sprachliche Qualitätskriterien der Fußball-Live-Kommentierung im TV. Eine inhaltsanalytische Untersuchung am Beispiel ausgewählter Spiele bei der EURO 2016. *M&K Medien & Kommunikationswissenschaft*. 2019. Num. 67 (3). S. 294–318.

153. Vorobei O., Akimova A., Akimova A. Metaphorical Conceptualization of WAR in Chinese Sports Discourse. *PSYCHOLINGUISTICS*. 2021. Vol. 29 (2). P.25–45.

154. Wiliński J. Metaphors in written soccer commentaries: Evidence from German. *Acta Neophilologica*. 2014. Vol. 2 (XVI). P. 87–97.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- 1) 21.06.1992. Футбол. «Динамо»—«Таврія». УТ1
- 2) 14.09.1994. Футбол. «Динамо»—«Спартак М». УТ1
- 3) 07.12.1994. Футбол. «Динамо»—«Баварія». УТ1
- 4) 09.06.1996. Футбол. «Динамо»—«Дніпро». УТ1
- 5) 05.10.1996. Футбол. Україна—Португалія. УТ1
- 6) 09.11.1996. Футбол. Португалія—Україна. УТ1
- 7) 29.03.1997. Футбол. Албанія—Україна. УТ1
- 8) 02.04.1997. Футбол. Україна—Північна Ірландія. УТ1
- 9) 30.04.1997. Футбол. Німеччина—Україна. УТ1
- 10) 07.06.1997. Футбол. Україна—Німеччина. УТ1
- 11) 22.07.1997. Футбол. «Динамо»—«Баррі Таун». УТ1
- 12) 20.08.1997. Футбол. Україна—Албанія. УТ1
- 13) 17.09.1997. Футбол. «ПСВ Ейндховен»—«Динамо». Архівний запис із мережі Інтернет
- 14) 01.10.1997. Футбол. «Динамо»—«Ньюкасл». Архівний запис із мережі Інтернет
- 15) 11.10.1997. Футбол. Вірменія—Україна. Архівний запис із мережі Інтернет
- 16) 05.11.1997. Футбол. «Барселона»—«Динамо». УТ1
- 17) 15.11.1997. Футбол. Україна—Хорватія. Архівний запис із мережі Інтернет
- 18) 27.03.1999. Футбол. Франція—Україна. УТ1
- 19) 09.10.1999. Футбол. Росія—Україна. УТ1
- 20) 13.11.1999. Футбол. Словенія—Україна. Інтер
- 21) 31.05.2000. Футбол. Англія—Україна. Інтер
- 22) 01.10.2000. Футбол. «Шахтар»—«Динамо». УТ1
- 23) 07.10.2000. Футбол. Вірменія—Україна. Інтер
- 24) 11.10.2000. Футбол. Норвегія—Україна. Інтер
- 25) 06.06.2001. Футбол. Україна—Уельс. УТ1
- 26) 17.06.2001. Футбол. Чилі—Україна. СТБ
- 27) 16.10.2002. Футбол. Північна Ірландія—Україна. Інтер
- 28) 06.09.2003. Футбол. Україна—Північна Ірландія. Інтер
- 29) 08.09.2004. Футбол. Казахстан—Україна. Інтер
- 30) 07.10.2006. Футбол. Італія—Україна. Архівний запис із мережі Інтернет
- 31) 28.03.2007. Футбол. Україна—Литва. UA:Перший
- 32) 02.06.2007. Футбол. Франція—Україна. UA:Перший
- 33) 08.09.2007. Футбол. Грузія—Україна. Інтер
- 34) 12.09.2007. Футбол. Україна—Італія. UA:Перший
- 35) 13.10.2007. Футбол. Шотландія—Україна. UA:Перший
- 36) 17.10.2007. Футбол. Україна—Фарерські острови. UA:Перший
- 37) 17.11.2007. Футбол. Литва—Україна. UA:Перший

- 38) 06.02.2008. Футбол. Кіпр–Україна. UA:Перший
- 39) 26.03.2008. Футбол. Україна–Сербія. UA:Перший
- 40) 24.05.2008. Футбол. Нідерланди–Україна. ТЕТ
- 41) 01.06.2008. Футбол. Швеція–Україна. ТЕТ
- 42) 20.08.2008. Футбол. Україна–Польща. ТРК «Україна»
- 43) 06.09.2008. Футбол. Україна–Білорусь. ТРК «Україна»
- 44) 10.09.2008. Футбол. Казахстан–Україна. ТРК «Україна»
- 45) 03.11.2010. Футбол. «Шахтар»–«Арсенал» (Лондон). ТРК «Україна»
- 46) 13.04.2013. Бокс. Гвоздик–Монтойя. 2+2
- 47) 19.04.2013. Бокс. Ломаченко–Валентіно. 2+2
- 48) 27.04.2013. Футбол. «Динамо»–«Дніпро». 2+2
- 49) 30.09.2013. Футбол. «Арсенал»–«Севастополь». 2+2
- 50) 06.10.2013. Футбол. «Динамо»–«Металург» (Донецьк). 2+2
- 51) 06.10.2013. Футбол. «Дніпро»–«Металіст». 2+2
- 52) 20.10.2013. Футбол. «Іллічівець»–«Шахтар». UA:Перший
- 53) 27.10.2013. Футбол. «Динамо»–«Іллічівець». 2+2
- 54) 30.10.2013. Футбол. «Шахтар» (Свердловськ)–«Динамо». Футбол
- 55) 03.11.2013. Футбол. «Карпати»–«Чорноморець». 2+2
- 56) 09.11.2013. Футбол. «Говерла»–«Шахтар». UA:Перший
- 57) 23.11.2013. Футбол. «Дніпро»–«Іллічівець». 2+2
- 58) 30.11.2013. Футбол. «Говерла»–«Таврія». Футбол
- 59) 10.12.2013. Футбол. «Манчестер Юнайтед»–«Шахтар». 1+1
- 60) 02.03.2014. Бокс. Ломаченко–Салідо. 2+2
- 61) 16.03.2014. Футбол. «Металург» (Запоріжжя)–«Шахтар». Футбол 1
- 62) 12.06.2014. Футбол. Бразилія–Хорватія. UA:Перший
- 63) 13.06.2014. Футбол. Іспанія–Нідерланди. ТРК «Україна»
- 64) 13.06.2014. Футбол. Чилі–Австралія. ТРК «Україна»
- 65) 14.06.2014. Футбол. Англія–Італія. ТРК «Україна»
- 66) 15.06.2014. Футбол. Франція–Гондурас. ТРК «Україна»
- 67) 15.06.2014. Футбол. Швейцарія–Еквадор. UA:Перший
- 68) 16.06.2014. Футбол. Німеччина–Португалія. UA:Перший
- 69) 16.06.2014. Футбол. Іран–Нігерія. ТРК «Україна»
- 70) 18.06.2014. Футбол. Іспанія–Чилі. ТРК «Україна»
- 71) 19.06.2014. Футбол. Уругвай–Англія. ТРК «Україна»
- 72) 20.06.2014. Футбол. Швейцарія–Франція. ТРК «Україна»
- 73) 21.06.2014. Футбол. Німеччина–Гана. ТРК «Україна»
- 74) 22.06.2014. Футбол. Південна Корея–Алжир. ТРК «Україна»
- 75) 22.06.2014. Футбол. Бельгія–Росія. UA:Перший
- 76) 13.07.2014. Футбол. Німеччина–Аргентина. UA:Перший
- 77) 04.10.2014. Бокс. Усик–Брюєр. Інтер
- 78) 15.11.2014. Футбол. Люксембург–Україна. UA:Перший
- 79) 23.11.2014. Бокс. Ломаченко–Пірійяпіньо. 2+2
- 80) 13.12.2014. Бокс. Усик–Вентер. Інтер
- 81) 18.04.2015. Бокс. Усик–Князев. Інтер

- 82) 29.08.2015. Бокс. Усик–Мюллер. Інтер
- 83) 24.10.2015. Хокей. «Дженералз»–«Донбас». HEL TV
- 84) 31.10.2015. Хокей. «Донбас»–«Юність». XSPORT
- 85) 01.11.2015. Хокей. «Донбас»–«Юність». XSPORT
- 86) 14.11.2015. Футбол. Україна–Словенія. ТРК «Україна»
- 87) 17.11.2015. Футбол. Словенія–Україна. ТРК «Україна»
- 88) 18.11.2015. Гандбол. Україна–Гомель. XSPORT
- 89) 18.11.2015. Гандбол. «Спартак»–Молодіжна збірна. XSPORT
- 90) 28.11.2015. Бокс. Кличко–Ф’юрі. 2+2
- 91) 06.12.2015. Баскетбол. «Одеса»–«Будівельник». Smotrisport.tv
- 92) 12.12.2015. Бокс. Усик–Родрігес. Інтер
- 93) 18.12.2015. Баскетбол. «Будівельник»–«Говерла». Smotrisport.tv
- 94) 18.12.2015. Баскетбол. «Хортиця»–«Галичина». Smotrisport.tv
- 95) 20.12.2015. Хокей. «Донбас»–«Витязь». XSPORT
- 96) 20.12.2015. Баскетбол. «Дніпро»–«Галичина». Smotrisport.tv
- 97) 24.12.2015. Баскетбол. «Волиньбаскет»–«Запоріжжя». Smotrisport.tv
- 98) 26.12.2015. Баскетбол. «Волиньбаскет»–«Кривбас». Smotrisport.tv
- 99) 27.12.2015. Баскетбол. «Говерла»–«Кремінь». Smotrisport.tv
- 100) 07.01.2016. Гандбол. Україна–Греція. XSPORT
- 101) 14.01.2016. Гандбол. Україна–Кіпр. XSPORT
- 102) 24.02.2016. Футбол. «Динамо»–«Манчестер Сіті». Футбол 2
- 103) 25–27.02.2016. Легка атлетика. Чемпіонат України. UA:Суми
- 104) 02.03.2016. Шахи. Матч ФІДЕ за звання чемпіонки світу з шахів.
Марія Музичук vs Хоу Іфань. Партія #1. Наживо
- 105) 03.03.2016. Шахи. Матч ФІДЕ за звання чемпіонки світу з шахів.
Марія Музичук vs Хоу Іфань. Партія #2. Наживо
- 106) 05.03.2016. Гандбол. Мотор–Ла Ріоха. XSPORT
- 107) 05.03.2016. Хокей. Кременчук–Компаньйон. KremenTV
- 108) 05.03.2016. Шахи. Матч ФІДЕ за звання чемпіонки світу з шахів.
Марія Музичук vs Хоу Іфань. Партія #3. Наживо
- 109) 06.03.2016. Шахи. Матч ФІДЕ за звання чемпіонки світу з шахів.
Марія Музичук vs Хоу Іфань. Партія #4. Наживо
- 110) 08.03.2016. Шахи. Матч ФІДЕ за звання чемпіонки світу з шахів.
Марія Музичук vs Хоу Іфань. Партія #5. Наживо
- 111) 09.03.2016. Матч ФІДЕ за звання чемпіонки світу з шахів. Марія
Музичук vs Хоу Іфань. Партія #6. Наживо
- 112) 10.03.2016. Футбол. Шахтар–Андерлехт. Футбол 1
- 113) 11.03.2016. Шахи. Матч ФІДЕ за звання чемпіонки світу з шахів.
Марія Музичук vs Хоу Іфань. Партія #7. Наживо
- 114) 12.03.2016. Хокей. «Кременчук»–«Дженералз». KremenTV
- 115) 12.03.2016. Шахи. Матч ФІДЕ за звання чемпіонки світу з шахів.
Марія Музичук vs Хоу Іфань. Партія #8. Наживо
- 116) 13.03.2016. Шахи. Матч ФІДЕ за звання чемпіонки світу з шахів.
Марія Музичук vs Хоу Іфань. Партія #9. Наживо

- 117) 19.03.2016. Хокей. «Кременчук»–«Дженералз». KremenTV
- 118) 24.03.2016. Футбол. Україна–Кіпр. ТРК «Україна»
- 119) 28.03.2016. Футбол. Україна–Уельс. Футбол
- 120) 07.04.2016. Футбол. «Брага»–«Шахтар». Футбол 1
- 121) 09.04.2016. Бокс. Джошуа–Мартін. Інтер
- 122) 14.04.2016. Футбол. «Шахтар»–«Брага». Футбол 1
- 123) 16.04.2016. Теніс. Україна–Аргентина. UA: Перший
- 124) 22.04.2016. Греко–римська боротьба. Чемпіонат України. Kremen TV
- 125) 23.04.2016. Греко–римська боротьба. Чемпіонат України. Kremen TV
- 126) 28.04.2016. Футбол. «Шахтар»–«Севілья». Футбол 1
- 127) 29.04.2016. Футбол. «Сталь»–«Металіст». Футбол 2
- 128) 30.04.2016. Баскетбол. «Хімік»–«Динамо». UA: Перший
- 129) 01.05.2016. Футбол. «Шахтар»–«Динамо». ТРК «Україна»
- 130) 05.05.2016. Футбол. «Севілья»–«Шахтар». Футбол 1
- 131) 07.05.2016. Футбол. «Волинь»–«Дніпро». 2+2
- 132) 07.05.2016. Футбол. «Чорноморець»–«Металіст». 2+2
- 133) 15.05.2016. Kyiv Euro Marathon. XSPORT
- 134) 21.05.2016. Футбол. «Зоря»–«Шахтар». Футбол 1
- 135) 25.05.–01.06.2016. Важка атлетика. Чемпіонат України. XSPORT
- 136) 28.05.2016. Футбол. «Реал»–«Атлетіко». Футбол 1
- 137) 29.05.2016. Футбол. Румунія–Україна. ТРК «Україна»
- 138) 03.06.2016. Футбол. Албанія–Україна. Футбол 2
- 139) 10.06.2016. Футбол. Франція–Румунія. ТРК «Україна»
- 140) 11.06.2016. Футбол. Албанія–Швейцарія. Футбол 2
- 141) 11.06.2016. Футбол. Англія–Росія. ТРК «Україна»
- 142) 11.06.2016. Футбол. Уельс–Словаччина. Футбол 1
- 143) 12.06.2016. Футбол. Польща–Північна Ірландія. Футбол 2
- 144) 12.06.2016. Футбол. Німеччина–Україна. ТРК «Україна»
- 145) 12.06.2016. Футбол. Туреччина–Хорватія. Футбол 2
- 146) 13.06.2016. Футбол. Бельгія–Італія. ТРК «Україна»
- 147) 13.06.2016. Футбол. Ірландія–Швеція. Футбол 2
- 148) 13.06.2016. Футбол. Іспанія–Чехія. Футбол 2
- 149) 14.06.2016. Футбол. Португалія–Ісландія. ТРК «Україна»
- 150) 14.06.2016. Футбол. Австрія–Угорщина. Футбол 1
- 151) 16.06.2016. Футбол. Англія–Уельс. Футбол 2
- 152) 16.06.2016. Футбол. Німеччина–Польща. Укр.радіо / Футбол 1
- 153) 16.06.2016. Футбол. Україна–Північна Ірландія. ТРК «Україна»
- 154) 17.06.2016. Футбол. Іспанія–Туреччина. ТРК «Україна»
- 155) 17.06.2016. Футбол. Італія–Швеція. URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2036185-italia-svecia-tekstova-translacia.html>
- 156) 17.06.2016. Футбол. Чехія–Хорватія. ТРК «Україна»
- 157) 18.06.2016. Футбол. Ісландія–Угорщина. Футбол 1
- 158) 19.06.2016. Футбол. Швейцарія–Франція. ТРК «Україна»
- 159) 21.06.2016. Футбол. Україна–Польща. ТРК «Україна»

- 160) 21.06.2016. Футбол. Хорватія–Іспанія. ТРК «Україна»
- 161) 22.06.2016. Футбол. Англія–Уельс. Футбол 2
- 162) 22.06.2016. Футбол. Італія–Швеція. ТРК «Україна»
- 163) 22.06.2016. Футбол. Угорщина–Португалія. Футбол 1
- 164) 25.06.2016. Футбол. Польща–Швейцарія. Футбол 2
- 165) 25.06.2016. Футбол. Хорватія–Португалія. ТРК «Україна»
- 166) 26.06.2016. Футбол. Бельгія–Угорщина. ТРК «Україна»
- 167) 26.06.2016. Футбол. Німеччина–Словаччина. Футбол 1
- 168) 26.06.2016. Футбол. Франція–Ірландія. ТРК «Україна»
- 169) 27.06.2016. Футбол. Англія–Ісландія. ТРК «Україна»
- 170) 27.06.2016. Футбол. Італія–Іспанія. Футбол 1
- 171) 30.06.2016. Футбол. Польща–Португалія. ТРК «Україна»
- 172) 01.07.2016. Футбол. Уельс–Бельгія. ТРК «Україна»
- 173) 02.07.2016. Футбол. Німеччина–Італія. ТРК «Україна»
- 174) 03.07.2016. Футбол. Франція–Ісландія. ТРК «Україна»
- 175) 06.07.2016. Футбол. Португалія–Уельс. ТРК «Україна»
- 176) 07.07.2016. Футбол. Німеччина–Франція. ТРК «Україна»
- 177) 10.07.2016. Футбол. Португалія–Франція. ТРК «Україна»
- 178) 10.07.2016. Чемпіонат Європи з легкої атлетики. XSPORT
- 179) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Баскетбол. UA: Перший
- 180) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Бокс. UA: Перший
- 181) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Важка атлетика. UA: Перший
- 182) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Велоспорт. UA: Перший
- 183) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Веслування. UA: Перший
- 184) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Волейбол. UA: Перший
- 185) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Дзюдо. UA: Перший
- 186) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Плавання / Стрибки у воду. UA: Перший
- 187) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Спортивна гімнастика. UA: Перший
- 188) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Стрільба з лука. UA: Перший
- 189) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Теніс. UA: Перший
- 190) 05.–21.08.2016. XXXI Олімпійські ігри. Фехтування. UA: Перший
- 191) 07.08.2016. Олімпійські ігри–2016. День 1. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2062937-rio2016-den-1-tekstova-translacia.htm>
- 192) 08.08.2016. Олімпійські ігри–2016. День 2. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2063229-rio2016-den-2-tekstova-translacia.html>
- 193) 09.08.2016. Олімпійські ігри–2016. День 3. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2063643-rio2016-den-3-tekstova-translacia.html>

- 194) 11.08.2016. Олімпійські ігри–2016. День 5. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2064763-rio2016-den-5-tekstova-translacia.html>
- 195) 12.08.2016. Олімпійські ігри–2016. День 6. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2065354-rio2016-den-6-tekstova-translacia.html>
- 196) 13.08.2016. Олімпійські ігри–2016. День 7. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2065954-rio2016-den-7-tekstova-translacia.html>
- 197) 16.08.2016. Олімпійські ігри–2016. День 10. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2067109-rio2016-den-10-tekstova-translacia.html>
- 198) 18.08.2016. Олімпійські ігри–2016. День 12. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2068271-rio2016-den-12-tekstova-translacia.html>
- 199) 18.08.2016. Футбол. «Істанбул»–«Шахтар». ТРК «Україна»
- 200) 20.08.2016. Олімпійські ігри–2016. День 14. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2069453-rio2016-den-14-tekstova-translacia.html>
- 201) 05.09.2016. Футбол. Україна–Ісландія. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2078003-ukraina-islandia-tekstova-translacia.html>
- 202) 06.10.2016. Футбол. Туреччина–Україна. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2096882-tureccina-ukraina-tekstova-translacia.html>
- 203) 08.10.2016. Хокей. «Білий Барс»–«Дженералз». XSPORT
- 204) 08.10.2016. Хокей. «Витязь»–«Кривбас». XSPORT
- 205) 09.10.2016. Хокей. «Донбас»–«Кременчук». XSPORT
- 206) 11.10.2016. Хокей. «Дженералз»–«Кривбас». XSPORT
- 207) 15.10.2016. Хокей. «Донбас»–«Дженералз». XSPORT
- 208) 16.10.2016. Хокей. «Витязь»–«Білий Барс». XSPORT
- 209) 16.10.2016. Хокей. «Кривбас»–«Кременчук». XSPORT
- 210) 19.10.2016. Хокей. «Білий Барс»–«Донбас». XSPORT
- 211) 19.10.2016. Хокей. «Витязь»–«Кременчук». XSPORT
- 212) 20.10.2016. Хокей. «Кривбас»–«Дженералз». XSPORT
- 213) 26.10.2016. Хокей. «Витязь»–«Донбас». XSPORT
- 214) 26.10.2016. Хокей. «Кременчук»–«Дженералз». XSPORT
- 215) 27.10.2016. Хокей. «Білий Барс»–«Кривбас». XSPORT
- 216) 29.10.2016. Хокей. «Донбас»–«Кременчук». XSPORT
- 217) 04.11.2016. Хокей. «Білий Барс»–«Витязь». XSPORT
- 218) 05.11.2016. Хокей. «Витязь»–«Кривбас». XSPORT
- 219) 07.11.2016. Хокей. «Кременчук»–«Донбас». XSPORT
- 220) 09.11.2016. Хокей. «Донбас»–«Витязь». XSPORT
- 221) 10.11.2016. Хокей. «Дженералз»–«Кременчук». XSPORT

- 222) 10.11.2016. Хокей. «Кривбас»—«Білий Барс». XSPORT
223) 12.11.2016. Футбол. Україна—Фінляндія. ТПК «Україна»
224) 12.11.2016. Хокей. «Білий Барс»—«Кременчук». XSPORT
225) 12.11.2016. Хокей. «Кривбас»—«Донбас». XSPORT
226) 13.11.2016. Хокей. «Витязь»—«Дженералз». XSPORT
227) 15.11.2016. Хокей. «Білий Барс»—«Донбас». XSPORT
228) 16.11.2016. Хокей. «Кременчук»—«Витязь». XSPORT
229) 20.11.2016. Хокей. «Анже»—«Оденсе». XSPORT
230) 20.11.2016. Хокей. «Кременчук»—«Кривбас». XSPORT
231) 20.11.2016. Хокей. «Нотінгем»—«Донбас». XSPORT
232) 27.11.2016. Біатлон. Кубок світу. Естерсунд, 1 етап. Змішана естафета. XSPORT
233) 28.11.2016. Бокс. Кличко—Ф'юрі. 2+2
234) 03.12.2016. Хокей. «Кривбас»—«Донбас». XSPORT
235) 05.12.2016. Хокей. «Кривбас»—«Донбас». XSPORT
236) 07.12.2016. Хокей. «Кременчук»—«Дженералз». XSPORT
237) 08.12.2016. Хокей. «Білий Барс»—«Кривбас». XSPORT
238) 09.12.2016. Біатлон. Кубок світу. Поклюка, 2 етап. XSPORT
239) 09.12.2016. Хокей. «Донбас»—«Витязь». XSPORT
240) 10.12.2016. Біатлон. Кубок світу. Поклюка. Гонка переслідування, чоловіки. XSPORT
241) 10.12.2016. Біатлон. Кубок світу. Поклюка. Персьют, жінки. XSPORT
242) 11.12.2016. Біатлон. Кубок світу. Поклюка. Естафета, жінки. XSPORT
243) 11.12.2016. Біатлон. Кубок світу. Поклюка. Естафета, чоловіки. XSPORT
244) 18.12.2016. Біатлон. Кубок світу. Нове Место. Масстарт, жінки. XSPORT
245) 18.12.2016. Біатлон. Кубок світу. Нове Место. Масстарт, чоловіки. XSPORT
246) 22.12.2016. Хокей. «Дженералз»—«Кременчук». XSPORT
247) 24.12.2016. Хокей. «Дженералз»—«Витязь». XSPORT
248) 24.12.2016. Хокей. «Донбас»—«Кривбас». XSPORT
249) 25.12.2016. Хокей. «Білий Барс»—«Кременчук». XSPORT
250) 27.12.2016. Хокей. «Дженералз»—«Донбас». XSPORT
251) 05.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Оберхоф, 4 етап. Спринт, чоловіки. XSPORT
252) 06.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Оберхоф, 4 етап. Спринт, жінки. XSPORT
253) 07.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Оберхоф, 4 етап. Гонка переслідування, жінки. XSPORT
254) 07.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Оберхоф, 4 етап. Гонка переслідування, чоловіки. XSPORT
255) 08.01.2017. Хокей. «Донбас»—«Білий Барс». XSPORT

- 256) 12.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Рупольдинг, 5 етап. Естафета, жінки. XSPORT
- 257) 12.01.2017. Хокей. «Кривбас»–«Кременчук». XSPORT
- 258) 14.01.2017. Хокей. «Витязь»–«Кривбас». XSPORT
- 259) 15.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Рупольдинг, 5 етап. Гонка переслідування, чоловіки. XSPORT
- 260) 18.01.2017. Хокей. «Дженералз»–«Білий Барс». XSPORT
- 261) 18.01.2017. Хокей. «Донбас»–«Кременчук». XSPORT
- 262) 19.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Антхольц, 6 етап. Індивідуальна гонка. XSPORT
- 263) 19.01.2017. Хокей. «Кривбас»–«Витязь». XSPORT
- 264) 20.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Антхольц, 6 етап. Індивідуальна гонка, чоловіки. XSPORT
- 265) 20.01.2017. Хокей. «Дженералз»–«Донбас». XSPORT
- 266) 21.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Антхольц, 6 етап. Естафета, чоловіки. XSPORT
- 267) 21.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Антхольц, 6 етап. Масстарт, жінки. XSPORT
- 268) 21.01.2017. Хокей. «Білий Барс»–«Витязь». XSPORT
- 269) 21.01.2017. Хокей. «Кременчук»–«Кривбас». XSPORT
- 270) 22.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Антхольц, 6 етап. Естафета, жінки. XSPORT
- 271) 22.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Антхольц, 6 етап. Масстарт, чоловіки. XSPORT
- 272) 22.01.2017. Біатлон. Кубок світу. Спринт, жінки. UA:Перший
- 273) 28.01.2017. Хокей. «Кривбас»–«Дженералз». XSPORT
- 274) 29.01.2017. Хокей. «Донбас»–«Білий Барс». XSPORT
- 275) 02.02.2017. Хокей. «Білий Барс»–«Кривбас». XSPORT
- 276) 02.02.2017. Хокей. «Дженералз»–«Кременчук». XSPORT
- 277) 05.02.2017. Хокей. «Донбас»–«Кривбас». XSPORT
- 278) 09.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Змішана естафета. XSPORT
- 279) 10.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Спринт, жінки. XSPORT
- 280) 11.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Спринт, чоловіки. XSPORT
- 281) 12.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Гонка переслідування, жінки. XSPORT
- 282) 12.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Гонка переслідування, чоловіки. XSPORT
- 283) 15.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Індивідуальна гонка, жінки. XSPORT
- 284) 16.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Індивідуальна гонка, чоловіки. XSPORT
- 285) 17.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Естафета, жінки. XSPORT
- 286) 17.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Естафета, жінки. UA:Перший
- 287) 18.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Естафета, чоловіки. XSPORT

- 288) 18.02.2017. Хокей. «Кривбас»–«Кременчук». XSPORT
- 289) 19.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Масстарт, жінки. XSPORT
- 290) 19.02.2017. Біатлон. ЧС, Хохфільцен. Масстарт, чоловіки. XSPORT
- 291) 21.02.2017. Хокей. «Дженералз»–«Кривбас». XSPORT
- 292) 10.03.2017. Біатлон. КС. Контіолахті. Спринт, чоловіки, XSPORT
- 293) 11.03.2017. Біатлон. КС. Контіолахті. Гонка переслідування, чоловіки. XSPORT
- 294) 17.03.2017. Біатлон. КС. Холменколлен. Спринт, жінки. XSPORT
- 295) 18.03.2017. Біатлон. КС. Холменколлен. Гонка переслідування, жінки. XSPORT
- 296) 09.04.2017. Футзал. Україна–Чорногорія. XSPORT
- 297) 22.04.2017. Бокс. Pro Boxing Show. XSPORT
- 298) 22.04.2017. Футзал. «Сокіл»–«Локомотив». XSPORT
- 299) 22.04.2017. Футзал. «ХІТ»–«Титан–Зоря». XSPORT
- 300) 27.04.2017. Бокс. Sparta Boxing Promotoins. XSPORT
- 301) 28.–30.04.2017. Веслування на байдарках і каное. Кубок України. XSPORT
- 302) 29.04.2017. ММА, Чемпіонат України. XSPORT
- 303) 08–09.05.2017. Міжнародний шаховий фестиваль. Кубок Львова–2017. Наживо
- 304) 12.05.2017. Баскетбол. «Говерла»–«КДПУ». XSPORT
- 305) 27.05.2017. Велогонка Horizon Park Race Maidan–2017. XSPORT
- 306) 29.05.2017. Футзал. «Енергія»–«Продуксім». XSPORT
- 307) 07.–08.06.2017. Боротьба. Чемпіонат України. XSPORT
- 308) 09.06.2017. Волейбол. Данія–Угорщина. XSPORT
- 309) 09.06.2017. Волейбол. Україна–Ізраїль. XSPORT
- 310) 10.06.2017. Волейбол. Данія–Україна. XSPORT
- 311) 10.06.2017. Волейбол. Ізраїль–Угорщина. XSPORT
- 312) 10.06.2017. Пляжний футбол. Чемпіонат України. XSPORT
- 313) 11.06.2017. Волейбол. Данія–Ізраїль. XSPORT
- 314) 11.06.2017. Волейбол. Україна–Угорщина. XSPORT
- 315) 11.06.2017. Футбол. Фінляндія–Україна. ТПК «Україна»
- 316) 11.06.2017. Футбол. Фінляндія–Україна. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2245436-finlandia-ukraina-tekstov-a-translacia.html>
- 317) 15.06.2017. Гандбол. Україна–Македонія. XSPORT
- 318) 15.06.2017. Футбол. «Шахтар»–«Динамо». ТПК «Україна»
- 319) 01.07.2017. Бокс. Руденко–Поветкін. XSPORT
- 320) 03.07.2017. Веслування на байдарках і каное. Чемпіонат України. XSPORT
- 321) 18.–30.07.2017. Дефлімпійські ігри (футбол). UA: Перший
- 322) 20.–30.07.2017. Всесвітні ігри (аеробіка, американський футбол, карате, кікбоксинг, роликовий хокей, синхронні стрибки на батуті, сквош, сумо). UA: Перший

- 323) 26.07.2017. Футбол. «Динамо»–«Янг Бойз». 2+2
- 324) 06.08.2017. Бокс. Ломаченко–Марріага. Інтер
- 325) 02.09.2017. Футбол. Україна–Туреччина. URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2297644-ukraina-tureccina-tekstova-translacia.html>
- 326) 05.09.2017. Футбол. Ісландія–Україна. URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2299403-islandia-ukraina-tekstova-translacia.html>
- 327) 10.09.2017. Бокс. Усик–Хук. Інтер
- 328) 01.10.2017. Міжнародний білоцерківський марафон. XSPORT
- 329) 07.10.2017. Футбол. Україна–Косово. ТРК «Україна»
- 330) 09.10.2017. Футбол. Україна–Хорватія. URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2321380-ukraina-horvatia-tekstova-translacia.html>
- 331) 09.10.2017. Хокей. «Галицькі Леви»–«Донбас». XSPORT
- 332) 10.10.2017. Футбол. Хорватія–Україна. ТРК «Україна»
- 333) 10.10.2017. Хокей. «Вовки»–«Кременчук». XSPORT
- 334) 01.11.2017. Хокей. «Білий Барс»–«Динамо». XSPORT
- 335) 18.11.2017. Хокей. «Кременчук»–«Білий Барс». XSPORT
- 336) 25.11.2017. Кубок України з хортингу у розділі – нокдаун. Наживо
- 337) 30.11.2017. Футбол. «Десна»–«Динамо». 2+2
- 338) 02.12.2017. Біатлон. Естерсунд. Спринт, чоловіки. UA:Перший
- 339) 04.12.2017. Футбол. «Динамо»–«Маріуполь». 2+2
- 340) 06.12.2017. Футбол. «Шахтар»–«Манчестер Сіті». ТРК «Україна»
- 341) 07.12.2017. Футбол. «Зоря»–«Атлетіко». ТРК «Україна»
- 342) 08.12.2017. Біатлон. Гонка(жінки). UA:Перший
- 343) 09.12.2017. Біатлон. Гонка переслідування (жінки). UA:Перший
- 344) 09.12.2017. Футбол. «Пачука»–«Відад». UA:Перший
- 345) 10.12.2017. Бокс. Ломаченко–Рігондо. Інтер
- 346) 16.12.2017. Біатлон. Гонка переслідування (жін.). 3 етап КС (Ансі).
UA:Перший
- 347) 17.12.2017. Біатлон. Мас–старт (жін.). 3 етап КС (Ансі). UA:Перший
- 348) 17.12.2017. Біатлон. Мас–старт (чол.). 3 етап КС (Ансі). UA:Перший
- 349) 17.12.2017. Кубок України з хортингу. Кремень ТБ
- 350) 30.11.2017. Футбол. «Десна»–«Динамо». 2+2
- 351) 04.12.2017. Футбол. «Динамо»–«Маріуполь». 2+2
- 352) 04.01.2018. Біатлон. Спринт (жін.). 4 етап КС (Оберхоф).
UA:Перший
- 353) 06.01.2018. Біатлон. Персьют (чол.). 4 етап КС (Оберхоф).
UA:Перший
- 354) 07.01.2018. Біатлон. Естафета (чол.). 4 етап КС(Оберхоф).
UA:Перший
- 355) 10.01.2018. Біатлон. Індивідуальна гонка (чол.). 5 етап КС
(Рупольдинг). UA:Перший

- 356) 11.01.2018. Біатлон. Індивідуальна гонка (жін.). 5 етап КС (Рупольдинг). UA:Перший
- 357) 13.01.2018. Біатлон. Естафета (жін.). 5 етап КС (Рупольдинг). UA:Перший
- 358) 14.01.2018. Біатлон. Масстарт (чол.). 5 етап КС (Рупольдинг). UA:Перший
- 359) 14.01.2018. Біатлон. Масстарт (жін.). 5 етап КС (Рупольдинг). UA:Перший
- 360) 19.01.2018. Біатлон. Спринт (чол.). 6 етап КС (Антхольц). UA:Перший
- 361) 28.01.2018. Біатлон. Чемпіонат Європи Змішана естафета
- 362) 09.02.2018. Зимові ОІ. Фігурне катання (чол.). UA:Перший
- 363) 09.02.2018. Зимові ОІ. Фрістайл (могул, жін.). UA:Перший
- 364) 09.02.2018. Зимові ОІ. Фрістайл (могул, чол.). UA:Перший
- 365) 10.02.2018. Зимові ОІ. Сноуборд (слоуп–стайл). UA:Перший
- 366) 10.02.2018. Зимові ОІ. Біатлон (спринт, жін.). UA:Перший
- 367) 10.02.2018. Зимові ОІ. Санкарство. UA:Перший
- 368) 11.02.2018. Зимові ОІ. Фігурне катання (жін.). UA:Перший
- 369) 11.02.2018. Зимові ОІ. Фрістайл (могул, жін.). UA:Перший
- 370) 11.02.2018. Зимові ОІ. Біатлон (спринт, чол.). UA:Перший
- 371) 23.02.2018. XXII ST OUTSTANDING UKRAINIAN WRESTLERS AND COACHES MEMORIAL | DAY 1 | SEMI FINALS. Наживо
- 372) 24.02.2018. XXII ST OUTSTANDING UKRAINIAN WRESTLERS AND COACHES MEMORIAL | DAY 2 | FINALS. Наживо
- 373) 25.02.2018. XXII ST OUTSTANDING UKRAINIAN WRESTLERS AND COACHES MEMORIAL | DAY 3 | FINALS. Наживо
- 374) 08.03.2018. Футбол. «Динамо»–«Лацио». ТРК «Україна»
- 375) 09.03.2018. Біатлон. Спринт (жін.) КС (Контіолахті). UA:Перший
- 376) 10.03.2018. Паралімпійські ігри. Біатлон (чол.). UA:Перший
- 377) 10.03.2018. Біатлон. Супермікст. КС (Контіолахті). UA:Перший
- 378) 10.03.2018. Біатлон. Мікст. КС (Контіолахті). UA:Перший
- 379) 17.03.2018. Біатлон. Естафета (жін.). КС (Холменколен). UA:Перший
- 380) 20.03.2018. Бокс. Гвоздик–Амар. Інтер
- 381) 21.03.2018. Хокей. «Кременчук»–«Донбас». XSPORT
- 382) 24.03.2018. Біатлон. Масстарт (чоловіки). UA:Перший
- 383) 24.03.2018. Хокей. «Кременчук»–«Донбас». XSPORT
- 384) 25.03.2018. Біатлон. Масстарт (жінки). UA:Перший
- 385) 26.03.2018. Хокей. «Кременчук»–«Донбас». XSPORT
- 386) 04.04.2018. Хокей. «Донбас»–«Кременчук». UA:Перший
- 387) 15.04.2018. Футбол. «Шахтар»–«Динамо». Футбол 2
- 388) 14.05.2018. Бокс. Ломаченко–Лінарес. Інтер
- 389) 23.05.2018. Футбол. Прощальний матч О. Горяїнова. FC Metalist 1925 Kharkiv
- 390) 26.05.2018. Футбол. «Реал»–«Ліверпуль». ТРК «Україна»

- 391) 14.06.2018. Футбол. Росія–Саудівська Аравія. Інтер
- 392) 15.06.2018. Футбол. Єгипет–Уругвай. Інтер
- 393) 15.06.2018. Футбол. Марокко–Іран. Інтер
- 394) 15.06.2018. Футбол. Португалія–Іспанія. Інтер
- 395) 16.06.2018. Футбол. Франція–Австралія. Інтер
- 396) 16.06.2018. Футбол. Аргентина–Ісландія. Інтер
- 397) 17.06.2018. Футбол. Бразилія–Швейцарія. Інтер
- 398) 18.06.2018. Футбол. Англія–Туніс. Інтер
- 399) 18.06.2018. Футбол. Бельгія–Панама. Інтер
- 400) 21.06.2018. Футбол. Аргентина–Хорватія. Інтер
- 401) 21.06.2018. Футбол. Данія–Австралія. Інтер
- 402) 21.06.2018. Футбол. Сенегал–Польща. Інтер
- 403) 23.06.2018. Бокс. Берінчик–Прієто. Інтер
- 404) 24.06.2018. Футбол. Англія–Панама. Інтер
- 405) 30.06.2018. Футбол. Уругвай–Португалія. Інтер
- 406) 30.06.2018. Футбол. Франція–Аргентина. Інтер
- 407) 13.07.2018. Веслування. 500 м. Попередні заїзди. Півфінали.
KremenTV
- 408) 03.08.2018. Футбол. «Динамо»–«Шахтар». 2+2
- 409) 07.08.2018. Футбол. «Славія»–«Динамо». 2+2
- 410) 09.08.2018. Футбол. «Зоря»–«Брага». 2+2
- 411) 14.08.2018. Футбол. «Динамо»–«Славія». 2+2
- 412) 15.08.2018. VI Всеукраїнський турнір з греко–римської боротьби
пам'яті Є.В.Ворка. Наживо
- 413) 16.08.2018. Футбол. «Брага»–«Зоря». 2+2
- 414) 17.08.2018. Міжнародний турнір зі змішаних єдиноборств у
борцівських куртках. Наживо
- 415) 18.08.2018. Футбол. «Динамо»–«Олександрія». 2+2
- 416) 19.08.2018. Футбол. «Зоря»–«Олімпік». 2+2
- 417) 23.08.2018. Футбол. «Зоря»–«РБ Лейпциг». 2+2
- 418) 30.08.2018. Футбол. «РБ Лейпциг»–«Зоря». 2+2
- 419) 02.09.2018. Футбол. «Динамо»–«Карпати». 2+2
- 420) 04.09.2018. Хокей. «Кременчук»–«Білий Барс». Кремень ТБ
- 421) 06.09.2018. Футбол. Чехія–Україна. ТРК «Україна»
- 422) 09.09.2018. Футбол. Україна–Словаччина. ТРК «Україна»
- 423) 16.09.2018. Хокей. «Білий Барс»–«Динамо». Xsport
- 424) 23.09.2018. Футбол. «Динамо»–«Десна». 2+2
- 425) 29.09.2018. Хокей. «Крижані Вовки»–«Дніпро». XSPORT
- 426) 30.09.2018. Футбол. «Зоря»–«Львів». УНІАН
- 427) 30.09.2018. Хокей. «Кременчук»–«Донбас». XSPORT
- 428) 03.10.2018. Хокей. «Дніпро»–«Кременчук». XSPORT
- 429) 04.10.2018. Хокей. «Динамо»–«Донбас». XSPORT
- 430) 06.10.2018. Хокей. «Динамо»–«Дніпро». XSPORT
- 431) 07.10.2018. Футбол. «Динамо»–«Олімпік». 2+2

- 432) 07.10.2018. Хокей. «Донбас»—«Білий Барс». XSPORT
- 433) 10.10.2018. Хокей. «Дніпро»—«Донбас». XSPORT
- 434) 10.10.2018. Хокей. «Крижані Вовки»—«Динамо». XSPORT
- 435) 11.10.2018. Хокей. «Білий Барс»—«Кременчук». XSPORT
- 436) 20.10.2018. Хокей. «Динамо»—«Кременчук». XSPORT
- 437) 24.10.2018. Хокей. «Крижані Вовки»—«Білий Барс». XSPORT
- 438) 27.10.2018. Футбол. «Зоря»—«Олександрія». УНІАН
- 439) 08.11.2018. Хокей. «Кременчук»—«Дніпро». XSPORT
- 440) 10.11.2018. Футбол. «Зоря»—«Карпати». УНІАН
- 441) 11.11.2018. Бокс. Усик—Белью. Інтер
- 442) 11.11.2018. Футбол. «Динамо»—«Маріуполь». 2+2
- 443) 11.11.2018. Баскетбол. «Львів»—«Київ-Баскет». Наживо
- 444) 13.11.2018. Хокей. «Крижані Вовки»—«Білий Барс». XSPORT
- 445) 14.11.2018. Хокей. «Білий Барс»—«Крижані Вовки». XSPORT
- 446) 16.11.2018. Футбол. Україна—Словаччина. ТРК «Україна»
- 447) 17.11.2018. ММА. “Lemberg Fight Cup—2018”. Кубок Заходу пам’яті І. Слюсарчука. Вечір професійних боїв. Наживо
- 448) 25.11.2018. Хокей. «Крижані Вовки»—«Донбас». XSPORT
- 449) 28.11.2018. Хокей. «Кременчук»—«Крижані Вовки». XSPORT
- 450) 01.12.2018. Бокс. О. Гвоздик—А. Стівенсон. Інтер
- 451) 01.12.2018. Хокей. «Крижані Вовки»—«Дніпро». XSPORT
- 452) 02.12.2018. Бокс. Д. Уайлдер—Т. Ф’юрі. Інтер
- 453) 03.12.2018. Футбол. «Динамо»—«Чорноморець». 2+2
- 454) 08.12.2018. Футбол. «Зоря»—«Арсенал» (Київ). УНІАН
- 455) 08.–09.12.2018. Чемпіонат України з рукопашу «Гопак». Наживо
- 456) 09.12.2018. Бокс. В. Ломаченко—Х. Педраса. Інтер
- 457) 09.12.2018. Фехтування. Всеукраїнський турнір з фехтування пам’яті В. Андрієвського. Шабля. Наживо
- 458) 15.12.2018. Змішані єдиноборства. Міжнародний турнір. Інтер
- 459) 22.12.2018. Хокей. «Динамо»—«Білий Барс». XSPORT
- 460) 23.12.2018. Бокс. Д. Берінчик—Р. Кристобаль. Інтер
- 461) 23.12.2018. Бокс. Д. Уайт—Д. Чисора. Інтер
- 462) 24.12.2018. Хокей. «Крижані Вовки»—«Донбас». XSPORT
- 463) 26.12.2018. Баскетбол. БК «Політехнік»—БК «Хімік». Федерація баскетболу України
- 464) 26.12.2018. Баскетбол. БК «Запоріжжя»—БК «Дніпро». Федерація баскетболу України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TsDuZ5UkJgU>
- 465) 26.12.2018. Баскетбол. БК «Політехнік»—БК «Хімік». Федерація баскетболу України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2jJlJt5vz0>
- 466) 26.12.2018. Хокей. «Білий Барс»—«Дніпро». XSPORT
- 467) 29.12.2018. Хокей. «Дніпро»—«Крижані Вовки». XSPORT
- 468) 29.12.2018. Хокей. «Донбас»—«Кременчук». XSPORT

- 469) 29.12.2018. Хокей. «Білий Барс»—«Динамо». XSPORT
 470) 30.12.2018. Хокей. «Дніпро»—«Крижані Вовки». XSPORT
 471) 04.01.2019. Хокей. «Крижані Вовки»—«Білий Барс». XSPORT
 472) 08.01.2019. Хокей. «Дніпро»—«Донбас». XSPORT
 473) 09.01.2019. Хокей. «Крижані Вовки»—«Динамо». XSPORT
 474) 10.01.2019. Хокей. «Кременчук»—«Білий Барс». XSPORT
 475) 11.01.2019. Баскетбол. «Львів»—«Чайка-ДЮСШ». Наживо
 476) 13.01.2019. Хокей. «Динамо»—«Дніпро». XSPORT
 477) 13.01.2019. Хокей. «Крижані Вовки»—«Кременчук». XSPORT
 478) 13.01.2019. Баскетбол. «Львів»—«Козачка-КПУ». Наживо
 479) 16.01.2019. Хокей. «Донбас»—«Дніпро». XSPORT
 480) 16.01.2019. Хокей. «Крижані Вовки»—«Динамо». XSPORT
 481) 17.01.2019. Хокей. «Кременчук»—«Білий Барс». XSPORT
 482) 19.01.2019. Хокей. «Кременчук»—«Донбас». XSPORT
 483) 22.01.2019. Хокей. «Дніпро»—«Крижані Вовки». XSPORT
 484) 23.01.2019. Баскетбол. «Львів»—«НУБіП України». Наживо
 485) 23.01.2019. Хокей. «Білий Барс»—«Крижані Вовки». XSPORT
 486) 26.01.2019. Хокей. «Донбас»—«Крижані Вовки». XSPORT
 487) 26.01.2019. Хокей. «Білий Барс»—«Дніпро». XSPORT
 488) 27.01.2019. Хокей. «Динамо»—«Кременчук». XSPORT
 489) 31.01.2019. Хокей. «Білий Барс»—«Кременчук». XSPORT
 490) 02.02.2019. Хокей. «Крижані Вовки»—«Білий Барс». XSPORT
 491) 08.02.2019. Хокей. Україна–Польща. XSPORT
 492) 09.02.2019. Баскетбол. СБК «Львів»–БК «Київ-Баскет». Наживо
 493) 14.02.2019. Волейбол. «Барком-Кажани»—«Серце Поділля». Наживо
 494) 14.02.2019. Волейбол. «МХП-Вінниця»—«Політехнік-Одеса». Наживо
 495) 25.02.2019. Футбол. «Динамо»—«Зоря». 2+2
 496) 03.03.2019. Футбол. «Зоря»—«Ворскла». УНІАН
 497) 04.03.2019. Хокей. «Донбас»—«Дніпро». XSPORT
 498) 10.03.2019. Футбол. «Динамо»—«Арсенал» (Київ). 2+2
 499) 13.03.2019. Настільний теніс. Чемпіонат України. Матч за 3 місце (чоловіки). XSPORT
 500) 16.03.2019. Футбол. «Зоря»—«Шахтар». Football Hub
 501) 18.03.2019. Хокей. «Дніпро»—«Кременчук». XSPORT
 502) 21.03.2019. Хокей. «Кременчук»—«Дніпро». XSPORT
 503) 22.03.2019. Хокей. «Донбас»—«Білий Барс». XSPORT
 504) 24.03.2019. Хокей. «Дніпро»—«Кременчук». XSPORT
 505) 25.03.2019. Футбол. Люксембург–Україна. <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2666728-lukseburg-ukraina-tekst-ova-translacia.html>
 506) 27.03.2019. Хокей. «Кременчук»—«Дніпро». XSPORT
 507) 01.04.2019. Баскетбол. СБК «Львів»—«Франківськ-ПНУ». Наживо
 508) 03.04.2019. «Зоря»—«Динамо». УНІАН

- 509) 11.04.2019. Баскетбол. СБК «Львів»–БК «Рівне». Наживо
- 510) 12.04.2019. Баскетбол. СБК «Львів»–БК «Вінницькі блискавки». Наживо
- 511) 13.04.2019. Бокс. Ломаченко–Кролла. XSPORT
- 512) 17.04.2019. Футбол. «Дніпро-1»–«Шахтар». 2+2
- 513) 24.04.2019. Футбол. «Динамо»–«Шахтар». Джерело
- 514) 24.04.2019. Футбол. «Зоря»–«Львів». УНІАН
- 515) 01.05.2019. Бокс. Захожий–Діас. XSPORT
- 516) 04.05.2019. Футбол. «Зоря»–«Маріуполь». УНІАН
- 517) 19.05.2019. Футбол. «Зоря»–«Шахтар». 2+2
- 518) 25.05.2019. ММА PRO 19 Битва у фортеці–IV. Наживо
- 519) 26.05.2019. Футбол. «Динамо»–«Львів». УНІАН
- 520) 27.05.2019. Футбол. «Зоря»–«Олександрія». УНІАН
- 521) 31.05.2019. Водне поло. ВК «Динамо» (Львів)–ВК «Маріуполь». Наживо
- 522) 31.05.2019. Водне поло. ВК «ЛУФК» (Львів)–Збірна Харківської області. Наживо
- 523) 02.06.2019. Водне поло. «ЛУФК»–ВК «Динамо». Наживо
- 524) 09.06.2019. Кубок України з рукопашу гопак. День 2. Наживо
- 525) 15.06.2019. Бокс. Далакян–Таворнхам. XSPORT
- 526) 15.06.2019. Футбол. Україна (U20)–Республіка Корея (U20). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2722095-ukraina-respublika-korea-tekstova-translacia.html>
- 527) 20.06.2019. Бокс. Бриков–Морейко. XSPORT
- 528) 20.06.2019. Бокс. Мельник–Циклаурі. XSPORT
- 529) 22.06.2019. Водне поло. ВК «ЛУФК» (Львів)–Збірна Харківської області. Наживо
- 530) 22.06.2019. Водне поло. ВК «ДИНАМО» (Львів)–ВК «Маріуполь». Наживо
- 531) 23.06.2019. Кубок України з водного поло. Матч за третє місце. Наживо
- 532) 06.07.2019. LVIV MINI WATER POLO OPEN CUP 2019| DAY#2. Наживо
- 533) 07.07.2019. Водне поло. LVIV MINI WATER POLO OPEN CUP 2019| DAY#3| FINALS. Наживо
- 534) 03.08.2019. Футбол. «Десна»–«Ворскла». УНІАН
- 535) 08.08.2019. Футбол. «Брюгге»–«Динамо». УНІАН
- 536) 08.08.2019. Футбол. «ЦСКА» (Софія)–«Зоря». УНІАН
- 537) 10.08.2019. Футбол. «Динамо»–«Шахтар». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2757885-dinamo-sahtar-tekstova-translacia.html>
- 538) 11.08.2019. Футбол. «Дніпро-1»–«Десна». УНІАН
- 539) 13.08.2019. Футбол. «Динамо»–«Брюгге». 2+2
- 540) 13.08.2019. Футбол. «Карпати»–«Маріуполь». УНІАН

- 541) 15.08.2019. Футбол. «Зоря»–«ЦСКА» (Софія). УНІАН
- 542) 16.08.2019. LVIV OPEN CUP. Міжнародні змагання з велотреку.
День 1. Ранкова сесія. Наживо
- 543) 17.08.2019. Міжнародні змагання з велотреку, день 2. Наживо
- 544) 22.08.2019. Футбол. «Еспаньйол»–«Зоря». УНІАН
- 545) 26.08.2019. Футбол. «Дніпро-1»–«Львів». УНІАН
- 546) 01.09.2019. Бокс. Ломаченко–Кемпбел. Інтер
- 547) 19.09.2019. Хокей. «Динамо»–«Кременчук». XSPORT
- 548) 20.09.2019. Хокей. «Крижані Вовки»–«Донбас». XSPORT
- 549) 22.09.2019. LIVE| LVIV OPEN WATER POLO CUP–2019| ВК «CSM CORONA» vs ВК «Динамо» Львів. Наживо
- 550) 22.09.2019. LIVE| LVIV OPEN WATER POLO CUP–2019| ВК «RCOP Minsk» vs ВК «ELEKTRENAI ZAIBAS. Наживо
- 551) 23.09.2019. Хокей. «Кременчук»–«Крижані Вовки». XSPORT
- 552) 25.09.2019. Футбол. «Карпати»–«Зоря». УНІАН
- 553) 25.09.2019. Sparta Boxing Promotion. XSPORT
- 554) 26.09.2019. ММА WWFC15 Kyiv. XSPORT
- 555) 29.09.2019. Хокей. «Динамо»–«Білий Барс». XSPORT
- 556) 05.10.2019. Фестиваль ветеранського регбі: «Карпатська осінь».
Наживо
- 557) 08.10.2019. LVIV BOXING CUP–2019. Міжнародний турнір з боксу.
День 1. Наживо
- 558) 08.10.2019. LVIV BOXING CUP–2019. Міжнародний турнір з боксу.
День 1. Частина 2. Наживо
- 559) 11.10.2019. Футбол. Україна–Литва. URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2797833-ukraina-litva-tekstova-tranlacia.html>
- 560) 13.10.2019. Бокс. Усик–Уїзерспун. Інтер
- 561) 14.10.2019. Футбол. Україна–Португалія. ТРК «Україна»
- 562) 19.10.2019. Бокс. Гвоздик–Бетербієв. Інтер
- 563) 26.10.2019. РК «БАТЯРИ»–10 РОКІВ. Наживо
- 564) 29.10.2019. КАРДИНАЛ–ДЮСШ 4–ФУТЗАЛ–ДНІПРО | FUTSAL LVIV OPEN CUP 2019. Наживо
- 565) 01.11.2019. IKF ЕКС 2020 R1| GREECE–ARMENIA| POOL B. Наживо
- 566) 02.11.2019. IKF ЕКС 2020 R1| TURKEY–SWEDEN| POOL A. Наживо
- 567) 16.11.2019. Міжнародний турнір з греко-римської боротьби пам'яті М.Токаря. День 1. Килими «Б». Наживо. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=6T0WR8eTBQU&t=24210s>
- 568) 17.11.2019. Футбол. Сербія–Україна. ТРК «Україна»
- 569) 17.11.2019. Хокей. SK CSKA SOFIA–НК HALYCKÉ LEVY NOVOJAVORIVSK| НОКЕУ LVIV OPEN CUP 2019. Наживо
- 570) 22.02.2020. Бокс. Ф'юрі–Вайлдер. MEGOGO

- 571) 27.02.2020. Баскетбол. МБК «Миколаїв»–БК «Київ-Баскет». Федерація баскетболу України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8sKx5OP9XDU>
- 572) 01.03.2020. Баскетбол. БК «Дніпро»–БК «Одеса». Федерація баскетболу України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PuHcslOsyaw>
- 573) 01.03.2020. Баскетбол. БК «Київ-Баскет»–БК «Запоріжжя». Федерація баскетболу України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9V3mcG1auAg>
- 574) 01.03.2020. Баскетбол. БК «Харківські Соколи»–БК «Хімік». Федерація баскетболу України. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Qe8Y2f_FmNM
- 575) 05.03.2020. Баскетбол. МБК «Миколаїв»–СК «Прометей». Федерація баскетболу України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dsM4wJj7KG0>
- 576) 06.03.2020. Баскетбол. БК «Харківські Соколи»–БК «Черкаські Мавпи». Федерація баскетболу України. URL: https://www.youtube.com/watch?v=uJFpVz8_OEE
- 577) 08.03.2020. Баскетбол. БК «Харківські Соколи»–БК «Київ-Баскет». Федерація баскетболу України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vlwh6qvE74w>
- 578) 06.09.2020. Футбол. Іспанія–Україна. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3094335-ispania-ukraina-tekstova-translacia.html>
- 579) 06.09.2020. Футбол. Швейцарія–Німеччина. URL: https://football24.ua/shveytsariya_nimechchina_dyvytys_online_translyatsiya_tab2_gid38913/
- 580) 11.10.2020. Футбол. Україна–Німеччина. ТРК «Україна»
- 581) 18.10.2020. Бокс. Ломаченко–Лопес. URL: <https://www.ua-football.com/ua/sport/box/1602684810-lomachenko-lopes-tekstova-onlayn-translyatsiya-chempionskogo-royedinku.html>
- 582) 25.02.2021. Футбол. Брюгге–Динамо. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3197497-brugge-dinamo-tekstova-translacia.html>
- 583) 11.03.2021. Футбол. Динамо–Вільярреал. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3206273-dinamo-villarreal-tekstova-translacia.html>
- 584) 12.06.2021. Футбол. Уельс–Швейцарія. ТРК «Україна»
- 585) 13.06.2021. Футбол. Нідерланди–України. ТРК «Україна»
- 586) 15.06.2021. Футбол. Франція–Німеччина. ТРК «Україна»
- 587) 16.06.2021. Футбол. Італія–Швейцарія. ТРК «Україна»
- 588) 17.06.2021. Футбол. Україна–Північна Македонія. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3266164-ukraina-pivnicna-makedonia-tekstova-translacia-matcu-evro2020.html>

- 589) 17.06.2021. Футбол. Нідерланди–Австрія. ТРК «Україна»
- 590) 18.06.2021. Футбол. Англія–Шотландія. ТРК «Україна»
- 591) 21.06.2021. Футбол. Україна–Австрія. ТРК «Україна»
- 592) 23.06.2021. Футбол. Португалія–Франція. ТРК «Україна»
- 593) 26.06.2021. Футбол. Австрія–Італія. ТРК «Україна»
- 594) 27.06.2021. Бокс. Ломаченко–Накатані. MEGOGO Гонг
- 595) 27.06.2021. Футбол. Бельгія–Португалія. ТРК «Україна»
- 596) 28.06.2021. Футбол. Франція–Швейцарія. ТРК «Україна»
- 597) 30.06.2021. Футбол. Швеція–Україна. URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3272014-svescia-ukraina-tekstova-translacia.html>
- 598) 02.07.2021. Футбол. Бельгія–Італія. ТРК «Україна»
- 599) 03.07.2021. Футбол. Україна–Англія. URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3274528-ukraina-anglia-tekstova-translacia.html>
- 600) 11.07.2021. Футбол. Італія–Англія. ТРК «Україна»
- 601) 24.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Дзюдо. UA: Перший
- 602) 24.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Фехтування. UA: Перший
- 603) 24.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Настільний теніс. UA: Перший
- 604) 24.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Бокс. UA: Перший
- 605) 25.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Кульова стрільба. UA: Перший
- 606) 25.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Фехтування. UA: Перший
- 607) 25.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Бадмінтон. UA: Перший
- 608) 26.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Маунтенбайк. UA: Перший
- 609) 27.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Веслувальний слалом. UA:
Перший
- 610) 28.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Академічне веслування. UA:
Перший
- 611) 30.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Бокс. UA: Перший
- 612) 30.07.2021. Літні ОІ. Токіо–2020. Дзюдо. UA: Перший
- 613) 24.08.2021. Футбол. «ПСВ»–«Бенфіка». URL:
https://football24.ua/psv_benfika_dyvytyts_online_translyatsiya_tab2_gid44644/
- 614) 30.08.2021. Теніс. Калініна–Шериф. URL:
<https://www.ua-football.com/ua/sport/tennis/1630334072-kalinina-pershoy-u-z-ukrayinok-startuye-na-us-open-tekstova-translyaciya-matchu.html#>
- 615) 01.09.2021. Футбол. Казахстан–Україна. URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3307964-kazakhstan-ukraina-tekstova-translacia.html>
- 616) 04.09.2021. Футбол. Україна–Франція. ТРК «Україна»
- 617) 05.09.2021. Теніс. Світоліна–Халеп. URL:
<https://www.ua-football.com/ua/sport/tennis/1630855305-svitolina-boretsya-z-halep-v-1-8-finalu-us-open-tekstova-translyaciya-matchu.html>
- 618) 08.09.2021. Теніс. Світоліна–Фернандес. URL:

- <https://www.ua-football.com/ua/sport/tennis/1631034541-svitolina-proti-19-richnoyi-kanadki-v-1-4-finalu-us-open-tekstova-translyaciya-matchu.html>
- 619) 22.09.2021. Футбол. «Шахтар»–«Динамо». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3320218-sahtar-dinamo-tekstova-translacia.html>
- 620) 25.09.2021. Бокс. Усик–Джошуа. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/usik-dzhoshua-onlayn-boya-1632594314.html>
- 621) 26.09.2021. Бокс. Усик–Джошуа. URL: <https://espreso.tv/usik-dzhoshua-onlayn-translyatsiya-boyu>
- 622) 28.09.2019. Регбі. SOKIL vs PODILLIA. Наживо
- 623) 28.09.2021. Футбол. «Шахтар»–«Інтер». URL: https://football24.ua/shahtar_inter_dyvytys_online_translyatsiya_tab2_gid45236/
- 624) 28.09.2021. Футбол. «Шахтар»–«Інтер». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3323397-sahtar-inter-tekstova-translacia.html>
- 625) 03.10.2021. Футбол. «Динамо»–«Шахтар». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3326363-dinamo-sahtar-tekstova-translacia.html>
- 626) 09.10.2021. Футбол. Фінляндія–Україна. ТРК «Україна»
- 627) 09.10.2021. Футбол. Фінляндія–Україна. URL: https://football24.ua/finlyandiya_ukrayina_dyvytys_online_translyatsiya_tab2_gid45462/
- 628) 10.10.2021. Бокс. Ф’юрі–Уайлдер. URL: <https://www.ua-football.com/ua/sport/box/1633804167-fyuri-uaylder-tekstova-onlayn-translyaciya-tretogo-poyedinku.html>
- 629) 19.10.2021. Футбол. «Шахтар»–«Реал Мадрид». URL: https://football24.ua/shahtar_real_madrid_dyvytys_online_translyatsiya_tab2_gid45258/
- 630) 02.11.2021. Футбол. «Динамо»–«Барселона». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3343167-dinamo-barselona-tekstova-translacia.html>
- 631) 03.11.2021. Футбол. «Реал»–«Шахтар». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3344058-real-sahtar-tekstova-translacia.html>
- 632) 16.11.2021. Футбол. Боснія і Герцеговина–Україна. ТРК «Україна»
- 633) 16.11.2021. Футбол. Боснія і Герцеговина–Україна. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3351721-cs2022-bosnia-i-gercegovina-ukraina-tekstova-translacia.html>
- 634) 16.11.2021. Футбол. Фінляндія–Франція. URL: https://football24.ua/finlyandiya_frantsiya_dyvytys_online_translyatsiya_tab2_gid45637/

- 635) 23.11.2021. Футбол. «Динамо»–«Баварія». MEGOGO
- 636) 23.11.2021. Футбол. «Динамо»–«Баварія». URL:
https://football24.ua/dinamo_bavariya_dyvytys_online_translyatsiya_tab2_gid45284/
- 637) 23.11.2021. Футбол. «Динамо»–«Баварія». URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3355665-dinamo-bavaria-tekstova-translacia.html>
- 638) 28.11.2021. Футбол. «Удінезе»–«Дженоа». MEGOGO
- 639) 01.12.2021. Футбол. «Дженоа»–«Мілан». MEGOGO
- 640) 04.12.2021. Біатлон. Кубок світу. Естафета. URL:
<https://www.ua-football.com.ua/sport/biathlon/1638623418-ukrayinci-berut-uchast-u-estafeti-na-etapi-kubka-svitu-v-estersundi-tekstova-translyaciya-gonki-live.html>
- 641) 07.12.2021. Футбол. «Шахтар»–«Шериф». URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3364233-sahtar-serif-tekstova-translacia.html>
- 642) 08.12.2021 Футбол. «Бенфіка»–«Динамо». URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3365046-benfika-dinamo-tekstova-translacia.html>
- 643) 08.12.2021. Футбол. «Бенфіка»–«Динамо». URL:
https://football24.ua/benfika_dinamo_dyvytys_online_translyatsiya_tab2_gid45311/
- 644) 12.12.2021. Бокс. Ломаченко–Коммі. MEGOGO
- 645) 12.12.2021. Бокс. Ломаченко–Коммі. URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3367288-boks-lomachenko-kommi-tekstova-translacia.html>
- 646) 12.12.2021. Бокс. Ломаченко–Коммі. URL:
<https://fakty.com.ua/ua/sport/20211212-lomachenko-kommi-tekstova-onlajn-translyacziya-boyu/>
- 647) 12.12.2021. Бокс. Ломаченко–Коммі. URL:
<https://www.ua-football.com.ua/sport/box/1639234127-lomachenko-znischiv-kommi-yak-ce-bulo.html>
- 648) 12.12.2021. Бокс. Ломаченко–Коммі. URL:
<https://fakty.com.ua/ua/sport/20211212-lomachenko-kommi-tekstova-onlajn-translyacziya-boyu/>
- 649) 12.12.2021. Бокс. Ломаченко–Коммі. MEGOGO
- 650) 14.12.2021. Хокей. Україна U-20–Японія U-20. URL:
<https://www.ua-football.com.ua/sport/hockey/1639472870-holodniy-dush-ukrayina-u-20-prograye-yaponiyi-yak-ce-bulo.html>
- 651) 15.12.2021. Хокей. Франція U-20–Україна U-20. URL:
<https://www.ua-football.com.ua/sport/hockey/1639563704-ukrayina-u-20-u-matchi-trileri-v-overtaymi-virivaye-peremogu-u-franciyi-yak-ce-bulo.html>

- 652) 17.12.2021. Хокей. Україна U-20–Словенія U-20. URL: <https://www.ua-football.com/ua/sport/hockey/1639728773-znovu-golova-feyeriya-ale-cogo-razu-porazka-ukrayina-u-20-rozgromno-prograye-sloveni.html>
- 653) 30.12.2021. Хокей. «Донбас»–«Маріуполь». XSPORT
- 654) 31.12.2021. Футбол. «Реал Мадрид»–«Атлетіко». MEGOGO (повтор)
- 655) 18.02.2022. Футзал. «Енергія»–«Продексім». Асоціація футзалу України
- 656) 09.04.2022. Футбол. «Валенсія»–«Кадіс». MEGOGO Футбол 2
- 657) 09.04.2022. Футбол. «Вільярреал»–«Атлетіко Більбао». MEGOGO Футбол 1
- 658) 09.04.2022. Бокс. Андрес Кортес–Марк Бернальдес. MEGOGO Гонг
- 659) 10.04.2022. Футбол. «Реймс»–«Ренн». MEGOGO Футбол 1
- 660) 10.04.2022. Футбол. «Осасуна»–«Депортіво Алавес». MEGOGO Футбол 3
- 661) 10.04.2022. Футбол. «Сассуоло»–«Аталанта». MEGOGO Футбол 1
- 662) 11.04.2022. Футбол. «Кальярі»–«Ювентус». MEGOGO Футбол 1
- 663) 12.04.2022. Футбол. «Легія»–«Динамо». Football Hub
- 664) 14.04.2022. Футбол. «Торіно»–«Мілан». MEGOGO Футбол 2
- 665) 21.04.2022. Бокс. Тайсон Ф'юрі–Ділліан Вайт. Setanta Sports
- 666) 26.04.2022. Футбол. «Боруссія» (Дортмунд)–«Динамо» (Київ) (благодійний матч)
- 667) 30.05.2022. Бокс. Фінал ЧЄ. XSPORT
- 668) 10.07.2022. TWG in Birmingham. Всесвітні ігри 2022. Спідскейтинг. XSPORT
- 669) 12.07.2022. TWG in Birmingham. Всесвітні ігри 2022. Боулінг. День 4. XSPORT
- 670) 14.07.2022. TWG in Birmingham. Всесвітні ігри 2022. Ракетбол. Фінали. День 6. XSPORT
- 671) 14.07.2022. TWG in Birmingham. Всесвітні ігри 2022. Флаг-футбол. XSPORT
- 672) 16.07.2022. TWG in Birmingham. Всесвітні ігри 2022. Скелелазіння. День 8. XSPORT
- 673) 17.07.2022. TWG in Birmingham. Всесвітні ігри 2022. Літаючий диск. День 9. XSPORT
- 674) 26.11.2022. Футбол. «Динамо»–«Металіст 1925». ДТВ
- 675) 07.04.2023. Футбол. «Салернітана»–«Інтер». MEGOGO Футбол
- 676) 08.04.2023. Футбол. «Торіно»–«Рома». MEGOGO Футбол 1
- 677) 09.04.2023. Футбол. «Аячоо»–«Осер». MEGOGO Футбол 1
- 678) 09.04.2023. Футбол. «Валенсія»–«Альмерія». MEGOGO Футбол 2
- 679) 09.04.2023. Футбол. «Ліон»–«Ренн». MEGOGO Футбол 1
- 680) 09.04.2023. Футбол. «Реал»–«Вільярреал». MEGOGO Футбол 3
- 681) 11.04.2023. Футбол. «Верона»–«Сассуоло». MEGOGO Футбол 3
- 682) 13.04.2023. Футбол. «Феєнорд»–«Рома». MEGOGO Футбол 1

- 683) 14.04.2023. Футбол. «Кремонезе»—«Емполі». MEGOGO Футбол 1
- 684) 15.04.2023. Футбол. «Реал Бетіс»—«Еспаньйол». MEGOGO Футбол 2
- 685) 22.04.2023. Футбол. «Динамо»—«Шахтар«». ФК «Динамо» Київ

Список публікацій з теми дослідження

1. Мандич Т. Метафора як засіб національної ідентифікації у спортивних коментарях. *Proceedings of the III International scientific and practical conference «Scientific research priorities: theoretical and practical value», 27th-30th of November 2018*, Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University, Nowy Sącz, Poland. С.137–138.
2. Мандич Т. Метафорична репрезентація біатлону у спортивному коментарі. *Молодий вчений*. 2018. №2 (54). С.588–591.
3. Мандич Т. Метафорична репрезентація водного поло в мовленні спортивного коментатора. *Філологічна освіта: компетентнісна парадигма: матеріали Міжнародної науково-практичної заочної інтернет-конференції (15 листопада 2019 р.)*. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. С.108–109.
4. Мандич Т. Мілітарна метафора у спортивному медіадискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 3. С.27–32. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-1/06>
5. Мандич Т. Метафора у коментуванні баскетбольних матчів. *«Citius, Altius, Fortius!»: феномен спорту в літературі та культурі» [зб.наук.матеріалів конференції (Бердянськ, 24-25 вересня 2020 р.) / [гол.ред.О.П.Новик]*. Бердянськ: БДПУ, 2020. С.100–102.
6. Мандич Т. Словник коментаторського мовлення: 1000 слів. Херсон: Вид-во Херсонського державного університету. 2020. 112 с.
7. Карабута О., Мандич Т. Зоологічна лексика в українському спортивному дискурсі. *Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries : Collective monograph*. Vol. 1. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2021. С.221–240.
8. Мандич Т. Метафорична вербалізація концепту БАСКЕТБОЛ. *Південний архів (філологічні науки)*. 2021. № 86. С.17–21. <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2021-86-2>
9. Мандич Т. Концептосфера СПОРТ як спосіб структурування інформації у спортивному медійному просторі. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Випуск 22. Том 1. С.52–58. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.22.1.9>
10. Мандич Т. Спортивний коментар як складова українськомовного спортивного дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 55. Том 2. С.136–141. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-2-21>

11. Мандич Т. М. Функціювання фразеологізмів у спортивних коментарях футбольних матчів. *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання мови і літератури: збірник матеріалів VII Всеукраїнської онлайн-конференції* (м. Житомир, 1–6 лютого 2022 р.) / за ред. Н. С. Щерби. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2022. С. 83–87.
12. Мандич Т. Актуалізація мілітарних засобів вторинної номінації у спортивному медіапросторі. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями філологічних, лінгводидактичних і соціальнокомунікаційних досліджень»* (1–2 грудня 2022 року) [редактори-упорядники С.Климович, В. Олексенко]. Херсон, 2022. С.44–47.